

Ο Δ Ι Σ Ε Ξ Ι Α

ΟΔΥΣΣΕΙΑ

Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα,
 πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν
 πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν
 πολλὰ δ' ὄγ' ἐν πόντῳ πά-
 ρονόμενος ἦν τε ψυχὴν κα-
 τὰ δ' ὡς ἐτάρους ἐρρ-
 οτέρησιν ἀτ-
 ὕπερ

Омир

ОДИСЕЯ

Превод:
Георги Батаклиев

® www.bogdanbogdanov.net

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

Мит и действителност в Омировата „Одисея” - Богдан Богданов.....	4
ПЪРВА ПЕСЕН	
Съвещанието на боговете. Атина поощрява Телемах	19
ВТОРА ПЕСЕН	
Народното събрание на итакийците. Пътуването на Телемах	27
ТРЕТА ПЕСЕН	
Посещението в Пилос	35
ЧЕТВЪРТА ПЕСЕН	
Гостуването в Лакедемон.....	44
ПЕТА ПЕСЕН	
Салът на Одисей	59
ШЕСТА ПЕСЕН	
Одисей при феаките	68
СЕДМА ПЕСЕН	
Посещението на Одисей у Алкиной	74
ОСМА ПЕСЕН	
Гостуването на Одисей у феаките.....	80
ДЕВЕТА ПЕСЕН	
Разказът пред Алкиной. Циклопите.....	90
ДЕСЕТА ПЕСЕН	
Премеждията при Еол, лестригоните и Кирка.....	100
ЕДИНАДЕСЕТА ПЕСЕН	
Царството на сенките	110
ДВНАДЕСЕТА ПЕСЕН	
Сирените, Сцила и Харибда, кравите на Хелиос.....	121
ТРИНАДЕСЕТА ПЕСЕН	
Прощаването на Одисей с феаките и пристигането му в Итака	129

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ПЕСЕН	
Разговорът на Одисей с Евмей	137
ПЕТНАДЕСЕТА ПЕСЕН	
Пристигането на Телемах при Евмей	147
ШЕСТНАДЕСЕТА ПЕСЕН	
Телемах познава Одисея	157
СЕДЕМНАДЕСЕТА ПЕСЕН	
Телемах се връща в Итака.....	166
ОСЕМНАДЕСЕТА ПЕСЕН	
Борбата на Одисей с Ирос	177
ДЕВЕТНАДЕСЕТА ПЕСЕН	
Одисей при Пенелопа. Умиването	185
ДВАДЕСЕТА ПЕСЕН	
Произшествията преди избиването на жените	196
ДВАДЕСЕТ И ПЪРВА ПЕСЕН	
Съзтезанието с лъка.....	203
ДВАДЕСЕТ И ВТОРА ПЕСЕН	
Избиването на жените.....	210
ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА ПЕСЕН	
Пенелопа опознава Одисея.....	220
ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА ПЕСЕН	
Примирието.....	227
Показалец на имената	237

МИТ И ДЕЙСТВИТЕЛНОСТ В ОМИРОВАТА „ОДИСЕЯ“¹

Богдан Богданов

Нейното безсмъртие е осигурено дори само с факта, че името ѝ е станало символ на идеята за премеждие. Много образи и представи, родени в приказния ѝ свят, като митичен коефициент на езика, пренасят в съвременността опита на миналото и неусетно ни правят исторически хора. Но претопена в движението на човешката култура, поемата на Омир се нуждае от опората на самата литературна творба, за да не загуби напълно конкретния си смисъл.

Какво още би могла да ни каже „Одисея“ в 1994 година, щом като от създаването ѝ са минали почти три хилядолетия? Наистина тя се чете без усилие с интригуващата си фабула, с премеждията на търсещия човек и щастливия край, тъй примамлив за всяко време. Но не вечния ѝ смисъл има нужда да подчертаваме в случая, а онова, което вече не разбираме. Нужно е да оживим и вкамененото значение, за да прибавим към възхитата от вечния смисъл радостта от толкова трудното връщане назад, позволяващо същевременно да погледнем настоящето с чужди очи, да го усетим отвън като сложен продукт на хилядолетен духовен труд.

Ето за какво става дума. Преди всичко е неточно да говорим за поемите на Омир като за литературни творби. Обемът и проблематиката на старогръцкия епос отговарят на задачите на цяла литературна епоха. „Илиада“ и „Одисея“ завършват фолклорния стадий на древногръцката литература и същевременно са първите писани творби, първи продукти на личното творчество. Създадени на границата на варварството и цивилизацията, те носят белезите на великите творения, възникващи на междата на две епохи. Всъщност те са резултат на усилията на няколко поколения. Затова, кондензирали огромен човешки опит, Омировите поеми се издигат до универсалност, която не се среща често в историята на културата.

Поемите на Омир надхвърлят рамките на художествено произведение и по начин на ползване. На времето си те изпълняват функцията на своеобразна наука-мъдрост. В зората на античния свят поетът е философ и учен едновременно. Затова веднъж утвърдени като начало на културната традиция в Елада, „Илиада“ и „Одисея“ започват да се считат за извор на цялото знание и практически за учебник. По тях учат децата на четмо и писмо, но също на история и на всякакво друго знание. Постепенно Омир се налага като абсолютен образец и авторитет. От него черпят

¹ Омир, Одисея, прев. Георги Батаклиев, илюстрации Любен Диманов, Народна култура (1-22 песен, второ издание), София, 1981, Анупис (23-24 песен, трето издание), , София, 1995. Текстът се публикува със специалното съдействие на <http://theseus.proclassics.org/>, Невена Панова и Росица Гичева.

сюжети, цитират го, за да се аргументират, учат го наизуст.

При всяка нова стъпка считат за нужно да се съобразят с него или да го отрекат. Първите му сериозни критици са философите Ксенофан и Хераклит. Платон също напада Омир. С уважението към него е свързано и зараждането на античната филология. В Александрия при голямата библиотека в Мусейона няколко поколения учени-библиотекари посвещават живота си на редактирането и оформянето на повредения от вековете Омиров текст. Така че, независимо дали е образец в положителен или отрицателен смисъл, независимо дали е предмет на подражание или изучаване, Омир пази абсолютния си авторитет през цялата гръко-римска древност.

В античността, общо взето, не се съмняват в действителното съществуване на Омир и в авторството му. Съмненията около авторството възникват в епохата на романтизма с новите представи за природата на твореца, с възхищението от народната поезия и идеята за еволюцията. Първите съмнения са изказани в началото на XVIII век от абат Добиняк и Джанбатиста Вико. Още тогава се чуват и защити като тази на Фенелон: „Хармонията на „Илиада“ доказва съществуването на Омир също тъй убедително, както хармонията на универсума доказва съществуването на бога.“

С откриването на един нов ръкопис в края на XVIII век идеите на Добиняк намират доказателствена опора. Немският филолог Фридрих Август Волф в книгата си „Увод към Омир“ развива вече на научна основа тезата за неединството на Омировите поеми и за това, че те всъщност са народно творчество.

Крайните привърженици на неговите идеи, т.нар. *сепаратисти* или аналитици, виждат в „Илиада“ и „Одисея“ механично свързване на отделни по-малки епически творби и с това обясняват противоречията в поемите. Още в първата половина на XIX век им се противопоставят привържениците на единството на поемите, т.нар. *унитаристи*, които смятат, че те са дело на лично творчество и са създадени не на устна, а на писмена основа, като доказват това предимно с белезите на художествено единство и единен творчески план в двете поеми.

Една трета теория, обоснована от Готфрид Херман за „Илиада“ и от Адолф Кирхоф за „Одисея“, щастливо се доближава до вероятната истина. Това е теорията за „*основното зърно*“. Според нея двете епопеи са се образували постепенно от разширяването на две малки архаични поеми. Като поставя автора Омир в началото или в края на този процес, тази теория не пренебрегва

и народното творчество като възможен изход или довършител на личното дело. В този смисъл *тя* е добро средно положение между идеите на аналитици и унитаристи.

Както при много други теоретически прения, и в спора за Омир решаваща дума има практиката. Археологическите открития в края на XIX и в началото на XX век насочват Омировия въпрос във вярна посока. Оказва се, че Троя е реалност. Бива разкрита материалната култура и цивилизацията, породили „Илиада“ и „Одисея“. От друга страна, наблюденията над съвременното народно творчество, извършени от цяло поколение фолклористи, уясняват по типологически път природата на народопесенното творчество на древния народен певец, на аеда, както и особеностите на епическия език, неговата формулност и стандартност, проявена и в езиковите фигури, и в по-едрите структурни единици - епическите теми и героическите образи.

Представа за древния народен певец, *аеда*, дава и самата „Одисея“. На празничния пир, устроен от цар Алкиной в чест на Одисей, е поканен слепият певец Демодок. В съпровод на лира той пее най-напред за свадата на Ахил и Одисей, а после започва песен за прелюбодеянието на Афродита, за това, как нейният куц съпруг, майсторът Хефест, я залавя в примка заедно с Арес. В „Одисея“ има още един аед. Това е Фемий. Изпълнен с уважение към изкуството му, Одисей го пощадява при разправата с жените.

Творчеството на древния аед е, от една страна, занаят, който се усвоява от по-възрастния майстор. Затова наричат аеда „демиург“, тоест занаятчия. Но за разлика от останалите занаятчии аедът не просто владее занаята си, не само познава героическите сюжети и епическите формули. Той получава вдъхновение от бога. Това вдъхновение е означено образно в обичайната слепота на народния певец. Сляп е Демодок, сляп е и Омир според народната легенда. Надарени с огромна памет, вдъхновени и мъдри, способни да импровизират, древните аеди постоянно допълват старите теми, добавят нови моменти, играейки едновременно ролята на автори, изпълнители и редактори. Всяко ново поколение певци оставя следите си в общото дело на епоса.

В древната микенска епоха, в която търсим най-старите мотиви на Омировата поезия, аедите съществуват в дворовете на царете. Една фреска от Пилос представя сцена, подобна на тази в двореца на Алкиной. Когато на Балканския полуостров нахлуват дорийските племена, в епохата на сериозни размествания в елинския свят в края на второто хилядолетие пр.н.е., микенските

народни певци се пръскат в различни посоки. Предполагаме, че особено добре те биват приети в малоазийските царски дворове. А по-късно, когато тия дворове изчезват, в зората на демократическия елински свят, аедът излиза на пазарището. Там епическата поезия проявява своята жизненост, оказва се пригодна и за новите форми на народния живот. Това е последната епоха, сложила дълбок отпечатък върху Омировия епос. Смели мореплаватели, търговци и колонизатори на Средиземноморието, йонийците на IX и VIII век пр.н.е. наслагват върху древните бойни теми своите идеали за активност и родолюбие. Тяхната действеност прикрива мекотата на предишната епоха и събужда честолюбието на микенската старина на епоса.

Някъде в тия два века живее *Омир*. От късната античност са оцелели няколко негови биографии, изпълнени с митологически факти и издигащи фигурата му на пръв поет на елинския свят. Запазена е също епиграма в няколко варианта, която съобщава, че седем града спорили за родното му място. Измежду всички претенденти може би най-голямо право има Смирна. И може би Омир наистина прекарва голяма част от живота си на остров Хиос, където дълго време съществува школа изпълнители на епос, наречена с името му.

Независимо че е невъзможно да се установят фактите на действителния му живот, по всяка вероятност Омир е съществувал. От една страна, той е народен певец и творческата му практика е народопесенна. Но вероятно използва в някаква форма и писменост, за да си помогне при изграждането на творба с така оригинална композиция. Той е може би първият, който се опитва да ѝ придаде завършеност от нов тип. Обективен като аедите, с глас иманентен на народния и със съзнание, което в нищо не противоречи на късната родова идеология, в същото време той се изразява и субективно. Симпатиите му, особеностите на плана и на неговата образност се открояват в масата на заетото от традицията. И все пак неговият творчески мироглед не познава стремежа към оригиналност. Субективното у него е само един вид деформация на старото колективно съзнание в посоката на ново колективно съзнание.

Респективно и Омировите поеми са компромисен художествен продукт. Те напомнят готическите катедрали на Западното средновековие - винаги резултат от усилията на няколко поколения, не толкова хармонични, колкото извисени, едновременно колективно творчество и лично дело, многовековно образуване, получаващо завършеност и съвършенство в делото на един гениален творец, способен да говори и лично, и универсално.

Създадени веднъж, Омировите поеми продължават да се дооформят от новите разпространители на епоса, *рапсодите*, които също като аедите ги изпълняват на народни събирания. Макар вече да не импровизират, рапсодите продължават да внасят известни промени в текста на Омир.

Междувременно се явяват и други епически поети. Подражатели на Омир, те са като че ли са предпочитани за известно време. Но по време на тираниите от VII и VI век пр. н.е. Омировата поезия получава утвърждение. А в Атина при управлението на тирана Пизистрат „Илиада“ и „Одисея“ биват подложени на окончателна редакция. Тъй рапсодите губят правото на волности при изпълнението на Омировите творби на учредения от Пизистрат празник Панатенеи и те се превръщат от народопесенни произведения в завършено лично дело.

Трябва да се признае, че в строго научен план не е аргументирано изчерпателно в какво точно се изразява авторството на Омир. Неговият принос в „Илиада“ не се определя по един и същ начин. Въпросът се усложнява допълнително от „Одисея“, отличаваща се в толкова отношения от военната епопея на Омир.

Отликите са значителни. Затова се мисли за съществуването дори на отделен автор или за автор, създал „Одисея“ и само най-късните добавки към „Илиада“. От някои се приема и античното решение на въпроса - че Омир сътворил „Одисея“ вече на преклонна възраст.

Между двете поеми се забелязват най-напред фактически различия. Разбира се, те не могат да подкрепят тезата за авторството на друг, щом в самата „Илиада“ размерите на Пилоското царство са различни в две различни описания. Забелязват се обаче и културни различия. В „Одисея“ вече се яде риба, употребата на желязо е по-разпространена. Общественото разслоение е в по-напреднал стадий, робството е по-развито. В „Одисея“ е стеснена регулаторската намеса на божествата в хода на събитията. Боговете не са коварни като в „Илиада“ и тяхната промисъл е значително по-целенасочена. Нравствената мярка действа и в човешкия свят. Човекът в „Одисея“ различава правда от неправда. Наличието на закон е белег за цивилизованост. Има отрицателни герои, мерени с мярка - просякът Ирос, козарят Мелантий, развратните робини. Положителните герои също се усещат веднага, защото са създадени като положителни - верните слуги Евмай и Филойтий.

Отлики се откриват и в цялостното организиране на двете

поеми. Геометризмът, симетричното разполагане на еднакви по размер единици около център, е основен принцип на композицията на „Илиада“. В „Одисея“ този тип композиция също се използва, но в отделни епизоди. Иначе сюжетът е развит като нацеленост на събития към един значителен край. Още Аристотел открива съществена разлика в характера на двете поеми. „Илиада“ според него е проста и патетична творба, а „Одисея“ - заплетена и характерописна.

Историческият анализ на *сюжета* на „Одисея“ показва, че елементите му са твърде древни. Един от най-древните е приказката за корабокрушенеца, за смелия моряк, който посещава далечни земи. Тя е разпространена в басейна на Средиземноморието още преди установяването на ахейците на Балканския полуостров. Най-старата ѝ версия е една египетска приказка за корабокрушенеца, доплувал на останка от кораба до пустинен остров. Там го посреща чудовище, което се оказва добро и го оставя да се завърне в родината.

Елемент на сюжета на „Одисея“ са цяла поредица вълшебно-приказни мотиви. На угощението у феаките Одисей разказва за своите фантастични скитания, за срещата си със странни същества. Оживяват древни митологически фигури - Сцила и Харибда, Лестригоните, Сирените, чието пеене омайва. Сътворени в твърде ранна степен на религиозно мислене, тези тератоморфически образи стават по-късно персонажи на вълшебната приказка, а от нея преминават в „Одисея“. Срещу тях се изправя фигурата на носителя на цивилизацията или т.нар. *културен герой*. Именно такава фигура е в основата си Одисей, който се справя с фантастическите трудности, изпречващи се по пътя му. Разбира се, в „Одисея“ древните религиозни представи са загубили сериозния си смисъл и са се превърнали в прости сюжетни мотиви, които изразяват едно ново, по-реално отношение на човека към природата.

Особено важен елемент в сюжета на „Одисея“ е новелата за отпътуването и неочакваното завръщане на съпруга, разпространена във фолклора на много народи. В поемата не липсва нито едно от общите ѝ положения. Отправяйки се на път, съпругът дава право на жена си да се омъжи за друг, в случай че не се завърне. Мъжът отсъства дълги години. Когато достига в дома си, заварва сватбата на жена си. Външният му вид е силно променен. Но по някакъв начин го познават, сватбата бива прекъсната и семейното щастие се възстановява.

Не може да има съмнение, че Омир е имал предвид именно

този традиционен сюжет. Той го разработва в ширина, като мотивира отсъствието на Одисей с участието в похода срещу Троя. Героят воюва десет години и други десет години се връща към Итака. По този начин завръщането на съпруга от новелата се покрива със сюжета за бавенето и премеждията, които изпитват ахейските герои в обратния път към дома си. При разработката Омир изоставя някои мотиви на новелата - в „Одисея“ не се достига до сватба. Други размества, като това, че разпознаването става след разправата с женихите на Пенелопа. Трети усложнява - Пенелопа познава Одисей не по пръстен, както е обичайно в новелата, а по тайната за направата на съпружеското легло. Паралелно с това прислужницата Евриклея познава Одисей по белег от рана и героят обтяга лъка, което не е по силите на женихите. Така в „Одисея“ мотивът узнаване нараства в цяла поредица от събития.

Формално гледано, поемата се дели на две части. Една основна - историята за Одисеевото завръщане и свързаната с нея история за отмъщението на женихите, и втора - епизодът Телемах търси Одисей в Пилос и Спарта.

Литераторите, които подхождат аналитично към Омировото творчество, виждат в частта, заемаща първите четири песни, отделно създадена и по-късно прибавена поема „Телемахия“. Според тях в нея е разработен вариант на страничен епизод от новелата за завръщането на мъжа, в която се разказва как при връщането си бащата бива посрещнат от сина. Според една версия, опазена в немския средновековен епос - поемата за Хилдебранд, синът не го познава, двамата влизат в стълкновение и бащата бива убит.

В малко изменен вид тази версия е разработена в киклическата поема „Телегония“ (VII век пр.н.е.) и в драмата на Софокъл „Смъртта на Одисей“, които не са достигнали до нас. Според тази версия Телегон, синът на Одисей от Кирка, тръгва да търси баща си. Дватама се срещат, не се познават, влизат в двубой и Телегон убива Одисей. След това той пристига в Итака, отвежда Пенелопа и Телемах на острова на своята майка, където се оженва за Пенелопа, а Телемах оженва за майка си Кирка. Тъй завършва според тази твърде архаична версия историята на Одисеевото семейство.

Литераторите-аналитици смятат, че този сюжет е бил известен на поета на първите четири песни на „Одисея“ и че той развил своята история за Телемах, заемайки от него мотива за търсенето на бащата. По този начин поемата на Омир се свързвала с вече

съществуващата „Телегония“, независимо че иначе първите четири песни оставали без органическа връзка с останалата „Одисея“.

Но действителното отношение между двете части е твърде сложно. Според едно тълкование имената Телемах и Телегон възникват първоначално като епитети на Одисей (те означават „далекобоец“ и „далекороден“) и едва по-късно се откъсват и персонафицират в негови синове от Пенелопа и Кирка. Така че в произхода си пътуването на Телемах е част от вероятно Одисеево пътуване. И в този смисъл то е сродно със сюжета за връщането на героя.

Най-важният аргумент на аналитическия възглед, че първите четири песни, т.нар. „Телемахия“, са по-късно присъединени към „Одисея“, е двойният съвет на боговете в началото на първа и на пета песен. На първия съвет по молба на Атина Зевс се погрижва за завръщането на Одисей, прашайки на остров Огигия Хермес, който да накара Калипсо да пусне своя пленник. Но в първа песен Атина отива в Итака при Телемах, за да го подбуди да се отправи на път в търсене на баща си, а Хермес отива да изпълни мисията си едва в пета песен, след като съвещанието на боговете бива повторено.

Днес знаем, че това повторение не е белег за шев, останал след по-късно извършеното присъединяване, а похват за представяне на успоредни действия, изобщо характерен за епическия тип повествование. При това „Одисея“ неслучайно се открива с разказ за събитията в дома на Одисей. Омир иска да покаже последствията от неговото отсъствие. То е предизвикало бъркотия и в неговия дом, и в работите на острова. Това положение на нещата естествено сочи към възмездие и то се замисля между Атина и Телемах още в първа песен.

Пътуването на Телемах, показано в трета и четвърта песен, е *ретардация*, която също не е без смисъл. Младежът се среща с герои, участвали в Троянската война. Представят се в контрапункт други преживявания и мъки. На техния фон преживяванията на Одисей придобиват по-общ смисъл. Телемах изслушва в Спарта историята за Менелаевите премеждия и разбира какво може да се случи на баща му. Накрая научава, че той е жив и се завръща укрепнал духом в Итака, а Атина му помага във всичко, все едно, че е самият Одисей.

Друг пункт в подкрепа на аналитическите възгледи за по-късно присъединяване на части към евентуална по-ранна и по-непространна „Одисея“ е двадесет и четвърта песен. Още в

античността се смята, че краят на двадесет и трета песен, когато Одисей заспива до Пенелопа, бележи естественото завършване на сюжета и че двадесет и четвърта песен се явява неорганично продължение.

Но със завръщането на съпруга и възстановяването на семейното щастие завършва само старинната новела. Не бива да се забравя - завърналият се е също цар и това, което е сторил, отмъщението, е благо само в тесен личностен план. Героическият епос се интересува от героя и като изразител на колективното благо. Има нужда редът да се възстанови и на обществено равнище. С това именно се занимава двадесет и четвърта песен на „Одисея“, в която се открива нова, обществена колизия между царския дом и недоволните граждани на Итака, роднините на избитите женихи.

Смисълът на продължаването на сюжета се долавя от разположението на основните събития - на Одисей е нанесена вреда, той се завръща в дома си и я отстранява. Вредата е нещо комплексно - домогват се до съпругата му, пилеят имуществото, създават бъркотия на острова. Респективно на това и целите са няколко - най-напред достигането на дома от скиталеца, после справянето с враговете. Тази втора цел има две фази - обикновената победа и възмездието, след нея примирението с роднините на женихите и успокоението в Итака. Затова „Одисея“ има няколко края. Разказът за скитането на мъжа по чужди земи завършва още в петнадесетата песен, когато Одисей достига Итака. Вторият край е победата над женихите и узнаването с Пенелопа. Третият - примирението с гражданите на Итака. Респективно на това поемата започва и в първа песен, но и в пета, когато Одисей тръгва на път от острова на Калипсо.

За епическото произведение е естествено да има няколко начала и няколко края. Това е белег не за компилативно организиране на цялото, а за комплексността на епическия сюжет, който протича на няколко нива. В „Одисея“ Омир разказва една история за завръщането на съпруга и друга история за царя на Итака и собственика, за героя, воювал при Троя, фигура идеал за някакъв колектив, сама подплатена с колективен дух. Между индивида и царя Одисей има известно разцепление, естествено несъвпадение. То е отпечатано и в комплекса на започването, протичането и завършването на поемата.

Разбира се, епическото цяло се гради по особен начин – с много скрити сравнения, повторения и паралели. Често те остават неусетени от съвременния читател и това именно поражда

впечатлението, че произведението е некомпактно. Така че, когато се наблюдава художествената организация на „Одисея“, непременно трябва да се има предвид, че тя не е изпълнена с обичайните за съвременната литература средства. В случая действа и една музикална лайтмотивна техника, която е може би най-неуловимата художествена струя в поезията на Омир.

Също както в „Илиада“, и в „Одисея“ *човекът* е белязан преди всичко от пленителна непосредственост. Един поетически къс, срещата на Одисей и Навзикая в началото на шеста песен, разкрива силата на тази простота. Но островът на феаките е все пак утопия. Човекът в „Одисея“ познава изнурителния труд и принудата на глада, унижението, подигравката и бедността. Има скъсани дрехи в неговия свят, просяци и развратни жени. Човекът тук е посъсредоточен в малките си цели и може би заедно с това се раждат измамата, хитростта и двуличието. В „Одисея“ има хора, обикновени в своята доброта и вяроност или в алчността и наглостта си.

Има и един герой в първичния смисъл на думата - *Одисей*. Но той не може да бъде само герой и човекът в него е в известно разцепление с традиционното героическо начало. Исторически гледано, Одисей събира в себе си много човешки образи - безименния приказан корабкрушенец, древния егейски моряк, един културен герой, някакъв рицар от микенско време, може би действително воювал при Троя, финикийски пират и търговец и най-после йониец, който се отправя към нови земи. Одисей е любим герой на йонийските търговци и моряци и неговата находчивост, практическият му дух са фактически техните реални качества.

Изобразяват го обикновено с брада и с кръгла шапка, каквато носят елинските моряци. Трябва да си го представяме не много висок, силен и, разбира се, красив. Външността му буди възхищението на феаките и на Телемах той се показва с помощта на Атина прекрасен. В зряла възраст е, морето му е отнело половината сила, но излиза на състезанието у феаките и побеждава, макар и не в дисциплините, които подхождат на младата възраст. В чертите на Одисеевата физика действа идеалът - и в епическото време, и по-късно, в епохата на класиката, добродетелите на духа се осезават във високите качества на тялото.

Одисей е типичен дребен владетел, може би васал на по-могъщ цар от микенското време, или цар от вековете на прехода от второто към първото хилядолетие пр.н.е. Една от целите му е да си върне властта и имуществото. За поета това е справедливо действие, оттук и оправданието на жестокостта към женихите,

които разпиляват, и към слугите, които им помагат. Оттук и положителната трактовка на слугите Евмей и Евриклея. Правото да се брани собствеността е осветено в края на поемата с божията намеса, без която Одисей може би нямаше да се справи с бунта на гражданите на Итака.

Поетът желае победата на Одисей, затова я представя справедлива и успешна. Това е романтическа трактовка на реалното право, но в нея по-ясно, отколкото в епизода с Терсит в „Илиада“, звучи историческата истина - бунтът се ражда от разслоението, съпътства чувството за собственост. Разбира се, собственичеството на Одисей все още не е отрицателна черта. Героят е изразител на интересите на колектива. Той е интимно близък с подчинените, връзката му с тях е пряка и уважението, на което се радва, идва от сърцето.

В личността на Одисей действат почти всички типове на човешка дейност в ранна Елада. Той е моряк, колонизатор с практически дух, който гледа земята на циклопския остров със съжаление, че не му принадлежи, за да я обработи. Той е войн, тръгнал с плячка от Троя. Също и пират. По чудесния обрат на обстоятелствата е загубил заграбеното, но дарен от феаките, се завръща в Итака тъй, все едно, че пристига направо от Троя. Вълнува го материалната стойност, щом пресмята насаме с какво го е почел Алкиной. Стопанин е. Сред лозите и ябълковите дръвчета в градината на баща си е по-сигурен, отколкото в търбуха на дървения кон. Като своите далечни прадеди, които приближили морето с боязън и дълго живели далече от брега, в сърцето си Одисей е земеделец. Така трябва да се разбира и носталгията по Итака. Но той изпитва и друга жажда - да види много неща, да пътува.

Образът се изгражда с парадокс. Макар да се бави, Одисей е отправен към дома си и макар да приближава дома, продължава да се бави. Бави го една сила - гневът на Посейдон. Тя е митически израз за ужаса, който изпитва йонийският моряк от морската стихия. Но тя е и сюжетно средство. Ако липсваше премеждието, ако към нови земи го подтикваше не външна сила, а собственото любопитство, как щяха да бъдат удържани в правдоподобно единство чертите на любознателния пътешественик и лелеещия топлината на дома стопанин? При тази постановка е напълно разбираемо, че Одисей иска да се завърне и че против волята му се случва да скита тъй дълго по света.

Щом не по свое желание обхожда толкова земи, следователно само божество може да го върне в Итака. Нужна е противоположна сила, която да действа в угода на героя. Одисей скърби на брега

на морето, но стои. За да потегли от острова на Калипсо след седемте години не съвсем неприятен плен, бива взето решение в съвета на Олимп. Желанието на героя се обективира митически.

На пръв поглед Одисей зависи напълно от своята покровителка Атина. Тя подготвя всичко сама, приема нови образи, съобразява и с трогателно упорство осъществява добрините на героя, а той само се ползва от нейната протекция. Но не е точно така. Често богинята отсъства и героят се справя сам. От друга страна, не бива да се изплъзва от погледа, че отношенията им са човешки, облъхнати от почти любовна интимност.

Но колкото и привлекателна да е в превъплъщенията, в които се явява пред Одисей, Атина е конвенция. Тя е предметеното понятие за щастливата съдба и социалната сила на героя, предварително осигуреното стечение на обстоятелствата. Извадена от митическия сюжет, тя е равностепенна на това, което бихме изразили с изречението „върви му на Одисей“. Ако можеше да бъде представен напълно реално, героят сам щеше да се досеща за всичко, на което го подучва Атина.

В епоса това определяне е целесъобразно. Омир не може да представи пораждането на предстоящото събитие от сноп възможности. Затова човешката съдба изглежда предварително решена. За да се осъществи щастливата бъднина на героя, нужно е да се означава предварително в образа на богинята-покровителка. При това положение за Одисей остава предимно съзерцанието и пасивното изстраждане.

Но той притежава и качества на божеството-покровител. На брега на Итака двамата се надлъгват в някаква омая от подвижността на въображението си и Одисей, който иначе се държи като послушно дете, намира смелост да укори Атина, задето толкова дълго се въздържа да му помага.

Собствената му активност се проявява най-напред в ума му. Това е ум с много проявления. Одисей е жив и любопитен. Любознателност го отвежда в пещерата на Полифем. Но това качество преминава и в находчивост. На Одисей принадлежи изобретението да чуе, привързан към мачтата, губителното пеене на Сирените. То може да възникне само в ум, пропит в еднаква степен от любопитство и хладен разсъдък. И ако в други случаи Атина му подсказва, прежеждието в пещерата на Полифем Одисей разрешава сам със собствения си ум в поредица хитрости, връх на която е филологическият каламбур да се нарече „Никой“.

Умът му се проявява и в уменията да разказва. Както твърди Омир на едно място, разказът е лъжа, която прилича на истина.

Героят има нещо от качествата на аеда и на самия поет, щом феаките смятат, че разказва като „същ песнопевец“.

Находчив и изобретателен, с несломима мисъл Одисей продължава в човешки план двойствеността, на която в „Илиада“ имат право само боговете. В „Одисея“ лъжата и хитростта не се възприемат за отрицателни качества по принцип. Те са проява на ума на героя, функция на разсъдъка, преодоляващ преградите по пътя към щастието. Многоопитният мъж използва неистината като инструмент със същата сръчност, която имат ръцете му, когато сковава брачното легло и сала, за да потегли от Оигия. Физическото умение естествено преминава в подвижността на ума. Преструването е умствена сръчност, защото истината не се чувства само като даденост. Тя е активно състояние, включва целта, както и средствата за постигането ѝ.

От десетте години скитане по света осем Одисей прекарва в прегръдките на Кирка и Калипсо. Наистина не може да избяга, колкото и да го влече родната земя. Но все пак той се бави подозрително дълго, ако „Одисея“ не само условно се счита за поема на съпружеската вярност. Дали в непротивопоставянето на носталгия и жажда за удоволствия не се осветява негласно правото на мъжа да се чувства свободен, когато е далече от дома?

Проблемът е привиден, защото Одисей и Пенелопа не са свързани според съвременната представа за вярност, а в една форма на брачна връзка, която вече е история. Съпругът Одисей се завръща не просто при красивата съпруга, а при стопанката, при пазителката на бащиното огнище, при създателката на неговия наследник. Субективната привързаност към Пенелопа се усилюва от тия строги съдържания на брачната връзка. Затова, завърнал се при нея, Одисей безхитростно разказва и за любовния плен при Кирка и Калипсо. Пенелопа не се съмнява във верността му, тъй като я разбира не в тесния план на емоционалното равенство между мъжа и жената, както я разбираме ние. Субективната привързаност на съпрузите Одисей и Пенелопа допълва обективната, социално обусловената вярност, която ги свързва.

Именно тази вярност подлага на изпитание Омир при Кирка и Калипсо, както и при феаките. Никакъв друг свят, колкото и съвършен да е, дори безсмъртието не могат да отклонят героя от щастието на първичната свързаност със земята и родните. Затова, върнал се в своя дом, Одисей се завръща и при сина си Телемах, и при баща си Лаерт. Синът, съпругата и бащата са трите съставки на това лично щастие, което толкова силно е изпълнено с битието на рода.

Нищо по-съответно за хитроумния герой от находчивата *Пенелопа*. Омир казва, че надминала всички прославени с хитростта си жени на древността. Историята с разтъкването на платното повтаря притворството на Одисей сред жените. Тя е достойна за този, когото чака, и се издига до неговия героизъм в покоя на женската съдба. Дори надвишава Одисей. Архаическият мъж има право на живот и на смърт над съпругата, но функциите на пазителка на огнището и домашните богове, на продължителка на рода я обожествяват. Пред покоя на нейната природа съпругът, който има право да се отдалечи от дома, изглежда слаб и несъвършен.

Това обяснява ритуала на *узнаването* между Одисей и Пенелопа. Той е облъхнат от напълно разбираемо колебание. Минали са двадесет години, външността на Одисей не е същата, има измамници. Нормално е Пенелопа да проявява недоверие, то е и качество на ума. По същия начин и Одисей се отнася с недоверие към думите на Атина. Но театърът на узнаването между двамата съпрузи е също условност, той включва акта на приобщаването на откъсналия се от дома, завръщането в света на вещите, създадени от него и от предците му. То не може да стане изведнъж, в изтеклото време домашният свят се е отчуждил от своя стопанин.

Одисей не прилепва механично към този свят. Има нужда от ритуал на очистване от чуждото. Колкото по-високо се изкачва Одисей в йерархията на дома, толкова по-условен става актът на освобождаване от разлъката. Старото куче веднага познава господаря си, защото е само животно. Не особено условно е узнаването между Одисей и роба Евмей. На Телемах и Лаерт героят се разкрива сам и те направо му вярват. Докато Пенелопа изразява душата на дома. Това я задължава да извърши нещо като обред, да постъпи строго, с известно подчертаване като че ли на вината за тъй дългото отсъствие. Освен че проверява истината, тя сякаш отново го прогласява за съпруг.

Колкото до самия Одисей, настъпва време, когато някои от качествата му придобиват отрицателен смисъл. В т.нар. киклически поеми вече го представят лъжлив и алчен, отмъстителен и жесток. Той става причина да отсъдят на него вместо на Аякс оръжието на Ахил, причинява смъртта на Паламед и постъпва жестоко с троянците след превземането на Троя. Философите Питагор, Ксенофан и Хераклит не го обичат. А в епохата на трагедията в Атина често го представят като подлец, софист и демагог. В драмата „Филоктет“ на Софокъл той е безскрупулен комбинатор, който знае само една ценност - да се стреми към поставената цел.

В очите на гръка от епохата на атическата класика това е отрицателно качество. По-късно философите-кينيци и стоици му връщат положителната окраска и също като Херакъл през цялата античност той служи за идеал със своята борбеност и самостоятелност.

Основанието толкова времена и толкова поколения да харесват творбите на Омир трябва да се търси в тяхната многостранна, многопроблемна природа. Но те са вечно четиво не поради отделното - една мисъл, идея, настроение или чувство, нито поради механичното натоварване с идеи и чувства. Главното е, че тия отделни неща, които могат да се открият и в други велики произведения, в Омировите творби са вложени в цялостността на единно творческо дело. Вложеното е осмислено естетически, притежава художествено битие. Отдалечени от средата, която ги е породила, идеите, човешките преживявания и историческият опит са прераснали в термини на цялостно жизнеутвърдително възприятие с нормативен характер. Тъкмо затова, когато попаднат в нова културна среда, Омировите епопеи пораждаат проблеми, които не са поставени в тях.

Първа песен

СЪВЕЩАНИЕ НА БОГОВЕТЕ АТИНА ПООЩРЯВА ТЕЛЕМАХ

Музо, запей ми за оня герой многоопитен, който
странствува дълго, откакто порути свещената Троя,
и опозна градовете, ума на безбройните хора,
толкова мъки в душата си той по морето понесе,
своя живот да запази, другарите къщи да върне. 5
Тях не успя да избави, напусто му грижите бяха.
Грозната участ сами си навлякоха чрез светотатство –
ядоха гойните крави на Хелиос Хиперионов
те заслепени. Отне им часа на завръщане богът.
Ей за това разкажи ни, божествена дъще на Зевса! 10
Всичките други, които избягаха сигурна гибел,
бяха си по домовете, далече от бран и талази.
Него единствен, бленуващ за родния край, за съпруга,
светлата нимфа Калипсо напразно задържаше силом
там в пещерата дълбока с надежда съпруг да й стане. 15
Но кръговратът годишен доведе година, в която
бяха безсмъртните вече отсъдили той да се върне
(но и в Итака не щеше сред своите близки да свърши
страшните свадии!). За него изпитаха жал боговете –
всички освен Посейдон. Неотстъпно преследваше богът 20
с гняв Одисея божествен, додето в родината стигне.
Тъкмо веднъж Посейдон посети етиопци длечни
(те на самия предел на света са, на две разделени –
слънцето гдето захожда, живеят и гдето изгрява).
Там получаваше той в хетакомби овни и волове 25
и се любуваше седнал на пира. По същото време
всички останали бяха в чертога на Зевс олимпийски.
Първи започна бащата на хората и боговете,
след като в себе си той си припомни за славен Егиста
(него съсече Орест, знаменитият син на Атрида). 30
В спомен за него Кронион така на безсмъртните рече:
„Чудно, че смъртните хора за всичко винят боговете!
Идело злото, възкликват, от нас. Но нали чрез безумство
мимо съдбата нередко глупците си мъки навличат?
Мимо съдбата Егист на Атрида законна съпруга 35
грабна, а него погуби, щом родния праг той прекрачи.
Ние го предизвестихме за неотвратимата казън
(беше ни пратеник Хермес, сразителят зорък на Аргус),
да не убива мъжа, да не му похищава жената,
че за Атрида отплата Орест ще потърси, когато 40
вече съзрял закопнее за своята мила родина.
Ние напразно вешахме чрез Хермес! Отблъсна в сърцето
този разумен съвет, но за всичко Егист бе наказан.”
Тъй му отвърна Атина, богинята бляскавоока:
„О всемогъщи наш татко Крониде, върховен владетел! 45
Истина, той си заслужи напълно такава погибел.
Нека така да погине и всеки подобен злосторник!
Но ми повече сърцето за мъдрия мъж Одисея.
Клетникът страда отдавна разлъчен от своите близки
в остров, далеч ред вълните стаен като пъп на морето. 50
В острова, с гъсти дъбрави обрасъл, живее богиня –
щерка на страшния Атлас, познаващ навред из морето
тъмните бездни и здраво подпиращ онези огромни
стълбове, дето делят от небесния купол земята.

Щерка му пленник държи Одисея злочест безутешен. 55
Винаги тя го омайва с вълшебни и галени думи,
свидна Итака дано да забрави. Бленува напразно
той да съгледа дима, възвисяван от родна Итака,
и за смъртта си неспирно копнее. Не се ли препъва
с мъка сърцето ти, Зевс олимпийски? Нали Одисей ти 60
жертвени дари за милост принесе край градските чълни
в ширната Троя? Защо си така разядосан, о Зевсе?”
Тъй ѝ отвърна Кронид, събирачът на облаци тъмни:
„Странни слова излетях, о дъще, из твоите устни!
Мога ли аз да забравя така Одисея божествен – 65
с ум сред мъжете личи и принасяше толкова жертви
нам – боговете, които владеем нашир небесата.
Не! – Посейдон земедържец без отдих враждува с героя –
гневен, задето лиши от едничко око той циклопа.
А Полифем богоравен по своята сила преваря 70
всички циклопи. Роди го свещената нимфа Тооса,
щерка на Форкин, що бди над морето, вълнувано вечно.
С нея се беше сблизил Посейдон в пещера полуздрачна.
Ей затова Посейдон земедържец, макар че не иска
сам да погуби героя, го тласка далеч от родина. 75
Но да помислим сега олимпийците тука задружно
как Одисей да се върне дома. Посейдон пък ще трябва
вече гнева да възпира. Че може ли да продължава
той да воюва едничък против боговете всевечни?”
Тъй му отвърна Атина, богинята бляскавоока: 80
„О наш родителю, чедо на Кронос, върховен владетел!
Щом е наистина за блажените вече угодно
своята родна земя Одисей многоумен да види,
нека вестителят Хермес, сразителят зорък на Аргус,
в остров Огигия бързо да иде и да възвести там 85
нашата твърда присъда пред гиздавокосата нимфа.
Нека дома се завърне героят, кален в изпитните.
Аз пък в Итака ще сляза и там на сина Одисеев
с гняв ще изпълня сърцето и смелост ще влея в духа му,
да събере на съвет дългокосите свои ахейци 90
и да разгони той всички женихи, които му колят
сбраните вкупом овци, бавноходите бици рогати.
Ще го изпратя във Спарта, оттам в песьчливи Пилос,
вест от мълвата да чуе – кога се завръща баща му,
и да разцъфне за него сред хората слава велика.” 95
Рече тъй и на нозете си върза вълшебните златни
вечни сандали, които я носеха и над водата,
и над земята безкрайна в гальовния дъх на зефира.
Бойното копие взе си, заострено с меден завършек,
тежко, грмдно, с което сломява пълчища от войни, 100
щом се над тях разгневи дъщерята на мощен родител.
От олимпийския връх като вихър се спусна Палада,
та озова се в Итака до портата на Одисея –
тъкмо пред прага на двора, в десницата с копие медно,
образ на гостенин взела, на вожда на тафосци Ментес. 105
Вътре Атина завари събрани женихите дръзки.
Местеха пулове те и безгрижно сърца веселяха
там върху кожи от бици, които сами са заклали,
а покрай тях глашатаи сновяха и пъргави роби.
Смесваха вино с вода във дълбоки стакани едните, 110
Другите с шуплести гъби почистваха сръчно софрите
и върху тях пред мъжете дробяха камарите с мръвки.
Най-рано пръв Телемах боговидин съгледа Палада.

Той сред женихите мълком седеше печален в сърцето.
 Мислено виждаше ясно родителя свой благороден – 115
 най-сетне как се явява, женихите как той разгонва,
 царския сан как запазва и в собствен дом пак заповядва.
 Тъй сред женихите в мисли унесен, съгледа Атина,
 спусна се право към входа разсърден, че толкова дълго
 гост е принуден да чака на прага, пристъпи към нея 120
 бързо, подаде десница и медното копие грабна.
 Пръв Телемах заговори и рече словата крилати:
 „Поздрав на теб, чужденецо! При нас ще остнеш за пира.
 Що ти е нужно, ще кажеш, когато ни гозбите вкусиш!”
 Рече и тръгна напред, подир него Палада Атина. 125
 След като влязоха двама в палата, високо въздигнат,
 якото копие взе той и сложи пред стройна колона
 вътре в хранилище, гладко излъснато, гдето немалоко
 копия на Одисей, непреклонен в бедите, стояха.
 После си госта поведе до трона, прекрасно изписан, 130
 ленена тъкан постла, под нозете му столче постави.
 Седна в кресло пъстроцветно до госта, далече от други,
 странникът да не попадне в съседство с надменна трапеза,
 та оттегчен от глъчта, да отблъсне храната, а сам той
 вест да потърси за своя отсъстващ татко. 135
 Ето робиня донесе пред тях върху сребрен поднос
 златен прекрсен кърчаг със студена вода за ръцете,
 после поля им самата и гладка трапеза подаде.
 Хляба пък сложи пред тях икономка достопочтена,
 ястия пищни подбрала със радост от всички запаси. 140
 Бързо дойде распоредник, блюда нависоко понесъл
 всякакви златни стакани самият на масата тури,
 а глашатаят без отдих разливаше в чашите вино.
 В залата шумно тогава нахлуха женихите дръзки
 и по кресла и столове насядоха те на редици. 145
 А глашатаи поляха на всички ръце да измият,
 и на камари в панерки донесоха хляба робини,
 млади момци им наляха догоре стаканите с вино.
 Мигом присегнаха те към готовите мамещи гозби.
 Щом като своята жажд и глад утолиха напълно, 150
 нова наслада горещо в сърцата си те пожелаха –
 песни с китара и танци, украса за всяка гощавка.
 Ей глашатай подаде звънливата лира на Фемий.
 Пееше той по принуда сред безсрамни женихи.
 Звънна по струните Фемий и почна пленителна песен. 155
 Към сивоока Атина сега Телемах се обърна,
 леко главата си сведе към нея, та друг да не чуе:
 „Странниче скъпи, дали ще се сърдиш на моите думи?
 Гледай едничката грижа на тези – китари и песни.
 С леко сърце без отплата пилеят имота на оня, 160
 белите кости на който загиват далече по суша
 на дъждовете или ги подмята вълна на морето.
 Ех, да го бяха видели, че идва отново в Итака,
 щяха да искат да бъдат нозете им много по-бързи,
 нямаше тука да грабят и злато, и скъпи одежди. 165
 Но той погина, застигнат от орис злощастна. Утеха
 нам не остава, дори ако някой от земните хора
 каже, че той ще се върне. Помръкна деня му възвратен!
 Но откровено кажи ми и дума не скривай от мене!
 Кой си? Отгде си? Градът ти къде е? Кой са баща ти, 170
 майка ти? Кораб какъв те доведе? С кои мореходци
 в наша Итака доплава? Пред другите как се зовяха?

(Ти не си тука по суша пристигнал, от всичко е ясно.)
Още това извести ми открито, добре да го зная:
пръв път ли идеш ти тук, или вече си бивал в Итака 175
гост на баща ми? Нерядко спохождаха нашата къща
странници разни, със всички обичаше той да общува.”
Тъй му отвърна сега совооката дева Атина:
„Всичко това ще разкрия пред тебе съвсем откровено.
Ментес зоват ме, а мъдрият цар Анхиал ми е татко. 180
Славя се аз, че господствам над веслолюбивите тафци.
Тука пристигнах току-що на кораб с другари и плавам
по винобагро море към народи от чужди езици.
Мед ще подиря в Темеса, а возя сребристо желязо.
Бързия кораб оставих в полите на Нейон гористи, 185
в залива Рейтрон ме чака – далеч от града, пред полето.
А се гордея, че още отдавна бащите ни свързват
връзки на гостоприемство. Когато спходиш Лаерта,
този герой престрял, ще научиш от него сам всичко.
Вече той, казват, не ходел в града, а си бремето влачел 190
вън по полето с ратайка старица, която му носи
ястие, още и вино, кога му натегнат нозете,
след като дълго е ходил по ръта на своето грозде.
Аз пък пристигнах, дочул от мълвата, че вече е в къщи
татко ти. Но боговете навярно сред път са го спрели. 195
Вярвай, не е на земята умрял Одисей благороден,
още живее героят, изгнаник сред морски простори
в остров, стаен сред вълните далече. На хора враждебни,
диви мъже, той е все още в плен против своята воля.
Но ще предскажа на тебе това, що в душата ми влагат 200
днес боговете безсмъртни, и то ще се сбъдне без друго –
вярвам, макар че не съм ясновидец и птицегадател.
Дълго той няма далеч да остане от мила родина.
Пак ще се върне, дори да му сложат железни вериги.
Изобретателен, все ще измисли той някаква хитрост. 205
Но откровено кажи ми и дума не скривай от мене.
Толкова снажен, нали си телесният син Одисеев?
Чудно приличаш на него в главата, в очите прекрасни.
Ясно го помня, на гости един друг си ходехме често
още преди да отплава за Троя, където и други 210
най-благородни аргейци се втурнаха с кораби вити.
Но след това не видях Одисея, ни той ме е срещал.”
А на това Телемах разсъдливият тъй отговори:
„Всичко пред теб, чужденецо, съвсем откровено ще кажа.
Моята майка разказва, че аз произхождам от него. 215
Но сам не зная. Та кой ли със сигурност знае рода си?
Все пак желая да бъда наистина син на щастливец,
който сред своя имот ще достигне до старост дълбока.
Но ако искаш да знаеш, от тези, които са живи,
най е злощастен сега според хората моят родител.” 220
Тъй отговори Атина, богинята бляскавоока:
„Не! Боговете не искат за бъдните дни да остане
твоят род жалък, щом син като тебе роди Пенелопа.
Но откровено кажи ми и дума не скривай от мене:
що означава глачът и тълпата? Защо ти са нужни? 225
Пир или сватба уреждаш? Не е то забавна гощавка.
Мен ми се струва, в дома ти безчинствуват гостите дръзко.
Всеки порядъчен мъж яростта си не ще овладее,
тук ако дойде и види това им позорно държане.”
А на това Телемах разсъдливият тъй отговори: 230
„Страннико, щом като питаш, то аз ще ти кажа открито:

някога беше домът ни препълнен с богатства и тачен
 беше от всички, когато живееше тука баща ми.
 Но боговете в гнева си са вече отсъдили друго,
 този герой без следа от очите на всички укрива. 235
 Нямаше аз да жалея смъртта му дотолкова много,
 паднал да беше в земята троянска в кръг на другари
 или в ръцете на близки, когато завърши войната.
 Гробна могила над него ахейци щяха да вдигат,
 щеше синът му навеки сред слава велика да грее. 240
 Но похитен е той вече безславно от харпии бесни.
 Тръгна, изчезна, забравен от всички, на мене остави
 сълзи и скръб. Но не жалея, не стана аз само за него.
 Ах, боговете и други тревоги на мен причиниха:
 колкото златни владеят различните острови тука – 245
 първите хора на Сама, Дулихий, гористият Закинт,
 още които сега упрвяват Итака скалиста,
 искат на моята майка ръката, съсипват дома ни.
 Нито тя явно отблъсква такава натрапна женитба,
 нито и силите стигат да вземе да вземе решение твърдо. 250
 Те пък пилеят имота, а сетне и мен ще разкъсат.”
 С негодувание тъй му отвърна Палада Атина:
 „Клетнико, колко ти липсва баща ти, отдавна отсъстващ,
 тежка ръка да стовари връз тези безсрамни женихи!
 Ех, да се върнеш днеска и тука да спреш пред прага 255
 с двете си копия в длани, заварден със шлема и щита!
 Тъкмо какъвто за пръв път в палата ни аз го съгледах,
 щедро тогава сред пира тешеше сърцето си с вино.
 Беше дошъл от Ефира – от Илос, сина на Мермера.
 също за там Одисей бе отплавал на бързия кораб, 260
 мъжеубийствено биле да търси, с което да може
 медни стрели да напойва. Отказа отровата Илос –
 той се боеше в душата си от боговете всевечни.
 Моят баща му я даде от искрена обич и дружба.
 Ех, да се беше такъв Одисей пред женихите мярнал, 265
 щеше да стори живота им кратък и бракът им горък!
 Всичко обаче лежи върху skutите на боговете –
 той за страхотната мъст ще се върне ли в своята къща,
 или пък не? А на тебе предлагам сега да помислиш
 как от палата далеч да прогониш тълпата женихи. 270
 Слушай какво ще ти кажа и смело пристъпай към дело:
 утре в зори призови на площада ахейците храбри,
 всичко яви, боговете свидетели нека да бъдат.
 Искай да се разотидат женихите по домовете
 и ако твоята майка желае повторна женитба, 275
 нека се върне в дома на родителя много заможен.
 Там да приготвят тогава женихите нейната сватба
 с много жертвени дари, прилични за скъпата щерка.
 Тебе пък мъдро съветвам, дано да послушаш съвета:
 двайсет гребци нагласи върху най-издръжливия кораб, 280
 бързай тогава да дириш баща си, отдавна изчезнал.
 Все ще дочуеш за него от смъртен или от мълвата –
 тя е вестител на Зевса и шепне словата му вредом.
 Най-напред в Пилос иди да разпиташ великия Нестор,
 в Спарта оттам потърси злтокъдрият цар Менелая, 285
 който се върна последен от вси меднобронни ахейци.
 Чуеш ли ти, че баща ти е жив и че той се завръща,
 Мъката твърдо понасяй година, но пак го дочакай.
 Чуеш ли ти, че не е между живите и че е мъртъв,
 бързо върни се обратно в обичната твоя родина, 290

гробна могила му насипи с дарове погребални,
 както е редно, тогава склони Пенелопа за брака.
 След като всичко изпълниш и всичко щастливо завършиш,
 виж помисли до ума и сърцето си ти се допитай
 как до един да изтребиш женихите в твоята къща – 295
 с хитра измама или открито със сила. На тебе
 възраст момчешка надрасъл, детински игри не приличат.
 Знаеш, че в целия свят се прослави Орест богоравен,
 щом отмъсти на Егист, на коварния отцеубиец,
 който лиши от живот прочутия негов родител. 300
 Но и на тебе, мой друже, прилича, прекрасен и снажен,
 да се покажеш и твърд, да те хвали от внуците някой.
 Време за мене настана при бързия кораб да ида.
 Моите спътници сигур ме нетърпеливо очакват.
 Имай за другото грижа ти сам и помни що ти рекох.” 305
 А на това Телемах разсъдливият тъй отговори:
 „Виждам говориш пред мене, приятелю, с обич сърдечна
 както баща пред сина си, аз няма това да забравя.
 Само за малко почакай , макар и да бързаш за пътя.
 Първо се тук изкъпи, освежи, насити си душата,
 весел към кораба после ще тръгнеш, когато ти връча
 скъп и пркрасен подарък за спомен от нашата дружба,
 както приятеля гост домакинът приятел дарява.” 310
 Тъй му отвърна Атина, богинята бляскавоока:
 „Не! Не задържай ме вече, аз трябва веднага да тръгна.
 Скъпите дари, които на драго сърце ми отреждаш,
 щом се завърна, тогава ще взема дома да ги нося
 спомен от тебе, а равни и ти ще получиш тогава.”
 Рече и тръгна Атина, богинята бляскавоока –
 въвн излетя като птица незрима, на него пък вдъхна
 сила и смелост в гърдите, за скъпия негов родител 320
 по-ясен спомен събуди. А щом се размисли дълбоко,
 смаян досети се той, че е с някой небесен беседвал.
 И богоравният мъж към женихите тръгна веднага.
 Песен редеше пред тях песнопоецът славен. Безмълвно 325
 слушаха, седнали, всички за пътя обратен от Троя,
 който Атина Палада отсъди за гръцките войни.
 В горните свои покои дочу вдъхновената песен
 Пенелопея дори, на Икарий разумната щерка.
 Спусна се тя неудържно ндолу по стръмната стълба,
 но не сама, че до нея вървяха две нейни робини. 330
 Щом пред женихите долу жената божествена слезе,
 спря до гредата въз прага на залата, зидана яко,
 двете ланити закрила с блестящото було, а редом
 вдясно от нея застана робиня, а друга отляво. 335
 После със сълзи в очи на певец божествен тя рече:
 „Фемие, толкова други пленителни песни ти знаеш
 за богове и герои, които певците възславят –
 хайде, запей ми от тях пред събраните тук и мълком
 нека те виното пият. Но повече ти не мъчи ме 340
 с тази мелодия тъжна, тя вечно ми къса сърцето.
 Мене съдбата ориса да страдам най-неутешимо:
 в спомени вечно копнея за образа скъп на съпруга,
 който се слави нашир по Елада и в целия Аргос.”
 А Телемах разсъдливият тъй отговори веднага: 345
 „Майко, защо на певец любим забраняваш да пее,
 както сърцето му иска? Не са ни виновни певците,
 Зевс е виновен едничък, че той вдъхновение праща
 на възвисените хора по собствена воля. На Фемий

ти не сърди се, че пее за злата съдба на данайци. 350
 Ето пред всичките песни най-гръмка възвала намира
 винаги песен, която звучи за слуха като нова.
 А ти въздържай сърцето и слушай гласа на певеца.
 Не Одисей сам загуби деня на завръщане вкъщи –
 паднаха с него край Троя и множество други герои. 355
 Гореще ти върни се и своите работи гледай –
 хурката, още и стана, нареждай на всички робини
 ревностно там да се трудят. Речта на мъжете подхожда,
 главно на мене, че аз разпореждам на цялата къща.”
 Смаяна майката тръгна обратно към своите стаи 360
 и си премисли дълбоко разумната реч на сина си.
 Щом пък в покоите горе възлезе със двете робини,
 за Одисея, съпруг жадуван, рида тя додето
 сладостен сън й Атина разля върху морните клепки.
 И зашумяха след нея женихите в тъмната зла – 365
 сладно желаше всеки легло да дели с Пенелопа.
 А Телемах разсъдливият тъй отговори веднага:
 „Чуйте, безкрайно нахални женихи на моята майка!
 Нека сега продължава гощавката и веселбата!
 Шумната глъч прекратете, защото такъв песнопоец 370
 пълни душата със сладост, на бог той е равен по песен.
 Но призовавам ви утре в зори за съвет на стъгдата
 всички и там ще ви кажа направо аз своите думи:
 вълн от палата веднага! Търсете си пиршества други!
 Ваши богатства пилейте, сами се канете взаимно! 375
 И ако по е приятно за вас, ако по е угодно
 само неволник един да съсипвате неотмъстени,
 хайде, рушете! Но зов до всевечните аз ще отправя,
 та начаса да ви Зевс отмъсти за делата позорни.
 Знайте, че тука дома ще загинете вие мърщина.” 380
 Тъй им надума. И всички женихи прехапаха устни,
 смаяни от смелостта и от думите на Телемаха.
 Но Антиной, на Евпейта синът, му отвърна тогава:
 „Сигурно, теб, Телемахе, сами боговете подучват
 тъй да се перчиш пред нас и големи слова да говориш. 385
 Само дано над Итака, от морски вълни обградена,
 Зевс не даде да царуваш, макар че е твое наследство.”
 А на това Телемах разсъдливият бързо отвърна:
 „Ти, Антиное, дали ще се сърдиш на моите думи?
 Чуй! Ако Зевс отреди да царувам, приемам с готовност. 390
 Мислиш ли ти, че това е за хората най-неприятно?
 Та да царуваш нима е противно? В чертога си царят
 бързо натрупва богатства, на почит е той сред мъжете.
 Но без съмнение има в Итака, с вълни обградена,
 властници още мнозина ахейски – и млади, и стари. 395
 Цар изберете от тях, ако днес Одисей е загинал.
 Аз ще остана стопанин над нашата собствена къща,
 също над робите, що Одисей завоюва за мене.”
 А Евримах, на Полиба синът на това отговори:
 „Знай, Телемах, лежи върху skutите на боговете 400
 кой занапред ще е цар над ахейците в остров Итака.
 Своето ти ще запзиш и своето ти ще владееш.
 Надали някой ще дръзне да дойде и граби насила
 твоите имоти, додето мъже населяват Итака.
 Но аз, любезни желая за странника да те попитам: 405
 кой и къдешен е гостът? Коя е страната му родна?
 Где е родът му и орната бащина почва?
 Може би вест ти донесе, че твоят баща се завръща,

може би иде в Итака по някаква работа лична?
 Как ненадейно изчезна, съвсем не почака да свържем 410
 с него познанство. Но явно не беше видът му незнатен.”
 А на това Телемах разсъдливият тъй отговори:
 „Не, Евримахе! Не ще се завърне в палата баща ми!
 Вече не вярвам на вести, отгдето и те да пристигат,
 нито желая да слушам поличби, макар че ги търси 415
 моята майка – тя вечно в чертога гадателки вика.
 Гостът, когото видяхте, е бащин приятел от Тафос.
 Ментес зоват го, а мъдрият цар Анхиал му е татко.
 Слави се той, че господства над веслолюбивите тафци.”
 Рече така Телемах, но познал бе богинята вечна. 420
 Танца и бодрите песни женихите пак подкачиха
 и веселяха се с вино в очакване вечер да дойде.
 Тъкмо се тъй веселяха и тъмната вечер се спусна.
 Станаха всички тогава да идат дома за отмора.
 А Телемах се отпрати към своята спалня висока, 425
 дигната в ширния двор върху място, за взора открито.
 Там са запъти за отдих, отдаден на множество мисли.
 С факел запален пред него вървеше грижовната вечно
 Еврикляя, на Оп дъщерята, сина на Пизенор.
 Беше я купил Лаерт преди време със свое имане 430
 в нейната младост и хубост за двадесет бика. В палата
 той я ценеше наравно с приличната своя съпруга,
 но да не сърди жена си, легло не поделеше с нея.
 С факел запален вървеше тя близо. От всички робини
 най го обичаше тя, че го гледаше още от детство. 435
 Щом той отвори вратата на здраво строената стая,
 седна във своето ложе, съблече си меката дреха
 и я предаде в ръцете на вярната стара робиня.
 Тя пък хитона по гънки надипли и леко приглади,
 та до леглото, с резба украсено, на гвоздей провеси, 440
 стаята бързо напусна и брънката сребърна дръпна,
 дверите с нея притегли и с ремък притегна резето.
 Цяла нощ сам Телемах на леглото под овнешко руно
 мислеше само за пътя, по който го тласна Атина.

Втора песен

НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ НА ИТАКИЙЦИТЕ ПЪТУВАНЕТО НА ТЕЛЕМАХ

Щом се събуди зора розопръстта, родена из здрача,
скочи от своето ложе любимият син Одисеев,
дрехата той си облече, през рамото меча праметна
и на нозете блестящи превърза прекрасни сандали. 5

Прага прекрачи тогава подобен на истински бог и
на гласовитите свои херолди предаде повеля
да призват на събрание с вик дългокосите гърци.
Гръмко ги те призоваха и бързо се стекоха всички.
След като шумно тълпата от хора изпълни стъгдата, 10
тръгна и той за съвета със медното копие в длани.
Сам не вървеше. Зад него притичваха псета две бързи.
С божеска прелест зареше вида му Атина Палада.
Ахваха всички мъже като видеха как той пристъпя.
Сториха старците път и той седна въз трона си бащин. 15

Пръв пред събраните слово изрече героят Египтий.
Беше прегърбен от старост и много научил в живота.
Копиеносец. Антиф бе любимата негова рожба.
Той с Одисей богоравен за конеобилната Троя
с кораби вити отплава, но него стръвнишки циклопът 20
там в пещерата дълбока разкъса за сетна гощавка.
Трима той имаше още. От тях Еврином със женихи
буйстваше. Другите двама работеха бащини ниви.
Но не престана Египтий да жали сина си загинал.
Старецът в сълзи за него започна така да нарежда: 25

„Чуйте, мъже от Итака, словата, които ще кажа!
Нито събрание, нито съвет се е свиквал, откакто
с кораби вити отплава оттук Одисей богоравен.
Кой ни е днес призовал? В затруднение кой се намира?
Момък ли в цъфнала сила, в години на зрелост ли някой? 30

Някаква вест ли е чул, че войска се задава, та иска
Точно вестта да разкаже, която е първи научил?
Или желае съвет да предложи за дело народно?
Честен и благословен е безспорно. Дано от Кронион
щастие пълно получи, сърцето му както копнее.” 35

Рече. Зарадва речта му обичния син Одисеев.
Повече той не седя пожела да говори веднага
и сред стъгдата застана. В ръката му скиптър а сложи
там глашатая Пизенор, изпълнен с разумни съвети.
А Телемах се обърна към стареца първом и рече: 40

„Този мъж, старче, е близо. Сега сам ще чуеш за него.
Аз ви събрах, че за мене е мъката най-непосилна.
Нито съм някаква вест подочул, че войска се задава,
та за вестта да разказвам, която съм първи научил,
нито за дело народно желая съвет да предлагам. 45

Не, а за моята мъка! Нещастия две сполетяха
нашата къща. Едното: загубих баща благороден,
който над всички ви тука царуваше с бащина обич.
Втората напаст е много по-тежка, от нея домът ни
скоро съвсем ще пропадне, имоът ще бъде разсипан. 50

Моята майка задирят противно на нейната воля
дръзки женихи, потомци на знатните родове наши.
Нямат те смелост да идат в дома на баща й Икарий,
той дъщеря си обична, с богата прикя надарена,
да отдаде на угода на този, когото хареса.

В нашето жилище те на тълпи всекидневно нахлуват, 55
 колят безбройни волове, овци и кози угоени,
 вечно пируват и пият искрящо вино без срама.
 Нашият дом се пилее, защото сега тук ни липсва
 мъж като моя баща Одисей да отблъсне бедата.
 Ние по никакъв начин не можем от тях да се браним, 60
 явно, и после ще бъдем безпомощни и беззащитни.
 Само да имах аз сила, наистина бих ги прогонил!
 Ето неща безобразни се случват. Съвсем недостойно
 рухва домът ни. Нима с мен не ще възроптаете вие?
 Срамно поне да ви стане пред близките хора, които 65
 близо до вас обитават. Но бойте се от боговете,
 може би те за злините към вас ще обърнат гнева си!
 Аз ви заклевам сега в олимпийския Зевс и Темида
 (тя на събрания свиква мъжете и пак ги разпуска) –
 спрете, приятели, нека оставен самотен, се мъча 70
 в най-люта горест, освен ако моят баща благороден
 вас, меднобронни ахейци, е с нещо нарочно обидил,
 че и н мене с обиди нарочно отвърщате вие!
 Що поощрявате тези? Наистина аз предпочитам
 моя имот и стадата ми вие поне да ядете. 75
 Тъй, ако беше, все нявга отплата от вас ще получа.
 Чак дотогава в града би ви следвал с молба настойчива
 своя имот да получа, додето ми върнете всичко.
 Само че вие слоите в сърцето ми скръб нецелима.”
 Рече така разгневен и си жезъла наземи хвърли 80
 с бликнали сълзи в очите. Покърти скръбта му народа.
 Всички седяха смълчани, не се осмеляваше никой
 С груби слова да отвърне на тази реч на Телемаха.
 Само един Антиной му отвърна със тежките думи:
 „Хей, Телемахе, надут самохвалко, защо ни говориш 85
 толкова дързостни думи, позора въз нас да стовариш!
 Никак не сме ти виновни ахейските знатни женихи.
 Своята собствена майка вини, че изплита коварства.
 Трета година минава, и скоро настъпва четвърта,
 тя откак мами ума на ахейската знатност. 90
 Дава на всички надежда, на всеки отделно се врича,
 праща му вести приятни, но друго в сърцето замисля.
 Още и тази измама наскоро скрои вереломно:
 стана огромен положи в палата и почна на него
 тънко широко платно да тъче, а на всички ни рече: 95
 „Юноши, мои женихи (нали Одисей е загинал),
 малко потрайте за тази женитба, додето платното
 аз изтъка, да не иде напразно събранат прежда.
 То за героя Лаерт ще е плащ погребален, когато
 крайно страдалния жребий на мъртната дрямка го случи, 100
 укор към мен да не хвърлят ахейките после,
 че без покров е погребан мъж толкова много имотен.”
 Рече така тя и леко предума сърцата ни храбри.
 Истина денем тъчеше жената голямата тъкан,
 но разтъкавала нощем платното под факел запален. 105
 Мами ахейците тъй с хитрината три кръгли години.
 Щом посред свита от хора настъпи четвърта година,
 тайната нам повери посветена във всичко робиня.
 Ние я сварихме после да нищи блестящата тъкан.
 Трябваше тъй да завърши, макар неохотно труда си. 110
 Този ответ на женихите чуй, Телемахе, да знаеш
 всичко в сърцето си сам, а узнаят и всички ахейци.
 Своята майка върни и склони я да вземе жениха,

който баща ѝ избира и който на нея се нрави.
 Но разиграва ли тя занапред синовете ахейски, 115
 от даровете надменна, които Атина ѝ даде –
 опитност чудни творби да създава, и светъл разсъдък –
 хитрости тя да владее, които не знаем да имат
 нито в дълбоката древност ахейците къдравокоси –
 както Алкмена, Тирѝ, тъй и с челния накит Микена, – 120
 не, ни една между тях Пенелопа не може по разум
 да се равни – но сега хитрината не ще ѝ помогне.
 Толкова те ще пируват от стада и богатства,
 колкото тя не отстъпва от мисли, които гърдта ѝ
 днес боговете втълпяват. За себе си слава велика, 125
 вярно, ще стигне, но ти ще изгубиш огромно имане.
 Няма оттука да мръднем, доде Пенелопа не вземе
 мъж по сърце за съпруг между нас, синовете ахейски.”
 А Телемах разсъдливия тъй на това отговори:
 „О, Антиное, не мога с принуда от къщи да гоня 130
 тази, коя ме роди и откърми! В чужбина е татко –
 жив ли е той или мъртъв не зная. Възмездие скъпо
 аз ще платя на Икарий, пропъдя ли своята майка.
 И ще рзсърдя башата, на демон мъстта ще пробудя.
 Щом Пенелопа напусне дома, ериниите страшни 135
 тя ще повика. Ще стана за срама на всичките хора.
 Не! От устата ми няма подобни слова да излязат!
 Но ако вашата съвест почувствува тази неправда,
 Вън от палата веднага! Търсете си пиршества други!
 Ваши богатства пилейте, сами се канете взаимно! 140
 И ако по̀ е приятно за вас, ако по̀ е угодно
 само негодник един да съсипвате неотмъстени,
 хайде рушете! Но зов до всевечните аз ще отправя,
 та начаса да ви Зевс отмъсти за делата позорни.
 Знайте, че тука дома ще загинете всички мърцина.” 145
 Рече така Телемах, а гръмовникът Зевс изпроводи
 двойка орли ненадейно отвъръх планината висока.
 Те отначало летяха по тихия лъх на зефира
 в близост орел до орел разпрострели крила нашироко.
 Но щом прилитнаха те на площада жужащ над средата, 150
 гъсто с крила заплющяха и почнаха там да се вият
 в хорските темета взрени в прокоба за скорошна гибел.
 С нокти един друг се драха след туй по страни и по шии
 и отлетяха орлите надясно над градските къщи.
 Слисани всички следяха над себе си птичия полет 155
 с мисъл тревожна в сърцата – каква ли съдба ги очаква?
 Вдигна се в миг Алитерсес, героят, достоен
 Масторов син, сред връсници прочут по това, че единствен
 птичия полет гадае, поличбени знаци изрича.
 С премъдри мисли изпълнен, започна така да говори: 160
 „Чуйте, мъже итакийци, словата, които ще кажа,
 но към женихите първо с известие аз се обръщам:
 бедствия страшни навалят към тях. Одисей от семейството
 няма за дълго далеч да остане, дори е пристигнал
 някъде вече наблизно, подготвя той смърт и убийства. 165
 Гибел заплашва и други мнозина, които живеем
 в острова, видим от много далече. Затова да помислим
 как да отвърнем навреме женихите. Но и сами те
 нека се съдържат. Без друго това е за тяхна изгода.
 Не некадърен слепец ви предсказва, а с опит гадател. 170
 Ето напълно се сбъдва каквото предрекох за него,
 след като с кораби вити поеха аргейци към Троя,

още и сам Одисей многомъдър с аргейците тръгна.
 Зле ще пострада и всички другари загубил – аз казах, –
 той непознат у дома подир двадесет пълни години 175
 в острова пак ще се върне. И всичко сега ще се сбъдне.”
 А Евримах, на Полиба синът, на това отговори:
 „Махай се, старче, оттука, върви да предскзваш съдбата
 на синовете си в къщи, злосчастие тях да не среща!
 Мога така да вещая от тебе аз по-достоверно. 180
 Малко ли птици летят под лъчите на ясното слънце?
 Всички нима предвещават съдбата? Далеч Одисей е
 вече в чужбина загинал. Да беше и ти като него
 също загинал! Не щеше сега да дърдориш прокоби!
 Тъй Телемах, без друго разсърден, не би подстрекавал 185
 (ти се надяваш, че той с дарове ще обсипе дома ти?)
 Ясно сега ще ти кажа и сигурно то ще се сбъдне.
 Ако успееш, облегат на своя богат и стар опит,
 към непокорство и гняв да предумаш с брътвежи младежа,
 първо на себе си той ще докара беда по-голяма. 190
 Сам против всички женихи какво ли ще може да стори?
 Старче, на тебе след туй ще наложим безмилостна глоба,
 тя ще ти тегне безкрайно, ще страдаш от нея жестоко.
 На Телемах пред всички събрани тук давам съвета:
 майка си той да принуди при своя баща да се върне. 195
 Там да приготвят тогава женихите нейната сватба
 с много женитбени дари, прилични за милата щерка.
 Вярвам, че няма преди туй да спрат синовете ахейски
 своето сватовство тежко. Тук никой не ще ни уплаши,
 нито дори Телемах, макар че е той сладкодумен, 200
 нито предсказните речи, които ти, старче, току-що
 нам издърдори напусто! С тях по-ненавиждан ни ставаш.
 Целият негов имот ще съсипем. Възмездие няма
 той да получи, додето ахейците тя разтакава
 с тази женитба през време, когато в копнеж всекидневен 205
 чакаме нейната прелест в надвара и дните си губим –
 други невести не търсим, както за нас подобава.”
 А Телемах разсъдливият тъй на това отговори:
 „О Евримахе и вие, останали златни женихи!
 Повече няма това да ви моля, това да говоря – 210
 знаят го вече добре боговете и всички ахейци.
 Само ми дайте бърз кораб и двайсет веслари, които
 да се готови да тръгнат след мене натам и обратно.
 Искам да ида във Спарта, оттам в песьчливия Пилос,
 гдето ще бързам да диря баща си отдавна изчезнал, 215
 все ще дочуя за него от смъртен или от мълвата –
 тя е вестител на Зевса и шепне словата му вредом.
 Чуя ли аз, че баща ми е жив и че той се завръща,
 мъката твърдо ще нося година, но ще го дочакам.
 Чуя ли аз, че не е между живите и че е мъртъв, 220
 бързо ще дойда обратно в обичната своя родина,
 гробна могила за него ще вдигна и жертви надгробни
 ще принеса, и тогава за брак ще склоня Пенелопа.”
 Рече така и си седна. Сега сред ахейците стана
 на Одисей безупречен другарят и спътникът Ментор. 225
 Нему героят, преди да отплава, остави дома си –
 на престарелия татко покорен да пази имота.
 С премъдри мисли изпълнен той почна така да говори:
 „Чуйте мъже от Итака, словата, които ще кажа:
 благ, приветлив, милосърд отсега занапред да не бъде 230
 ни един цар жезлоносец и сдържаност той да не знае,

нека с кораво сърце да беснее към всички подвластни!
 Че Одисея божествен не спомня си повече никой
 мъж от народа, най който царуваше с бащина обич!
 Аз не желая сега да упреквам женихите дръзки, 235
 дете с коварни сърца се отдават на страшни злодейства –
 те си залагат главите, когато ограбват имота
 на Одисей и не вярват, че той ще се върне обратно.
 Но на народа останал се сърдя, защото тук всички
 най-равнодушно седите, не смеете с укор да спрете 240
 малкия сбор от женихи, макар че сте по-многобройни!”
 А на Евенор синът Лейокрит му така отговори:
 „Менторе дързък, загубил ума си напълно! Как смееш
 нас да упрекваш и нас да възпираш? Май трудно ще бъде
 и за мнозина мъже край трапезата с нас да се бият. 245
 Знай, ако сам Одисей, на Итака владетелят, дойде
 и пожелае в сърцето си от своя дом да ни изгони
 нас, благородните женихи, пируващи тука в палата,
 няма да бъде за радост туй връщане и за жена му,
 дете го чака с тъга. Ще го стигне на място зла гибел, 250
 почне ли битка с мнозина. Не беше речта ти разумна.
 Вие пък, хора, вървете по своята работа всеки.
 Нека за път Телемаха гласят Алитерсес и Ментор.
 Бяха открай време те на баща му приятели близки.
 Но ми се струва, че той ще остане за дълго в Итака 255
 вест да очаква и няма оттук да успее да мръдне.”
 Рече женихът така и веднага разпусна съвета.
 Всички се пръснаха бързо, към своето жилище всеки.
 Само женихите пак се събраха в дома Одисеев.
 А Телемах се запъти далеч по брега на морето. 260
 В сивата пяна накваси ръце и замоли Атина:
 „Тебе зова, божество, що споходи палата ми вчера
 и пожела да отплавам далече по морски простори,
 вест от мълвата да чуя кога се завръща баща ми.
 Моля за твоята помощ – ахейците пътя ми спъват, 265
 Най-вече тези надменни и дръзки безкрайно женихи.”
 Рече така умоляващ. Яви се пред него Атина,
 образа взела на Ментор досъщ и по вид, и по говор.
 Тя се обърна към него и рече крилатите думи:
 „Не, Телемахе, не бива да бъдеш страхлив и безумен, 270
 след като в тебе живее на татко ти страшната сила –
 всичко сполучваше той да завърши със слово и дело.
 Пътят ти няма да бъде така провален и напразен.
 но ако ти не си рожба на него и Пенелопея,
 аз се страхувам, че че няма да свършиш, каквото замисляш. 275
 Рядко се случва чада да приличат досущ на бащата –
 По-лоши има мнозина, а по-добри само – малцина.
 Но ако ти, Телемахе, не бъдеш страхлив и безумен,
 жив ако бъде у тебе разсъдък на Одисея,
 има надежди с успех да изпълниш подетото дело. 280
 А за женихите дръзки, за техните думи и козни
 грижи си нямай – не знаят глупците разсъдък и правда,
 своята смърт в слепота не предвиждат и черната гибел,
 дете настъпва към тях – да ги глътне внезапно в един ден.
 Скоро, тъй както замисляш, в открито море ще излезеш. 285
 Аз като предан приятел на твоя баща ще подготвя
 съд бързоходен за тебе и сам ще те следвам по пътя.
 Ти завърни се дома при женихите и с тях общувай,
 но пригответи си храна за пътя, сложи я в съсьди –
 виното в амфори, хляб ечемичен – мощта на мъжете – 290

в кожени мяхове плътни. Самият аз пък доброволци
 ще подбера тогаз из народа, а кораби има
 много в Итака, с вълни обградена – и нови, и стари.
 Измежду тях най-отличния съд ще огледам за тебе,
 ще го подготвим за път и по морската шир ще се впуснем.” 295
 Рече така дъщерята на Зевса Атина. За дълго
 там Телемах се не бави, защото чу глас на богиня.
 Тръгна назад към дома той угрижен в сърцето си мило.
 Вътре в палата завари събрани женихите дръзки.
 Козешки кожи дереха и пърлеха в двора шопари. 300
 А Антиной между тях се завтече с превзета насмешка,
 хвана му здраво ръката и рече крилатите думи:
 „Ех, Телемахе, надут самохвалко, сега успокой се
 и на ума си не слагай дела и слова на омраза.
 Както преди, настани се до нас да ядеш и да пиеш. 305
 Всичко това ще намерят за тебе ахейците после –
 кораб извит и отлични веслари, да стигнеш по-скоро
 с тях до свещения Пилос за своя родител прославен.”
 А на това Телемах разсъдливият тъй отговори:
 „Не, Антиное, не ми е приятно сред вас горделивци 310
 в пир да участвувам мълком, спокойно наслада да търся!
 Или, женихи, не стига, че толкова дълго пиляхте
 нашето скъпо имане, додето бях още невръстен?
 След като вече порастнах и слушам словата на други,
 много неща аз разбрах, смелостта удвои се у мене 315
 и ще опитам да пратя над вас неизбежните кери,
 в Пилос ли ида, остана ли тука на родния остров.
 Тръгвам, и пътят, за който говоря, не ще е напразен.
 Пътник на чужд съд ще тръгна, че нямам веслари и кораб.
 Сметнахте, знае се то, че за вас е това по-изгодно.” 320
 Рече така и издърпа без мъка ръка от ръката
 на Антиной. Между туй продължиха женихите пира.
 Над Телемах се присмивах те и го хулеха с думи.
 Тъй му подхвърляше някой от тези надменни младежи:
 „Я гледай! Не на шега Телемах гибелта ни замисля – 325
 или от пясъчен Пилос ще вика мъстител в помощ,
 или дори чак от Спарта. Сега той е ревностен страшно.
 Или се кани да иде в Ефира, земя плодносно,
 там да намери отрова, която убива живота,
 в кратери той да я сипе и нас наведнъж да погуби.” 330
 Други от тези надменни младежи отвърщаше бързо:
 „Кой знае! След като той на извития кораб отплава,
 може би както баща си далече от близки ще падне?
 Повече грижи тогава и нам ще докара. Ще трябва
 да поделим помежду си имота му, но без палата, 335
 той ще е на Пенелопа и нейният бъдещ избранник.”
 Казваха тъй. Телемех пък в просторната бащина изба
 сводестта слезе. Лежаха там златни и медни богатства,
 скринове, пълни с одежди, съсьди с масла ароматни.
 Делви от глина със старо услаждащо вино стояха редом надлъж до
 стената, побрала в издути търбуси 340
 сока божествен несметен, за оня ден пазен, през който
 в своя дом Одисей ще се върне след много nevoли.
 Порта двукрила и яко кована затваряше входа.
 Там разпореждаше денем и нощем ключарка, която
 Пазеше всички богатства с голяма грижовност и опит – 345
 Евриклея, на Оп дъщерята, сина на Пизенор.
 Нея сина Одисеев покани да влезе и рече:
 „Моля те майко, ела да налееш в двуухите кани

от благовонното вино – най-сладко след виното, дете 350
пазиш с надежда, дано да се върне пак този нещастник –
зевсороден Одисей подир бягство от страшните кери.
Амфори двайсет налей и отгоре сложи им захлупки.
Мяхове, плътно съшити, от кожа с брашно да напълниш.
Двадесет мерки да бъде брашното ечемичено ситно. 355
Само не казвай на друг – на едно място всичко наслагай.
Привечер аз ще го вдигна, щом моята майка възлезе
в горните свои покои готова за сън и отмора.
После ще ида във Спарта, оттам в песъчливия Пилос,
вест от мълвата да чуя, кога се завръща баща ми.” 360
Рече така. Евриклея, усърдната дойка, захълца,
гръмко започна да плаче и рече крилатите думи:
„Как ти дойде на сърцето такова желание, рожбо?
Где надалеч през широкия свят се гласиш да отиваш,
наша едничка утеха? Нали Одисей зевсороден 365
падна далеч от родина сред хора съвсем непознати?
Тръгнеш ли, то зад гърба ти женихите зло ще замислят –
как да те в клопка погубят и този имот да заграбят.
Тука при нас остани между близки! Защо ти е нужно
там по пустинно море да се скиташ в беди и неволи?” 370
А на това Телемах разсъдливият тъй отговори:
„Майко, не се тревожи – не решавам аз без боговете.
Но закълни се, че няма да кажеш на майка ми нищо,
дни единадест преди да изминат, дори и дванайсет,
или преди да открие самата, че аз съм отплавал. 375
Как се боя да не би хубостта ѝ плачът да помъти!”
Рече така и се вкле във великата божеска клетва.
След това тя се закле и обета свещен се зарече,
бързо в двуухите кани му сипа от сладкото вино,
кожени мяхове плътни стъкми и с брашно ги напълни. 380
А Телемах се завърна назад при тълпата женихи.
Друго замисли сега светлооката дева Атина.
В образа на Телемаха обходи тя целия град и
где кого срещнеше пътьом, отправяше тая покана:
всеки моряк вечерта да придойде на бързия кораб. 385
После с молба към Ноемон, прекрасната рожба на Фроний,
тя се обърна за кораб. И той обеща ѝ с готовност.
Слънцето скоро се скри, над стъгдите припаднаха сенки.
Спусна тогава в морето тя бързия бързия кораб и в него
всякакви уреди сложи, за веслени кораби нужни, 390
и го притегли до края на пристана. Спътници храбри
вече прииждаха там, призовани все от Атина.
Друго замисли сега светлооката щерка на Зевса.
На Одисея божествен в дома тя довтаса чевръсто.
Там върху други женихи разля благодатна умора, 395
техният ум помрачи, из ръцете им чашите грабна.
Всеки забърза за сън към града и не чакаха дълго
те пред леглата, че дрямка натегна на техните клепки.
Викна след туй Телемаха от пищно стъкмените стаи
и светлооката щерка на Зевса така му продума, 400
образ на Ментор приела, по глас и по вид с него сходна:
„Бързо ела, Телемахе. Весларите красноколенни
вече седят до веслата и чакат от тебе повеля.
Но да вървим, да не бавим на кораба повече пътя.”
Тъй го подкани Палада Атина и тръгна пред него 405
С пъргави стъпки. Веднага и той подир нея закричи.
След като вече дойдоха до кораба и до морето,
свариха те на брега къдрокосите свои другари.

Там заговори свещената мощ на сина Одисеев: 410
 „Тук да стоварим, другари, храната. Готови са вече
 всички запаси в палата. Но моята майка не знае,
 също робините. Само една от тях тайната чула.”
 Рече така и забърза напред, а след него гребците.
 Взеха от къщи храната и всичко на здравия кораб
 сложиха, както заръча любимия син Одисеев. 415
 И Телемах, от Атина поведен, възлезе на борда.
 Седна отзад на кормилото тя, а до нея приседна
 сам Телемах. Ей гребците развързаха бързо въжата
 и надойдоха те горе, насядоха там до веслата.
 Вятър попътен изпрати им бляскавооката Атина. 420
 Шумна зефир бързовеен по тъмния гръб на морето.
 Бодрите свои гребци Телемах насърчи и подкани
 да се заемат с въжата. Зова му послушаха всички.
 Тозчас елховата мачта изправиха те и побиха
 в якото средно гнездо, и с въжете привързаха здраво, 425
 с кожени ремъци после подеха платната блестящи.
 Ето зефирът изпъна в средата платното и звучно
 плиснаха пурпур вълните под кила на лекия кораб.
 Той през морето забърза сам към своята цел устремено.
 Щом закрепиха платната на тъмния, бързия кораб, 430
 чаши напълниха всички до горе със сладкото вино.
 За боговете безсмъртни, всевечни, възляха от него,
 но преди всички най-много за ведрата щерка на Зевса.
 Цялата нощ и в зори тя браздеше пред кораба пътя.

Трета песен

ПОСЕЩЕНИЕТО В ПИЛОС

Хелиос тъкмо се вдигна из дивия залив и плувна
в медния свод на небето да грее над плодни полета
за боговете безсмъртно и смъртнородените хора,
корабът стигна богато строения град на Нелея
Пилос. А там край морето народът принасяше в жертва 5
на тъмнокъдрия бог, земетръсеца, бикове черни.
Бяха редиците девет – по петстотин хора във всяка,
бикове девет държаха мъжете във всяка редица.
Тъкмо ядоха сърцата, горяха за бога бедрата,
и равнобордния кораб навлезе в спокойния пристан; 10
свиха платната, съда прислониха и слязоха всички.
Слезе от кораба и Телемах от Атина поведен.
Първа извика от тях светлооката щерка на Зевса:
„Вече ни най-малко плах, Телемахе, не бива да бъдеш.
Ти затова през вълните доплува да чуеш къде е 15
скрила баща ти земята и где го е стигнала орис.
Тръгвай и право върви при конеукротителя Нестор.
Нека узнаем какви е съвети сърцето му скрило.
Смело го сам помоли да ти истинни вести обади,
няма да чуеш от него лъжи – той е много разумен.” 20
А на това Телемах разсъдливият тъй отговори:
„Менторе, как да ида и как да му поздрав отпраща?
Опитност още аз нямам в разумните речи с мъжете.
Редно дали е да бъде от юноша старец разпитван?”
Тъй светлооката щерка на Зевса Атина отвърна: 25
„О, Телемахе, сърцето ти все нещо ще подсказе.
Нещо и демон пред теб ще разкрие, защото не вярвам
да си роден и възпитан без волята на боговете.”
Рече Палада Атина така и потегли пред него
с пъргави крачи. Зад нея закрачи синът Одисеев. 30
Стигнаха скоро събора на пилосци, гдето седеше
сред синовете си Нестор. Наоколо техни другари
мръвки печаха за пира, на шишове нижеха други.
Но като зърнаха те чужденците, се втурнаха вкуп и
стиснаха техните длани с покана при тях да приседнат. 35
Първи от всички на Нестор синът Пизистрат ги посрещна.
Хвана ги той за ръка и покани да седнат на пира
върху вълнати руна по брега песъчлив на морето
до Тразимед, своя брат и до своя обичен родител.
Част от утробите той им подаде, наля им и вино 40
в чаши от злато, наздраве от виното пи и възкликна
пред совооката щерка на Зевса гръмовержеца Атина:
„Ти, чужденецо, сега помоли се на бог Посейдона.
Вие доплавахте тук сред разгара на пира му жертвен.
След като по обичая възлееш пред него с молитва, 45
и на другаря дай чаша от меденосладкото вино
за възлиятелна жертва. И той на безсмъртни се моли,
вярвам. Нали боговете са нужни на всичките хора?
По-млад от тебе е той, едновръстни сме двамата с него.
Ето защо най-напред на тебе златната чаша предлагам.” 50
Рече така той, та й връчи той чашата с вино уханно.
И на Атина даподна разуният мъж благонравен,
дето на нея най-първо поднесе той златната чаша.
Тя от сърце се помоли веднага на бог Посейдона:
„Чуй ни сега, земедържецо бог Посейдоне, молбата! 55

Тези дела, за които те молим, недей да отхвърляш!
 Нестора пръв увенчай и чадата на Нестор със слава,
 а след това да получат от тебе достойна отплата
 на хетакомбата славна и другите хора от Пилос.
 на Телемах и на мен дай дома да се върнем, щом свършим 60
 туй за което дойдохме със черния, бързия кораб.”
 След като тъй се помоли, самата тя всичко изпълни.
 На Телемаха тя даде прекрасната чаша двууха.
 Също така се помоли и милият син Одисеев. 65
 Вече опекоха там и от шишове снеха месото,
 всеки получи частта си и почна се пир велелепен.
 Щом като своята жажда и глад утолиха напълно,
 Нестор, геренският конник, започна така да говори:
 ”Странници, след като вие душа усладихте с храната,
 вече не е непристойно за мен да ви питам кои сте. 70
 Странници, вие кои сте? Отгде прекосихте вълните?
 Сделки ли тука ви водя, или по морето безбрежно
 скитате вредом наслуки подобно пирати, които
 зло да докарат на други, живота си тласкат към гибел?” 75
 А на това Телемах разсъдливият тъй отговори
 смело – събуди в гърдите му смелост богиня Атина
 вест да потърси за своя отдавна отсъстващ татко,
 та да разцъфне за него сред хората слава велика:
 „Несторе, сине Нелеев, о гордост велика ахейска,
 искаш да знаеш огде сме. От мене сега ще научиш. 80
 Идваме тук от Итака, простряна в полите на Нейон.
 Собствено дело ни води при вас, а не общо народно.
 Странствувам аз, да науча какво се мълви за баща ми –
 за Одисея божествен, кален в изпитните. Разказват,
 заедно с тебе в ратоборство той сринал троянската крепост. 85
 Знаем за всичките други, които воюваха в Троя,
 всеки къде, сполетян от жестоката гибел, е паднал.
 Само смъртта на баща ми с тъма е забулил Кринион.
 Никой не може да каже къде точно той е загинал –
 или че той е погубен от врази мъже върху суша, 90
 или че той е потънал в талазите на Амфитрита.
 Над коленете ти днес затова се навеждам, по воля
 страшната гибел на татко пред мен да разкриеш, било че
 лично с очи си я виждал, било че си чувал от странник
 разказ. Родила го майка наистина само от мъки. 95
 Но не смекчавай словата пред мен предпазливо от жалост,
 вярно ми всичко кажи, на което си бил очевидец.
 О, ако моят баща Одисей благородният нявга
 твоя молба отзивчив е с дела и слова изпълнявал
 там покрай Троя, страната на вашите мъки, ахейци, 100
 моля те, в спомен за него кажи ми ти цялата правда.”
 Нестор, геренският конник, с такива слова му отвърна:
 „Скъпи, сега ми напомняш за тези неволи, които
 ние, сърцати ахейци, в онази страна претърпахме
 ту върху кораби бързи, когато по морски лазури 105
 бродихме плячка да пипнем там, гдето Ахил ни насочи,
 ту край великата крепост на царя Приама, когато
 водехме бран, но загина цветът на ахейската храброст –
 там лежи Аякс, тъй смел като Арес, Ахил там почива,
 там е Патрокъл, мъжът на безсмъртните равен по мъдрост, 110
 там е и моят мил син Антилох благороден и храбър –
 както бегач ненадминт, така и решителен воин.
 Колко страдания още понесохме ние? Не може
 всичко за тях да рзкаже от земните жители никой!

Пет, дори шест последовни години да можеш да слушаш 115
 колко беди изживяхме там ние, ахейците славни,
 няма пак всичко да чуеш, доде у дома се завърнеш.
 Девет години крояхме усилено вражата гибел
 с хитрости разни. Едва след това ни помогна Кронион.
 Никой не се осмели с Одисея по разум тогава 120
 да се сравнява открито. Далеч превъзхождаше всички
 с хитрости разни баща ти, доколкото ти се наричаш
 негова истинска рожба. С почуда те аз съзерцавам.
 Ти му приличаш по говор, и кой би помислил, че може
 юноша смайващо тъй да прилича по реч на баща си? 125
 Там с Одисея божествен не бяхме несговорни ние
 никога – нито в съвет на царе, ни в събрание войнско.
 Винаги единомушни в разумни съвети и мисли,
 двама предлагаме все за ахейците що бе от полза.
 Най-послед, щом разрушихме великия град на Приапа, 130
 тръгнахме пак по море, но пръсна ахейците богът –
 в своите мисли Кронион склони за аргейските войни
 горко завръщане. Всички не бяха със светъл разсъдък
 и справедливи, та жребий печален постигна мнозина,
 че разнегвиха на богът могъщ ведрооката щерка – 135
 и тя разпали ненавист у двата Атрееви сина.
 Те на събрание общо приканиха всички ахейци,
 но безрасъдно, съвсем непривично – при залеза слънчев.
 Обременени от вино дойдоха ахейските войни.
 Двата рекоха в речи защо са събрали народа. 140
 Пръв Менелай заповяда от цялата рат на Ахея
 да се завръща дома по широкия гръб на морето.
 На Агмемнон не беше това по сърце. Той поиска
 там да остане народът, да жертва там хетакомби,
 само ужасния гняв на богинята да уталожи. 145
 Той не разбра заслепен, че напразни са святите жертви.
 Та вековечните бързо променят ли своите мисли?
 Ето един срещу друг, разменили обиди, стояха
 двамата. Скочиха бързо ахейците бронекорени
 с яростна глъчка, в съвета и спора на две разделени. 150
 Злоба стаили един против други, прекарахме ние
 тази нощ цяла. Кроеше ни страшните мъки, Кронион.
 Плувахме следното утро в морето свещено едните,
 взехме и плячката с нас, и жените препасани ниско.
 Но половината войни останаха още на суша 155
 при Агамемнон, пастир на народи, сина на Атрея;
 влязохме ние в морето, заплавахме срещу вълните
 бързо. Изглаждаше богът пътеки над морската бездна.
 Стигнахме Тенедос, жертви пренесохме на боговете,
 за домове закопнели, но бавеше пътя обратен 160
 Зевс непреклонен и свада сред нас той повторно разпали.
 Някои вече поеа назад върху витите чълни
 около цар Одисей, находчив и способен водител,
 да се харесат и те на сина на Атрей Агамемнон.
 Аз пък забързах напред със съпътните мои веслари – 165
 вече долавях, че някой небесен беди ни замисля.
 Също и храбрият син на Тидея подбуди другари.
 По-късо тръгнал след нас Менелай Златовласият. В Лесбос
 той ни настигна, когато обсъждахме бъдния преход –
 пътя над Хиос ли, пълен със скални подмоли, да вземем 170
 право към Псирия, Хиос от лява страна да оставим,
 или под Хиос да минем, покрай ветровития Мимант?
 Зевса помолихме ние да прати поличба, веднага

той ни я даде с повеля морето посред към Евбея
 да прекосим, да избегнем тъй бързо грозящата гибел. 175
 Вятър попътен повя и засвири. По рибни пътеки
 нашите кораби бързо поеха и стигнаха Герайст
 нощем. Пренесохме там въз олтара на бог Посейдона
 гойните волски бедра, че пресякохме морската бездна.
 И на четвъртия ден с равномерните кораби спряха 180
 хората на Диомеда конеукотителя в Аргос.
 Аз се насочих направо към Пилос. Попътният вятър,
 най-напред пратен от Зевса да духа, ни миг не затихна.
 Тъй се завърнах аз, сине, без никаква вест и не зная
 кой от ахейците още живее и кой е загинал. 185
 Но ще ти кажа това, що научих, когато се върнах
 в милата своя родина, без нищо от тебе да скрия.
 Чух, че лъчащия син на Ахила велики предвождал
 Копиеносната рат мирмидонска щастливо до къщи
 (също бил жив Филоклет, на Поянт лъчезарната рожба). 190
 Идоменей пък до Крит е довел преживелите битки
 свои другари и никой от тях не потънал в морето.
 За Агамемнон, макар отдалече, и вие сте чули
 как се завърна и как му Егист устрои край печален
 (но и самият накрая изкупи жестоко вината) . 195
 Ето Орест отмъсти на коварния отцеубиец,
 който лиши от живота прочутия негов родител.
 Но и на тебе, мой скъпи, прилича, прекрасен и снажен,
 да се покажеш безсрашен, та внуците да те прославят.” 200
 А на това Телемах разсъдливият тъй отговори:
 „Несторе, сине Нелеев, о гордост велика ахейска,
 истина страшно си той отмъсти! Ще гърми по Ахея
 славата негова вредом, да знаят и бъдни потомства.
 О, богове и мена да опашеха с толкова сила, 205
 да отмъстя на женихите аз за досадната дързост!
 Вечно ме те оскърбяват и вечно смъртта ми замислят!
 Само че нито за мен са орисали, нито за татко
 тази съдба боговете, и все пак ще трябва да страдам.”
 Нестор, геренският конник с такива слова му отвърна: 210
 „Друже – наистина сам за това ми напомняш в речта си,
 казват, че цяла тълпа от женихи на твоята майка
 идват в дома ти незвани и много безсрамия вършат.
 Но обади ми – ти сам ли това доброволно понасяш,
 Или те мрази народът, подбуждан от глас на оракул? 215
 Кой знае? Може би някой ден твоят баща ще се върне
 да отмъсти за гнета им – с ахейците или самичък.
 О, ако също и теб ведроока Атина обича,
 както и за Одисея прославен полагаше грижи
 там покрай Троя, където изпитахме много неволи! 220
 Никога аз не съм виждал бог тъй да обича открито,
 Както Палада Атина открито закриляше него.
 О, да желаше с тази грижовност и теб да обича!
 Щяха мнозина от тях да забравят за брак да мечтаят!”
 А на това Телемах разсъдливият тъй отговори: 225
 „Старче, не могат, аз мисля подобни слова да се сбъднат.
 Дума голяма изрече. Учудваш ме. Никога няма
 то да се случи, дори при желание от боговете.”
 Тъй отговори тогава богинята ведре Атина:
 „Литнаха странни слова, Телемахе, из твоите устни! 230
 Искане ли и от далече бог лесно спасява човека.
 Сам предпочитал бих аз, и безчислени бедствия срещнал,
 в моя дом да се върна, деня си възвратен дочакал –

не сред огнищния кът да загина завърнал се, както
бе Агамемнон убит от Егист и коварна съпруга. 235
Смъртната орис еднакво не могат дори боговете
и на любимеца свой да отмахнат, когато
крайно страдалния жребий на смъртната мойра го случи.”
А на това Телемах разсъдливият тъй отговори: 240
„Менторе, нека за туй не говорим при всичката грижа.
Никога моят баща не ще дойде под родната стряха.
Черната орис и смърт са решили безсмъртните вече.
Нещо друго желая сега да узная от Нестор –
тъй като другите той превъзхожда по правда и мъдрост,
казват, че бил повелител на три поколения хора. 245
И затова в него виждам аз образ на бог вековечен.
Несторе, сине Нелеев, кажи ми и нищо не скривай!
Как Агамемнон умря, ширновластният син на Атрея?
А Менелай къде беше, каква хитрина изнамери
този лукавост Егист, че погуби мъж много по-силен? 250
Или не беше си още в ахейския Аргос, сред чужди
скиташе още, че оня реши се на дръзко убийство?”
Нестор, геренският конник, тогава на него отвърна:
„Чистата истина, чадо, на теб откровено ще кажа.
Всичко действително стана тъй, както и сам предполагаш. 255
Жив ако беше заварил Егиста в двореца на брата,
щом Менелай, златокъдрият цар, се завърна от Троя,
нямаше гробната пръст да покрива мъртвеца Егиста,
сяха да ръфат трупа му далеч от града из полето
хищните птици и псета, не щеше да бъде оплакван 260
той ахейски невести – че страшно злодейство извърши.
Докато ние търпяхме безкрайни неволи край Троя,
той си седеше спокойно сред конекърмилният Аргос
и прелъстяваше с речи съпругата на Агамемнон.
Истина, знатна по род Клименестра отблъсваше първо 275
срамното дело, защото таеше в сърце благородство.
И покрай нея седеше певец, на когото Атридът,
тръгнал за Троя, заръча да бди над съпругата зорко.
Но откогато съдбата изплете у нея поквара,
прати тогава Егист песнопевеца в остров безлюден, 270
там за храна и за плячка на хищните птици да стане.
Тъй възжелан възжелана от него в дома си отведе.
Много бедра изгори след това на свещени олтари,
много оброци – платна и съсъди от злато, провеси,
след като трудното дело неочаквано беше завършил. 275
Плавахме заедно двама тогава от обратно от Троя –
аз и синът на Атрея, обвързани с истинска дружба.
Стигнахме Сунион ние, атически свят нос, и ето
Феб Аполон ненадейно кормчията на Менелая
с тихата своя стрела връхлетя и прониза, когато 280
тъкмо държеше греблото кормилно на бързия кораб –
Фронтис, синът на Онетор, от всичките земнородени
бе отличен с вещина да кормува сред вихрени бури.
Тъй Менелай се побави, макар и да бързаше много,
да погребеше с тържества погребални героя и с почит другаря. 285
После, когато той по море винобагро насочи
своите кораби вिति и бързо достигна Малея,
стръмния хребет, замисли за него премеждие страшно
Зевс гръмовержец – обля го с дъха на ревящите бури
и планини от вълни затъркала високо в морето. 290
Чълните гневно разкъса, едните към Крит запокити,
гдето кидонския род обитава брега на Ярдана.

Там се провесва скала върху бранове – гладка и стръмна
 близо до края на Гъртин, далече в морето лазурно.

295 Бесни вълни въз подмола запраща към Фестос наляво
 Нот. Но нищожният камък разбива грамадни талази.
 Там връхлетяха едните и с мъка от смърт се спасиха
 хората. Техните чълни морето удари в подмола.
 Другите кораби, пет тъмноклюни, от буря подети,

300 вихър и мощна вълна до брега на Египет отвяха.
 Там насъбра Менелай скъпоценности много и злато,
 след като странствува дълго сред чуждоезични народи.
 В същото време извърши Егист беззакония в Аргос.
 Той умъртви на Атрея сина и потъпка народа.

305 Седем години владя след това многозлата Микена,
 в осмата вече се върна за негово зло от Атина
 богоподобен Орест и премахна Егиста коварен,
 подъл убиец, погубил прочутия негов родител.
 Даде тогава на всички аргейци надгробна гощавка

310 за малодушен Егист и за своята майка престъпна.
 В същия ден гръмогласния в бран Менелай се завърна
 с много богатства, които му витите чълни побраха.
 Ти затова не броди, мой обични, далеч от родина,
 цялото свое наследство в палата оставяш на тези

315 дръзки мъже, но в гощавка имота ти те ще разсипят
 и ще завърши безплодно това пътешествие твое.
 Но настойчиво съветвам те аз, посети Менелая.
 Той у дома неотдавна из чужди страни се завърна
 от племена от които не чака завръщане никой

320 смъртен, когото веднъж отклонили противните вихри
 вътре в морето широко, отгдето на съща година
 птици дори не долитат – така е грамадно и страшно.
 Хайде потегляй със своя си кораб, със своите другари,
 ако ли искаш по суша – ще имаш коне с колесница

325 и синовете ми в пътя придружници твои ще бъдат
 чак до свещената Спарта, до русия цар Менелая.
 Смело го ти помоли да ти истинни вести обади.
 Няма да чуеш лъжи – той е много разумен.”
 Рече така. А денят си отиде и мракът се спусна.

330 Тъй отговори Атина, богинята с ведрия поглед:
 „Старче, наистина ти изговори слова справедливи.
 Хайде пък вие режете езици и смесвайте вино,
 на Посейдон и на други безсмъртни за дар да възлеем:
 вече настъпва часът да помислим за сън и почивка.

335 Ето денят в тъмнината потъва. Не ще е прилично
 дълго да бадем на пира божествен. Да тръгнем е време.”
 Рече така дъщерята на Зевса и чуха речта й.
 И глашатаи поляха на всички ръце да измият.
 Млади момци им наляха догоре стаканите с вино

340 и го разнесоха с чаши на всички според обичая.
 Хвърлиха в огън езици, възляха отгоре им вино.
 Щом пък възляха и пиха, душата им колкото иска,
 Дадоха знак Телемах боголик и Атина, че искат
 двамата да се завърнат на вития кораб.

345 Нестор тогава възпря ги със следните укорни думи:
 “Няма ни Зевс да допусне, ни кой да е от боговете
 вие сега от дома да се върнете в бързия кораб.
 Сякаш съм аз сиромах и на мен не достигат одежди,
 сякаш в палата си нямам покривки и нямам постели,

350 меки за сладка почивка за мен и за моите гости?
 Не ще намеря удобни покривки и меки постели.

Няма да бъде съгласен на този герой Одисея
 милата рожба да спи върху борда на кораб, додето
 аз съм жив и синовете ми тука в палата остават
 гостите да угощават, които потърсят дома ми.” 355

Тъй възрази му Атина, богинята с ведрия поглед:
 “Скъпи ми старче, изрече ти мъдри слова и е редно
 тъй Телемах да постъпи, защото е много по-умно.
 Нека веднага те следва да може в палата ти отдих
 той да намери. Сам аз ще отида на черния кораб 360
 хората да ободря и да дам разпоредби за всичко.
 Аз съм наистина пръв по години от моите другари.
 Всичките други мъже с Телемаха мъжествен са връсни
 и ни съпътстват все от приятелски чувства към него.
 Искам сега да ношувам там близо до черния кораб. 365
 Утре в зори ще отида при гордото племе кавкони.
 Трябва от тях да получа дълга си – ни нов, нита малък.
 Този пък момък, дошъл като гост на палата ти дивен,
 ти с колесница прати придружен от сина ти, да иде
 в Спарта и дай му конете си най-издръжливи и бързи.” 370
 Тъй ведроока Атина богинята рече и литна,
 сякаш бе морски орел. Изумени останаха всички.
 Старецът също се смая – видя той с очите си чудо.
 Хвана след туй Телемах за ръка и така му продума:
 “Аз не очаквам, мой скъпи, да бъдеш страхлив и негоден, 375
 щом, като още тъй млад, богове те съпътствуват тъй явно.
 Беше тук не друг от тези, които Олимп обитават,
 а дъщерята на Зевса, Тритопия достопочтена.
 Тя отличи и баща ти прославен сред всички аргейци.
 Склонна бъди и дари, милостива богиньо, със слава 380
 мен, синовете ми, още почтената моя съпруга.
 В жертва на теб ще отдам ширночела блестяща юница
 неукротена, ярем неусещала още на шия.
 В жертва на теб ще я дам, украсил ѝ рогата с позлата.”
 Тая молба той изрече и чу го Атина Палада. 385
 Щом той завърши, поведе потомци и зетъове златни
 Нестор, геренският конник, към своите дивни палати.
 А като влязоха вътре в палата прославен на царя,
 върху кресла и столове насядоха редом в редици.
 Мъдрият старец напълни догоре за гостите кратер 390
 С пивкото вино, което лежа единайсет години
 (но икономката него избра и захлупката вдигна).
 Старецът смеси от него в съсъда, възля и отправи
 жарка молба към Атина, на Зевс щитоносната щерка.
 Щом те възляха и пиха, душата им колкото иска, 395
 тръгнаха да отпочинат, към своето жилище всеки,
 а Телемаха, обичан потомък на цар Одисея,
 Нестор, геренският конник, намести за сън и отмора
 над колонадата звънка в леглото, с резби издълбано,
 до Пизистрат, най-добър от мъжете и копиеборец, 400
 от синовете единствен останал небрачен в палата.
 Нестор във вътрешността на високия дом се оттегли,
 с него легло сподели и постеля съпругата царска.
 Щом се пробуди Зора розопръстта, родена из здрача,
 Нестор, геренският конник, се дигна от своето ложе 405
 и от дома си излезе, покрай възвисени двери
 седна на гладките плочи, поставени във на седалки –
 бели, излъскани сякаш с елей, на които редовно
 нявга седеше Нелей, на безсмъртен подобен на мъдрост
 (но от смъртта поразен, се пресели в дома на Аида). 410

Нестор, геренския конник, опора ахейска, приседна
 с жезъл в ръката. Синове му около него се сбраха,
 бързо от спалните стаи излезли – Арет, Ехефрон и
 Стратий, героят Персей, Тразимед, с боговете сравняван.

Скоро дойде Пизистрат благороден, от братята шести. 415
 А Телемах богозначен поканен до татко им седна.
 Нестор, геренския конник, тогава изрече словата:
 “Скъпи чада, изпълнете това ми желание бързо,
 че да спечеля на своя страна преди всичко Атина.

Тя ми се зрима яви на богатия пир Посейдонов. 420
 Някой от вас да изтича сега за юница в полето,
 тука да бъде доведена тя от пастир незабавно.
 Някой до черния кораб да иде и тук да повика
 хората на Телемах. Да останат там само двамина.
 Други завчас да повика Лаерка, златаря, да дойде, 425
 та да обвие със злато рогата на младата жертва.
 Всички останали тук останете при мене. Кажете
 вътре в палата робини разкошна гощавка да готвят –
 бистра вода и дърва да набавят, седалки да сложат.”

Рече така и заеха се всички. Дойде от полето 430
 скоро юница. Дойдоха от бързия, равния кораб
 хората на Телемаха безстрашен, дойде и златарят
 с медния уред в ръце – сечиво за ковашко изкуство,
 чук, наковалня и вити, изящно приготвени клещи

за обработка на злато. Яви се Палада Атина, 435
 жертвата да си приеме. Конеукротителят Нестор,
 златото даде. Ковачът пристегна рогата в позлата,
 да услади на Атина очите. Поведоха Стратий
 и Ехафрон за рогата юницата в нейния накит.

Арет изнесе отвътре в котел, със цветчета изписан, 440
 бистра вода, а в левицата държеше ечмика за жертва
 в кошничка. С остра секира в ръка Тразимед ратоборен
 сам до юницата спря се, готов да замахне над нея.
 Жертвена чаша подложи Персей. Престарелият Нестор
 ръсна вода и ечмик и помоли сърдечно Атина, 445
 в огъня лумнал той хвърли от жертвата космено снопче.
 После поръсиха всички свещеното зърно с молитва.
 Близо пристъпи на Нестор безстрашният син Тразимед и
 мощно замахнал, отрязва на жертвата вратните жили.

Свлече се наземи в слабост юницата. Викнаха вкупом 450
 и дъщери, и невести, ведно с Евридика, жената
 достопочтена на Нестор и първа Клименова щерка.
 Вдигнаха жертвата после мъже от твърдта ширнодрумна.
 Сряза гръкляна й с нож Пизистрат, най-добър от мъжете.

Черна изтече кръвта и от костите литна духа й. 455
 Те я насякоха бързо, изрязоха бутове цели,
 с два пласта лой ги покриха тогава според обичая
 и на месата отгоре поставиха кървави мръвки.
 Сложи ги Нестор на клада и вино искрящо поръси,
 а покрай него младежи държаха в ръце петозъбци. 460
 Щом изгориха бедрата и вкусиха дроба, сърцето,
 другото вече на пръти нанизоха те надребнено
 и завъртяха с ръце върху кладата острите пръти.
 Ей Телемаха в басейна изми Поликаста прекрасна,
 най-младата щерка на Нестор, прочутия син на Нелея. 465
 Щом го момата изкъпа и с дъхаво масло помаза,
 тя му завърна снагата с хитон и прекрасна хламида.
 Беше на бог той подобен, когато напусна басейна.
 Тъй приближи и приседна до Нестор, пастира народен.

Щом се опече, щом бе от ръжените снето месото, 470
 седнаха да се гощават. Изтичаха сръчни младежи
 и виночерпеха вино на всички в съсъди от злато.
 След като своята жажда и глад утолиха напълно,
 Нестор, геренският конник, с такива слова заговори:
 „Хайде впрегнете, чада, в колесница коне дивногриви 475
 за Телемаха, та той по желаниа път да се впусне.”
 Рече така и усърдно изпълниха тази повеля.
 Впрегнаха те незабавно в ярема конете припрени.
 А в колесницата сложи ключарката хляба и вино, 480
 още закуска, който царе зевсородни обичат.
 И Телемах се качи на прекрасната колесница.
 Храбрият Несторов син Пизистрат, на мъже предводител,
 редом до него застана и хвана с ръцете юздите,
 шибна с камшика конете и те полетяха послушно
 към равнината, зад тях възвисеният Пилос изчезна. 485
 Цял ден тресяха конете ярема си по гърбовете.
 Слънцето скоро се скри, над стъгдите припаднаха сенки,
 и те дойдоха във Фере, направо в дома на Диокъл –
 чадото на Ортилоха, на който Алфей бе родител.
 Там пренощуваха те и прие ги Диокъл сърдечно. 490
 Щом се пробуди зора розопръстга, родена из здрача,
 на колесницата пъстра възлязоха ловко момците,
 минаха бързо през двора и през колоната звънка,
 шибнаха с бича конете и те полетяха послушно.
 Стигнаха скоро полята, с пшеница обрасли, където 495
 свършиха пътя. Припряно препускали бяха конете.
 Слънцето скоро се скри, над стъгдите припаднаха сенки.

Четвърта песен

ГОСТУВАНЕТО В ЛАКЕДЕМОН

Стигнаха Лакедемон, притаения сред планините,
и към дома на прочутия цар Менелая поеха.
Тъкмо празнуваше той с многобройни роднини и близки
двойната сватба в палата – на син и безукорна щерка.
Нея изпращаше дар за сина на Ахил ратоборец. 5
Още в полята край Троя за него я беше обрекъл,
днес боговете небесни устояваха тази женитба.
Пращаше той с колесници и много коне дъщеря си
за знамения град на владетеля на мирмидонци.
А дъщерята на Алектор от Спарта избра за сина си – 10
момъка смел Мегапент, природен му от млада робиня
в старост; Елена с деца не дариха безсмъртните вече,
след като тя отначало доби Хермиона обична –
прелестен образ, подобен на златната Афродита.
Шумно пируваха там под високия свод на палата 15
сродници на Менелая прославен, съседи, и всички –
развеселени. На лира сред тях вдъхновен песнопевец
пееше звънко. В средата изстъпени двама играчи
виеха кръни тела според такта на звучната лира.
В същото време се спряха с конете пред дворните порти 20
славният мъж Телемах и блестящото чадо на Нестор.
Пръв от високия хълм ги видя и излезе насреща
Етеоней, разпоредникът бърз на прочутия Менелая.
И се завтече да каже на този пастир на народи,
близо пред него застана и рече крилатите думи: 25
„Двама мъже, Менелая божествен, пристъпиха тука –
някакви странници, сякаш потомци на Зевса велики.
Що повеляваш? Дали да разпрегнем конете им бързи,
Или при друг да ги пратим сърдечен прием да намерят?“
С гняв златовласият цар Менелай на това отговори: 30
„Етеонее, Боетов потомко, не беше ти глупав
по-рано, а наговаряш днес глупости както децата.
Малко ли ядохме двама, преди да се върнем,
гозби на чужди трапези? (Дано занаяпред ни избави
Зевс от подобна беда!) Разпрегни незабавно конете 35
На чужденците, а тях доведи да участват в пира!“
Тъй рече. Етеоней от палата изтича и викна
още други чевръсти слуги да го скоро последват.
Освободиха конете, от дългия път заморени,
и ги привързаха здраво в обора на конските ясли. 40
Примес изсипаха вътре – лимец и ечмик жълтеникав,
И о блестящия зид колесницата те прислониха.
Двамата влязоха после в дома, за безсмъртни достоен,
и изумени се взряха в палата на царя божествен.
Слънцето как излъчва и месеца блясък, така и 45
на Менелая прославен домът величаво блестеше.
След като с дивната гледка очи усладиха напълно,
влязоха те да се къпят в прекрасните гладки басейни.
Щом им робини измиха и с масло разтриха телата,
щом ги загърнаха в плащи от вълна и леки хитони, 50
седнаха двамата редом с Атрид Менелай на престоли.
Ето робиня донесе пред тях върху сребърен поднос
златен пекрасен кърчак със студена вода за ръцете.,
после поля им самата и гладка трапеза подаде.
Хляба пък сложи пред тях икономката достопочтена, 55

ястия пищни със радост подрала от всички запаси.
 Бързо дойде разпоредник, блюда нависоко понесъл
 всякакви, златни стакани самият на масата тури.
 Русият цар Менелй им подаде ръка и покани:
 „Нашите гозби вкусете, сърцата си с тях усладете! 60
 Щом утолите глада си, тогава ще питам кои сте.
 Лесно у вас се познава родът на родители знатни.
 Явно сте род на царе жезловластни, от Зевса родени.
 Неблагородни мъже синове като вас не отглеждат!”
 Рече така той, откъсна с ръката от пая си царствен 65
 мръвка от гойния гръб на животното, та я поднесе.
 Мигом пресегнаха те към готовите мамещи гозби.
 Щом като своята жажда и глад утолиха напълно,
 Към Пизистрат Телемах се възви и му тихо прошепна,
 леко главата си сведе към него, та друг да не чуе: 70
 „Гледай, потомко на Нестор, приятелю скъп на сърцето,
 всичко в еквивата зала издава сияние – мед и
 слонова кост, и сребро, кехлибари и злато искрящо.
 Дом като този навярно Кронион на Олимп обитава.
 Неизмерими богатства! С почуда ги аз съзерцавам.” 75
 А златокъдрият цар Менелай се заслуша в речта му,
 Към чужденците тогава отправи крилатите думи:
 „Рожби, не може със Зевс да се мери от смъртните никой.
 Вечни дворци обитава, у него е всичко нетленно.
 Някой от хората може със мен по имот да се мери, 80
 други не може. Изстрадах аз много и странствувах много.
 Стъпих на кораба, и подир осем години се върнах.
 Кипър видях, посетих и Финикия, бродих в Египет,
 при етиопците бях, у сидонци, еремби гостувах,
 в Либия също, където се раждат козлета с рогове. 85
 Там се обагнят овците по три пъти всяка година,
 а господар и пастир на стада не усещат недостиг
 нито от сирене, ни от месо, ни от маслено мляко –
 кравите там се доят без прекъсване цяла година.
 Тъй по широкия свят докле скитях и трупах богатства, 90
 други пък в същото време погубил обичния мой брат
 тайно, в засада издебнат, с коварство на подла съпруг.
 Не във безоблачна радост владее такива богатства.
 Туй от бащите си, вярвам, които и те да са, вие
 вече сте чули. Изстрадах да гледам как гине дома ми – 95
 по-рано толкова светъл, с блага скъпоценни препълнен.
 Нека да имах третина от тези съкровища само,
 но да живееха още мъжете, които умряха
 в ширната Троя, далече от конеобилния Аргос.
 Все пак, макар че оплаквам аз всички със жалби и вопли 100
 (често в покоите свои прекарвам си дните самотно,
 ту облекчавам сърце със стенания, ту прекратявам
 своите жалби – тъй скоро дотяга горчива тъгата!),
 толкова другите аз не оплаквам, макар че ги жаля.
 За одного щом си спомня, отлитат веднага от мене 105
 дрямка и глад. От ахейците друг не е толкова теглил,
 колкото сам Одисей е претеглил. Отсъди съдбата
 мъки безбройни за него, на мене пък скръб нетешима
 тъкмо за него безвестен отдавна. И ние не знаем
 жив ли е той или мъртъв. Сега го оплакват навярно 110
 старият татко Лаерт и разумната Пенелопея,
 също синът му, когато невръстен остана в палата.”
 Рече така и събуди у него тъга по баща му –
 едра сълза той отрони при скъпото татково име.

Плаща си пурпурен дигна, очите си той да загърне, 115
с двете ръце. Забеляза това Менелай и позна го.
Как да постъпи, премисли тогава в ума и душата –
сам да почака ли той да продума синът за бащата,
или пък пръв да запита и всичко от него да чуе.

Както в ума и душата героят премисляше още, 120
от благовонните женски покои пристъпи Елена,
на Артемида, богиня със златно вретено, подобна.
Бързо подаде Адреста кресло украсено да седне,
Меко килимче от вълна й сложи в краката Алкипа,
Фило поднесе панерка от светло сребро, на Елена 125
дар от Алкандра, жена на Полиб от египетска Тива
(там, где то из домовете се пазят несметни богатства).
А Менелая почете с две сребърни лети къпални,
даде два съда триноги и десет таланта от злато,
също жена му дари на Елена подаръци скъпи – 130
златно вретено й даде и кошничка на колелета
сребърна, а ръбовете й цели в украса от злато.
Нея робинята Фило донесе и наземи сложи,
пълна с пресукани нишки. Отгоре над нежната прежда,
с пурпурна вълна обвито, вретеното златно лежеше. 135
Седна Елена в креслото, протегна нозете на столче,
после започна да пита съпруга подробно за всичко:
„Знаем ли, о Менелае, любимецо на боговете,
тези мъже чуждестранни с какви имена се гордеят?
Грешно ли, прави ли съдя, но тъй ми сърцето подсказва, 140
още в живота си аз не съм виждала тъй да прилича
нито жена, нито мъж – изумена го аз съзерцавам –
гостът ни както прилича на рожбата на Одисея,
на Телемаха, когото невръстен остави в палата
оня герой, щом започнахте бран пред троянската крепост 145
вие, ахейците, за мен кучеоката да отмъстите?”
А Менелай златовласият тъй на това отговори:
„Жено намирам съвсем справедливо това, що изрече.
Вярно, такива му бяха нозете, такива ръцете,
същият израз в очите, главата, отгоре косите. 150
Ето, когато припомнях на гостите за Одисея
и заговорих за тези неволи, които понесе за мене,
едра сълза забелязах, отрони от гъстите мигли
и да закрие очите, той плаща си пурпурен дигна.”
А на Нестор синът Пизистрат му така отговори: 155
„Зевсороден Менелае Атреев, водач на народи,
истина, той е синът Одисеев – ти вярно отгатна,
но е въздържан и смята сърцето му за непристойно,
още пристигнал едва, празнодумства пред теб да говори,
тъкмо пред теб, чийто глас като божески глас ни пленява. 160
Мене пък прати със него конеукротителят Нестор
съпровождач да му бъда. Той искаше сам да те види,
може съвет да получи от тебе с дела и със речи.
Мъка грамадна изпитва синът на изчезнал родител,
сиротен щом е в палата, останал без ничия помощ, 165
както сега Телемах. Надалеч е баща му и няма
днес в общината човек да го брани от зло и неволи.”
А Менелай златовласият тъй отговори и рече:
„Ах, посетил е домът ми синът на другарят привързан,
който премина за мене през толкова бедствия тежки. 170
А се надявам, когато се върне, пред всички ахейци
него най-мило да срещна, гръмовникът Зевс олимпийски
щом позволи да си дойдем щастливо на кораби бързи,

град щях да дигна за него с палат за живеене в Аргос,
щях да го тук доведа от Итака със син и богатства, 175
с целия негов народ, дори селище щях да опразня,
някое близо до Спарта, което признава властта ми.
Заедно щяхме да бъдем тук често и нямаше нищо
двамата нас да смути във взаимната обич и радост,
докато облакът чер на смъртта ни накрая загърне. 180
Но несъмнено това се зловиди на някой безсмъртен,
който лиши от възврата единствено този нещастник.”
Рече така и събуди у всички охота за вопли.
Сълзи зарони Елена, аргивсата щерка на Зевса,
сам Телемах зариде, зариде Менелай Атрейдът, 185
у Пизистрата дори от очите избликнаха сълзи.
Той си припомни в сърцето сега Антилоха безстрашен –
него срази златозарният син на сияйната Еос –
в спомен на милия брат изговори крилатите думи:
„О Менелае Атреев, от смъртните тебе най-мъдър 190
стария Нестор зовеше, когато говорехме ние
в спомен за тебе в палата и в наши взаимни беседи.
Вслушай се в моята реч и сега, ако можеш. Наслада
аз не изпитвам от плач след гощавка. И утре ще грейне
в здрача родена Зората. Разбира се, свян не изпитвам, 195
смъртен когато се жали, от своята орис постигнат –
тази единствена почит остава на клетите хора –
рязани къдри над гроба, страни, овлажнели от сълзи.
Брат съм загубил и аз. От ахейските войни не беше
най-недостоеен. Навярно го знаеш. Но никога мене 200
той не е срещал. И аз не го помня, но както разказват,
бил Антилох ненадминат бегач и решителен воин.”
А Менелай златовласият тъй на това отговори:
„Всичко, което ми каза, мой друже, би казал и свършил
само разумният мъж, доживял до години на зрелост. 205
Виждам, че ти си потомък, достоен за умен родител.
Ясно личи произходът на мъж, на когото Кронион
щастие отредил е при рождение и при женитба,
както е дал и на Нестор през всичките дни непрестано
кротка наслада в палата му собствен, додето старее, 210
и синовете разумни, и първи на копиеборства.
Нека не ни овладява тъгата! Плача да забравим
и да се върнем отново към пира! Вода на ръцете
нека полеят. И утре отново ще имаме време,
мой Телемахе, да водим един с друг подобни беседи.” 215
Рече така и поля да измият ръце Асфалион –
на Менелая прославен чевръстия разпоредител.
Мигом пресегнаха те към готовите мамещи гозби.
Друго замисли тогава от Зевса родена Елена:
незабелязано сипа във виното билка, която 220
успокоява и грижи, и гняв, а бедите потуля.
Който от билето вкуси, изсипано в кратера с вино,
цял ден едничка сълзица по бузите той не отронва,
нито дори да загинат баща му и майка му мили,
нито пред него дори да му брат или син най-обичен 225
остратата мед порази, и с очите си всичко да види.
Светлата щерка на Зевса притежаваше чудното средство.
от Полидамна, жената на Тон, тя веднъж го получи
още в Египет, където твърдата житородна отхранва
множество билки за лек между множество билка за гибел. 230
Всеки в страната е лекар и другите хора надраства
с опит богат. От рода на Пеан произхождат там всички.

След като билето сипа и даде тя знак да разнасят
чашите с вино, отново Елена пред всички изрече:

„О Менелае Атреев, божествен потомък, о вие, 235
на благородни мъже синовете, Кронион изпраща
зло и добро на един или друг, във властта му е всичко.
Вие трапезният ипр продължете, сърца веселете
в сладки беседи. Но аз ще ви веела случка разкажа.
Няма да смогна сега да разкажа пред вас и пресметна 240
в колко борби надделя Одисей, устойчивият духом.
Но ще разкажа какво предприе в дързостта си храбрецът
там покрай Троя, страната на вашите мъки, ахейци.
Сам си нанесе с камшик по гърб синини недостойни,
дрипи окаян навлече на плещи, така се промъкна 245
сякаш слуга, в ширнодрумния град на мъжете враждебни.
След като тъй се предреши, съвсем заприлича на друг мъж –
станал бе просяк, какъвто за пръв път са виждали в стана.
В чуждият образ проникна в троянската крепост. Героя
тъй не познаха. За него единствен аз се досетих 250
и го засипах с въпроси, но той се изплъзваше хитро.
Само когато след баня с елей му помазах снагата,
дреха когато му сложих и най-тежка клетва положих
да не издам пред троянския рат Одисея, додето
в стана си той се завърне при своите кораби бързи, 255
само тогава изказа ахейските хитри кроежи.
След като много троянци медта дълговръха погуби,
върна се в лагера читав, отнесъл известия много.
Скоро троянски вдовици проплакаха гръмко. Ликувах 260
аз пък в сърцето, че бях закопняла за родната стряха
и се окайвах за нази полуда, в която ме хвърли
Афродите. Отведе ме тя от родина мила,
Своята щерка напуснах аз и брачната стая, мъжа си,
който по ум и хубост съвсем не отстъпва на други.”

А Менелай златовласият тъй на това й отвърна: 265
„Всичко това, ти съпруго, разказвай тъй, както е редно.
Много мъже опознах и изслушах съвети и речи
на знаменити герои, пребродих земи многобройни –
никъде аз не можах да съгледм с очите такъв мъж –
на Одисей, непреклонен в бедите, да бъде подобен. 270
Но ще разкажа какво предприе в дързостта си храбрецът
в оня кон дървен, където се бяхме стаили подбрани
войни аргейски и гибел и смърт на троянци крояхме.
Ето пристъпи към коня ни ти поощрена от демон,
който желал синовете на Троя да стигнат прослава, 275
а Деифоб, богозрачния мъж, съпроводник ти беше.
Триж ти грамадата куха обходи и вредом опица
и с имената зовеше данайските знатни герои,
взела досъщ гласовете на всички аргейски съпруги.
Аз и синът на Гидея, ведно с Одисей богоравен, 280
скрити в утробата тъмна, ти чувахме повика ясно.
Двама от нас облада ненадейно копнежът да скочим
и да изхвъркнем навън или виком на теб да отвърнем.
Но Одисей ни възпря и подави сърдечния порив.
Всичките други чада на ахейци стаиха дъха си. 285
Все пак единствен Антикъл понечи на теб да отвърне,
но Одисей му затисна с могъщите длани устата
здраво, и всички ахейци така ни от гибел избави.
Той го не пусна, додето оттам те отведе Атина.”

А Телемах разсъдливият тъй му насреща изрече: 290
„Зевсороден Менелае Атреев, водач на войската,

толкова по-зле! Не ще се спаси той от грозната гибел,
нито дори ако бие в гърдата му сърце от желязо!
Но да отидем сега да си легнем, че време настана
в сладостен сън да потънем след нашата дневна умора.” 295

Рече така. А Елена тозчас на жените заръча
при колонадата ложе да сложат, постелки изящни
пурпурни там да стъкмят, да разстелят отгоре килими
и за покров на телата два вълнени плаща да турят.
С факел запален в ръце изгърчаха робините вълн и 300
бързо стъкмиха легло. Глашатай чужденците отведе.
Легнаха там под аркадния свод на палата за отдых
славният мъж Телемах и блестящото чадо на Нестор,
а Менелай се оттегли навътре в палата въздигнат
при дългополата светла Елена, звезда сред жените. 305

Щом се пробуди Зора розопръстата, родена от здрача,
скочи от своето ложе Атрид, гласовитият в битки,
дрехата той си облече, през рамото меча праметна
и на нозете блестящи превърза прекрасни сандали.
Прага прекрачи тогава подобен на истински бог и 310
до Телемаха приседна, та рече крилатите думи:
„О Телемахе юначен, кажи ми съвсем откровено –
лично ли или народно желание тук те доведе
върху широкия гръб на морето в свещената Спарта?”
А Телемах разсъдливият тъй на речта му отвърна: 315

„О Менелае Атреев божествен, водач на мъжете!
Тука дойдох, за да чуя за татко си вести.
Моята къща прахосват, пустее земята ни тучна,
моето жилище пълнят враждебни мъже, те ми колят
сбраните вкупом овци, бавноходите бици рогати. 320
Те са безкрайно нахални женихите на моята майка.
Над коленете ти днес затова се привеждам, по воля
страшната гибел на татко пред мен да разкриеш, било че
лично с очи си я виждал, било че си чувал от странник
разказ. Родила го майка наистина само за мъки. 325
Но не смекчавай словата пред мен предпазливо от жалост,
вярно ми всичко кажи, на което си бил очевидец.
О, ако моят баща Одисей благородният нявга
твоя молба отзивчив е с дела и слова изпълнявал
там покрай Троя, страната на вашите мъки, ахейци, 330
моля те, в спомен за него, кажи ми ти цялата правда.”
Кипна от гняв Менелай златовласият и му отвърна:
„Срамно, наистина срамно! На този герой безбоязнен
в брачното ложе желаят да лягат самите страхливци!
Както когато сърната в бърлогата на лъв многомоощен 335
своите новородени бозайни сърнета намести,
после за паша преброжда рътлини и тревни оврази,
но подир нея лъвът в пещерата си пак се прибира
и изведнъж край ужасен постига и майка, и малки,
тъй Одисей край ужасен за всичките тях ще докара. 340
Ако, родителю Зевсе, Атино, и ти, Аполоне,
дойде той силен, какъвто веднъж в многолюдния Лесбос
с мощния Филомелид за борба като враг се възправи
(и го построя на земята за радост на всички ахейци!),
ех, да се беше такъв Одисей пред женихите мярнал, 345
щеше да стори животът им кратък и брака им горък!
А за това, за което ме молиш и искаш да знаеш,
без да прикривам ни дума, готов съм на теб да разкажа.
Също оттуй що разкри на морето всезнайният старец,
няма и дума аз да премълча и да скрия от тебе. 350

Чезнех си аз по дома, но оставах все още в Египет
 от боговете възпиран, защото им жертите бавех
 (а боговете желаят да помним повелите техни).
 Ей сред стихийната шир на морето разстила се остров,
 право лежи пред Египет (наричат го хората Фарос), 355
 толкова от бреговете далеч е, колкото кораб
 път изминава за ден, що зефирът надува платната.
 Има ли сигурен пристан, отгдето извеждат в морето
 кораби равноизмерни и с тъмна вода запасени. 360
 Двадесет дни ме държаха безсмъртните там, и не лъхна
 нито веднъж от брега благосклонно попътния вятър,
 съпроводач на плувците по ширния гръб на морето.
 Тъкмо изчерпвахме вече храната и мъжките сили,
 Ето смили се над мен и спаси ме богинята щерка
 на издръжливият старец Протей, господар на вълните, 365
 Еидотея. Сърцето ѝ най се покърти от мене.
 Срещна ме, както се реех далече от моите другари –
 винаги бродеха те край брега на морето за риба
 с куки извити, защото гладът им гризеше стомаха.
 Близо до мене застана, повика ме тя и ми рече: 370
 „О чужденецо, така ли си глупав, така ли безгрижен,
 или нарочно се маеш, сърцето си с мъка да радваш?
 Толкова време си пленник на острова, без да намериш
 изход, а вече сърцата на твоите хора отпадат!”
 Рече така, а пък аз на това отговорих и рекох: 375
 „Всичко, която да си, о богиньо, пред тебе ще разкажа.
 Не по желание свое аз тук пребивавам. Навярно
 от боговете небесни съм някого някак засегнал.
 Само кажи ми (на вас, боговете, е всичко известно):
 кой от безсмъртните тук ме задържа от пътя обратен? 380
 Как у дома да се върна по рибните морски пътеки?”
 Рекох. Веднага отвърна ми тя, над богини богиня:
 „Страннико, всичко това ще ти кажа съвсем откровено.
 Тук на брега се явява извечният бог на Египет –
 морският старец всезнаещ Персей, опознал на морето 385
 всичките дълбочини и подвластен на бог Посейдона.
 Той ми бил, всички разказват, родител, била съм му щерка.
 Него чрез някаква хитрост да можеш да пинеш в засада,
 ще ти открие на пътя посоката и дължината,
 как у дома да си идеш по рибните морски пътеки, 390
 и ще ти каже, потомко на Зевс, ако ти пожелаеш,
 що се е случило в твоя дом собствен, добро или лошо,
 след като ти отпътува на път продължителен тежък.”
 Рече така, а пък аз на това отговорих и рекох:
 „Още, богиньо, кажи как да хвана безсмъртния старец,
 да не убегне, когато ме види или се досети. 395
 Трудно е, вярно, за смъртни безсмъртния да овладеят.”
 Рекох. Веднага отвърна ми тя, над богини богиня:
 „Страннико, всичко това ще ти кажа съвсем откровено:
 стъпи ли жаркото слънце в средата на свода небесен, 400
 и прозорливият старец изплува из морската бездна
 с тихия дъх на зефира, обвит в изумрудеа пяна.
 Вече изплува ли, ляга за сън в пещерите дълбоки.
 Там на стада покрай него, напуснали шумни талази,
 дремят тюлени, чадата на морската щерка прекрасна, 405
 и неприятният дъх на дълбокото дъно издъхват.
 Утре от ранни зори ще те водят натам да ти сместя
 ложе сред морското стадо, а ти подбери си веднага
 най-смели трима другари от хубавобордния кораб.

Всички опасни коварства на стареца ще ти разкажа. 410
 Първо тюлените той преброява по пет и обхожда.
 След като всички обходи и броят им старецът сметне,
 ляга и сам помежду им, овчар посред овчето стадо.
 Щом забележите вие, че той се унася във дрямка,
 в същия миг прибегнете да вашата ловкост и сила. 415
 Да се изскубне ще иска, но здраво го дръжте с ръцете,
 той ще се стори на всичко – на всякакви твари, каквито
 странствуват върху земята, вода ще се стори и огън,
 но не изпадайте в ужас и още по-здраво го дръжте.
 След като най-послед сам се обърне към вас със въпроси, 420
 в образа, в който заспал сте го вече видели, веднага
 спрете насилие всяко и стареца бързо пуснете.
 Питай, храбрецо сега от безсмъртните кой те гнети и
 как у дома да се върнеш по рибните морски пътеки.” 425
 Рече така и се гмурна в кипежа на морската бездна,
 аз пък закрачих веднага към спрелия в дюните кораб.
 Как зачестено сърцето в гърдата ми туптеше по пътя!
 След като стигнах брега на морето и вития кораб,
 ние стъкмихме вечеря. Божествена нощ ни споходи
 и се простряхме тогава да спим на брега на морето. 430
 Щом се събуди Зора розопръста, из здрача родена,
 стъпки понесох надлъж по брега на морето широко
 и коленичих с гореща молба пред безсмъртните. Водех
 трима безстрашни другари, пригодни за всякакъв почин.
 Беше богинята слязла в дълбоките морски простори, 435
 от дълбините изнесла тюленови четири кожи,
 всички одрани току-що – за таткото хитрост кроеше.
 Вече леговище беше изровила в морския пясък
 и ни очакваше. Близко до нея когато дойдохме,
 всекиго в яма постави и кожи на всички надяна. 440
 Щеше да бъде ужасна засадата. Би ни измъчвал
 страшният лъх на тюлени, които морето отхранва.
 С тези чудовища морски в съседство лежал ли би някой?
 Но тя самата ни даде избава с могъщото средство:
 Еидотея помаза с амброзия нашите ноздри. 445
 Нейният мирис веднага прогонва смрадта на тюлена.
 Тъй със сърдца издръжливи изчакахме цялата утрин.
 Ей на стада от морето дойдоха тюлените. После
 проснаха тяло до тяло по шумния бряг на морето.
 Старецът точно по пладне дойде из вълните, огледа 450
 гойните свои тюлени, обходи ги, броя им сметна.
 Най-напред нас преброи покрай тези чудовища морски,
 без да усети крожеа, а после и сам се изтегна.
 Скочихме с викове ние веднага и сплетохме мишци
 около стареца. Той до измамната ловкост прибягна. 455
 Първо се стори на лъв кръвожаден с внушителна грива,
 после превърна се в дракон, пантера, глиган исполински,
 стана течаща вода и дърво с исполински върхари.
 Ние пък здраво държахме докрая с душа упорита.
 След като вече дотегна на стареца всяко вълшебство, 460
 Той се обърна към мене и този въпрос ми отпрати:
 „Кой от безсмъртните, сине Атреев, ти даде съвета
 мен да надвиваш с измама? Кажи ми какво ти е нужно.”
 Рече така, а пък аз на това отговорих и рекох:
 „Знаеш ти, старче, прекрасно, защо се изплъзваш с въпроси? 465
 Толкова време съм пленник на остров без да намеря
 изход, а вече сърцата на моите хора отпадат!
 Само кажи ми (на вас боговете е всичко известно):

кой от безсмъртните тук ме задържа от пътя обратен,
как у дома да се върна по рибните морски пътеки?" 470

Рекох така и веднага ми той отговори и рече:
„Трябвало ти непременно на Зевс и на други безсмъртни
да принесеш хетакомби, преди да отплаваш, че скоро
по винобагро море да достигнеш земята си родна.
Тебе не е отредено да видиш възлюбени близки, 475
в своята къща висока да идеш и в мила родина,
щом преди туй се не върнеш назад до потока Египет,
от небесата поен, не дадеш ли свещените жертви
на боговете, които владеят небето просторни.
Само така боговете по пътя мечтан ще те пратят.” 480

Рече така, а в гърдта ми сърцето се сви от покруса –
Бе заповядал отново по път продължителен тежък
да се завърна в Египет обратно по морски лазури!
Все пак веднага намерих аз сили, отвърнах и рекох:
„Старче, готов съм веднага да сторя каквото нареждаш, 485
но откровено кажи ми това и не скривай от мене.
Всички ахейци ли – тези, които оставихме в Троя
Нестор и аз след раздяла, се върнаха по домовете,
или от гибел позорна е някой застигнат на борда
или, понесъл войната, в ръцете на своите близки?” 490

Рече така и веднага отвърна вълшебникът старец:
„Царю Атриде, защо ме разпитваш? Не трябва да знаеш
всичко и моите мисли сега да узнаваш! За дълго
няма да бъдеш безсълзен, когато ти всичко разкажа.
Паднаха много от тях, но и много от тях оцеляха. 495
От меднобронните вожди ахейски потънаха двама
в пътя обратен, а кой в боевете загина, сам знаеш.
Други е жив, но се скита безвестен сред морски простори.
Аякс погина в морето ведно с дълговеслени чълни –
метна го бог Посейдон връз гирейските скални подмоли 500
(ве пак той първом желя да изтръгне от бездната Аякс).
Щеше смъртта да избегне, макар на Атина омразен,
ако не беше в безумство изрекъл слова светотатни –
че на безсмъртни напук се измъкнал от морската бездна.
Тези надменни хвалби долетяха до бог Посейдона. 505
Грабна с могъщата длан в ярстга си тризъбеца богът,
блъсна гирейския зъбер и на две в мига го разцепи.
Част устоя от вълните, обломък друг рухна в морето.
Беше безверният Аякс изпърво застанал над него,
но той го свлече дълбоко в кипежа на морската бездна. 510
Аякс пропадна така и нагълта водата солена.
Твоят брат първом отбягна съдбата. Брега той достигна
в своите кораби вити, закрилян от мощната Хера.
Ала когато съгледа скалистия нос на малея,
там страховит ураган се изви върху него внезапно 515
и го отнесе ридаещ по рибните морски пътеки
в крайни предели където Тиест обитаваше нявга,
а обитаваше после Егист, на Тиеста потомък.
Имаше изгледи вече щастлив у дома да се върне.
Някой бог вятъра върна назад и те стиганаха в къщи. 520
Истина, радостно стъпи Атрид върху родния бряг и
с обич обгърнал целуна родината скъпа. Съгледал
с радост земята, изрони в обилие сълзи горещи.
Но издалече Атрида съзря от въздигната кула
бдител, поставен от злия Егист с обещана награда – 525
злато два цели таланта – да дебне до цяла година,
да не би царят да дойде и буен отпор да подготви.

И се завтече с вестта към дома на водача на войнства.
 План смъртоносен скрои властелинът Егист незабавно –
 двадесет храбри мъже отдели из народа, в засада 530
 той ги постави, отделно повеля за пиршество даде.
 Тръгна да срещне след туй Агамемнон, водача на войнства,
 на колесници с коне, с недостойни кроежи в сърцето.
 Та го възведе в палата лишен от съмнение всяко
 и го срази наред пира, добиче над яслите сякаш. 535
 Нито един от дошлите с Атрид гибелта не избягна,
 Нито един от страна на Егист – там загинаха всички.”
 Плаках на пясъка паднал. Не искаше вече духът ми
 повече аз да живея и блясъка слънчев да гледам. 540
 След като дълго се ваях и дълго ридях на земята,
 морският старец, вестител на правда, към мен се обърна:
 „Стига, Атреев потомко, си жалил така безутешно
 и безконечно. Със сълзи не ще си помогнеш. Но гледай
 колкото може по-скоро да идеш в земята си родна 545
 жив да завариш Егист. Ако все пак е той от Ореста
 вече убит, ще стигнеш преди да го сложат в земята.”
 Рече така, и веднага в гърдта ми сърцето безстрашно
 колкото и съкрушено да беше, изпълни се с бодрост.
 И аз така се обърнах към него с крилатите думи: 550
 „Зная за двамата вече. Но третия мъж назови ми,
 който бил жив, но се скитал безвестен сред морски лазури,
 или бил мъртъв? Готов съм, макар съкрушен, да те слушам.”
 Рекох така и веднага ми морският старец отвърна:
 „Той е синът на Лаерт, господар на палата в Итака. 555
 Аз го видях върху остров проливаше сълзи горещи.
 Силом го нимфа Калипсо задържа в покоите свои.
 Родната стряха отново да зърне копнее напразно.
 Веслени кораби няма, и няма другари, които
 с него задружно да тръгнат по ширния гръб на морето. 560
 Но, Менелае божествен, за теб не отрежда съдбата
 смърт да намериш и гибел във конеразвъдния Аргос.
 Теб боговете ще пратят далеч в Елисейски полета –
 земния край – там където живеят Радамант златокъдър,
 где то минава животът на хората лек и спокоен, 565
 няма ни дъжд, нито сняг, нито хали жестоки бушуват,
 лее се вечния шумол на лекодиханния вятър,
 от океана изпращан да носи на хората свежест,
 там обладаваш Елена, така че си зет на Кронион.”
 Рече така и се гмурна в кипежа на морската бездна. 570
 Аз пък закрачих веднага към спрелия в дюните кораб.
 Как зачестено сърцето в гърдта ми туптеше по пътя!
 След като стигнах брега на морето и вития кораб,
 ние стъкмихме вечеря. Божествена нощ ни споходи,
 та се простряхме да спим на брега под шума на вълните. 575
 Щом се събуди Зора розопръста, родена от здрача,
 кораба свлякохме първо навътре в морето свещено,
 вдигнахме мачти, развихме платна върху равните чълни
 и надойдоха гребците, насядаха те по скамейки
 и по вълни посивели удариха мощно веслата. 580
 Пак по потока Египет, поен от небето, успешно
 витите кораби спрях и подбраните жертви принесох.
 След като на боговете всевечни гнева уталожих,
 гробна могила насипах за вечна чест на Агамемнон.
 Всичко това щом изпълних, повея зефирна прохладна 585
 от боговете, и тя ни отвя до брега на бащите.
 Само сега ще те моля в палата ми гост да останеш,

докато дни единайсет изминат, дори и дванайсет,
 а след това ще те пратя почитен с подаръци скъпи –
 най-издръжливи три коня, една колесница искряща, 590
 още прекрасен съсъд, възлияния с него да лееш
 пред боговете безсмъртни, за бъдни дни спомен от мене.”
 А на това Телемах разсъдливия така отговори:
 „Тук да остана за дълго, Атриде, не ме увещавай.
 Бих ти гостувал на драго сърце дори цяла година, 595
 без да изпитвам тъга по родители и родина.
 Сладост за мен е да слушам твоите думи и речи,
 Но с нетърпение вече ме чакат в свещения Пилос
 моите спътници мили. А тук ме задържаш ти дълго.
 Но ако дар ми отреждаш, то нека е някакъв накит. 600
 Няма да мога да взема конете в Итака, те нека
 по-добре тук да ти бъдат за гордост. Царуваш над много
 ширни полета. Виреят по тях комонига и кипер,
 бял ечемик, изкласил нависоко, лимец и пшеница.
 Нямаме ние в Итака широки поля и ливади. 605
 Кърми кози тя, но пд е чаровна от конските паши.
 Остров, опрян о морето, е рядко за друм на конете
 или за паша удобен, от всички най-малко Итака.”
 Рече така, гръмогласният в бой Менелай се усмихна,
 Нежно с ръка го погали и тези слова му изрече: 610
 „Явно от кръв благородна си, чадо, така щом говориш.
 Ще заменя драговолно дара – да, това е възможно.
 Измежду всички предмети, които се пазят в дома ми,
 най-хубав, най-скъпоценен подарък на теб ще предложа –
 кратер изящно кован за гощавка на теб ще предложа, 615
 целия в чисто сребро, а покрая с украса от злато,
 дело на бога, Хефест. Подари ми го царя сидонски,
 храбрият Фѐдим, когато дома му подслон аз намерих
 в пътя обратен за тука – но кратера ти ще получиш.”
 Ето такива слова си разменяха те помежду си. 620
 Гостите идеха вече в палата на царя божествен
 водеха много овце и донасяха вино искрящо.
 Хляба изпращаха техни прибулени дивно съпруги.
 Тъкмо така за гощавка те се гласяха в палата. –
 В същия час пред дома Одисеев женихите сбрани 625
 върху настлана площадка, разюздани, както по-рано,
 мятаха копия ловни и хвърляха диск за забава.
 Там Антиной с Евримах, на безсмъртен подобен седяха –
 първите вождове техни, най-храбри и най-благородни.
 Близо до тях се изстъпи Ноемон, потомък на Фроний, 630
 към Антиной се обърна и този въпрос му отправи:
 „Знаем ли ний, Антиное, или за ума ни е тайна,
 от песъчливия Пилос кога Телемах се завръща?
 С моя съд той отпътува, а кораба днес ми е нужен –
 аз за зелената шир на Елида ще плавам. Пасат ми 635
 там до двайсет кобили и мулета, годни за впряга,
 неукротени, желая да взема едно за обзядка.”
 Рече така и се смаяха всички. Не знаеше никой,
 че Телемах е в града на Нелей. Предполагаха само,
 че при стадата в полето отишъл, или при свинаря. 640
 И Антиной го тогава запита, синът на Евпейта:
 „Право кажи ми! Кога отпътува? Какви придружвачи
 тръгнаха с него? В Итака ли той ги намери? Наемни
 хора ли, роби ли взе? И това е способен да стори.
 Още това ми кажи откровено, добре да го зная: 645
 Пряко ли твоята воля той черния кораб откара,

сам доброволно ли ти след молба настойчива го даде?”
Тъй на речта му отвърна Ноемон, потомък на Фроний:
„Аз доброволно го дадох. И всеки друг тъй би постъпил,
щом с неспокойно сърце го помоли младеж като него. 650
Тежко ще бъде за всеки такава молба да отблъсне.
Съпровождачи му бяха все млади мъже от Итака,
най-бележити след нас. Предводителят бе, забелязах,
Ментор, или пък бог, който напълно на него прилича.
Само едно ме учудва: видях тук прекрасния Ментор 655
вчера в зори, а тогава пътувал е вече за Пилос.”
Рече така Ноемон и пое за дома на баща си.
А у двамината болка затисна душите им горди.
Тозчас женихите спряха игрите и седнаха вкупом.
И Антиной, на Евпейта синът, се обърна към всички 660
пламнал от гняв (помрачено в гърдите, сърцето му беше
пълно със злоба и бяс; от очите му святкаше огън):
„Дело велико, горки ни, извършва надменно младежът!
От Телемаха това пътешествие кой да очаква?
Въпреки нас се измъква хлапакът оттук самоволно, 665
кораб изтегля и лични мъже из народа подбира!
Ех, ще си патим от него тепърва! Ано му превие
наглата сила Кронион, преди в мъжество да съзрее!
Бръз кораб само ми дайте и двайсет веслари за свита,
за да го сам аз издебна, когато по-късно се връща, 670
в протока, който дели от Итака скалистия Самос.
нека тъй срамно завърши презморския път към баща си.”
Рече така. Одобриха му всички речта и решиха
бързо оттам да се вдигнат да идат в дома Одесеев.
Но не остана за дълго в незнание Пенелопея, 675
що за сина ѝ гласяха женихите в тайни кроежи.
Тях глашатаят издаде. Подслушал бе техните речи
Медонт отвън (те коваха измамата вътре във двора)
и през дома се завтече да каже на Пенелопея.
Прага току той прескочи и рече му Пенелопея: 680
„Що, глашатае, те пращат при мене женихите славни?
Може би носиш повеля робините на Одисея
да прекратят своя труд и гощавка за тях да приготвят?
Никога – ах! – да не бяха сватосване с мен пожелали,
днеска дано за последен, за сетен път те тука пируват! 685
Вие, които в рояци пилеете наши богатства –
на Телемаха божествен имота, - нима като малки
нито веднъж се не случи на вас да разказват бащите
как се отнасяше с тях Одисей, на безсмъртните равен?
Никого той не обиди с неправда ни делом, ни словом 690
тук в общината, тъй както царете божествени знаят –
някои смъртни възлюбват, а други преследват с омраза.
Никога той не постъпи надменно към някой подвластен.
Но алчността ви безмерна, делата ви срамни излизат
явно на свят – за почтено държане такава отплата!” 695
А глашатаят ѝ рече, изпълнен с разумни съвети:
„Само да беше, царице, това най-великата напаст –
друго нещастие готвят женихите – много по-страшно
и по-голямо. Дано им на време попречи Кронион!
Те се гласят с острието на меч Телемах да пронизат 700
в пътя обратен към къщи. За татко си вест да научи
той се упъти към Пилос свещен и към дивната Спарта.”
Рече така. Колене и сърце прималяха у нея.
Дълго стоя Пенелопа безмълвна. Напълниха сълзи
нейните клепки. Гласът ѝ замлъкваше в гърлото бликнал. 705

Късно едва тя намери слова да отвърне на Медонт:
„Где, глашатае, отиде синът ми? Защо му е нужно
с кораби бързи да плава, които са впрягове конски
вътре в морето и носят далече по водните друми?
Или не иска да пазят потомствата спомен за него?” 710

Тъй и отвърна Медонт, изпълнен с разумни съвети:
„Не! Аз не зная дали божество към това го подтикна,
или той сам пожела да отплава към Пилос да чуе
иде ли вече баща му, или го е стигнала орис.”
Рече така и напусна палатите на Одисея. 715

Сърцераздираща мъка обзе Пенелопа. Да седне
нямаше сили – креслата в покоите немалко бяха, –
но върху прага на крепко строената спалня се свлече
в жалобен плач. Заридаха робините около нея,
колкото имаше, всички в палата – и млади, и стари. 720

В стонове неудържими така Пенелопа им рече:
„Слушайте, мили, от всички, които сте с мене родени,
мен олимпийецът Зевс най-ужасна печал е отсъдил.
Първо загубих съпруг благороден със лъвска сърцатост,
който с различни достойнства блестеше сред всички данайци 725
(той надалеч по Елада и целия Аргос се слави).
Ето сега урагани ненадейно къде са отвели
моя скъп син от дома ми, преди да открия самата.
О безрасъдни, нима ни една, ни една не помисли
мен от леглото да вдигне, макар че сте знаели всичко, 730
щом се упътил сина ми към черния, вития кораб!
Само да бях подразбрала, че той се подготвя за поход,
щеше при мен да остане, макар че морето го мами,
или безжизнена щеше в покоите да ме остави.
Но поканете веднага при мен престарелия Долий – 735
моя служител, когото със зестрата татко ми даде.
Той ми градината плодна реди. Незабавно да иде
сам при Лаерт, да приседне и всичко това да му каже.
Може, обмислил, разумно решение той да намери
и да излезе със жал против тези, които замислят 740
на Одисей и Лаерт богоравния род да затрият.”
Тъй Еврикля тогава, усърдната дойка, отвърна:
„Скъпо дете! С безпощадната мед прободи ме в палата,
или над мен се смили! Но не мога да крия от тебе –
знаех аз всичко, сама му подадох каквото заръча – 745
хляба и сладкото вино. Изтръгна ми клетва велика,
думичка да ти не кажа, преди дни двайсет да минат,
или преди да откриеш самата, че той е отплавал.
Как се боя да не би хубостта ти плачът да помъти!
Но изкъпи се сега, премени се във нови одежди, 750
с твои робини възлез върху горните китни покои,
там отпрати към Атина молитва – на Зевс дъщерята
може тогава дори от смъртта да избави сина ти.
А нажаления старец ти повече не нажалявай,
че боговете блажени не мразят рода на Аркизий – 755
негов потомък без друго ще бъде признат за владетел
над величавия дом и далече над плодните ниви.”
Рече, смекчи и скръбта, пресуши от очите плача й.
Тя се изкъпа веднага, облече си чисти одежди
и със робини възлезе въз горните китни покои, 760
в кошничка сипа ечмика свещен и помоли Атина:
„Чуй, несломима ти дъще на егидоносеца Зевса!
О, ако нявга за теб Одисей многоумен в палата
тлъсти бедра на овци и на бици горил е обилно,

моля те в спомен за него спаси ми любимата рожба 765
 и разгони тези дръзки, безкрайно надменни женихи.”
 Рече във възклик така и богинята чу й молбата.
 В същото време шумяха женихите в тъмната зала.
 Дръзко подхвърляше някой от тези надменни женихи:
 „Сигурно сватба подготвя царицата страстно желана, 770
 без да й мисъл минава, че смърт за сина й се готви.”
 Рече тъй някой жених, но не знаеха тях що очаква.
 А Антиной се обърна към всички и тъй заговори:
 „Обезумели, възпрете си високомерните речи
 всички ведно, да не би да се чуе навън из палата! 775
 Хайде съвсем тихомълком да станем, да свършим на дело
 плана си, който допадна сега на сърцата на всички.”
 Рече така той, подбра си мъже най-решителни двайсет
 и ги поведе към кораба бърз върху морския пясък.
 Кораба свлякоха те най-напред надълбоко в морето, 780
 дигнаха мачтата после отгоре на черния кораб
 и натъкмиха веслата на техните ремъчни възли,
 всичко според обичая, развиха платната блестящи.
 Струпаха вече на борда оръжие смели слугите.
 Спуснаха котва на рейда женихите, после на суша 785
 те подредиха вечеря в очакване здрачът да падне.
 А Пенелопа разумна там горе в покоя самотна
 тъжно лежеше в леглото, не вкусваше гозби, напитка,
 с мисъл едничка дали ще избегне синът й погибел,
 или ще бъде сразен от надменните нейни женихи? 790
 Както лъвът, обкръжен от рояка ловци, се озърта
 и пред коварния обръч, край него затяган, потръпва,
 тъй тя премисляше смутна, доде я споходи сънят, и
 сладко заспа, на леглото отпуснала морното тяло.
 Друго замисли сега светлоока богиня Атина: 795
 Призрачен образ създаде, присънена сякаш невеста –
 Ифтима, нейна сестра, дъщеря на Икарий, която
 взе за съпруга Евмел, господар на полята край Фере.
 В къщата на Одисей божествен тя призрака прати,
 за да разсее тъгата и спре многосълзната мъка 800
 на Пенелопа, която униваше в жалост и сълзи.
 В спалнята той се промъкна безплътен под ключния ремък
 и над главата й ниско застана и с глас заговори:
 „Спиш, Пенелопа, нали, и прелива сърцето ти мъка!
 Но боговете, които живеят блажено, не искат 805
 повече ти да се вайкаш унила. Дома ще си дойде
 твоят мил син – боговете не е предизвикал той с нищо.”
 Тъй на часа отговори разумната Пенелопея,
 чезнеща в сладостна дрямка пред тихите двери на бляна:
 „Как си пристигнала, сестро? Не си ми спохождала още 810
 моето жилище. Много далече оттука живееш.
 Как ме съветваш сега да забравя скръбта и бедата,
 дете разкъсва духа и сърцето ми най-нетърпимо?
 Първо загубих съпруг благороден със лъвска сърцатост,
 който с високи достойнства блестеше сред всички данайци 815
 (той надалеч по Елада и целия Аргос се слави).
 Моят скъп син по море отпътувал на вития кораб,
 още невръстен, не знаещ ни грижи, ни реч на стъгдата.
 Повече жая за него, отколкото за Одисея,
 тръпна, боя се за него, че може беда да го случи 820
 или в страната, в която пътува, или по морето.
 Много противници има, които му готвят уловка,
 търсят смъртта му, преди на земята си родна да стъпи.”

Образът призрачен тъй промълви на сестра си тогава:
 „Смела бъди, утеши си сърцето, недей се страхува. 825
 Съпровождачка до себе си има младежът, каквато
 всеки друг мъж би желал за закрила, защото е мощна –
 тя е Палада Атина, която споделя скръбта ти
 и ме изпраща при тебе сега, да ти кажа речта й.”
 А на това ѝ отвърна разумната Пенелопея: 830
 „Ти ако си божество и си чула гласа на богиня,
 о, разкажи ми сега и за оня единствен нещастник –
 жив ли е той? Светлината на слънцето гледа ли още?
 Или погинал блуждае сред леките сенки на Хадес?” 835
 Образът призрачен тъй промълви на сестра си тогава:
 „Нищо подробно за него не мога сега да ти кажа –
 жив или мъртъв е той. Празнотумствата нам не приличат.”
 Образът рече така и през ключният ремък излитна –
 леко дихание сякаш. Веднага от сън се пробуди 840
 Пенелопея. Сърцето ѝ мило изпълни се с радост,
 съновидение ярко пред нея в нощта се показва.
 Ето женихите с кораб поеха по водния друм и
 за Телемах крояха в сърцето си гибел жестока.
 Остров със стръмни скали посред морската шир се разстила
 в протока, миещ Итака и дивопланинския Самос – 845
 малък, зован Астерида. От двете страни пристани тихи
 кораба срещат. На него ахейците спряха в засада.

Пета песен

САЛЪТ НА ОДИСЕЙ

Ето Зората се вдигна от светлия одър Титонов,
пурпурен зрак да разнася на всички безсмъртни и смъртни,
а на съвет боговете се бяха събрали, сред тях бе
и гръмонежецът Зевс, най-велик между всички по сила.
Там им Атина припомни неволите на Одисея – 5
с болка в душата, че в плен дълготраен задържа го нимфа:
„Татко наш Зевсе и вий, богове вековечни блажени!
Благ, приветлив, милосърд отсега занаяпред да не бъде
ни един цар жезлоносец и сдържаност той да не знае,
нека с кораво сърце да беснее към всички подвластни, 10
че Одисея божествен не спомня си повече никой
мъж от народа, над който царуваше с бащина обич!
В остров далеч е захвърлен, от горест велика измъчван.
Силом го нимфа Калипсо задържа в покоите свои,
родната стряха да зърне напразно копнее. 15
Веслени кораби няма, и няма другари, които
с него задружно да тръгнат по ширния гръб на морето.
Ето замислят дори да погубят сина му обичен,
щом от свещения Пилос и дивната Спарта се връща,
гдето бе с кораб отплавал, за татко си вест да научи.” 20
Тъй й отвърна Кронид, събирачът на облаци тъмни:
„Странни слова излетяха, о дъще, из твоите устни!
С разума собствен сама не реши ли на всички женихи
да отмъсти Одисей, щом в родината той се завърне?
Но Телемаха закрилай – това без съмнение можеш – 25
той невредим да доплава назад до земята си родна,
а да отплават обратно женихите, без да успеят.”
Рече така и към Хермес, сина си любим, се обърна:
„Хермесе (ти си вестител на всичките мои повели),
нашата твърда присъда на гиздавокосата нимфа 30
бързо предай: да се върне сърцат Одисей у дома си,
без да го следва ни бог, нито никой от смъртните хора.
Сам сред безкрайни беди върху сала си здраво пристегнат
нека на дваестия ден в благодатната Схерия стигне,
гдето живеят феаки, подобни на нас боговете. 35
С почести те ще го срещнат, тъй както безсмъртен се среща,
после на кораб ще пратят в родината мила героя,
купища злато и мед, и одежди за дар ще му връчат –
толкова плячка самият не би си спечелил от Троя
никога, даже без спънки да беше отнесъл дела си. 40
Нему съдбата отрежда отново да види той близки,
в своята къща висока и в родна земя да се върне.”
Рече тъй Зевс и послуша вестителят Аргов сразител.
Той на нозете си върза веднага вълшебните златни
вечни сандали, които го носеха и над водата, 45
и над земята безкрайна в гальовния дъх на ефира.
Взе си и жезъла, с който по воля очите на смъртни
в дрямка притваря, на други заспали, отново събужда.
С него в ръка се понесе могъщят Аргов сразител.
Стигнал Пиерия той, от ефира сниши към морето 50
и полетя над вълните подобно на чайка крилата,
дебнеща риба в страхотни въртопи на морската пустош
или топяща крилата си яки в солената пяна.
Тъй като чайка понесен над морската шир безпределна,
Хермес до острова стигна, прикътан далеч от Олимпа. 55

Из теменужна вълна той току-що на сушата стъпи,
към пещерата просторна се мигом запъти, в която
гиздавокосата нимфа живееше. Там я завари.
Огън високо пламтеше в огнището и надалече
дъх на ухаен тамян и на леко нацепени кедри 60
пълнеше целия остров. А нимфата пееше звучно,
шарена тъкан тъчеше със златна совалка.
Край пещерата растяха нагъсто разлистили клони
черни тополи, елхи, с благовонния дъх кипариси.
Виеха в тях под листата гнезда бързокрилите птици – 65
ястреби и кукумявки, и морските врани кресливи,
те край морето, стълпени в орляци, си търсят храната.
Пред пещерата дълбока растеше лоза избуяла,
тежки гроздове висяха по нейните весели клонки.
Четири извора близо един покрай други струяха 70
бистри потоци, които се виеха в разни посоки.
Вред по зелени морави разцъфнали бяха кервизи
и теменуги. Дори и безсмъртен да беше проникнал
в острова, би му сърцето омаяла чудната гледка.
Тука застана омаян вестителят Аргов сразител. 75
И щом насити по воля очи и душа със наслада,
влезе накрай в пещерата просторна. А щом го съгледа,
госта позна незабавно Калипсо, велика богиня –
че боговете безсмъртни се мигом познават взаимно,
даже когато дели домовете им дълго пространство. 80
Но Одисея безстрашен той никъде вътре не среща.
там край морето приседнал, ридаше горко героят,
сълзи и скръб, и въздишки му късаха вечно сърцето.
Вперил бе взор към вълните в безкрая и лееше сълзи.
Ей над богини богиня, Калипсо любезно покани 85
Хермес на трон лъчезарен да седне и после запита:
„Що си ми, Хермесе, тука пристигнал със златния жезъл?
Достопочтен и обичан? Отдавна не си се вестявал.
Своята воля пред мене разкрий. Ще я с радост изпълня,
стига да бъде посилна, по моите сили да бъде. 90
Но по-напред приближи се, гошака на теб да предложи.”
Рече богинята тъй и постави пред него трапеза,
пълна с амброзия, още и розов нектар му подаде.
Яде и пи до насита вестителят Аргов сразител.
После, когато с храната сърцето си вече насити, 95
с тези слова отговори на гиздавокосата нимфа:
„Бога мен питаш, богиньо, защо съм те тука споходил.
Всичко пред теб ще разкрия, тъй както самата желаш.
Зевс повели ми да дойда противно на моята воля.
Кой на морето солено безбрежната шир драговолно 100
би превъзмогнал – че нигде по него се град не съглежда,
где хетакомби да колят и жертви нас да принасят?
Но непреклонната воля на егидоносеца Зевса
никой друг от боговете не смее да заобикаля.
Казва Кронион, че тука си ти приютила героя 105
най-злополучен от всички, които обсаждаха Троя
девет години и чак на десета, града разрушили,
с плячка се връщаха къщи, ала разгневиха Атина.
Буря, вълни исполински тогава богинята прати.
Всичките спътници храбри потънаха, него самичък 110
бурята грабна и морски талази го хвърлиха тука.
Но повелява ти Зевс да го освободиш незабавно.
Нему не е отредено да гине далеч от родина –
близки отново да види орисва за него съдбата,

в своята къща висока и в мила родина да иде.” 115
 Рече така той. Потръпна Калипсо, велика богиня.
 В отговор тя му изрече веднага словата крилати:
 „Вий, богове, сте жестоки, че ревност голяма таите.
 Що се гневите, когато приемаме ние, богини,
 смъртни във нашето ложе, съпружество с тях пожелали? 120
 Ето Зора розопръста Ориона беше избрала.
 Вий, боговете, в живота си лек я преследвахте с ревност
 чак докато Артемида, девицата златопрестолна,
 с тиха стрела ненадейно в Ортигия него погуби. 125
 Гиздавокоса Деметра дари с любовта си Ясион
 в триж преоравана нива – отстъпила бе пред сърцето.
 След като тайната стана веднага известна на Зевса,
 гръм ослепителен хвърли въз клетника той в яростта си.
 Тъй и сега, богове, сте ревниви, че смъртен приемам.
 Него спасих аз от гибел, кога се държеше в морето 130
 сам за греда преломена, че бързия кораб Кринион
 на две разби с ослепителен гръм във море винобагро.
 Всички спътници храбри загинаха, него самичък
 бурята грабна и морски талази захвърлиха тука.
 Аз приютих и залюбих гароя злочест, обещах му 135
 вечен живот, да запази невехнеща никога младост.
 Но щом не може повелята на Егидоносеца Зевса
 никой друг от боговете да скърши или да престъпи,
 нека върви той, където го Зевс неотстъпно насочва –
 там сред морето безплодно. От мен съпровод да не чака. 140
 Веслени кораби нямам, и нямам другари, които
 с него задружно да тръгнат по ширния гръб на морето.
 Но съм готова съвет да му дам и не ще скрия от него
 как невредим да доплава назад до земята си родна.”
 Рече сега на Калипсо вестителят Аргов сразител: 145
 „Тъй че пусни Одисея, в боязън пред Зевса смири се!
 Иначе той ще стовари жестоко гнева си връз тебе.”
 Рече така и си тръгна безстрашният Аргов сразител.
 Властната нимфа тогава, повелята Зевсова чула,
 към Одисея безстрашен потегли със стъпки чевръсти. 150
 Той на брега на морето стоеше и ронеше сълзи.
 Ах, тук животът му сладък течеше в копнеж да се върне
 в родния край! Охладна му сърцето към нимфата вече.
 Нощите в близост до нея прекарваше той по неволя
 там в пещерата дълбока – нелюбен до влюбена в него. 155
 Денем навън по скалите седеше – далеч край морето, -
 сълзи и сръб, и въздишки му късаха вечно сърцето.
 Вперил бе взор към вълните в безкрая и лееше сълзи.
 Ето до него дойде лъчезарната нимфа и рече:
 „Доста си, клетнико, сълзи проливал и доста си губил 160
 дните прекрасни. Готова съм аз да те пусна веднага.
 Хайде, за сал със секира високи стъбла отсечи си,
 здраво гредите свържи и потон издигни им отгоре,
 за да се впуснеш да плаваш на него по морски лазури.
 Хляб и вода, пък и вино обилно тогава 165
 аз ще ти сложа на сала, от глад повален да не бъдеш,
 плащ върху теб ще наметна, ще пратя и вятър попътен,
 читав и здрав да достигнеш мечтаната своя родина,
 тъй боговете, които владеят морето просторно,
 искат, а в мисъл и дело те повече могат от мене.” 170
 Рече тя тези слова. Одисей многостраден потръпна
 и се обърна към нея с крилатите думи:
 „Друго, богиньо, замисляш навярно, а не да ме пуснеш,

шом ми предлагаш със сал да преплавам морската бездна,
 страшна, спирепа – това бързоходните кораби равни 175
 мъчно ще сторят дори при попътния вятър на Зевса.
 Но против твоята воля на сала аз няма да стъпя,
 ако пред мен не решиш да положиш великата клетва,
 че срещу мен не замисляш днес никакво бедствие ново.”
 Тъй отговори. Усмихна се дивната нимфа Калипсо, 180
 нежно с ръка го погали и тия му думи изрече:
 „Истина, ти се представяш хитрец и голям шегобиец,
 шом изговори отечно такива обмислени думи.
 Нека да знае земята, небето широко отгоре
 и под земята водата на Стикс – най-великата клетва, 185
 що боговете блажени дори не мълвят без боязън, –
 никакво бедствие ново сега срещу теб не замислям.
 Но ти предлагам съвета, какъвто за мене самата
 бих си избрала, изпадна ли в някоя трудност подобна.
 От отзивчивост, повярвай, не ми е душата лишена, 190
 не от желязо в гърдите ми бие сърцето, но от милост.”
 След като свърши, поведе богинята дивна героя
 с пъргави стъпки, а той подир нимфата бързо закричи.
 Влязоха те в пещерата дълбока – богиня и смъртен.
 Там Одисей върху трона приседна, от който бе станал 195
 Хермес, а нимфата сложи пред него храна и напитки –
 всякакви гозби, които на смъртни мъже се услаждат.
 После самата тя седна срещу Одисея божествен,
 сладък нектар пък донесе с амброзия нейна робия.
 И към готовата пищна трапеза пресегнаха двама. 200
 След като своята жажда и глад утолиха напълно,
 на Одисея продума Калипсо, велика богиня:
 „Зевсороден Лаертиде, герой находчив Одисее!
 Вече, изглежда, решен си обратно дома да се върнеш
 в родния остров разлъчен от мене. Тогава прощавай! 205
 Но ако знаеше колко прекеждия тебе съдбата
 готви да минеш, преди да се върнеш под родната стряха,
 щеше при мене в това обиталище ти да останеш
 и вековечен да бъдеш, макар да копнееш да зърнеш
 вярната своя съпруга и цял ден по нея тъгуваш. 210
 Смея все пак да се хваля, че аз не отстъпвам пред нея
 ни по снага, ни по прелест. Нима с нас, богините, могат
 вашите смъртни жени да се мерят по стройност и прелест?”
 Тъй Одисей, находчивият мъж, й отвърна веднага:
 „Моля те, мощно богиньо, изслушай ме, без да се сърдиш. 215
 Зная и сам аз прекрасно, разумната Пенелопия
 колко пред образа твой е нищожна със земната хубост.
 Смъртна е тя, а пък ти си безсмъртна и вечно си млада!
 Все пак желая безспирно и цял ден копнея отново
 аз да се върна дома си, възвратния ден да посрещна. 220
 И ако някой ме бог ме съкруши по море винобагро,
 аз ще изтрая, в гърдата ми сърцето калили са мъки.
 Толкова много изстрадах и толкова много претеглих
 и по море, и във битки, че нека и то ми се случи.”
 Рече така. А денят си отиде и мракът се спусна. 225
 Двама се уединиха в потаен кът на пещерата,
 там през нощта неразлъчни се радваха на близостта си.
 Щом се пробуди Зора розопръста, родена от здрача,
 метна веднага хитона и плащ Одисей богоравен.
 Сложи пък нимфата дълга и светлосребриста одежда, 230
 нежно тъкана, ефирна, опасва снагата си с пояс,
 целия в злато, след туй над лицето си булото спусна

и тя започна усърдно за път Одисея да готви.
 Даде му брадва голяма, за дланите тъкмо пригодна, 235
 бронзова, тежка и остра от двете стран, закрепена
 плътно за дръжка от яко и гладко дърво на маслина.
 Даде му още и остра тесла, след това придружи го
 чак до брега, върху който растяха грамадни дървета –
 черни тополи, елхи, до небе връх проточили бори, 240
 сухи отдавна от зноя и лекоподвижни в морето.
 Щом му посочи гората с дърветата, високо израсли,
 върна се пак в пещерата Калипсо, богиня велика.
 Той заповеля стъблата и спорно вървеше трудът му.
 Двайсет из корен изсече, веднага с медта ги окастри,
 сръчно премахна кората, по връв изравни ги грижливо. 245
 Скоро със свредел се върна Калипсо, богиня велика.
 С него проби той гредите една подир друга, сближи ги,
 с клинове яки ги свърза и медните стеги постави.
 Дъно просторно постави – такова, каквото съгражда
 опитен мъж, запознат със строежа на кораб товарен. 250
 Сала си тъй нашироко сглоби Одисей остроумен.
 Борд след това му издигна и с яки ребра то застегна,
 дъбови талпи дебели постави за палуба горе.
 Мачти изправи в средата, кръстоса на нея върлина,
 здраво кормило прибави, тъй сала си да направлява, 255
 с пръти раkitови в края изплете ограда, вълните
 тя да възпира. И трупи за тежест на дъното хвърли.
 Ленена тъкан подаде Калипсо, богиня велика,
 тя за платно да му служи, и той натъкми го изкусно,
 върза възета и върви, с които да вдига платното. 260
 Най-сетне с лостове сала притегли в морето свещено.
 Ден се изпълни четвърти, когато той всичко завърши.
 В петия ден Калипсо на път Одисея отпрати,
 след като тя го изкъпан облече в уханни одежди.
 В сала му нимфата сложи един мях със вино червено, 265
 други грамаден – с вода, що от извор начерпила беше,
 хляб и богати закуски пък тури във сака от кожа.
 И най-накрая повика попътния, лекия вятър.
 Весел от полъха опна платна Одисей богоравен,
 хвана умело кърмата и сала със смелост насочи. 270
 Сън не спождаше никак очите му бдящи, следящи
 зорко Плеядите и Воловаря, що бавно захожда,
 още Голямата мечка, която наричат Колата –
 тя се на място обръща и плахо Орион поглежда,
 в пазвата на океана едничка не се потопява. 275
 Тази заръка му даде Калипсо, велика богиня –
 все като плава, звездата от лява страна да оставя.
 Дни седемнадесет цели той плава по морски пътеки,
 на осемнайстия зърна прибулени в лека омара
 на феакийския край планините, прострени насреща. 280
 Щит наред планините бе сякаш земята планинска.
 Тъкмо сега Посейдон, етиопския край изоставил,
 от планините Солимски съзря отдалеч Одисея –
 как над вълните се носи. И гняв облада му душата.
 Къдри лазурни разтърси страхотно и гръмко продума: 285
 „Как? Та няма боговете са друго решение взели
 за Одисея, доде с етиопците аз съм празнувал?
 Ето насмалко ще стигне феакската суша, където
 вече съдбата отрежда да найде предел в изпитните!
 Но ще наситя, аз вярвам, омразника с нови неволи!” 290
 Рече така и заваля грамадните облаци черни,

грабна тризъбеца той, разбушува морето, надигна
 вихри насрещни да воят, морето ведно със земята
 в облаци гъсти забули и нощ от небето се свлече.

Вкуп връхлетяха и Евър, и Нот, и Зефир бързовеен, 295
 дигна могъщи талази Борейт, роден из ефира.
 На Одисей премаляха за миг колената, сърцето
 и на душата си храбра изрече той, тежко въздъхнал:
 „Клетник, горко ми! Какво ли ще срещна тепърва из пътя?
 Тръпна сега, че разкри ми богинята чистата правда. 300
 Тя ми предсказа, че много беди ще претегля в морето,
 докато в къщи се върна. И всичко се вече изпълва.
 С облаци гъсти Кронион забулва небето безкрайно!
 Той развълнува морето, от всички посоки надига
 вихри насрещни. Сега устремената смърт ме очаква. 305
 Тройно, четворно щастливи сте вие, данайци, които
 Паднахте в ширната Троя във бран за честта на Атриди!
 Де да бях също загинал и своята орис изпитал
 в оня ден, в който покрай бездиханния труп на Пелида
 сипеха копия медни по мене безчетни троянци! 310
 Щях да съм с почест погребан и славен от всички ахейци.
 Но ми отреда съдбата безславна смърт днеска да срещна.”
 Още несвършил речта, исполинска вълна ненадейно
 с трясък разби се над него и сала обърна в морето.
 Той надалече от сала изхвъркна, надвита ръката 315
 пусна кормилото. Точно в средата му мачтата скърши
 буря от вихри противни, едни срещу друг връхлетели,
 и надалеч в морето платното с върлината падна.
 А Одисей във водата потъна и нямаше сили
 бързо оттам да изплува, притискан от водни стихии 320
 (бреме му дрехите бяха – прощалният дар на Калипсо).
 Вдигна се късно едва, из устата избълва водата
 солна, горчива, която шуртеше из гъстите къдри.
 Но и така не забрави той сала, макар и отпаднал,
 а устремен по вълните, успя да се хване за него, 325
 стъпи отново отгоре и близката гибел избягна.
 Сала грамадна вълна пък понесе тук-там по морето.
 Както наесен подгонва Борей сред полето бодливи
 бурени сухи, които се сплитат на снопове гъсти,
 бурите тъй го подеха насам и натам по вълните. 330
 Ту ненадейно го Нот на Борей за гонитба подхвърли,
 ту пък го Евър отстъпи, Зефир да си с него играе.
 Как го съзря Левкотея – Инд, дъщерята на Кадъм,
 някога гиздавонога девойка със говор на смъртна,
 после богиня, приела безсмъртието в морските бездни. 335
 Стана ѝ жал за героя, попаднал в неволя и мъка.
 Сякаш гмурец лекокрил, из вълните нагоре излитна,
 стъпи срещу Одисея на сала и тъй му изрече:
 „Клети, защо се гневи срещу теб Посейдон земетръсец
 толкова страшно, че той ти беда след беда изпровожда? 340
 Все пак не ще те погуби, макар да го твърдо желае.
 Само съвета ми слушай – а виждам не си неразумен:
 Дрехите бързо свали, остави на стихииите сала,
 те да го мятат, а ти се хвърли във вълните и плувай
 към бреговете феакски, където те чака избава. 345
 Дръж, опаши на гърдите си моето було нетленно.
 С него недей се страхува от никаква болка и гибел.
 Само щом твърдата почва накрая достигнеш с ръцете,
 бързо сними и хвърли го назад в притъмнялата бездна
 по-надалеч от брега, но извъръщай очите от него.” 350

Рече така и подаде богинята своето було,
 после веднага се спусна обратно в морето бурливо –
 сякаш бе водна кокошка, и черна вълна я погълна.
 А Одисей, богоравен страдалец, размисли тогава,
 тежко въздъхна и рече така на душата си храбра: 355
 „Тръпна ужасно – горко ми! – че пак хитрина ми изприда
 някой безсмъртен, щом иска сега да си сала оставя.
 Не! Не желая да слушам – току-що съгледах земята –
 още далечна, където съдбата ми готви избава. 360
 Ето какво ще направя, и то ми се струва разумно.
 Докато здравите скоби на сала пристягат гредите,
 тук ще остана, бедите с търпение аз ще претегля.
 Щом разярена вълна пък ми сала разбие, ще плувам –
 в миг тъй опасен ще мога ли по-добро нещо да сторя?“
 Както в ума и душата премисляше още героят, 365
 бог Посейдон земетръсец издигна вълна исполинска,
 гибелно гребен превила, и силно я метна въз сала.
 Както бурливият вятър връхлита връх сухата слама
 и във вихрушка извита насам и натам я пилее,
 тъй и вълната помете гредите. Самичък героят 370
 яко възседна една – като конник на кон състезател.
 Дрехата после отмахна – прощалният дар от Калипсо,
 храбрата гръд незабавно с вълшебното було загърна,
 скочи стремглаво в морето солено, разпери ръце и
 бързо се спусна да плува. Но бог Посейдон земетръсец, 375
 щом го съгледа, разтърси глава и се люто закани:
 „Скитай се по-натам ти по морето в неволя, додето
 стигнеш накрая до хора, които Кронион откърмя!
 Вярвам не ще се оплакваш, че малко си страдал от мене.“
 Тъй като рече, той шибна коне гъстогриви и скоро 380
 в Еги се върна, където е вдигнат чертогът му чутен.
 Друго намисли тогава на Зевс дъщерята Атина:
 Пътя на другите ветри богинята бързо препречи
 и заповяда на всички стихии да спрат и да стихнат.
 Само Борей надигна, вълните сама уталожи, 385
 да се спаси Одисей благородният, смърт да избегне
 и да достигне брега на феаките веслолюбиви.
 Цели два дни и две нощи го мятаха диви вълните
 и пред очите му често заставаше близката гибел.
 Третия ден щом от здрача Зора златокъдра изведе, 390
 вятърът спря и затихна. Безветрено тихо морето
 пред Одисей просветля и насреща съгледа той остров –
 зорко надзърна далеч, от вълна исполинска повдигнат.
 Както децата ликуват, когато се вдига баща им
 от изтощителна болест, понасял страдания тежки 395
 и не от скоро линейл, потискан от демон противен,
 но боговете за радост на всички съвземат болника –
 тъй Одисей засия от вида на брега и гората
 и все по-бързо заплува да стъпи на сигурна почва.
 След като стигна, отгдето се чува екът на гласа чу, 400
 той долови на вълните кипежа в крайбрежния подмол –
 ето вълна исполинска ревеше над стръмния бряг и
 с грохот разбивани, всичко заливаше с пяна солена.
 Нямаше там нито залив, ни плитковина, нито пристан,
 вдаден бе стръмният със скали непристъпни и остри. 405
 На Одисей прималяха за миг колената, сърцето
 и от душата си храбра изтръгна той тежка въздишка:
 ”Ето – горко ми! –Кронион ми сочи нечакано суша
 и превъзмогавам аз, вече кръстосал, страхотната бездна,

но от морето пенливо изход не се забелязва – 410
 рифове остри отворед, а по края възвират вълните
 шумно. Навсякъде гладки стени се възпират високи.
 Чак до брега е дълбоко. Не мога на твърдото дъно
 с двата си крака да стъпя, така да избягна бедата.
 Ако реша да избягна, могъща вълна ще ме грабне, 415
 върху скала ще ме хвърли и напънът мой ще е празен.
 Ако заплувам по края за някакъв сигурен изход –
 бряг полегат оросяван да търся и заливче тихо,
 страшната буря – боя се – в мига ще ме грабне отново
 и ще ме гласне ридаещ по бранове рибообилни. 420
 Вражески демон за мое нещастие из дълбините
 страшен звяр ще изпроводи от стадото на Амфитрита.
 Зная аз как се гневи срещу мен земетръсецът славен.”
 Както в ума и душата героят премисляше още,
 бърза вълна го запрати за миг към скалистата суша. 425
 Кожата би си раздрал и премазал би своите кости,
 но ведроока богиня Атина го с време поучи –
 скочи и с двете ръце за скалата успя да се хване,
 в нея се вкопчи задъхан, доде се оттегли вълната,
 и я за малко избягна, но тя отразена обратно, 430
 неудържимо го сграби и метна далече в морето.
 Както когато изтръгнеш полип от легло разклонено,
 по пипалцата остават полепнали зрънца от камък,
 тъй на скалата остана от мишците, вкопчени здраво
 кожа одрана. Вълна исполинска покри Одисея. 435
 Мимо съдбата героят загинал би тука нещастно,
 но ведрооката дева решителност вля му в душата.
 Той от вълна, връхлетяла да шибне скалата, изскочи,
 плувна покрай дължината с обърнат към сушата поглед,
 бряг полегат оросяван да търси и заливче тихо, 440
 и ненадейно плувецът видя на река светлоструйна
 устие – най-сгодно място за слизане там според него,
 Равно и без камънак, срещу вятър добре защитено.
 Речния бог той позна и молба съкровена прошепна:
 „Чуй ме владетелю, който да си, от сърце аз те моля! 445
 Из дълбините беглец съм от лютия бяс Посийдонов.
 За боговете безсмъртни дори е свещен чужденецът,
 който, в страдания скитал, пристъпя молител, тъй както
 аз пред водите ти днес се явявам и пред коленете.
 Милост, владетелю! Горд съм, че ида под твоя закрила!” 450
 Рече така. Божеството забави вълната в потока.
 Повърхността пред плувеца изглади и тъй го избави
 в речното устие. Там колене и ръце отмахляха
 у Одисея. Вълните го бяха съвсем изтощили.
 Беше подпухнал навред. От уста и от ноздри струеше 455
 морска вода. Най-накрая останал без глас, бездиханен
 просна се изнемощял на земята от крайна умора.
 След като той се съвзе и духът му се върна в сърцето,
 сне от снагата си той на богинята ясното було
 и го отпусна в реката, която се влива в морето. 460
 Мощна вълна го отнесе назад и с ръцете си мили
 взе го богинята Ино, а пък той из реката излезе,
 легна под тръстиков храст, плодородната почва целуна
 и на душата си храбра изрече с дълбока въздишка:
 „Клетник, горко ми! Какво ли ще срещна тепърва по пътя? 465
 Тук пребудувам ли аз в неспокойната нощ край реката
 заедно вредният скреж и росата свежителна лесно
 ще ме погубят издъхнал душата и сетните сили –

ледно течение вей от реката пред ранния изгрев.
А изкача ли се горе на хълма в туй горско усое, 470
легна ли в гъстите храсти и там се отпусна за отдих
в нощния хлад и умора, оборен от сладката дрямка,
на зверовете за храна и за плячка – боя се – ще стана.”
Тъй разсъждаваше той и накрая намери за умно:
Бързо пое към гората, която откри до потока, 475
расла открито на хълмче. Растяха там двойка маслини,
стволове сплели – една благородна и друга дивачка.
Нивга през тях не фучеше гневът влагодъхащ на ветри,
нито със знойни лъчи се промъкваше яркото слънце,
нито проливният дъжд се процеждаше – толкова гъсто 480
бяха се клоните вплели. Под тях пропълзя Одисей и
с драги ръце си разрови веднага широка постеля.
Тъй бе покрита замята с грамада нападала шума,
че да намерят под нея защита и двама, и трима
даже от зимната буря, когато най-люто беснее. 485
С радост шумака съзря Одисей, богоравният страдник.
Той се изпъна посред и съвсем се зарови в листата.
Както селякът зарива главнята под черната пепел
вън на полето, где няма съседи, край своята нива,
за да запази жарта, да не пали от другаде огън, 490
тъй Одисей се зарови дълбоко в листата. Атина
сън му разля над очите, да може и бърже, и лесно,
клепки склопил, да отмахне умората непоносима.

Шеста песен

ОДИСЕЙ ПРИ ФЕАКИТЕ

Тъй си почиваше сам Одисей, богоравният страдник,
в сън и умора потънал. По същото време Атина
слезе направо в страната, в града на мъжете феаки.
В древност живяха те в хиперийските ширни предели
в досег с циклопите дръзки – мъже великани, които 5
бяха по-силни от тях и враждуваха с тях непрестанно.
Ала накрая Навзитой, боговидният вожд, ги посели
в Схерия – много далече от трудолюбивите хора.
Той със стени им опасва града, домове им иззида,
дигна светилища още, делба на полята извърши, 10
но от съдбата сразен, се пресели в подземното царство.
Цар им е днес Алкиной, от безсмъртните мъдрост получил.
Къщата на Алкиной приближи сивооката дева
с мисъл едничка, да върне дома Одисея юначен.
В китната спалня тя влезе, където бе сладко заспала 15
щерката на Алкиноя, на гордия цар, Навзикая,
тя по снага и по образ бе сякаш богиня безсмъртна.
Спаха от двете страни на затворени блеснали двери
двойка робини, дарени с омая на млади харити.
И като полъх Атина леглото на девата стигна 20
и над глава ѝ ниско застана и с глас заговори –
беше тя образа взела на вярната момива дружка,
нейната връст и дъщеря на Димант, мореходеца славен.
В образ такъв заговори богинята бляскавоока:
„ О Навзикая, дали си нехайна от майка родена? 25
Скъпи одежди дома ти непрани се валят. А иде
твоята сватба. Ще трябва да готвиш отрано за тебе
чудна премяна, а също за твоята свита венчална.
Слава и почит създават у хората чистите дрехи,
радост голяма са те и за татко и майка достойна. 30
Хайде, стани да отидем, щом сипне зората, да белим.
Искам и аз да помогна, да свършиш по-скоро ти всичко.
Знай, че безбрачна, о дружке, ти няма за дълго да бъдеш.
Ето ръката ти искат от нашия остров феакски
най-благородни женихи, че знатна и твоята кръв е. 35
Още преди да се съмне, от татко си славен поискай
мулета рано да впрегнат в колата, та вътре да сложиш
всичките пояси, красни одежди и светли покривки.
По е тъй сгодно за тебе, отколкото пеш да пътуваш –
твърде далеч от града са пенливите речни корита.” 40
Тъй ведрооката щерка на Зевса издума и литна
към Олимп, върху който безсмъртните вдигали, казват,
своя обител, где дъжд не вали, ветрове на бушуват,
никога сняг се не сипе. Лазурът се спуска над нея
вечно безоблачен, ясен и свежо сияние лее. 45
Там боговете блажени се радват от низа на дните.
Литна Атина за там, на момата съвета си дала.
Ето Зора златотронна се пукна и леко пробуди
нежната дева в леглото. Почуди се тя на съня си
и се завтече през вкъщи на милите майка и татко 50
чудния сън да обади. В покоите техни ги свари.
Бе сред робините там до огнището нейната майка,
сучеше пурпуробагри влакна, и веднага на прага

татко си срещна, че той за съвета на мъдри велможи
 бе се запътил. За там го зовяха феаките знатни. 55
 Близко дойде Навзикия до татко си мил и продума:
 „Татенце мили, нали ще заръчаш да впрегнат колата
 със колелата високи и бързи, че нося одежди
 днес за пране към реката, че те ми стоят неопрани?
 А и на тебе самия прилича да бъде облечен 60
 в чисти одежди, кога се съветваш в съвет на феаки.
 Още и пет сина имаш отгледани в твоята къща –
 женени двама и трима небрачни в разцветни години.
 Дрехи опрани те искат, кога на хорото се хващат.
 Мене пък само се пада за всички дома да се грижа.” 65
 Тъй му изрече. За сватба мечтана от свян пред баща си
 тя не издума, но той се досети за всичко и рече:
 „Дъще, не ще ти откажа ни мулета, нито пък друго.
 Можеш да тръгнеш. Ще кажа слугите да впрегнат колата
 бърза, висока, на нея и кош за товара ще сложат.” 70
 Ето извика слугите и те му заръката чува.
 Вънка стъкмиха колата за мулета бързоколесна,
 впрегнаха мулета яки в ярема, доведени скоро.
 А Навзикая извади из раклите светли одежди
 и ги самата прикладе в колата, излъскана гладко. 75
 Майка ѝ кошница пълна със всякакви гозби донесе,
 но не забрави закуски, наля и от старото вино
 в козия мях (Навзикая тоава качи се в колата),
 още елей благовонен ѝ в златен съд сипа Арета,
 заедно с милите дружки след къпане да се помаже. 80
 Взе Навзикая в ръцете камшика с юздите от пурпур,
 яките мулета шибна. Те припнаха с тропот чевръсто,
 без да се спират, понесли одеждите и на Навзикая.
 Пеши колата прекрасна последваха верни робини.
 Най-сетне стигнаха те до брег на река бистролейна, 85
 вирове пълни разляла; несекващи никога струи
 бликаха из дълбините и миеха всичко нечисто.
 Там от ярема момите разпрегнаха бързо ослите
 и край реката пенлива ги пуснаха волно да хрупат
 сладкия трескот, сами пък с ръце от колата свалиха 90
 дреха по дреха, навътре ги в тъмни води потопиха
 и ги нагазиха всички в надвара за сръчност моминска.
 Дрехите те си изпраха, избелиха всичко грижливо,
 редом тогава простряха въз топлия бряг на морето,
 гдето вълните са чисто изплакнали камъни ситни. 95
 Там се изкъпаха после, натриха се гъсто с елея
 и по брега на реката насядоха те на закуска,
 докато влажните дрехи изсъхнат на яркото слънце.
 Щом се наситиха дружно робините и Навзикая,
 снеха була от главите, игра да подемат на топка. 100
 Танец подхвана сама Навзикая, мома белоръка.
 Как горите обхода с колчан и стрели Артемида –
 по необятен Тайгет или по еримантските урви
 и се увлича по лов на глигани и бързи елени;
 с нея прекрасните щерки на егидоносеца Зевса – 105
 полските нимфи, лудеят; в сърцето Лето им се радва –
 нимфите нейната щерка с глава и лице надвишава,
 лесно сред тях се познава, макар че са прелестни всички.
 Тъй Навзикая блестеше по хубост над своите дружки.
 Мислеше вече да тръгва обратно за къщи момата, 110
 мулета яки да впрегне и светли одежди да сдипли.
 Друго измисли сега сивооката мъдра Атина:

как Одисей да събуди, та види ли милата дева,
 тя да му пътя покаже към столния град феакийски.
 Ето замери със топка девойката своя робиня, 115
 топката мина край нея и падна в реката дълбока.
 Те изпищяха. Пробуди викът Одисея божествен.
 Той се надигна и почна в душа и сърце да размисля:
 „Горко на мен! Сред какви ли съм смъртни попаднал?
 Варвари диви ли тук обитават, на правдата чужди, 120
 или пък хора сърдечни, които безсмъртните тачат?
 Глъч на девойки достигна слуха ми. Навярно със нимфи,
 те обитават тъдява планинските върхове стръмни,
 извори речни потайни и дъхави цветни ливади?
 Или съм стигнал накрая до хора, дарени със слово? 125
 Хайде самичък да ида и лично аз да разузная.”
 С тези слова изпълзя Одисей богоравен из храста,
 скърши със яките длани веднага от кичести клони
 вейката листната и с нея покри голотата си мъжка.
 В своята сила уверен, лъвът, в планината израсъл, 130
 крачи така през фъртуни и дъжд, а очите му святкат,
 стръвно връхлита стада от овци и от бици, а също
 бързи елени в гората застига. От бесен глад гонен,
 даже и в селски обори се втурва да грабне добиче.
 Крачеше тъй Одисей към девойките гиздавокоси, 135
 както бе гол. Че към тях го насочваше тежка неволя.
 Страшен бе той за момите, овалян в солената тиня.
 Те от уплаха се в миг разпиляха и скриха зад хълма.
 На Алкиной дъщерята остана. На нея Атина
 смелост в гърдите внуши и пропъди страха от сърцето. 140
 Спря се в очакване тя. Одисей се размисли тогава
 как да постъпи – дали коленете й той да обгъне,
 или пък тъй отдалеч със слова приветливи да иска
 тя да му дрехи даде и да каже градът накъде е.
 Тъй разсъждаваше той и накрая намери за умно: 145
 както си бе, отдалеч да я моли със ласкави думи
 (гняв би събудил у нея, досегне ли й коленете).
 И той започна веднага с думи гальовни и хитри:
 „Теб умолявам, царице. Човек ли си ти, божество ли?
 Ако си от боговете, които владеят небето, 150
 то с Артемида едничка, блестящата щерка на Зевса,
 аз те сравнявам по стройна снага, и по ръст, и по изглед.
 Но ако ти се девойка от земните, смъртните хора,
 триж са щастливи баща ти и майка ти достопочтена,
 триж са и твоите братя щастливи. Каква ли наслада 155
 вечно сърцата им пълни, когато със твоята хубост
 весела встъпяш в хорото, такава цъфтяща издънка?
 Ала от всички най-пълно блажен е в сърцето женихът,
 който дома ще те води, дарена с венчалната зестра.
 Никога мъж, ни жена като теб не са виждали още 160
 моите очи по света. Изумен те сега съзерцавам.
 Някога в Делос, където е дигнат олтар Аполонов,
 стройно израснала палма, на тебе прилична, съгледах.
 (В храма бях влязъл, последван от многото спътници мои,
 тръгнал по пътя, по който ме чакаха тежки неволи.) 165
 Също пред нея заставах и дълго я гледах омаян –
 Още фиданка тъй стройна не бе из земята израсла.
 Тъй и на теб се люблювам, девойко, и слисан не дръзвам
 да ти допра коленете. Но страшна беда ме преследва.
 Вчера, на двайстия ден, се спасих от вълни притъмнели – 170
 толкова дълго бях носен от бури и морски талази.

Бягах от остров Оигигия и ме хвърли тук демон,
 нови беди да изстрадам. И толкова скоро не чакам
 техния край, че ми още неволи кроят боговете.

Милост, яви ми царице! Испитал нещастия много, 175
 първо към тебе пристъпям. От хората, дето живеят
 в тази страна и града, не познавам аз никого тука.
 Пътя, що води в града, покажи ми и дай да наметна
 някоя ленена тъкан, с която си дрехи увила.

Нека безсмъртни изпълнят каквото сърце ти желае – 180
 дом и съпруг, да ви ощастливят със съгласие пълно.
 Нищо по-хубаво, нищо по-драго от туй на земята –
 свързани с обич сърдечна, мъжът и жената да гледат
 своята къща – за завист и мъка на всеки противник
 и за утеха на близки. Най-много за собствена радост.” 185
 А Навзикая отвърна, девойката лилиеръка:
 „Странниче, знатен е, виждам, родът ти, и сам не си глупав.
 Зевс от Олимп разпределя едничък на смъртните хора –
 знатни и неблагородни, съдбата по своята воля.

Що е на тебе орисал, понасяй смирен търпеливо. 190
 Но като вече си стигнал града ни, полята широки,
 нито одежди на теб ще откажем, ни друга потреба,
 както на странник прилича, потърсил в бедата си помощ.
 Как се нарича народът, какъв е градът, ще ти кажа.
 Ние, феаки, владеем града и полята край него. 195
 Аз пък самата съм щерка на славния цар Алкиноя.
 Сила и мощност феакска облягат се твърдо на него.”
 Тъй му изрече и викна на гиздавокоси робини:
 „Стойте, девойки! Защо се разбягахте пред чужденеца?
 Мисъл няма ви дохожда, че той е човек злонамерен? 200
 Няма сред живите смъртен и няма тепърва да има,
 който да слезе в земята феаска с коварни кроежи
 зло да извърши, че твърде са склонни към нас боговете.
 Ние живеем далеч сред стихийната шир на морето,
 в крайни предели, и рядко ни смъртните тук посещават. 205
 Не! Злополучен бездомник и скитник пред нас се намира.
 Нека за него се бързо погрижим. От Зевса са всички
 гости, бедняци. Пред него и малкият дар е угоден.
 Но донесете, робини, на странника гозба и вино
 и го в реката измийте на някое заветно място.” 210
 Рече тъй. Дружките спряха, подканяше другите всяка
 и към реката на завет поведоха те Одисея –
 както им вече заръча на смелият цар дъщерята.
 Мантия с тънък хитон те поставиха близо до него,
 после донесоха златен лекит със елей благовонен 215
 и го подканиха те да нагази реката прохладна.
 А Одисей, богоравният мъж, на момите извика:
 „Стойте далече, девойки, да махна без ваша намеса
 морската тиня от рамо и сам да помажа елея.
 Вече отдавна жадува снагата ми свежест такава. 220
 Никога няма пред вас да се къпя, че аз се свенувам
 гол да стоя пред очите на гиздавокоси девойки.”
 Рече тъй. Тръгнаха те да обадят на царската дева.
 А Одисей боговиден започна да плакне в реката
 всичката тиня, покрила гърба с рамената широки, 225
 чистеше и от главата кората от морската пяна.
 Щом се изкъпа, намаза си светлото тяло с елея,
 сетне одеждите сложи – дара на царкинята млада.
 А дъщерята на Зевса Палада тогава направи
 по-строен, по-снажен той да изглежда, изля му над лоба 230

пурпурни гъсти къдрици – същински зюмбюлени китки.
 Както в сияйна позлата облича среброто си майстор,
 който научен от Хефест, ковашкия бог, Палада,
 трудно изкуство владее омайни творби да създава, 235
 с блясък му тъй рамената Атина заля и главата.
 Той до брега на морето пристъпи и седна самичък,
 грейнал от хубост и прелест. В захлас го загледа момата.
 И се обърна тогава към гиздавокосите девы:
 „Чуйте какво ще ви кажа сега белоръки девойки.
 Не против волята, мисля, на всички безсмъртни в Олимпа 240
 този мъж иде в града на феаките богоподобни.
 Първом и мене се стори невзрачен и неблагоприятен.
 Виждам сега, че прилича на бог от небесни простори.
 Ах, и на мен тъй прекрасен и строен жених да се падне!
 Тук да остане и още със радост при нас да живее! 245
 Но донесете, робини, на странника гозба и вино!”
 Тъй им царкинята рече. Послушали нейната воля,
 сложиха пред чужденеца те бързо напитки и гозби.
 Лакомо яде и пи Одисей, богоравният страдник –
 много отдавна не беше поставял в устата си залък. 255
 Друго намисли сега Навзикая, мома белоръка:
 чистите дрехи тя сдипли и сложи в колата прекрасна,
 яките мулета впрегна в ярема, сама покачи се
 и Одисея прикани, изричайки следните думи:
 „Страннико, ставай да идем в града. Да те вода желая 255
 право в палата, където премъдър баща ми живее.
 Всичките лични феаки, повярвай ми там ще завариш.
 Само съвета ми слушай (изглежда, не си неразумен).
 Виж, докъдето се вие край ниви и посеви пътят,
 вкупом с робините следвай колата ми мулешка бързо, 260
 с пъргави стъпки. Из пътя аз твоя водачка ще бъда.
 Но наближим ли града, що опасват високо стените,
 пристани сгодни дълбоки от двете страни ще съгледаш.
 Тесен е входът. Стеснили са пътя от дясно и ляво
 витите кораби, всеки почива на своя стоянка. 265
 После се стига стъгдата край дивния храм Аполонов,
 около него в земята вградени са скални отломки,
 гдето приготвят потреби за нашите кораби черни –
 здрави платна и въжета, и дялат грижливо веслата.
 Ние, феаките, никак за лък и стрели се не грижим, 270
 а за весла и за мачти, за кораби с бордове равни.
 Весело с тях по морето пенливо кръстосваме волно.
 Искам аз там да избягна обидни брътвежи, насмешки.
 Всякакви дръзки младежи се срещат у нас сред народа.
 Смел присмехулко ще каже, когато ни заедно срещне: 275
 „Гледай ти! Гост Навзикая довежда – и хубав, и снажен!
 Где го момата намери? Навярно съпруг ще го прави.
 Води, изглежда, дома си крушенец от морска стихия
 из далечни страни. Не живеят наблизко съседи.
 Или пък бог от небето, приканен от жарка молитва, 280
 слязъл е днес, за съпруг да остане навеки?
 По-добре щеше да стори самата да иде в чужбина,
 там да намери жених. Недостойни се струват за нея
 многото знатни феаки, които й искат ръката.”
 Ето така ще злословят. От срам ще потъна в земята. 285
 Бих и сама укорила аз някоя друга девойка,
 щом тя противно на воля на скъпите майка и татко,
 без да е в брак съчетана, започне с мъже да общува!
 Страннико, бързо съвета ми чуй, че да може веднага

моят баща да те прати в земята си родна да идеш: 290
 пътем ще стигнеш до лес от тополи, свещен на Палада,
 извор наблизко разлива потоци от тучна ливада –
 там е на татко имотът със цъфнала китно градина.
 Толкова близо е той до града, че да викнеш, се чува.
 Вътре в дъбравата спри и почакай за малко, додето 295
 ние се върнем в града и достигнем палата на татко.
 Но прецениш ли, че вече сме стигнали ние палата,
 бързо стигни към феакския град и на портите питай
 где е палата на татко – на славния цар Алкиноя. 300
 Ти ще го лесно откриеш, че пътя за там ще ти каже
 всяко невръстно дете. У феаките няма да срещнеш
 жилище друго подобно – красив е домът на героя,
 цар Алкиноя. Щом минеш през двора, опасан с постройки,
 залата ти прекоси, за да стигнеш до моята майка.
 Седнала пред светлината на огън, в огнището лумнал, 305
 близо до стройна колона, тя чудна къдели изприда,
 багрени в морския пурпур. Зад нея работят робини.
 Близо до огъня тронът на татко е сложен. На него
 той си почива подобно на бог и подкрепя се с вино.
 Ти покрай него мини, за молба прегърни коленете 310
 тамо на моята майка, деня на завръщане в къщи
 радостен скоро ще видиш, макар че живееш далече.
 Ако ли моята майка молбата ти склонно посрещне,
 ти се надявай тогава да видиш възлюбена, близки,
 в своята къща висока да идеш и в мила родина.” 315
 Рече така Навзикая и шибна с камшика си лъскав
 своите мулета. Бързо отминаха те бреговете
 и запрепускаха в тръс или бавеха своите стъпки.
 А Навзикая юздите опъваше, бича пестеше,
 че Одисей и момите по нея да следват без мъка. 320
 Щом като слънцето зайде, свещения лес на Атина
 заедно стигнаха те. Одисей богоравният спря се.
 Спря той и почна да моли на Зевса велик дъщерята:
 „Чуй, несломима ти щерке на егидоносеца Зевса!
 Днес поне чуй ми молбата, от тебе нечута, когато 325
 мен земетръсецът славен преследваше с бури в морето.
 Нека намеря аз милост и жалост у тези феаки.”
 Тъй се помоли героят и чу го Палада Атина,
 но не яви се пред него. От властния брат на баща си
 тя се боеше, защото преследваше той неотстъпно 330
 с гняв Одисея божествен, додето в родината стигне.

Седма песен

ПОСЕЩЕНИЕТО НА ОДИСЕЙ У АЛКИНОЙ

Още докле Одисей, благородният страдник, мълвеше,
яката мулешка двойка отведе в града Навзикая.
Щом тя достигна палата чутовен на своя родител,
спря на предверния друм. Обградиха я нейните братя,
на боговете подобни. Разпрегнаха те от ярема 5
потните мулета, после отнесоха вътре прането.
Тя пък във своята спалня отиде. Разпали й огън
старата апиротянка, робинята Евримедуза.
Витите кораби нея доведоха тук от Апира, 10
почетен дар отредена бе за Алкиноя, за царя,
който бе тачен от всички феаки с божествена почит.
Беше възпитала тя у дома белоръката дева.
Огъня тя й разпали и вкусна вечеря поднесе.
Тъкмо тогава пое Одисей за града. А Палада, 15
в грижа за своя любимец, обля го с мъгла непрогледна,
някой надменен феак да не го забележи по пътя
и да не го наскърби с любопитен въпрос откъде е.
Щом той прекрачи през прага на дивния град феакийски,
там го посрещна Атина, богинята бляскавоока, 20
образ приела на млада девойка със стомна в ръцете.
Щом като тя приближи, Одисей богоравният рече:
„Можеш ли, чадо, ми каза къде се издига палатът
на Алкиноя – мъжа, който царства тук над народа?
Гледай, изстрадал съм много, прокуденик аз на съдбата 25
ида при вас отдалеч и от хората, дето живеят
в тази страна и града, не познавам аз никого тука.”
Тъй му отвърна Атина, богинята бляскавоока:
„Татко, сега ще ти кажа палата, за който ме питаш –
близо до него живее и моят безукорен татко.
Ти продължи мълчаливо – по пътя пък аз ще те водя. 30
Ни минувачи поглеждай, ни с някого в разговор влизай.
Никак не са благосклонни тук хората към пришълците.
Гости от чужда страна у дома не посрещат сърдечно.
Само на кораби бързи облежати, вечно кръстосват
морската бездна – това земетръсният бог ги научи 35
(техните кораби бързи летят като птици и мисли).”
Рече Палада Атина така и поведе пред него
пъргаво. Той пък закрачи след нея с божествени стъпки.
Пътем от целия град от феаките веслолюбиви
никой не ги забеляза. Това не допусна Атина, 40
гиздавокосата мощна богиня, която току-що
беше разляла над своя любимец свещения облак.
Гледаше той възхитено пристанища, кораби равни
и на самите герои стъгдите, високите яки
градски стен, затвърдени със зъбери – истинско чудо. 45
След като стигнаха двама палата чутовен на царя,
първо продума Атина, богинята бляскавоока:
„Страннико татко, това е палатът, за който ме питаш.
Вътре ще свариш без друго на Зевс синовете – царете
пир там пируват. Влезни и не влагай боязън в сърцето. 50
Щом един мъж е сърцат и уверен, във всякакъв почин
той преуспява, дори от далечна чужбина да иде.

Най-напред ти приближи господарката, в залата влязъл.
 Тя се нарича Арета, сама произхожда от тези
 майка и татко, които родиха и цар Алкиноя. 55
 Пръв е в рода Навзитой. Посейдон земетръсец роди го
 от Перибей, която засенчва жените по хубост,
 най-млада от дъщерите на Евримедонта безстрашен,
 който в отдавнашно време владял над гигантите дръзки,
 но светотатното племе погубил и с него загинал. 60
 Щерка му бог Посейдон овладя и от тяхната близост
 бял свят видя Навзитой, благородният цар феакийски.
 А Навзитой си роди синове Алкиной и Рексенор,
 но среброръкият бог със стрелата Роксенор прониза.
 Мъжко чедо недобил, той след брака остави сиротна 65
 щерка Арета, която си взе Алкиной за съпруга.
 Нея той тачеше, както не беше почитана друга
 в цял свят, където жени управляват домашни стопанства.
 Тъй бе почитана тя от сърце и се още почита
 и у дома от чадата ѝ мили, от сам Алкиноя 70
 и от мъжете феаки – за тях е същинска богиня,
 с радост я вред поздравяват, кога по стъгдите се вестне.
 Но очевидно не е тя лишена от ум благороден,
 нейната ласкава дума и мъжките разпри заглажда.
 Страннико, ако Арета молбата ти склонно посрещне, 75
 ти се надявай тогава да видиш възлюбени, близки,
 в своята къща висока да идеш и в мила родина.”
 Тъй сивоока богиня Атина изрече и литна
 към неспокойния шир на морето от Схерия тучна.
 До Маратон долетяла, до широкодрумна Атина, 80
 в яко строения дом Ерехтеев богинята влезе.
 А Одисей към палата на цар Алкиной се запъти.
 Спря той пред медния праг развълнуван дълбоко в сърцето.
 Слънцето както излъчва и месецът блясък, така и
 на Алкиноя безстрашен домът величаво блестеше. 85
 Медни стени се редяха насам и натам из палата
 горе до крайния кът увенчани с корниз в тъмносиньо.
 Входа за плътната сграда препречваха двери от злато,
 а върху медния праг се издигаха сребърни талпи.
 Сребърна стряхата беше, резето излято от злато. 90
 Златни и сребърни псета по две от страните стояха –
 беше ги сръчният Хефест изваял с художествен усет,
 стражи да бъдат в палата на смелия цар Алкиноя.
 Те не старееха, бяха безсмъртни за вечни години.
 Вътре, в стената опрени, опасваха вдясно и ляво 95
 в ред непрекъснат кресла, на които разстлани лежаха
 тънки платна, от ръце на жени изтъкани изящно.
 Там постоянно седяха прочути велможи феаки
 да се гощават и пият в обилие имаха всичко.
 Ваяни в злато момци върху здрави поставки стояха 100
 околоръст и държаха в ръцете си пламнали факли,
 в пиршества да озаряват палата през тъмните нощи.
 До петдесет ратайкини живееха още в палата –
 трият едните златисти зърна върху мелничен камък, 105
 други въртят вретена или седнали ткаят с разбоя
 редом – тъй както листата на стройна шумлива топола,
 а от изящната тъкан прокапва елеят избистрен.
 Както мъжете феаки пред всички блестят по изкуство
 с кораби бързи да порят в морето, така и жените
 сръчност показват на стана. Самата Атина ги учи 110
 чудни платна да създават и дава им светъл разсъдък.

Близо до портата във зеленее край двора градина
 четири уврата. Вредом наоколо зид се извива.
 Тука издигат стъбла към небето високи дървета –
 Нарове, ябълки, круши, натегнали с плод превъзходен, 115
 сладки смокини и още маслини, разлистени чудно.
 Никога техният плод не пропада, не се покварява
 цяла година – и лете, и зиме. Лъхът на зефира
 вечно зарежда едни и налива на зреене други.
 Круша след круша расте, след ябълка ябълка зрее, 120
 грозд подир грозд пожълтява, смокинята сменя смокиня.
 По-натам за Алкиной се листят многоплодни лозите.
 Гроздове жълти – едни на открита и равна площадка
 съхнат огрени на слънце, а други прибира лозарят.
 В делвите мачкат една част, а друга е там за ластари 125
 още разпукнала в цвят, кехлибарено трета се багри.
 Там, гдето свършват лозите, започват лехи, засадени
 със зеленило различно, което не вехне година.
 Извори бликат тук два. Лъкатуши един по лехите
 всякъде. Друг светлоструен изтича под прага на двора 130
 към възвисения дом и феаките черпят от него.
 Тъй вековечните щедро дариха дома Алкиноев.
 Тука се спря изумен Одисей, богоравният странник,
 и щом насити по воля очи и душа със наслада,
 смело прекрачи през прага за вътрешността на палата. 135
 Там той завари събрани старей, велможи феаки,
 Както възливаха вино за зоркия Аргов сразител –
 винаги беше последен зован той пред нощния отдих.
 Залата тук прекоси Одисей, богоравният страдник,
 стулен в мъглата, която Атина разсипа над него, 140
 и пред Арета и цар Алкиноя пристъпи направо.
 Той за молба коленете на майка Арета прегърна
 и отведнъж се разля от снагата му гъстия облак.
 В залата дъх притаиха, когато съзряха героя,
 всички захласнати в него. А той на Арета продума: 145
 „Чуй ме, Арето, ти, дъще на златния славен Рексенор,
 пред коленете ти падам, огънат от мъки, пред царя
 и пред трапезните гости. Дано им дарят боговете
 щастие пълно в живота, на мили деца да оставят
 своя имот и дела, от народа придаден за почит. 150
 Моля ви, помощ ми дайте, в родината аз да се върна
 скоро, че страдам отдавна разлъчен от своите близки.”
 Рече така, към огнището той приближи и приседна
 там в пепелта. Занемяха наоколо всички за дълго.
 Но проговори накрай Ехеней, благородният старец – 155
 всички старей феаки надрастваше той по години,
 помнеше минали случки и с хубави речи блестеше.
 С помисли мъдри изпълнен, той почна така да говори:
 „Никак не е, Алкиное, прилично, не е обичайно
 гост да седи в пепелта до огнището долу пред тебе. 160
 Тези мъже се въздържат, че чакат от тебе повеля.
 Странника ти повдигни, покани го на стол среброгвозден
 редом до нас да приседне, а сам повели глашатаи
 виното в кратер да смесят, и също за Зевс гръмовержец
 тук да възлеем, че той е опора на госта молител. 165
 А икономката нека на странника сложи вечеря.”
 Рече така и събуди свещената мощ в Алкиноя.
 Той улови за ръка находчивия смел Одисей,
 вдигна го от пепелта и на трон украсен го покани
 редом до себе си, гдето седеше току Лаодамант, 170

храбрият негов потомък, когото обичаше нежно.
 Ето робиня донесе пред тях върху сребърен поднос
 златен прекрасен кърчаг със студена вода за ръцете,
 После поля им самата и гладка трапеза подаде.
 Хляба пък сложи пред тях икономката достопочтена, 175
 ястия пищни със радост подбрала от всички запаси.
 Лакомо яде и пи Одисей, богоравният страдник.
 На глашатая тогава мощта Алкиноева рече:
 „В кратера вино смеси, Понтоное, и чаши на всички
 гости в палата подай, за да можем на Зевс гръмовежец 180
 тук да възлеем, че той е опора на госта молител.”
 И Понтоной им размеси от меденосладкото вино,
 за възлияние той го на всички в стакани разнесе.
 Щом пък възляха и пиха, душата им колкото иска,
 с тези слова Алкиной се обърна към своите гости: 185
 ”Слушайте, велможи на всички феаки,
 та да изкажа какво повелява сърцето в гърдта ми.
 Свърши се пирът. Сега се отдайте на сън в домовете.
 Утре на ранина неко поканим старейшини още,
 да нагостим чужденеца в палата и на боговете 190
 да принесем хетакомба. След туй за молбата на госта
 ние ще мислим – без лишни тревоги и трудности как той
 с наш съпровод и защита да иде в родината своя
 радостен скоро, макар че живее далече в чужбина,
 как да не го сполети посред пътя злина или тягост, 195
 още преди да е стигнал земята си родна. Да срещне
 там ориста на съдбата и неумолимите мойри,
 както са нишките прели, когато го раждала майка.
 Ако ли някой безсмъртен е слязъл при нас от небето,
 явно тогава кроят на ума си небесните нещо. 200
 Иначе в истински вид се явяват пред нас боговете
 винаги, в тяхна чет щом устроим хетакомби чутовни –
 седнали редом до нас, те пируват на пищни трапези.
 Даже когато на пътя самотен феак ги пресреща,
 те се не крият от него, защото сме сродници техни, 205
 както циклопите правят и бясното племе гиганти.”
 А Одисей, многоумният мъж, отговори и рече:
 „Друго мисли, Алкиное, в ума си. Не съм аз подобен
 на вековечните, дето владеят небето обширно,
 ни по лице, ни по ръст, но съм равен на земните смъртни. 210
 От земнородните хора, които познавате вие,
 няма кой с мен да се мери по горчивини изживени.
 Мога пред вас да разкажа и още по тежки неволи,
 колкото аз съм изсрадал по волята на боговете.
 Но позволете да хапна, макар и с душа натъжена. 215
 Няма по-кучешко нещо в света от стомаха ни гложещ.
 Щем не щем, той постоянно за своето право напомня
 въпреки нашата тежка несрета и горест в душата.
 Ето сега се измъчвам в душата си аз, а стомахът
 силом ме кара да ям и да пия, дори да забравя 220
 всичките мъки, едно само иска – да бъде наситен.
 Но погрижете се утре, когато зората се пукне,
 мене, злощастният странник, да пратите в мойта родина –
 много дори да изстрадам, додето съм жив, но да видя
 своя имот и робини, и къщата ширна висока.” 225
 Рече така. Одобрива му всички речта и решиха
 Странника, който тъй умно говори, дома да изпратят.
 Щом те възляха и пиха, душата им колкото иска,
 тръгнаха да отпочинат към своето жилище всеки.

А Одисей подир пира остана в трапезната зала, 230
 седнаха редом Арета и цар Алкиной богозрачен.
 Щом отстраниха робини трапезни останки, съсъди,
 първа подхвана Арета, царица лилиеръка
 (но щом съгледа, позна тя веднага хитона и плаща,
 дивните дрехи, които бе ткала дома с ратайкини), 235
 тя се обърна към него и рече словата крилати:
 „Страннико, най-напред искам самичка сега да те питам:
 кой си, отгде си и кой ти е тези одежди предложил?
 Ти нали каза, че идеш крушенец нещастен от буря?“
 Тъй Одисей, находчивият мъж, ѝ отвърна и рече: 240
 „Трудно бих могъл, царице, това да разкажа.
 Струпаха много беди върху мен боговете небесни.
 Но ще разкажа откровено пред теб каквото ме питаш.
 Остров Огигия там надалече лежи сред вълните.
 В него живее Калипсо, коварната щерка на Атлас, 245
 гиздавокосата страшна богиня. В общуване с нея
 ни от безсмъртните никой, ни някой от смъртните влиза.
 Само нещастника мен до домашното нейно огнище
 демон отведе, когато ми Зевс бързоходния кораб
 с гръм ослепителен надве разцепи в морето пустинно. 250
 Всичките спътници храби, потънаха в морската бездна.
 Аз пък, притиснал в прегръдка гредата на равния кораб,
 девет дни бродих така. На десетия в нощ непрогледна
 от боговете бях хвърлен в Огигия, гдето Калипсо,
 киздавокосата страшна богиня, живее. От нея 255
 бях приютен, нагостен и обикнат. И тя ми обрече
 вечен живот, да запазя невехнеща никога младост.
 Но да примами сърцето в гърдите ми с лъст не успя тя.
 Седем години прекарах аз там и напойвах със сълзи
 тези нетленни одежди, които ми даде Калипсо. 260
 След като осма година дойде в кръговрата на дните,
 тя ме сама поощри да се впусна в морето. Не зная
 вест ли получи от Зевс, или помисъл друга ѝ хрумна?
 Но ме изпрати на сал заскобен и снабди ме обилно
 с хляб и със сладка напитка, нетленна одежда ми сложи. 265
 И най-накрая призова тя попътния, лекия вятър.
 Дни седемнадесет цели пътувах по морски пътеки,
 на осемнайстия зърнах на вашия край планините,
 плувнали в лека омара. Обхвана сърцето ми радост.
 Клетникът аз! Предстояло тепърва да срещам неволи 270
 тежки, които кроеше за мен Посейдон земетръсец.
 Той подстрека ветровете насреща, отряза ми пътя
 и развълнува безкрайно морето. В стенания тежки
 можех ли аз да остана със сала над водовъртежа?
 Морската буря го бързо разби на парчета. Неволен 275
 с плуване аз прекосявах дълбоката бездна, додето
 вихър и мощна вълна ме отвяха до вашия остров.
 Но като плувах към суша, едва във въртоп не попаднах,
 който на стръмния бряг върху остри скали ме хвърли.
 Сили напрегнах, отстъпих встрани и след малко достигнах 280
 устие – най-сгодно място за слизание там според мене –
 равно и без камънак, срещу вятър добре защитено.
 Проснах се изнемощял на брега. Но след време настъпи
 тъмна божествена нощ. Припълзях от потока на Зевса
 и се укрех в храсталак, под листата направих постеля. 285
 Някакъв бог върху мене разля продължителна дрямка.
 Там сред опаднали листи лежах със сърце нажалено,
 спал съм през цялата нощ, утринта и до жаркото пладне.

Слънцето щом се наведе, и сладкия сън ме напусна.
Зърнах в мига на брега на морето игра на девойки – 290
дружките на дъщеря ти, сред тях и самата богиня.
Аз я с молба заговорих, и тя прояви благородство.
Никак не съм аз очаквал на нейната възраст девойка
тъй да ме срещне, постъпват младежите все леконравно.
Даде ми вкусна храна според воля и вино искрящо, 295
тя ме окъпа в реката и тези одежди ми даде.
Цялата истина ето пред теб нажален аз разказах.”
А Алкиной на това отговори на свой ред и рече:
„Но, чужденецо, в едно не постъпила както е редно
моята щерка – не те е довела с робините свои 300
в нашето жилище. Първо пред нея молба си изрекъл.”
А на това Одисей находчивият тъй отговори:
„Не укорявай, герое, в това чистонравната дева –
тя ме покани веднага да тръгна след нея с момите,
но отклоних молбата от страх и свенливост – 305
може да пламне сърцето ти в гняв, щом ни видиш –
лесно избухваме ние, човешкия род на земята.”
А Алкиной на това отговори на свой ред и рече:
„Госте, сърцето ми мило не се разгневява
тъй без причина. Във всичко умереност то предпочита. 310
Ако родителю Зевсе, Атино и Феб Аполоне,
искаше мъж като тебе и с мисли на моите сродни
моята щерка да вземе и зет мой възлюбен да стане,
да заживее при нас! Бих ти дал и палат, и богатства,
ако по воля останеш. Но никой феак не ще смее 315
да те насила задържа. Това и на Зевс е противно.
Твоето тръгване аз определям, да знаеш, за утре.
Ще отпочиваш тогава отдаден на сладката дрямка
в кораба, който ще плава в безветрена шир, за да стигнеш
своята родна земя и палата – където желаш, 320
ако дори се простира оттатък Евбея, която
много далече лежи според разказ на нашите хора –
водеха някога те Рамадант русокосия момък,
да посети и да види на Гея потомъка Титий.
Пътя натам по морето завършили бяха без отдих 325
в същия ден и назад се завърнаха по домовете.
Скоро ще видиш самият как бързо умеят да плуват
моите кораби, как мореходците удрят вълните.”
Рече така той и радост обзе Одисея страдален.
Жарка молба изрече тогава и каза словата: 330
„Татко наш Зевсе, дано Алкиной да изпълни каквото
сам обеща! Да получи на тази земя житородна
той неувяхваща слава, в родината аз да се върна!”
Ето такива слова си разменяха те помежду си.
А белоръката Арета заръча на своите робини 335
под колонадата ложе да сложат, постелки изящни
пурпурни да натъкмят, да разстелят отгоре килими
и за покров на телата два вълнени плаща да турят.
С факел запален в ръце отлетяха робини във и
след като ревностно те устойчивото ложе постлаха, 340
пред Одисей се явиха и с ласкава реч призоваха:
„Страннико, хайде почивай. Готово те чака леглото.”
Рекоха тъй, а за него почивката беше желана.
И се отдаде на сън Одисей, богоравният страдник,
под колонадата звънка в леглото, с резби издълбано. 345
А Алкиной се оттегли във вътрешността на палата,
с него легло сподели и постеля самата стопанка.

Осма песен

ГОСТУВАНЕТО НА ОДИСЕЙ У ФЕАКИТЕ

Щом се събуди Зора розопръстта, родена от здрача,
стана свещената сила на цар Алкиной от леглото.
Стана и сам Одисей зевсородния градорушител.
Тръгнаха тозчас – свещената мощ Алкиноева първа –
те за мегдана, настлан недалеч от феакския пристан. 5
Седнаха, щом те дойдоха, на гладки седалки от камък
рамо до рамо. Атина пък тръгна да броди през друми
в образа на глашатай на разумния цар Алкиноя,
с мисъл едничка – да върне дома Одисея безстрашен.
Где кого срещнеш пътем, отправяше тая покана: 10
„Хайде елате сега, феакийски стареи, велможи,
всички след мен на мегдана да видите странника, който
вчера довтаса в палата на мъдрия смел Алкиноя
хвърлен от морската буря, подобен по вид на безсмъртен.”
Тъй тя събуди у всеки желание и любопитство. 15
Скоро мегданът и всички седалки по него гъмжаха
от надошлите феаки. Захласнато гледаха всички
мъдрия син на Лаерта. На госта богиня Атина
блясък божествен разля над главата и над рамената,
по-строен стан му придаде и тялото по-снажно стори, 20
та да спечели сърцата на всички феакски въже и
почит и страх да внуши с удържана победа в игрите,
ако решат феакийците в тях да изпитат героя.
Щом като шумна гълпата от хора изпълни мегдана,
с тези слова Алкиной се обърна към тях и изрече: 25
„Слушайте вие, стареи, велможи на всички феаки,
та да изкажа какво повелява сърцето в гръдта ми.
Гостът ни – аз го не зная – пристигна крушенец в палата,
или от Изток е той, или нейде от крайния Запад,
иска от нас съпровод до дома, настоятелно иска. 30
Нека според обичая помогнем на госта да тръгне.
Никой друг, който е минал през прага на моята къща,
дълго в тъга не е чакал да бъде молбата му чута.
Хайде да пуснем в морето божествено черен наш кораб,
още негазил води, и гребци петдесет и двамина 35
да подберем из народа – които са най-превъзходни.
Щом на местата скрепят те веслата на техните възли,
нека от кораба слязат и пиршество скоро пред пътя
в нашата къща стъкмете. Аз всички богато гощавам.
Тази повеля изричам на младите хора. А вие, 40
жезлодържачи велможи, елате в палата ми чутен,
да нагостим чужденеца достойно в трапезната зала.
Няма тук място за отказ. На пищния пир призовете
и Демодока божествен. Дарува го музата щедро
с песен, която за наша наслада сърцето му ражда.” 45
Рече така и поведе напред жеслоносците всички.
А глашатаят отиде да вика певеца божествен.
Петдесетте и двамина подбрани веслари поеха,
както повелята бе, към брега на морето безплодно.
След като стигнаха близо до кораба и до морето, 50
кораба свлякоха те най-напред във водата дълбоко,
дигнаха мачтата отгоре на черния кораб
и натъкмиха веслата на техните възли –
всичко според обичая, развиха платната блестящи.

Спуснаха котва на рейда гребците и тръгнаха после 55
към възвисения дом на разумния цар Алкиноя.
Всички аркади, дворове и вътрешни зали гъмжаха
от надошлите феаки – тъй много, и млади, и стари.
Бе наредил Алкиной да заколят овци до дванайсет,
осем свине белозъби и бикове два бавноходи. 60
Снеха им кожите бързо и пищния пир подредиха.
В същият час глашатаят доведе певеца божествен.
Музата, с обич към него и със добро го дарува –
зрака му тя затъмни, а му даде съзвучната песен.
Среброковано кресло Понтоной на певеца предложи, 65
между трапезните гости опряно на стройна колона,
и върху гвоздей повеси звънливата негова лира
там над главата, научи тогава слепецът ръцете
как да я стига. До него панерка с красива трапеза
сложи, наля му и вино, когато поиска, да пие. 70
Мигом пресегнаха те към готовите мамещи гозби.
Щом като своята жажда и глад утолиха напълно,
богът внуши на певеца чутовни дела да възпява
из повестта, чрез мълвата въздигната чак до небето –
за крамолата на цар Одисей със Ахила Пелеев, 75
как те на празничен пир пред небесните пламнаха в свада
някога с остри слова. А народният вожд Агамемнон
радост в сърцето изпита от спора на първите гърци.
Беше му той предвещан от оракул на Феб Аполона
още в питийския храм, щом през прага му каменен стъпи 80
за прорицание. Вече по воля на Зевса велики
срещу троянци и гърци настъпваше злото ужасно.
Ей за това знаменит песнопевецът пя. Одисей пък
вдигна с могъщите длани широката пурпурна дреха,
в нея зарови глава и забули лице благородно – 85
в срам, че феаките гледат как сълзи под веждите лее.
Колчем певецът божествен прекъсваше своята песен,
снемаше плащ Одисей от лицето, избърсваше сълзи
и от друухата чаша възливаше на боговете.
Щом пък певеца отново подемахме химни, подканян 90
от феакийците знатни, доволни от дивната песен,
пак той заравяше в плаща глава и ридаше горко.
Все пак пред другите гости прикриваше рукнали сълзи,
но Алкиной се загледа и зърна единствен скръбта му –
близо до него бе седнал и чуваше тежките вопли. 95
Той се обърна така към феаките веслолюбиви:
„Чуйте какво ще ви кажа, стареи, велможи феаки!
Вече сърца насладихме от равна на всички гощавка
и от звънливата лира – другарка на пирове пищни.
Време е вече да станем, различни борби да започнем, 100
нашият гост за да може на своите близки да каже,
в родния край щом се върне, че ний превъзхождаме всички
в скокове, в устремен бяг, и в юмручния бой, и в борбата.”
Рече така Алкиной и поведе, последван от всички.
А върху гвозд глашатаят повеси звънливата лира, 105
Той улови за ръка песнопевеца и го изведе.
Двамата следваха пътя, по който феаките знатни
бяха вървели пред тях, пожелали да видят игрите.
Стигнаха те до стъгдата. По техните стъпки вървеше
множество шумно. От него излязоха знатни младежи – 110
най-напред Тоон, Навтей, Анабесиней с Акроней, а
после Понтей и Примней, подир тях и Прорей с Полинея,
и Ериней, Елатрей, Окиал, Еретмей подир него,

и Амфиал, на Полиний потомък, внукът на Тектон.
Дигна се и Евриал Навболид, равностоеен на Арес. 115
Той надминаваше всички феаки по образ и снажност,
но с Лаодомант единствен не можеше сили да мери.
Станаха тримата сина на мъдрия смел Алкиноя –
равният на боговете Клитоней, Лаодомант и Халий.
Първо премери сили в надвара на бягане бързо. 120
Почвашетехния бяг от предела. Оттам излетяха
всичките те наведнъж, като вдигнаха прах в равнината.
Но безупречният в бяг Клитоней бе далеч най-добрият.
Колкото мулешки впряг угарта наведнъж набраздява,
толкова по-рано стигна пред другите той до народа. 125
В тежко двуборство пък други на свой ред премериха сили,
но най-добрите борци повали Евриал на земята.
Най-личен измежду всички по скок Амфиал се показа,
а Елатрей най-изкусно от всичките диска праметна.
В боя надви Лаодомант, най-прекрасният син Алкиноев. 130
След като всички борци насладиха сърца от игрите,
тъй се обърна към тях Лаодомант, синът Алкиноев:
„Нека попитаме, скъпи, и госта дали той не иска
на състезание с нас да излезе. Слабак не изглежда.
Сила лъчат коленете, бедрата, нагоре ръцете, 135
шията жилеста, снажна гърдата му. Съвсем не му липсва
сила младежка. Съсисан е само от много неволи.
Друга злина по-ужасна в света от морето не зная.
То е способно мъжа да прекърши, дори да е най-твърд.”
Тъй на това Евриал отговори веднага и рече: 140
„Ти, Лаодамант, сега произнесе слова справедливи.
Но приближи чужденеца ти сам и това предложи му.”
След като славният син Алкиноев изслуша словата,
бързо напред се изстъпи и на Одисея продума:
„Страннико татко, опитай и твоята сила в игрите, 145
ако си в тях упражнен. Подобава и ти да ги знаеш.
Нищо така не прославя мъжете, додето са живи,
както делата, които с ръце и нозе изпълняват.
Хайде излез и опитай, разсей от душата тъгите!
Скоро в открито море ще излезеш, извитият кораб 150
вече е спуснат в морето, гребците отдавна се готвят.”
Тъй на това Одисей, находчивият мъж, му отвърна:
„О, Лаодамант, дали ми предлагате туй за насмешка?
Аз за игри и не мисля – тежат на душата ми грижи.
Толкова много изстрадах и толкова много претеглих, 155
че на стъгдата ви седнал, копния за връщане вкъщи
и умолявам за него аз царя и всички феаки.”
А Евриал на това му отвърна с насмешка в лицето:
„Не, чужденецо, не бива да бъдаш сравняван с мъжете
опитни в тези игри, що навред по света се играят. 160
По-скоро бих те сравнявал с водач на търговци, които
с кораби с много гребла по морето насам-натам бродят,
дебнат къде да стоварват и кораба пак да препълват
за примамлива печалба. Съвсем на атлет не приличаш.”
Вежди присви Одисей находчивият и му отвърна: 165
„Друже, не беше речта ти красива. Изглеждаш надменен.
Тъй боговете не дават на всички мъже миловидност –
всичко ведно: сладкодумство, и образ прекрасен, и мъдрост.
Ето че някой човек притежава неугледен образ,
но боговете засенчват с пленителна реч външността му – 170
всички го гледат с възторг, несмутимо говори, без спънки,
кротко, почтително; личен е той на събрание всяко;

шом през стъгдите минава, в лицето му сякаш бог виждат.
 Други по външност напълно прилича на бог вековечен,
 но от речта му оскъдна чуждее словесната сладост. 175
 Както и ти – с хубостта си блестиш между всички и богът
 повече хубост не ще сътвори, но умът ти е плитък.
 Ето сега ми засегна сърцето в гърдите обични
 с недружелюбни слова. Но новак за борбите не съм аз,
 както твърдиш. Между първите бях преди време, когато 180
 можех на моята младост, на мишците да се осланям.
 Но изтощен сега съм от неволи и скърби. Изстрадах
 не малко в бран с враговете си и сред вълни и стихии.
 Но и така след безбройни бедни, ще участвам в игрите.
 Беше хаплива речта ти, в сърцето ми огън разпали.” 185
 Рече така той и плаща не снел, се надигна и грабна
 диск по-огромен, по-плътен и по-тежък от тези, с които
 при надпревара преди са премятали много феаки.
 И Одисей го размахна и с яка ръка запокити.
 Камъкът литна със свист. Преклониха глави до замята 190
 веслолюбивите смели феаки, молящите славни,
 под полетелия камък. Надмина той всичките цели,
 леко издланите литнал. Постави отметка Атина –
 образ на феакиец приела – и рече отсреща:
 ”Даже слепец, чужденец, тук белега твой ще познае 195
 опипом. Той не лежи покрай купа на другите знаци,
 но е далече пред тях. Утеши се! Спечели победа!
 Никой феак не ще може от теб по-далеко да хвърли!”
 Рече така тя и радост обзе Одисея страдален,
 че за игрите намери съчувственик свой сред народа, 200
 и с облекчено сърце към феаките той се обърна:
 „Този стигнете, младежи! Веднага и втори диск, вярвам,
 също далече ще метна, а може и по-надалече.
 Нека и други, когото духът и сърцето подбуждат,
 тук срещу мен да излезе – до болка ме вий оскърбихте – 205
 в боя юмручен, в борба и в надбягване – всичко приемам,
 но с Лаодомант единствен в борба не желая да встъпвам.
 Той ми е гостоприемник. Закрилника кой би нападнал?
 Трябва да бъде без ум и лишен от достойнства човекът,
 който напире да встъпи в борба с приютител любезен 210
 в чужда страна. Ще навреди безспорно на себе си само.
 Който от другите иска, да дойде. Не ще му откажа.
 Всекиго ще опозная, насреща му аз ще изляза.
 Никак не съм некадърен във всяка игра на мъжете.
 Моите длани умеят и с гладкия лък да се справят. 215
 Бърза, стрелата ми първа улучва сред вражата паплач
 този, в когото се мери, дори ако много другари
 има наблизно и всеки се цели по някой противник.
 Само бях от Филоктет по изкуство на лък побеждаван
 нявга пред Троя, където ахейците мерехме сили. 220
 Но – уверявам ви в лъка превъзхождам аз всички други
 измежду земните хора, които се хранят със хляба.
 Само мъжете от древност не дръзвам аз да преборвам –
 както с Еврит Ехалийски, така и с героя Херакъл.
 Неведнъж бяха по лък те съперници на боговете. 225
 Падна така и Еврит, знаменитият без да дочака
 старост дълбока дома – Аполон го погуби в гнева,
 дето го с подбив подкани на лък да се с него премери.
 Копие по-далеч мятам, отколкото други стрелата.
 Само на бягане аз се боя да не ме превъзходне 230
 от феакийците някой – отслабиха водни стихии

моите сили. На сала през всичкото време аз няхах
ястие, сън и покой. Изнурено е моето тяло.”
Рече така. Занемяха за дълго наоколо всички.
Само един Алкиной му така отговори и рече: 235
„Страннико, твоите думи не будят у нас недоволство.
Искаше ти да покажеш присъщото твое достойнство,
след това бе оскърбен пред народа от дързък безумец –
твоята доблест не може сега да оспорва тук смъртен,
който е вече привикнал разумно пред нас да говори. 240
Чуй ми словата сега, та да можеш след някое време
да ги разказваш на други герои, когато пируваш
в своя въздигнат палат до жена си в кръга на чадата,
да си припомняш за нас и за нашата доблест, която
Зевс от бащите ни още у нас непрестанно поддържа. 245
Ние не сме най-отлични в юручния бой и борбата,
но затова сме чевръсти в нозете и първи в морето.
Свидни за нас преди всичко са пирове, песни и танци,
свежи одежди, горещи басейни и меки постели.
Но пристъпете насм, превъзходни феакски танцьори, 250
нашият гост подир време на своите близки да каже,
в родна земя щом се върне, че ний надминаваме всички
по мореходство и бяг, в песента и ритмичните танци.
Някой веднага да иде да вземе звънливата лира
на Демодока, която сега се намира в палата.” 255
Рече така Алкиной богозрачният. А глашатаят
тръгна към царския дом, за да вземе овалната лира.
Станаха и деветте от народа избрани съдии –
при състезание те разпореждаха винаги всичко.
Те изравниха стъгдата, откриха широка площадка. 260
Ей глашатаят дойде и донсе звънливата лира
на Демодока. Застана певецът в средата. Край него
се подредиха левенти, искусни в ритмичните танци,
и за свещен съпровод заситниха с нозе. Одисей пък
с тиха почуда загледа игривите танцови стъпки. 265
А песнопевецът дрънна и почна пленителна песен –
за любовта на бог Арес и с челния накит Киприда,
как те се срещнаха първо в палата на Хефест потайно,
нея той щедро дари, оскверни пък на властника Хефест
ложе и бражна постеля. На него вестта пък предаде 270
Хелиос – той ги съгледа, когато лежаха в прегръдка.
След като Хефест научи веста, причиняваща болка,
тръгна с лукави кроежи за своето ковашко огнище,
сложи на пън наковалня огромна и неразрушими
Тежки вериги скова да обвързват завинаги здраво. 275
След като тази измама скрой озлобен срещу Арес,
влезе в покоя, където бе ложето на любовта му.
С примки от всички страна омота на леглото крачката
и от тавана провеси надолу безбройните нишки,
предени сякаш от паяк – не бяха за никого видни, 280
и за блажени безсмъртни дори, - изкова ги изкусно.
След като цялата тази измама разся край леглото,
той се престори, че тръгва към яката крепост на Лемнос –
островът беше му най-скъп от всички страни на земята.
Арес, блестящият в злато, не дремеше в същото време. 285
Щом забеляза, че Хефест, прочутият майстор, замина,
тайно побърза да иде в дома на чутовния Хефест,
късан от страстна любов към богинята дивновечна.
Слязла току от дома на могъщия татко Кронион,
тя за отмора седеше. И Арес в покоите влезе, 290

Хвана я той за ръка, назова я, та рече словата:
 „Мила, да идем в леглото за пълно любовно блаженство.
 Хефест не е у дома си- съпругът ти вече навярно
 гост на синтийците в Лемнос, на грубоезичните, стигнал.”
 Рече така, но и тя възжелаваше тази наслада. 295

Ето възлязоха те на леглото, възлегнаха там, но
 хитрите примки на Хефест се смъкнаха и ги сковаха.
 Нямаше начин за тях да помръднат или да се вдигнат
 и не след дълго разбраха, че бягството е невъзможно.
 Скоро се върна обратно прочутият хром огневластник 300
 и половината път не изминал, до Лемнос не стигнал.
 (Хелиос бдеше за него и мигом вестта му донесе.)
 Тръгна назад за дома той угрижен в сърцето си мило.
 Щом през вратата престъпи, обхвана го ревност свирепа
 и зарева той жестоко, че всички безсмъртни го чуха: 305

„Татко наш Зевсе, и вий, богове вековечни блажени,
 ето елате и вижте постъпки за смях, непристойни,
 как хромоногия мен дъщерята на Зевс Афродита
 все безчести, а обича безсрамния, дръзкия Арес,
 тъй като той е красавец и твърдо стои на нозете, 310
 аз от рождение куцам. Но никой не ми е виновен –
 моите родители само. Горко ми! Защо ме родили!
 Но погледнете как двама в прегръдка с любов съчетани
 моето ложе сквернят. Като гледам, сърцето ми плаче!
 Вярвам, че друг път и миг дори няма така да полягат, 315
 колкото и да се любят, желание няма да имат.
 Двамата тях ще задържа тук хитро скованата примка,
 докато нейният татко не върне подаръка брачен,
 който получи от мене за тая безсрамна невеста!
 Щерка му, вярно, е дивна, но нейният нрав е безпътен.” 320
 Рече така, и дойдоха пре медня праг боговете.
 Тозчас дойде Посейдон земетръсец, дойде властелинът
 Феб Аполон далнострелец, дойде и дарителя Хермес.
 Всички богини от свян си останаха в своите стаи.
 А боговете, що дават благата, се спряха на входа. 325

Мигом избухнаха в смях поривист боговете блажени,
 щом те видяха какво изнамери разумният Хефест.
 Тъй се провикваше някой, обърнал очи към съседа:
 „Няма злината успех. Бавността бързината надвива.
 Ето и Хефест сега – бавноног, но настигнал и Арес, 330
 най-пъргав от боговете, които Олимп обитават.
 Хром, но го хванал изкусно. Сега му е блудникът длъжен.”
 Ето такива слова си разменяха те помежду си.
 Цар Аполон пък, на Зевс синът, се обърна към Хермес:
 „Хермесе, сине на Зевсе! Вестител, дарител на милост! 335
 Би ли желал да лежиш окован от веригите яки
 тук на постелята редом до златната Афродита?”
 Тъй му отвърна тогава вестителят Аргов сразител:
 „О, да се случеше туй, далнострелецо цар Аполоне,
 нека ме стягаха тройно по-яки безкрайни вериги! 340
 И богове, и богини да бяхте ме гледали всички,
 само да легнех в постеля до златната Афродита!”
 Рече така, и избухнаха в смях боговете безсмъртни.
 Но Посейдон се не смя. Настойчиво той молеше Хефест,
 дивноизкусния майстор, да снесе окови от Арес, 345
 и се обърна към него, та рече словата крилати:
 „Освободи го! По твоя повеля – открито се вричам –
 плата законна ще връчи на тебе пред всички безсмъртни.”
 Тъй на това отговори прочутия хром огневластник:

„Не, не желай туй от мен, земетръсецо бог Посейдоне! 350
 Лошо е, щом поръчител за лош поръчителство дава.
 Как да те аз окова пред безсмъртните, пред боговете,
 ако се Арес измъкне от мрежата и от дълга си?“
 Тъй на това земетръсецът бог Посейдон отговори:
 „Ако дори се измъкне могъщият Арес от плата, 355
 след като тайно избяга, дълга му сам аз ще ти връча.“
 С тия думи отвърна прочутият хром огневластник:
 „Твоята воля не дръзвам и редно не е да отблъсна!“
 Рече така, и разкъса веригите мощният Хефест.
 Освободени и бог, и богиня от здравите връзки, 360
 скочиха двамата живо. Към Тракия той се завтече,
 а Афродита политна с усмивка към Кипър, към Пафос,
 гдето сред лес е въздигнат за нея олтар благовонен.
 Там я харити измиха и нейното тяло разтриха
 с масло свещено, което зари боговете всевечни, 365
 и премениха я с дивни одежди – за погледа чудо.
 Ей за това знаменит песнопевецът пя. Одисей пък
 сети наслада в сърце. Насладиха се още и всички
 веслолюбиви феаки, прочути чада на морето.
 А Алкиной заповяда на Халий и на Лаодомант 370
 двамата танц да подхванат. Не мереше никой с тях сили.
 Скочиха те и веднага поеха красивата топка,
 нея похватния Пђлиб за тях произведе от пурпур.
 Мяташе някой от тях нависоко до облаци зрочни
 силно извърнат надире, а другият, скочил високо, 375
 Хващаше топката бързо, преди на земята да стъпи.
 След като хвърляха топка доволно все тъй до небето,
 двамата танц заиграха върху многохранната почва
 с бързо редуване. В кръг на площадката ловко момците
 пляскаха в такт равномерно. Надигна се страшна гълчава. 380
 Към Алкиной се обърна сега Одисей богозрачен:
 „О, над мъжете феаки велики царю Алкиное!
 Ти се похвали, че никой не ви надминава по танец.
 Имаш наистина право. С почуда ги аз съзерцавам.“
 Рече така и зарадва мощта Алкиноева свята. 385
 Той се обърна така към феаките веслолюбиви:
 „Чуйте какво ще ви кажа, старей велможи феаки!
 Виждам, че нашият гост притежава отличен разсъдък.
 Нека му връчим подарък според обичая за гости!
 Властвуват тук над народа дванайсет царе знаменити, 390
 вождове мъдри, пък аз съм тринайстият цар между всички.
 Всеки от тях да набави за госта по мантия свежа,
 още хитон и талант пълноценен от най-чисто злато.
 Дарите тозчас закуп да му връчим. Щом странникът има
 всичко в ръцете, ще дойде на пира ни с радост в сърцето. 395
 А Евриал да изкупи вината си не само с думи,
 но и с подарък, защото съвсем не говори пристойно.“
 Рече така. Одобрива му всички речта и решиха
 всеки да прати дома глашатай даровете да вземе.
 Тъй на това Евриал отговори веднага и рече: 400
 „О, над мъжете феаки владетел велик Алкиное!
 Аз ще изкупя вината пред госта, тъй както предлагаш.
 Този мой меч ще му дам – целомеден със сребърна дръжка
 в ножница нова, по края със слонова кост украсена.
 Много достоен ще бъде подаръка за чужденеца.“ 405
 Рече така и му даде в ръка среброгвоздния свой меч,
 Глас възвиси и с крилати слова се обърна към него:
 „Странико татко, прости! Ако аз съм ти някоя тежка

дума изрекъл, дано да я вятър безследно отвее!
 Теб да дадат боговете да видиш съпруга, родина 410
 скоро, че страдаш отдавна разлъчен от своите близки.”
 А Одисей, находчивият мъж, отговори и рече:
 „Радвай се, скъп и ти! Да те ощастливят боговете!
 Никога в бъдеще жалост дано не изпиташ за меча,
 който ми даде току-що, изкупил вината си с думи.” 415
 С тези слова среброгвоздния меч той през рамо преметна.
 Слънцето щом се наведе, и пищните дари дойдоха.
 А глашатаите славни ги внесоха вътре в палата –
 Там ги приеха чадата на смелия цар Алкиноя
 и пред почтената майка положиха дивните дари. 420
 Тръгнаха вкупом – поведе мощта Алкиноева свята,
 и на високи кресла настаниха се всичките гости.
 А на Арета тогава мощта Алкиноева рече:
 „Хайде, съпруго, внеси превъзходна и най-скъпа ракла,
 в нея на дипли сложи и хитона, и светлата дреха. 425
 Огън стъкмете, на него вода затоплете в котела.
 Гостът ни, щом се изкъпе и види надиплени всички
 дрехи изпратени тука за дар от феаките славни,
 весело пир да пирува и весело химни да слуша.
 Аз от сърце ще добавя ей този мой съд скъпоценен, 430
 гостът през дните си бъдни за възпоминание вечно
 в своя палат да възлива на Зевс и на други безсмъртни.”
 Рече така той. Арета поръча на своите робини,
 без да се бавят, да сложат на огъня тежка тринога.
 Скоро триногият съд бе поставен на яркия пламък, 435
 вътре наляха вода и подкладоха съчки под него.
 Пламъка лизна търбуха и стопли водата в съсъда.
 В същия миг изпокоя Арета изнесе за гостта
 ракла изящна и в нея надипли богатите дари –
 злато и дрехи, които феаките дар му дариха. 440
 Сложи от себе си още хитона прекрасен и плаща,
 та се обърна към госта и рече крилатите думи:
 „Сам ти опитай сега похлупака, вържи му и възел,
 да не те някой ограби по пътя през време, в което
 сладостна дрямка натегне над тебе на тъмния кораб.” 445
 Щом чу от нея това, Одисей, богоравният страдник,
 тозчас похлупката спусна и по-скоро взела върза
 сръчно – тъй както го нявга научи могъщата Кирка.
 А икономката госта покани в басейна да влезе
 да се изкъпе. Зарадва се силно, когато съгледа 450
 топлата баня. Откакто напусна дома на Калипсо
 гиздавокосата, беше лишаван от всякакви грижи.
 Там като бог постоянно с внимание беше отрупван.
 Щом го робини измиха, с елей благовонен разтриха,
 те му обвиха снагата с хитон и разкошна хламида. 455
 Свеж из къпалнята той при мъжете пируващи влезе.
 На Алкиной дъщерята, обляна в божествена хубост,
 спря до гредата пред входа в залата, зидана яко,
 и съзерцаваше тя със захлас Одисея божествен,
 та се обърна към него и рече словата крилати: 460
 „Радвай се, страннико, ти, но си спомняй за мене и после
 в родния край! За живота си първо на мене си длъжен.”
 Тъй Одисей, находчивият мъж, ѝ отвърна и рече:
 „О, Навзикая, ти, дъще на гордия цар Алкиноя!
 Ах, да ме прати Кронион, съпругът гръмовен на Хера, 465
 в родния край да се върна, деня си възвратен дочакал,
 също и там ще въздавам на тебе божествена почит

винаги вечно. Чрез тебе, девойко, намерих избава!”
Рече така и приседна до трона на цар Алкиноя.
А разпределяха вече месата и лееха вино. 470
В същия час глашатаят доведе певеца божествен –
слепия тачен от всички мъже Демодок. Настани го
там до трапезните гости, облегат на стойна колона.
А Одисей от гърба на свиня белозъба отрязва
своя почетен пай (но за себе си повече сложи), 475
с бяла сланина отгоре, и тъй прзова глашатая:
„Чуй, глашатае, вземи тази мръвка и дай за похапка
на Демодока, когото при своята мъка почитам.
Всички земнородени човеци посрещат певците
със уважение, с почит, защото на сладостни песни 480
муза ги учи. Тя люби сърдечно рода на певците.”
Рече тъй, и глашатаят чевръсто поднесе месото
На Демодока героя. А той го прие с благодарност.
Мигом пресегнаха те към готовите мамещи гозби.
Щом като своята жажда и глад утолиха напълно, 485
Към Демодок се обърна сега Одисей остроумен:
„Теб, Демодоке, възхвалявам пред всички останали смъртни.
Музата, щерка на Зевса, или Феб Аполон те научи.
Вярно поред участта на ахейците ти превъзнасяш,
техните подвизи, мъки, тегла, претърпени край Троя, 490
сякаш си бил очевидец или си участници слушал.
Но продължи и запей за строежа на оня кон дървен,
който създаде Епей с помощта на богиня Атина,
как го въведе в града Одисей богоравният хитро,
как го напълни с бойците, които порутиха Троя. 495
Ти ако всичко разкажеш правдиво, тъй както се случи,
ще възвестя незабавно навред и на всичките хора,
че божество благосклонно ти вдъхва божествена песен.”
Рече така и запя Демодок по подбуда от бога.
Почна той от повестта, как на кораби, яко споени, 500
как синовете ахейски потеглиха, как върху стана
хвърлиха огън, а вече ведно с Одисея прославен
други пред сбора троянци седяха в търбуха на коня,
който самите троянци прибраха накрай в крепостта си.
Конят стоеше в града, докато, настанени край него, 505
те безразборно гълчаха, на мнения три разделени:
или с безжалостна мед да пронижат ребрата на коня,
или от скалният връх на твърдата в пропастта да го сринат,
или сред Троя да бъде той жертвен дар на боговете,
както накрая приеха и по-късно то се изпълни. 510
Беше отсъдено Троя да рухне, когато разтвори
порти пред този кон дървен, в търбуха на който седяха
всичките най-храбри ахейци и гибел на Троя крояха.
Пееше как синовете ахейски града разрушиха,
щом, из грамадата кука излезли, напуснаха коня, 515
пееше как те навред разоряваха гордата крепост,
как Одисей като Арес се втурна в дома Деифобов
заедно с Менелая, подобния на боговете.
Там устоя – продължаваше той – в изтребително битка
и надделя най-накрая с помощта на безстрашна Атина. 520
Ей затова знаменит песнопевецът пя. Одисей пък
ронеше сълзи по светли ланити и чезнеше в горест.
както ридае жена над трупа на съпруга обичен,
който край своя град роден пред войнски редици е паднал,
за да отмахне от град и и семейство деня на разруха; 525
вижда го тя, че умира, че в тръпки предсмъртни се гърчи,

пада въз него и гръмко ридае; отзад враговете
с копия удрят без жал по гърба и по нейните плещи,
да я откарат в робия за труд и ужасни неволи;
нейните нежни ланити ще вехнат от жалостна горест – 530
ронеше жалостни сълзи така Одисей из очите.
Все пак пред другите гости прикриваше рукнали сълзи,
но Алкиной се загледа и зърна единствен скръба му –
близо до него бе седнал и чуваше тежките вопли.
И се обърна така към феаките веслолюбиви: 535
„Чуйте какво ще ви кажа, стареи, велможе феаки!
Нека затихне сега на певица звънливата лира.
Никак не е по угода на всички каквото възпява.
Още откакто на пира възстана певица божествен,
гостът за миг не сподавя тук своите вопли на горест. 540
Нека замре песента, да ликуваме заедно всички –
странник ведно с домакини, защото е много по-умно.
Ей за достойния странник устройваме тази гошавка,
Връщане въщи и дари, които поднасяме с обич. 545
Гостът молител еднакво е драг като брата за всеки,
който едва-едва пази в главата си малко разсъдък.
Ето защо не прикиривай и ти с пресметливост изгодна,
госте, каквото те питам. Така по-разумно ще бъде.
С име какво те зовяха там твоята майка и татко 550
заедно с всички, които живеят в града и край него?
Няма човек на земята, останал напълно без име –
ни благороден, ни долен, доколкото той се е раждал.
Всеки, щом види света, от родители име приема.
Родния край и народа, града си пред мен именувай, 555
мисъл към тях да насочат, когато те водят по пътя,
нашите кораби бързи. Те нямат на борда кормчии,
ни кормилата, каквито на всеки друг кораб са нужни,
те отгадат сами мисълта и целта на мъжете.
Знаят добре градовете и тучните ниви на всички 560
земнородени, кръстосват чевръсто те морската бездна
и през мъгла, и през мрак и съвсем не изпитват боязън,
че от вълни ще пострадат или ще погинат от бури.
Само че моя баща Навзитой ми разказваше в детство
как Посейдон земетръсец останал от нас недоволен, 565
че без вреда по морето отвеждаме всякакви смъртни.
Някога щял да разбие той кораб чевръст феакийски,
щом се завръща, отвел чужденец, по морето лазурно,
щял Посейдон да опаше града ни с планинска верига.
Старецът тъй го предрече. Дали ще го богът изпълни, 570
или не ще го изпълни, да бъде по негова воля.
Но откровено кажи ми и нищо не скривай от мене!
Как се залута, какви местожителства ти си обходил,
хора какви си открил в градовете, уютни строени? 575
Варвари диви ли там обитават, на правдата чужди,
или пък хора сърдечни, които безсмъртните тачат?
Още кажи ми защо ти ридае сърцето, когато
за участва на аргивски данайци и Троя се пее?
От боговете е тя отредена. За земните хора
те гибелта са изпрели, за нея да пеят потомства. 580
Може би родственик твой е сразен в равнината пред Троя,
доблестен зет или тъст? На сърцето ни те са най-близки
и най-обични след тия, които са наши издънки.
Или е паднал другар, безпределно към тебе привързан,
доблестен? Вярно, съвсем не е по-лош от брата ни роден 585
нашият искрен приятел, изпитан в разумни съвети.”

Девета песен

РАЗКАЗЪТ ПРЕД АЛКИНОЙ ЦИКЛОПИТЕ

Тъй на това Одисей, находчивият мъж, му отвърна:
„О Алкиное, велики царю на мъжете феаки!
истинска радост изпитвам да слушам такъв песнопевец,
пълни душата със сладост, на бог той е равен по песен. 5
Блян по-възвишен в живота не зная от бляна да гледам
как се изпълват със радост сърцата на всички в народа,
как на гощавка в палата насядали гостите редом
слушат певица от всички трапези, отрупани пишно
с хляб и месо, виночерпец от кратер как сок животворен
лее, трапези обхожда и чаши пенливи разнася. 10
Ето кое ми се струва в живота велико блаженство.
Днес те подбужда сърцето да искаш за горестни мъки
тук да разказвам, че още по-силно да стана в бедата.
Но откъде да започна, какво да оставя за края?
Струпаха много беди върху мен боговете небесни. 15
Най-напред своето име ще кажа, да знаете вие
кой съм, та сетният час безпощаден додето ме стигне,
гостенин ваш да се славя в земята си родна далечна.
Аз Одисей съм Лаертов, известен сред земните хора
с хитрости много. Достига небето чак моята слава. 20
Слънчевосветлият остров Итака е моя родина.
В него надига снага планината Нерит шумнолиста.
Множество острови още осейват съвкупно морето –
Сама, Дулихий, с дъбрави зелени обраслият Закинт. 25
Равна Итака лежи сред вълните към крайният Запад,
другите всички към Изток Зората и Слънцето гледат.
Почва скалиста тя има, но кърми безстрашни герои.
Аз на света не познавам земя от Итака по-сладка.
Да, задържа ме напразно лъчистата нимфа Калипсо
там в пещерата дълбока с надежда съпруг да й стана. 30
Също с коварство плени ме напразно в палата си Кирка,
властна вълшебница ейска, с надежда съпруг да й стана.
Но да примамят сърцето в гърдите ми с лъст не успяха.
Нищо по-свидно за нас от родина и сродници драги,
даже когато живеем разкошно в блестящи палати 35
някъде в чужда страна, от родители мили далече.
Ех, ако искаш да чуеш за жалното връщане, дете
Зевс ми отсъди, когато отплавах от Троя, ще почна.
Буря от Илион мене в Исмар пред киконите свлече.
Сринахме ние града и без милост избихме мъжете, 40
но от града задържахме жените и много богатства,
тях поделихме така, че да има за всеки по равно.
Аз настоявах пред всички оттам да побегнем веднага
с най-бързи крачки, но тези безумци не чува съвета. 45
Вино в обилие пиха те там край брега на морето,
много овци те изклаха и бавно вървящи волове.
Чудом спасени кикони приканили тайно тогава
други съседи кикони, и много на брой, и безстрашни
жители на континента, искусни на бой с колесници,
щом пък е нужно, способни и пеш да нападнат врага си. 50
Призори те връхлетяха безброй като листи, цветчета
в пролетен ден. Над злочестите нас се надвеси от Зевса
злата съдба, да ни хвърли в безкрай изпитания тежки.
Бой закипя без пощада до нашите кораби бързи,

копия, с мед обковани, един друг замятахме люто. 55
 Още додето растеше денят след свещеното утро,
 ний устоявахме храбро напора на враг многоброен.
 Слънцето щом се наведе към този час, в който разпрягат,
 в бягство киконското племе обърна сразените гърци.
 Спътници красноколенни шестима от всеки наш кораб 60
 паднаха. Всичките други избягахме смъртната орис.
 Бързо заплавахме ние оттам със сърца съкрушени,
 с радост, че бяхме спасени, но в скръб за другарите клетки.
 Витите кораби все пак напред не изведох, додето 65
 триж не извикахме всеки от нашите спътници мили,
 дете погинаха в бой, от киконския меч поразени.
 Но събирачът на облаци Зевс изпроводи Борея
 заедно с вихрена буря, забули той с облаци черни
 всичко – море и земя. И нощта от небето се свлече.
 Витите кораби в миг полетяха стремглаво. Платната 70
 мощният вятър раздра по на три, по на четири къса.
 Ние, смутени пред злото, ги бързо прибрахме на борда
 и на греблата напяхме да стигнем до близката суша.
 Цели два дни и две нощи след туй на брега пролежахме
 в мъка дълбока, гнетяща сърцата, и в тежка умора. 75
 След като блесна на третия ден дивнокоса Зората,
 вдигахме мачти, развихме блестящи платната и на борда
 седнахме. Сочеха пътя и вятърът, и кирмилата.
 Щях да се върна сега невредим в земята си родна.
 но докато аз кръжах край Малейския нос, от Китера 80
 бързей и буйна вълна, и Борейт далеч ме отбиха.
 Девет дни цели бях носен от буря, вещаеща гибел,
 над притъмнелите рибни води, а в десетия стигнах
 при лотофагите, които с растения само се хранят.
 Слязохме там върху твърда земя и вода си налягме. 85
 Сложихме скоро трапеза до нашите кораби бързи.
 Щом утолихме напълно глада си с храни и напитки,
 мои подбрани другари изпратих напред да проучат
 кой върху плодната почва живее и с хляба се храни
 (двама мъже аз избрах, глашатаят придружник бе трети). 90
 След като тръгнаха те, лотофагите скоро открили.
 Без да желаят на тях, лотофагите зло да извършат,
 дали на гостите само да вкусят от техния лотос.
 Който опитвал веднъж плодовете му меденосладки,
 вече не искал назад да се връща и вест да изпраща, 95
 но пожелавал сред тези мъже лотофаги навеки
 лотосов цвят да бере и забравял за връщане вкъщи.
 Аз затова ги довлякох до морския бряг просълзени
 и под скамейките хвърлих, и здраво с важета ги вързах.
 Дадох тогава повеля на другите мили другари 100
 бързо да дойдат на борда на нашите кораби бързи,
 да не би някой, от лотос омаян, за дом да нехае.
 Пъргаво те се качиха, насядоха пак на редици
 и по вълни посивели удариха мощно веслата.
 Бърже отплавахме ние оттам със сърца съкрушени. 105
 Стигнахме скоро в страната на дивото племе циклопи.
 Правдата те не познават, без мяра надменни, опрени
 на боговете, не сеят с ръце и не порят земята.
 Всичко у тях без сеитба, без оран обилно се ражда –
 ръж, ечемик и пшеница, а вейките лозови леят 110
 вино по гроздове тежки, и Зевс ги подсилва с дъжда си.
 Нито събрания свикват, ни правни закони познават,
 волно сами обитават високите чуки планински

и пещерите дълбоки. А властвува всеки отделно
и над жени, и над рожби, за другия никой нехае. 115

А срещу морския залив се стеле и остров равнинен,
нито далеч от циклопския край, нито близо до него.
Булят го гъсти гори, по които пасат неизбройни
диви кози. А тях никога крак на човек не е сепвал.
Още ловец не е стъпвал по глухите горски гъстащи, 120
за да обхожда усилено със псета планинските урви.
И не осейват стада, не осейват посеви земята.
Островът, още несят и от рало несегнат, остава
пуст и безлюден, еднички козите врескливи той кърми.
Кораби червенобузи не знаят циклопите още, 125
и дърводелци те нямат в страната си, да построяват
палубни кораби яки, които да порят вълните
и да спохождат страни на различни народи (тъй често
с кораби хората с хора общуват през морската бездна).
Можеше пустият остров да стане богат, обитаем. 130
Краят неплоден не е и по всякакво време би раждал.
Широм ливади цъфтят край брега на морето пенливо,
росни и меки. По тях биха раснали чудно лозите.
Оран полята равнинни жадуват. Посеви високи
биха навреме класили, защото е почвата тучна. 135
Ето и сигурен пристан, излишно е в него да спускаш
тежката котва, с възета съда към брега да привързваш.
Спрелият кораб почива спокойно, додето морякът
сам пожелае да тръгне, дочакал попътния вятър.
В края на залива горе протича поток светлоструен, 140
от пещера той извира под сянка на черни тополи.
Слязохме в залива ние. В нощта ни посочваше пътя
сигурно някакъв бог. Не съглеждахме острова още.
Мрак непрогледен лежеше край нашите кораби вити.
Лунният сърп на небето се криеше в облаци гъсти. 145
Острова никой от нас не съгледа с очите си ясно.
Ширните бранове също, които догонват брега му,
ний не видяхме, преди да допрем бреговете му с кила.
Яките кораби спряха и всички платна намотахме.
Слязохме после самите на шумния бряг на морето, 150
в дрямка изчакахме там да изгрее свещена Зората.
Щом се пробуди Зора розопръста, родена от здрача,
тръгнахме ние да бродим в почуда из пустия остров.
Погнаха нимфите, щерки на егидоносеца Зевса,
диви кози срещу нас за закуска на моите другари. 155
Грабвахме мигом от борда заострени копия ловни,
жилави лъкове също и в хайки на три разделени
метнахме бодро. С богата ловитба ни богът зарадва.
Кораби водех дванайсет след мене. По жребие всеки
с девет кози се сдоби, а по избор аз десет получих. 160
Цял ден до залеза слънчев пирувахме ние без отдих,
ядохме печени мръвки и пиехме сладкото вино.
В моите кораби вити червеното вино не беше
още пресекнало. Бяхме го ние налели обилно
в амфори, щом разрушихме свещената крепост киконска. 165
Зърнахме вече дима на циклопския бряг и дочухме
и гласове на циклопи, и блеене овче и козе.
Слънцето щом се катурна и мрак над земята припадна,
легнахме всички да спим на брега под шума на вълните.
Щом се пробуди Зора розопръста, родена от здрача, 170
свиках събрание аз и на всички другари заръчах:
„Мили приятели, вие почакайте тука без мене!

Заедно с моите веслари и с кораба аз ще отида
 сам да узная какви са мъжете на тези предели –
 варвари диви ли тук обитават, на правдата чужди,
 или пък хора сърдечни, които безсмъртните тачат?“ 175
 рекох така, възкачих се на кораба и заповядах
 моите хора да дойдат и тежката котва да вдигнат.
 Пъргаво те се качиха, насядоха пак на редици
 и по вълни посивели удариха мощно веслата. 180
 Стигнахме с кораба бързо до близкия бряг и съзряхме
 там пещера исполинска накрай в канара до морето.
 Лаври засеняха входа. До него почиваха нощем
 много стада от овце и кози, а покрай пещерата
 двора опасваше зид от вкопани отломъци скални,
 борови стволоче мощни и дъбове високолистни. 185
 А в пещерата живееше мъж исполин, той пасеше
 винаги сам надалече стадата и с друг не дружеше.
 Бе саможив той, свиреп и таеше в душата коварство.
 Слисваше страшният изрод, не беше по образ привичен 190
 на хлебоядните хора – същински бе връх той обрасъл
 на планина непристъпна, над всички корони възправен.
 Дадох тогава повеля на другите мили другари
 близо до кораба там да останат да бдят неотстъпно.
 Аз пък дванайсет другари избрах и със тях се запътих. 195
 Взехме и козия мях с искрометното, тъмното вино,
 който ми даде синът на Евантес Мардн и на Феба
 жрецът, закрилящ Исмар, благодарен, че ний пощадихме
 не само него, но още детето ведно със жена му
 и му почетохме сана. Живееше в гъста дъбрава 200
 на Аполон. Затова надари ме с блестящите дари –
 даде ми седем таланта от злато, изкусно ковано,
 даде ми кратер от чисто сребро и накрая напълни
 амфори цели дванайсет грамадни за мене със сладко
 вино без примес – божествен напиток. Не знаеше никой,
 нито роб, нито робиня и никой друг в къщи за него,
 тайната знаеха той, икономката, още жена му. 205
 Жадни ли бяха да вкусят от сладостно вино червено,
 смесваше чаша от него на двадесет водни стакана:
 лееше пълният кратер из отвора мирис приятен,
 чудноомаен. Че кой устояваше на питието? 210
 С него грамадния мях аз напълних, в торба пък от кожа
 припаси сложих. Сърцето ми смело веднага усети,
 че великан ще ни среща, облечен в чудовищна сила,
 див и суров, от закон невъзпиран, нехаещ за право. 215
 До пещерата след малко дойдохме, но без да го сварим
 вътре. В ливада наблизо пасеше стадата си гойни.
 Влязохме ний в пещерата и ахнахме в миг от почуда.
 Сирене цели кошове открихме. Гъмжаха кошари
 с агнета, още с козлета, от него редени по възраст – 220
 първите рожби отделно, родитбата средна отделно,
 малките също отделно. Препълваше и суроватка
 всички съсъди – ведра и гърнета, в които доеше.
 Другите почнаха първо към мене молби да отправят,
 сирене само да вземем и бързо оттам да излезем, 225
 агнета избор, козлета към кораба лек да подгоним
 и по обратния път по солени вълни да се впуснем.
 Аз и да чуя не исках (а по-добре щеше да бъде!),
 исках да видя циклопа, дано ни гошавка предложи.
 Ах, след това към другарите той не излезе любезен! 230
 Ние накладохме огън, на него принесохме жертва,

хапнахме сирене после и сити зачакахме вътре
той да докара стадата. Довлече циклопът грамадно
бреме от сухи дърва, за вечерята те да му служат.

Тръшна ги той в пещерата със трясък. От ужас обзети
ние се дръпнахме в миг до най-далечния ъгъл.

Към пещерата просторна подбра той овците, козите –
майките заедно всички, остави пък мъжките вьнка –
вкупом овните с козлите на двора, високо опасан.

Скален отломък повдигна и отвора с него препречи –
толкова тежък, че двадесет и две колесници големи
четириколни не биха го мръднали нито за малко.

Ето такава скала необхватна постави на входа.
Седна тогава овците си той да дои и козите
всички поред и под всяка наместваше нейното малко.

В същото време отля половина от бялото мляко
и го подсири, изсипа го в кошници, плетени гъсто,
втората част исполинът разля из различни съдини,
щом закаднее, да има напитка, и после вечеря.

След като свърши чевърсто това занимание свое,
огън запали, веднага съзря ни и грубо извика:

„Странници, вие кои сте? Отгдето прекосихте вълните?
Сделки ли тука ви водят, или по морето безбрежно
скитате вредом наслуки подобно пирати, които,
зло да докарат на други, живота си тласкат към гибел?”

рече така, ужасени сърцата ни мили замряха.
Грубият глас и гигантският ръст ни уплашиха страшно.
Все пак веднага намерих аз сили, отвърнах и рекох:

„Ний сме ахейци. От Троя доплувахме. Тук ни отнесе
мощна стихия от вихри през морската бездна дълбока.
Искаме в родния край да се върнем, но явно сме взели
друмища други. Така е било на Кронион угодно.

Горди сме ние, че сме от войската на цар Агамемнон,
най е велика сега поднебесната негова слава.

Крепост велика поруги, погуби безбройни народи.
Ние пък, пред коленете ти паднали, молим покорно
прием бездомни у теб да намерим с прилична гощавка,
или и дар да получим, тъй както е редно за гости.

Пред боговете, мой скъпи, бери страх. Убежище търсим.
Зевс е самият закрилник на странници, молещи помощ –
бог гостолобец, той сам съпровожда достойните гости.”

Тъй му говорех, а той ми отвърна с нескривана злоба:
„Глулав си, страннико, ти или идеш от много далече,
щом ме придумваш сега боговете да тача в боязън.

Ние, циклопите нехаем за егидоносеца Зевса,
за боговете всевечни, защото сме много по-силни.
Нивга не ще пощада ни тебе, ни твоите другари
плах пред гнева на Кронион. Ще правя каквото си искам!
Само кажи ми къде си закотвил прекрасния кораб,
с който дойдохте – да зная, – далеч или много наблизо?”

тъй ме подпита коварно. Но аз подразбрах мисълта му
и се обърнах повторно към него с измамните думи:

„Кораба мой преломи Посейдон, що разтърсва земята.
Хвърли го той връз скали надалече от твои предели,
в стръмния нос го разби, а отломките вихър отнесе.
Аз пък и тези другари избягнахме близката гибел.”

Тъй му говорех. И дума не ми отговори злодеят.
Само подскочи, ръце към другарите клета протегна
и като хвана двамина от тях, ги удари в земята,
паленца сякаш. Опръска потеклият мозък земята.

Той ги разкъса на части, приготви ужасна гощавка
и като лъв, в планината откърмен, ги стръвно нагълта,
без да остави от тях ни месо, ни утроба, ни кости.
Дигнахме жалобно длани към татко Кронион, когато
зърнахме страшната гледка, и смут ни обхвана сърцата. 295

Щом людоеда натъпка обилно с месото човешко
своя търбух великански и млечната чиста напитка
в него изля, на земята сред своите овце се изтегна.
Дръзко решение взех аз веднага в ума си безстрашен:
близо до него да ида и острия меч да измъкна, 300

право в гърдта му, където е черният дроб, да забия,
мястото с длан да опипам. Но друго веднага помислих.
Можеше също и нас там да стигне жестоката гибел –
нямаше ние с ръце да отместим огромния камък,
който циклопът препречи пред изхода на пещерата. 305

С трепет зачакахме ние да дойде свещеното утро.
Щом се пробуди Зора розопръста, родена из здрача,
огън циклопът накладе, овцете поред и козите
той задои и под всяка наместваше нейното малко.
След като свърши чевръсто това занимание свое, 310

смачка отново двамина и с тях си приготви закуска.
Той ги нагълта, без мъка отмести скалата от входа,
из пещерата изведе стадата си гойни и леко
блока затъкна отново с капак сякаш стрелник нахлупва.
Свирна циклопът пискливо, подкара стадата си гойни 315

към планината. Пленен в пещерата, останах да мисля
как да накажа врага и помолих Атина за помощ.
Ето какво, като дълго размислях, намерих за умно:
там до кошарата лежеше огромната негова гега –
ствол от маслина дивачка. Отсякъл го беше циклопът 320

с него, когато изсъхне, да броди по паша. Той беше
истинска мачта на тъмен, на двадесетвеслен товарен
кораб, който с търбуха проплува огромната бездна.
Гегата тъй ни се стори дебела и също тъй дълга.
Близо до ствола пристъпих, отрязвах си колкото разтег 325

и повелих на другарите аз да окастрят дървото.
Те го изгладиха скоро, аз собственоръчно заострих
края, та острия кол обгорих върху яркия пламък.
После го наземи сложих, грижливо зарових го в тора,
който на смрадни грамади лежеше отзад в пещерата. 330

А на другарите аз наредих да посочат чрез жребий
кой да се с мен осмели нажежения кол да повдигне
и го в окоето му вбие, щом сладкия сън го обори.
Жребият падна връз тези четирима, които охотно
сам бих избрал, а към тях се придадох и аз като пети. 335

В здрач исполинът дойде, тънкорунното стадо подкарал,
и в пещерата просторна въведе гоеното стадо.
Нито коза, ни овца в оградения двор не остана
(нещо предчувствува той или някак си бог го подучи).
Вдигна отломъка скален и отвора с него препречи. 340

Седна тогава овците си той да дои и козите –
всички поред, и под всяка наместваше нейното малко.
След като свърши чевръсто това занимание свое,
смачка отново двамина и с тях си приготви закуска.
Аз до циклопа тогава пристъпих безстрашно и рекох, 345

чаша в ръце му подадох, препълнена с тъмното вино:
„След като яде месото човешко, циклопе, пейни си,
за да узнаеш каква скъпоценна напитка таеше
нашият кораб. За жертва пред теб го донесох с надежда

милост у теб да събудя, но ти нетърпимо беснееш. 350
 Кой, кръвожадникo, вече от многото земнородени
 теб занаяпред ще спохожда, щом тъй непристойно злодействаш?"
 Тези слова му изрекох. Той чашата взе и опразни.
 Сладкият сок му допадна ужасно. Поиска повторно.
 „Още налей ми – той каза – и своето име веднага 355
 ти ми кажи, с гостолюбен подарък да те зарадвам.
 И за циклопите носи земята, с родитба богата,
 вино по гроздове тежки, а Зевс ги подсилва с дъжда си.
 Само че твоята чаша нектар и амброзия лее.”
 Тъй ми изрече и пак му налях от искрящото вино. 360
 Чашата триж му напълвах и триж я опразва безумен.
 След като тъмното вино помъти ума на циклопа,
 аз се обърнах веднага към него с любезните думи:
 „Мойто прославено име желаяш, циклопе, да знаеш.
 Ти ще го чуеш, но дай ми подаръка, в който се вриче. 365
 Н и к о й е моето име, така назовават ме всички –
 моята майка и татко и моите скъпи другари.”
 Тъй му говорех. А той ми отвърна без никаква жалост:
 „Драги ми Н и к о й, ще бъдеш последен разкъсан от мене,
 след като с другите свърша. Това ще е моят подарък.” 370
 Рече така, олюля се и падна по гръб на земята,
 после извърна дебелия врат в пепелта. Покори го
 всеукротителна дрямка. Забълва из гърлото вино,
 залци от мръвки човешки забълва препил исполин. 375
 Мушнах веднага аз пръта на огнището исках
 да нажежа острието. Другарите с думи сърцати
 аз ободрих, да не би да ме някой от страх изостави.
 Малко оставаше още във жаркия огън да рукне
 стволът маслинен. Макар и суров, нажежи се ужасно.
 Грабнах го и доближих исполина. Застанаха в помощ 380
 всички другари край мен. Божество окрили ни сърцата.
 Взеха те ствола маслинен със жежкия остър завършек
 и го забиха в окоето на спящия. Почна повесен
 другия край да завъртам, тъй както строител на кораб
 свредел в гредата забива, а другите с ремък я дърпат 385
 вляво и вдясно надолу, а свределът стърже неспирно.
 Тъй нажежения връх завъртахме в окоето циклопско.
 Кръв го обливаше топла, щом стволът навлизаше в него.
 Пламъкът целите клепки с мъхнатите вежди опърли.
 Вътре окоето гореше, а дъното страшно цвърчеше. 390
 Както когато ковачът топор или бойна секира
 в ледена течност потапя и съска звънливо металът,
 за да получи закалка, така якостта си усилюва,
 тъй на циклопа окоето засъска под ствола маслинен.
 Ревна циклопът ранен, от рева прокълнатя канарата. 395
 Скочихме ние встрани ужасени. А той от окоето
 яростно кола изтръгна, потънал в кипящите кърви,
 хвърли го обезумял надалеч и размаха юмруци.
 Почна след туй да зове гръмогласно циклопи, които
 из пещерите наблизко живеят по височините. 400
 Чуха му воплите те и оттук и оттам надойдоха.
 Спряха се пред пещерата да питат какво го тревожи:
 „Що, Полифеме, те мъчи, че рев гръмогласен издаваш
 в тази божествена нощ и ни сладката дрямка отнемаш?
 Някой от смъртните хора ли стадо откара, 405
 някой ли тебе погубва насилствено или с коварство?"
 От пещерата извика тогава всемогъщ циклопът:
 „Братя, погубва ме Н и к о й с коварство, но не и със сила!"

А на това отговориха те хвърковатите думи:
 „Щом не те никой насилва и сам си лежиш в пещерата,
 туй ще е болест от Зевса, за нея не знаем лекарство. 410
 Своя баща Посейдон, господар на морето, повикай.”
 Рекоха и продължиха. Засмя се сърцето ми мило,
 дете ги моето име и хитрата мисъл измами.
 А пък циклопът, ридаещ от болка, през гърчове грозни 415
 бързо опипа зида и отхвърли от входа скалата,
 седна до входа сам той и разпери ръце нашироко,
 та дано някого спипа, когато минава с овцете.
 Смяташе явно циклопът, че аз съм лишен от разсъдък.
 Но аз премислях в сърцето си как най-добре да постъпя, 420
 че да избавя и мене самия и моите хора
 от гибелта. През ума ми се нижеха хитрости много.
 Беше в опасност животът. Грозеше ни скорошна гибел.
 Ето какво, като дълго размислях, намерих за умно:
 имаше там в пещерата овни гъстовълнести, гойни, 425
 твърде грамадни, прекрасни, с руна теменуженотъмни.
 Тихичко ги аз ги овързах с преплетени върбови клонки,
 върху които ношува циклопът, страхотният урод.
 Вързах овните на тройки. В средата под всеки увисна
 някой другар. А пък двата встрани за прикритие бяха. 430
 Носеше тройки овни по един от мъжете. Аз пък...
 Имаше стадото рунест овен, той стърчеше над всички.
 Хванах се аз за гърба, под търбуха му вълнест се спуснах
 и се провесих. С ръцете за гъстото руно се вкопчих
 и устойчиво прилепнал останах с душа търпелива. 435
 С трепет зачакахме ние да дойде свещеното утро.
 Щом се пробуди Зора розопръста, родена из здрача,
 пусна циклопът на паша от стадото всички мъжкар –
 майките неиздоени в кошарите блееха силно,
 виметата пълни пращяха. Самият стопанин, от болка 440
 силно измъчван, ловеше на всички овни гърбовете,
 както заставаха прави. Не сецаше той в глупостта си,
 че под овните вълнати навързани виснат другари.
 Крачеше бавно към входа последен овенът със бreme
 гъстото руно и мене – героя със замисли хитри. 445
 Също и него опипа всемогъщ циклопът и рече:
 „Овньо, любимце скъпи! Защо ми напускаш последен
 днес пещерата? По навик зад стадото ти не оставаш,
 пъргаво припкаш напред към ливадата първи да хрупаш
 нежни цветчета и първи достигаш потоците струйни, 450
 първи от паша избързваш в кошарата тук да се върнеш
 надвечер. Днес си последен от всички. Нима те измъчва
 на господаря окото, което избодне злосторникът
 заедно с жалки другари, помътил ми чувството с вино?
 Ах, този Н и к о й! Но аз се заклевам не ще ми убегне! 455
 Само да имаше ти като мене разсъдък и слово,
 та да ми кажеш къде се изплъзва от моята ярост!
 Черепа аз ще му прасна в земята и вред пещерата
 мозъка аз ще му пръсна! Ще имам тогава утеха
 в силните болки, които ми стори негодникът Н и к о й!” 460
 Рече така и пропусна овена да мине през входа.
 От пещерата и двора едва се измъкнахме ние,
 пръв от овена се спуснах и всички другари развързах.
 Бързо подкарах пред тях тънконогото стадо кръвено
 по многобройни завой да стигнем до вития кораб. 465
 Нашите скъпи другари ни срещнаха с изблик на радост,
 че се спасихме от смърт, а за другите горко ридаха.

Аз ги въпрях да се вайкат, към всекиго веждите свъсих
 и краснорунното стадо на кораба вит да прехвърлят
 аз наредих, за да плувнем веднага по морската гладкост. 470
 Пъргаво те се качиха, насядоха там на редици
 и по вълни посивели удариха мощно греблата.
 След като стигнах, отгдето се чува екът на гласа ми,
 аз на циклопа тогава извиках словата за присмех:
 „Хей ти, циклопе, не можеш ти вече да схрускаш без милост 475
 във пещерата дълбока мъжете на гост беззащитен!
 Трябваше точно така да завършиш, злодеецо гнусен,
 шом като в своя си дом ти разкъсваш нещастните гости.
 Ето отплата от Зевс и от всичките други безсмъртни!”
 Рекох така. Разгоря се тогава в душата му злоба. 480
 От планината грамадна върха той откърти и хвърли.
 Бухна отломъкът близо до кораба наш тъмноклюнест
 (малко му трябваше още носа му накрай да засегне).
 От строполения камък възвряха високо вълните.
 Както при буйния прилив, кипяща вълна отразена 485
 кораба мощно подхвана и пак на брега го заметна.
 Грабнах с ръце незабавно грамадна и дълга върлина
 и настрани го отласнах, а моите хора подканих
 дружно весла да наблегнат, бедата от нас да отмахнем.
 Кимнах с глава и веднага наблегнаха те на веслата. 490
 След като дважд по-далече доплавахме ние в морето,
 пак на циклопа се канех да викна. Наскачаха всички,
 с думи любезни от всички страни настойчиво ме спряха:
 „О дръзновени, защо предизвикваш свирепия изрод?
 Той преди малко запрати скала и едва не подхвърли 495
 кораба пак върху суша, където ни чакаше гибел.
 Чуе ли само гласа ти и чуе ли дума от тебе,
 мрамор ръбат ще заметне и заедно с витите чълни
 той ще ни смачка главите. Умее да мята далече.”
 Но не успяха с речта да превият сърцето ми дръзко. 500
 На великана отново извиках с душа разгневена:
 „Слушай, циклопе! Попита ли някой от смъртните хора
 кой ти така безобразно извади окоето, да кажеш:
 „Ах, Одисей на Лаерта синът, градовете порутващ,
 който Итака владее, окоето ми той изтърбуши!” 505
 Рекох му тъй. Изрева великанът и гръмко отвърна:
 „Древна прокоба над мене – горко ми! – сега ме застига!
 Тука живееше нявга способен и мъдър гадател
 Тѐлем, синът на Еврим, надарен със пророческа дарба.
 Дълго, до старост дълбока, веща той в страната циклопска. 510
 Днеска изпълва се всичко, което ми той пророкува:
 ще ме лиши от окоето ми на Одисея ръката.
 Чаках го аз непрестанно, но мислех – ще видя пред мене
 мъж величав и прекрасен, облечен в чудовищна сила.
 То пък един дребосък недорасъл, джудже мекушаво 515
 Моето зрение взе, като най-напред с вино ме гътна.
 Но, Одисее, върни се, подарък за гост да ти връча
 и земетръсеца славен да моля да плаваш безбурно.
 Негов син аз съм, а слави се той, че е моят родител.
 Той би ми върнал при воля светлика, но иначе никой 520
 от боговете блажени и смъртнородените хора!”
 Рече така Полифем. А насреща му аз се провикнах:
 „О, ако сигурно можех да грабна дъха ти, душата
 и да те пратя в света на безплътните сенки, тъй както
 и земетръсецът сигур не ще ти възвърне окоето!” 525
 Тъй се провикнах. Протегнах към звездния свод исполинът

двете ръце, Посейдон, господар на морето, да моли:
 „Чуй ме сега, земетръсецо ти, тъмновлас Посейдоне!
 Ако наистина твой син съм аз и зовеш се мой татко,
 то Одисея, мъжа градоборец, живеещ в Итака, 530
 син на Лаерт, не допускай да види родината мила.
 Но ако е отредено да види отново той близки,
 своято къща висока и мила родина, то нека
 късно, беди претърпял, без другари дома да се върне
 носен от съд чуждестранен и бедствия в къщи да свари.” 535
 Рече така и послуша го богът с лазурните къдри.
 Пипна циклопът нов камък, от първия още по-тежък,
 и със замах го захвърли, напънал си страшната сила.
 Бухна отломъкът близо до кораба наш тъмноклонест.
 Малко му трябваше още носа му накрай да засегне. 540
 От строполения колос възвряха високо вълните.
 Тласна вълната съда, на спасителна суша го хвърли.
 Бяхме на козия остров, където лежах в стоянка
 другите кораби яки, до тях натъжени седяха
 моите спътници мили в очакване да се завърнем. 545
 Там върху пясъчна дюна извлякохме нашия кораб.
 Слязохме после самите на шумния бряг на морето
 и от извития кораб свалихме стадата циклопски,
 тях поделихме така, че да има за всеки по равно.
 Мен при делбата отделно другарите бронеколенни 550
 дадох още овена. Пък аз на брега го принесох
 на вседържителя Зевса, обвития в облаци мрачни.
 В огън горих му бедрата, но жертвата богът отблъсна
 и оттогава започна да мисли той как да погуби
 моите кораби яки и милите мои другари. 555
 Цял ден пирувахме ние без отдих до залеза слънчев,
 ядохме печени мръвки и пиехме сладкото вино.
 Слънцето щом се търкулна и мрак над земята припадна,
 легнахме всички да спим на брега под шума на вълните.
 Щом се пробуди Зора розопръста, родена от здрача, 560
 своите спътници свиках и бърза повеля им дадох
 всичките те да се качат и отвържат въжата задръжни.
 Пъргаво те се качиха, насядоха пак на редици
 и по вълни посивели удариха мощно греблата.
 Вече заплавахме ние оттам със сърца съкрушени 565
 в радост, че бяхме спасени, но в скръб за другарите клетки.

Десета песен

ПРЕМЕЖДИЯТА ПРИ ЕОЛ, ЛЕСТРИГОНИТЕ И КИРКА

Скоро достигнахме остров Еолия. Там обитава
драгият на боговете Еол, на Хипотес потомък.
Островът плава опасан от медна стена непристъпна.
Гордо скалистият бряг се въздига наоколо гладък. 5
Там във дома на Еол са родени днанадесет рожби –
шест дъщери миловидни и шест синове възмъжали.
Своите щерки отдал той в съпружество на синовете.
Те до баща си обичен, до своята майка достойна
вечно седят на трапеза пред ястия вкусни безчетни –
мирис от гозби изпълва дома, огласява се дворът 10
денем. А нощем те, всеки до свойто свенлива съпруга,
спят на легла, украсени с резба, върху губери меки.
Ето дойдохме в града и в красивия дом на Еола.
Цял месец той ме гошава и пита подробно за всичко –
и за аргивския стан, и за Илион, как се завръщам. 15
Всичко това му разказах подробно и както се случи.
После от него поисках на път за дома да ме прати.
Той не отказа молбата и сигурен път ми подготви –
даде ми кожа, одрана от деветгодишен як бик, и
в нея напора на диво ревящите вихри завърза – 20
беше избран от Кронид, за пазител на всичките вихри,
да ги подбужда или обуздава по собствена воля, –
здроаво завърза меха във вдълбания кораб с блестяща
сребърна връв, да не вейне от него и най-малък повей.
Само лъха на Зефира остави да духа пред мене, 25
кораба с нас да подкарва. Но всичко напразно –
ние със своята глупост сами си навлякохме злото.
Девет дни храбро браздахме и денем, и нощем вълните
и на десетия вече съзирахме родната почва.
Виждахме яркия пламък на близки пастирски огньове. 30
Само за миг изнурен съм потънал във сладостна дрямка –
бях ден и нощ на възтата, на друг не възлагах платната,
за да достигнем по-скоро земята си бащина, орна.
Мойте другари тогава един друг се сдумали тайно.
Возел съм – мислели – много сребро за дома си и злато, 35
Почетен дар от Еол, благородния син на Хипотес.
Тъй се е някой провиквал, обърнал очи към съседа:
„Чудно наистина как уважават навред и обичат
този мъж, в който и край или град пожелае да иде!
Явно за себе си носи безценни съкровища много 40
плячка от Троя, а ние, които пътуваме с него,
трябва със празни ръце да се върнем в земята си родна!
Ето сега го почел и Еол с даровете за дружба.
Но да надзърнем по-скоро и видим какво има вътре.
Колко сребро ли и колко ли злато в меха е укрито?” 45
Казали тъй и надвил у мъжете съветът злотворен.
И те развили връвта. Излетели навън ветровете.
Моите спътници мигом извит ураган запокитил
вътре в открито море надалече от родния остров.
Аз се пробудих и дълго премислях в сърце благородно: 50
или в морето да скоча и себе си сам да погубя,
или безмълвно да страдам, додето сред живите бродя?
Но изтърпах и останах. Прострях се на дъното долу
и се загърнах. Отново на остров Еолия буря
нашите кораби метна. Другарите стенеха тежко. 55

Слязохме там върху земната твърд и вода си наляхме.
 Сложихме скоро трапеза до нашите кораби бързи.
 Щом утолихме напълно глада си с храни и напитки,
 спътници взех глашатай и един от другарите мили
 и към прочутия дом на Еол се упътих. Седеше 60
 той на гощавка в кръга на съпругата и на чадата.
 Стигнахме скоро палата и седнахме там върху прага
 близо пред дворните порти. Възкликнаха смаяни всички:
 „Пак ли при нас, Одисее, се връщаш, от демон преследван?
 Ние току-що грижовно за път те стъкмихме, да стигнеш 65
 своята родна земя и палата – където желаш!”
 Рекоха тъй, а пък аз със сломено сърце им отвърнах:
 „Туй ми направиха лоши другари и дрямка позорна.
 Но помогнете ми, скъпи! Това е по вашите сили.”
 С ласкави думи към тях се обърнах и тъй им говорех. 70
 В залата дъх притаиха. Оттам изкрещя ми бащата:
 „Вън, недостоен човече! От острова бързо се махай!
 Мога ли аз да приемам за гост и да път да подготвям
 този, когото преследва омразата на богонете?
 Махай се! Щом се завръщаш, омразен си на боговете!” 75
 Рече тъй и от дома ме прогони – аз стенех отчаян.
 Бързо отплавахме ние оттам със сърца съкрушени,
 но от труда непосилен духът у гребците отпадна,
 бяхме от собствена глупост лишени от вятър попътен.
 Шест дена порехме храбро вълните и нощем, и денем. 80
 Стигнахме в седмия ден пред високите порти на Ламос –
 град Телепил лестригонски. Овчаря овчар там подвиква,
 щом се прибира. Отвърща му друг и изкарва стадата.
 Надница двойна там може безсънния мъж да получи
 денем подкарал волове, а нощем с овците сребристи. 85
 Пътят на нощите близо минава по пътя на дните.
 Ето навлязохме ние в чудесния пристан. Край него
 остри отвесни скали като зид непрекъснат се точат,
 около входа се вдават един срещу други два върха
 стръмно над морската бездна. Стеснен е на пристана входът.90
 Всички закотвиха там равнобордните кораби вити
 и доближиха навътре един до друг вързани здраво
 в тихия заливен пристан. Вълна – ни голяма, ни малка,
 никога там не едрее. Ведрее спокойната гладкост.
 Аз пък единствен останах в открито море и привързах 95
 черния кораб с въжа о скалата наблизко до входа.
 А след това се качих на върха на скала и загледах.
 Но не личаха в полето следи от мъже и от бици.
 Виждахме само как дим отдалеч към небето се вие.
 Мои подобрани другари изпратих напред да проучат 100
 кой върху плодната точва живее и с хляба се храни –
 двама мъже аз избрах, глашатаят придружник бе трети.
 Те, като слезли, поели по пътя, по който колите
 Смъквали към равнината товари от дънери сухи.
 Срещнали там пред вратите девойка със стомна в ръцете, 105
 на Антифат, лестригонския цар, дъщерята могъща.
 Тъкмо пред бистрите струи на извор Артакия слязла,
 гдето от ручея всички си черпели за домовете.
 Те поздравиха момата с молба да узнаят от нея
 кой тук над хората властва и той над кои управлява. 110
 Тя им посочила тозчас палата висок на баща си.
 Влезли в прекрасния дом и заварили вътре жена му –
 цяла планинска вършина, и мигом изпаднали в ужас.
 Пратила тя от мегдана да викнат съпруга й славен

цар Антифата. Дощъл, но скроил им той гибел печална. 115
 Смазал единия мъж и със него наситил глада си.
 Хукнали другите двама към нашите кораби лудо.
 Рев той нададе по целия град. Лестригоните мощни,
 чули зова му, оттук и оттам заприиха даля вкупом
 хиляди, на великани подобни, а не на човеци. 120
 Почнаха те от скалите да мятат огромни отломки.
 Грозна гълчава се вдигна на нашите кораби вити –
 вопли предсмъртни на хора и трясък на корабни части.
 Както на риби, бодяха телата за стъмни гощавки.
 Докато гинеха грозно мъжете в дълбокия залив, 125
 острия меч на бедрото реших да измъкна и бързо
 на черноклюния кораб въжата задръжни разсякох.
 А след това насърчих и подканих другарите мили
 дружно весла да наблегнат, бедата от нас да отмахнем.
 Всички, смутени от злото, удариха яко веслата. 130
 Корабът весел отмина ужасните скални навеси
 и полетя по вълните. Загинаха всичките други.
 Вече заплавахме ние оттам със сърца съкрушени
 в радост, че бяхме спасени, но в скръб за другарите клетки.
 Скоро достигнахме остров Еея. На него живее 135
 гиздавокосата Кирка, богинята с говор човешки,
 родна сестра на Еет, на коварния цар и вълшебник.
 Двама на Хелиос, който за смъртните грее, са рожби.
 Тяхната майка е Перса, на бог Океан дъщерята.
 Кораба там на брега тихомълком привързахме ние 140
 в сгодния пристан, че пътя ни сочеше бог благосклонен.
 След като слязохме ние на суша, два дни и две ноци
 в мъка дълбока лежахме гнетени и в тежка умора.
 След като блесна на третия ден дивнокоса Зората,
 копие грабнах, на рамо праметнах двуострия меч и 145
 бързо от кораба аз се запътих от хълм да надзърна,
 орна земя дано видя и говор човешки да чуя.
 А след това се качих на върха на скала да огледам.
 Тъй ми се стори, че дим от земята обширна се вие
 иззад клонатия лес над високия дом на Цирцея. 150
 Как да постъпя, премислях тогава в ума и душата –
 мястото исках да видя, отдето дима се сребрее.
 След като дълго премислях, накрая намерих за умно
 първо при кораба бърз на брега на морето да ида,
 обед да дам на мъжете, след туй съгледвачи да пратя. 155
 Вече когато насмалко достигнах до вития кораб,
 някакъв бог съжали се над мене – аз крачех самотен,
 и ми изпрати пред пътя елен дългорог и грамаден.
 След като пасъл в гората, той търсеше близкия ручей
 за водопой, зажаднял под лъчите на жаркото слънце. 160
 Тъкмо излезе навън от леса, и в гърба го улучих,
 а острието ми медно прониза в средата гръбнака.
 Той изхриптя и се свлече в праха, отлетя му душата.
 С крак въз елена аз стъпих, от раната бързо изтръгнах
 медното копие и на земята го сложих до него. 165
 Върбови клони и пръти довякох след туй до потока,
 още лика, и до разтег въже аз от всичко усуках
 и на огромния дивеч краката с въжетото овързах.
 Тъй го праметнах през шия и тръгнах към черния кораб.
 Дългото копие бе ми подпора. Не можех на рамо 170
 само с ръка да го нося – грамадно животно беше.
 Смъкнах го аз пред съда на земята и почна да будя
 моите спътници – всички с приятни слова заговорих:

„Рано е още, другари, да слезем в дома на Аида, ако и тъжни, преди съдбоносният час да удари. Нека сега да похапнем, защото на кораба носим гозби и много напитки. Не бива гладът да ни мъчи.”	175
Рекох така и с готовност изпълниха моята воля. Те си откриха главите край шумния бряг на морето и се почудиха всички – грамадно животното беше. След като с дивната гледка очи усладиха напълно, те си измиха ръцете и пищна трапеза стъкмиха.	180
Цял ден пирувахме ние без отдих до залеза слънчев, Ядохме печени мръвки и пиехме сладкото вино. Слънцето щом се търкулна и мрак над земята припадна, легнахме всички да спим на брега под шума на вълните.	185
Щом се пробуди Зора розопръста, родена от здрача, свихах събрание аз и на всички другари заръчах: „Чуйте какво ще ви кажа, приятели опечалени! Ние не знаем къде е тъмата, къде е Зората, нито къде под земята потъва сияйното слънце, нито отгде то възхожда. Затуй да обмислим веднага има ли някакъв изход. На мене се струва, че няма.	190
След като аз се качих на върха на скалата, огледах остров, опасан от всички страни от море безгранично. Равно е той разположен. В средата му дим се издига иззад клонатия лес, според както с очи го съгледах.”	195
Рекох така, и сърцата им драги се свиха в покруса, спомнили бяха делата на цар Антифат лестригонски и на циклопа насилник, свирепия човекоядец.	200
Те заридеха горчииво, зарониха сълзи горещи, но плачовете им жални не носеха никаква полза. На две сега разделих другарите бронекоренни. Сложих водачи от двете дружини. Едната предвождах аз, а на другата вожда Еврилох богоравния сложих.	205
В меднокования шлем запремятахме жребии бързо – на Еврилоха безстрашен се падна по жребий да иде. Той се запъти ведно с придружители двайсет и двама. Плакаха те на раздяла. Останали ние скърбяхме.	210
В горските дебри те скоро открили палата на Кирка, Зидан от камъни гладки на място, за взора открито, а край палата гъмжало от лъвове, вълци планински – някога хора, които Цирцея магьосала с биле.	215
Не връхлетели свирепи, пристъпили те до мъжете и завъртели гальовно за поздрав грамадни опашки. Както си псетата махат опашки пред своя стопанин, щом от гошавка се връща – той все ще им хвърли по залък, тъй се умилквали вълци и лъвове с лапи широки, нашите тръпнели в ужас пред тези чудовища страшни.	220
Спрели се те пред дома на богинята хубавокоса и долетяла до тях сладкозвучната песен на Кирка. С припеви тя си на стана тъчала божествена тъкан, мека и тънка, досущ като всяка творба на богиня.	225
Пръв между тях заговорил Полит, на мъжете водител, измежду всички другари ми беше той най-мил и близък: „Кой ли, другари, на стана големи платна изтъкава, пее песен звънлива и целия дом огласява – или богиня е тя, или смъртна, но нека ѝ викнем.”	230
Рекъл така, а пък те се провикнали и призовали. Тя се подаде веднага, разтвори светлите двери и ги поканила. Никак не се усъмнили и влезли. Вънка останал един Еврилох, предугадил той хитрост.	

Щом ги въвела, подала кресла и столове да седнат.
 Сирене, още брашно ечемичено смесила Кирка
 с мед златожълт и във вино прамнийско го сипала, още 235
 сложила в чашата биле, та родния край да забравят.
 След като дала и пили, доконала Кирка мъжете
 с жезъл вълшебен, след туй ги затворила в своя свинарник.
 Техните власи, глави, гласове, външността им изцяло
 станала свинска. Останал им само човешкият разум. 240
 Паднали жалостни в плен. За прехрана им подхвърляла Кирка
 жълъди, орехи диви и дренки стипчиви, каквито
 лакомо хрускат свинете, дълбаещи с рило земята.
 А Еврилох се притече до бързия, черния кораб,
 да съобщи за съдбата злочеста на нашите хора. 245
 Но не можа да продума ни слово, макар че се сили.
 Тегнеше тежка тъга на сърце му. Очите му бяха
 пълни със сълзи, духът предугаждаше стонове тежки.
 Тъй като всичките ние в почуда го питахме дълго,
 той ни разказа бедата на другите наши другари: 250
 „Ние, прочут Одисее, в дъбравата както вървахме,
 в горските дебри открихме след малко палата прекрасен,
 зидан от камъни гладки на място, за взора открито.
 Някоя ткаеше тъкан голяма и пееше звънко –
 или богиня, или жена. Призоваха я други. 255
 Тя се подаде веднага, разтвори блестящите двери
 и ги покани. Не се усъмниха и влязоха всички.
 Вън аз едничък останах, предчувствувах някаква хитрост.
 Всички изчезнаха вътре и никой назад не се върна.
 Дълго останах да чакам, но никого тъй не дочаках.” 260
 Рече така той, пък аз си праметнах огромния меден
 меч среброгвозден на рамо, вземах и лъка със стрелите
 и му поръчах веднага по същия път да ме води.
 Той за молба ми обгърна и с двете ръце коленете,
 гръмко започна да плаче и рече крилатите думи: 265
 „Там не води ме насила, божествени, тук остави ме!
 Зная, че нито назад ще се върнеш, ни някои други
 спътници ще доведеш. Затова да избягаме бързо
 заедно с тия! Дано да избегнем съдбата злочеста!”
 Рече така той. Но аз на това отговорих и рекох: 270
 ”Щом е така, остани, Еврилохе, ти тук край морето,
 за да ядеш и да пиеш до вития, черния кораб.
 Аз и без теб ще отида, подбуждан от властната нужда.”
 Рекох така и потеглих от кораба и от морето.
 Вече се бях приближил, долината свещена пребродил, 275
 до възвисения дом на вълшебката в билките Кирка
 и ненадейно ме срещна бог Хермес със златния жезъл,
 тъкмо да вляза в палата. Той имаше образ на момък
 с първия мъх по брадата, цъфтеше във прелестна младост.
 Той ми подаде ръка, извиси си гласа и ми рече: 280
 „Где си, нещастнико, тръгнал по тези вършини самичък,
 без местността да познаваш? Другарите твои превърна
 Кирка в свине и в свинарника тя ги натясно затвори.
 Тръгнал си може би тях да спасяваш? Боя се, че няма
 също и ти да се върнеш, при другите там ще останеш. 285
 Но ще те освободя и спася от бедата велика.
 Смело иди с тази билка полезна в палата на Кирка.
 Тя ще отмахне далече от тебе деня на злината.
 Ето ще открия коварните мисли на Кирка.
 Тя питие ще разбърка и в чашата биле ще сипе. 290
 Но с питието не ще те магьоса. Това не допуска

моята билка, която ти давам. Послушай и още:
 щом те вълшебката Кирка докосне със дългия жезъл,
 ти измъкни от бедрото веднага двуострия меч и
 сякаш живота ѝ искаш да вземеш, хвърли се връз нея. 295
 Сплашена, тя ще поиска да легнеш при нея в леглото.
 Ти не отказвай тогава с богинята в ложе да идеш,
 за да ти пусне мъжете и теб да приеме любезно,
 но да се първо врене пред блажените с клетва велика,
 че срещу теб не замисля никакво бедствие ново 300
 и че не ще те лиши беззащитен от смелост и сила.”
 Рече сразителят Аргов така, от земята изскубна
 чудното била, подаде го и ми описа вида му.
 Беше му коренът черен, цветът му лъщи като мляко.
 „Моли” – така го зоват боговете. За смъртен е трудно 305
 да го изскубне из корен. Но всичко безсмъртните могат.
 Хермес пое незабавно оттам към върха на Олимпа
 пряко гористия остров, а аз – към палата на Кирка.
 Как зачестено сърцето ми почна да бие по пътя!
 Спрях най-накрай пред дома на богинята гиздавокоса. 310
 Там спрях и викнах високо. Богинята чула гласа ми.
 Тя се подаде веднага, разтвори ми блеснали двери
 и ме покани. Но аз я последвах с душа нажалена.
 Щом ме въведе, подаде ми стол среброгвозден да седна
 (с дивна резба украсен), под нозете ми столче постави. 315
 В златен стакан питие ми тогава разбърка да пия,
 в него тя билето сипа с коварни кроежи в сърцето.
 Щом ми го даде и аз го изпих (но не ме омагьоса!),
 с жезъла тя ме докосна, гласа възвиси и ми рече:
 „Хайде в свинарника лягай при другите твои другари! 320
 Рече така, но измъкнах двуострия меч кръз бедрото
 и се нахвърлих връз Кирка, уж тъй да ѝ взема живота.
 Гръмко извика, преви се, обгърна ми тя коленете
 и през избликнали сълзи изрече словата крилати:
 „Кой си, отгде си? Градът ти къде е? Кой те родиха? 225
 Чудно наистина питието не те омагьоса!
 Никой друг смъртен не е на омайното биле удържал,
 щом през оградата зъбна се плъзне веднъж питието.
 Неумолимо сърце се таи, както виждам, в гърдта ти.
 Сигур си многоумният смел Одисей, за когото 330
 Хермес, сразителят Аргов със златния жезъл предсказа,
 че ще пристигне от Троя на бързия, черния кораб.
 В ножията своя меч ти затъкни, след това ние двамата
 нека в постелята наша да легнем и тъй съчетани
 с връзка любовна, сърцата си нека един друг да открием.” 335
 Рече богинята тъй, а пък аз ѝ отвърнах и казах:
 „Може ли, Кирко, да искаш да бъда към теб благосклонен,
 щом като моите хора превръщаш в свине у дома си,
 мене пък тука задържаш, замислила зло, и ме каниш
 в твоята спалня да вляза и с тебе легло да споделям, 340
 да ме лишиш в голотата от мъжка сърчатост и сила?
 Няма за нищо, богиньо, да дойда във твоето ложе,
 ако пред мен не решиш да положиш великата клетва,
 че срещу мен не замисляш днес никакво бедствие ново!”
 Рекох така и веднага се вкле тя по моята воля. 345
 След като тя се закле и с оброка свещен се зарече,
 заедно с Кирка възлязох на дивно постланото ложе.
 Припнаха четири сръчни робини тогава в палата.
 Всичко в чертога на Кирка уреждаха тези девойки.
 Бяха те все дъщери на дъбрави, на извори бистри 350

и на свещени потоци, които се втичат в морето.
Сложи едната от тях на креслата изящни от пурпур
губери, а най-отдолу подложи платнени покривки.
Друга от тях пред креслата наблизко наслага трапези
сребърни , и върху тях заблестели от злато съсъди. 355
Трета пък медено вино размеси във сребърен кратер
и пред креслата разля от напитката в чаши от злато.
Дева четвърта донесе вода. Под огромна тринога
огън разпали тя бързо, да кипне на него водата.
След като кипна водата в котела от мед заблестяла, 360
тя ме заведе в басейна и там от огромния медник
смес разхладена поля на главата ми и рамената,
за да премахне от мене телесната тежка умора.
Щом ме момата изкъпа, с елей благовонен помаза,
тя ми загърна снагата с хитон и прекрасна хламида 365
и ме изведе, подаде ми стол среброгвозден да седна
(с дивна резба украсен), под нозете ми столче постави.
Ето робиня донесе пред мен върху сребърен поднос
златен прекрасен кърчаг със студена вода за ръцете,
после поля ми самата и гладка трапеза подаде. 370
Хляба пък сложи пред мене икономката достопочтена,
ястия пищни със радост подбрала от всички запаси.
Тя ме покани да ям, но не можех да вкуся храната.
В мисли потънал седях и в сърцето бе ди предугаждах.
След като Кирка видя, че седя и с ръцете храната 375
аз не докосвам, че тежка печал ми измъчва душата,
близо до мене пристъпи и рече словата крилати:
„Що седиш като ням, Одисее, пред моя трапеза,
що си сърцето ломии и не вкусваш напитка, ни гозба,
или долавяш тук хитрост? Не бива от днеска нататък 380
страх да изпитваш пред нищо, че тежката клетва положих!“
Рече така, а пък аз на това й отвърнах и рекох:
„Има ли, Кирко, един поне доблестен мъж на земята,
който да бъде готов да опитва храна и напитка
още преди да съгледа свободни другарите свои? 385
Но ако искрено каниш да пия, да вкусвам от гозби,
нека с очите си видя, че пускаш другарите мили!“
Рекох така аз, а Кирка излезе навън от палата
с жезъл в ръка, отвори свинарника тя и изведе
моите хора, подобни на деветгодишни шопари. 390
Спряха се те срещу мене, богинята всички обходи
и ги помаза един подир други с целебното биле.
Мигом изкапа от тях тази гъста четина, която
от питието ужасно на мощната Кирка порасла.
Пак се превърнаха те на мъже, ала много по-млади, 395
с много по-хубава външност, снагата им по-стройна стана.
Те начаса ме познаха и всеки ми стисна ръката.
Радостни сълзи пророниха всички. От техните вопли
екна палатът. Самата богиня се трогна от жалост.
Близо застана и рече ми тя, над богини богиня: 400
„Зевсороден Лаерте, герой находчив Одисее!
Бързо иди върху кораба вит на брега на морето,
кораба най-напред вие на твърдия бряг изтеглете
и в пещера подслонете богатства и корабни вещи,
после върни се обратно със твоите верни другари.“ 405
Рече така и сърцето ми храбро послуша зова й.
Аз се запътих към кораба бърз, към брега на морето.
Близо до бързия кораб намерих другарите верни
в тежка печал. От очите им течаха потоци от сълзи.

Както запрени телета към своите майки, които 410
 сити от паша в лъките се връщат в обора закътан,
 вкупом се втурват насреща, по пътя си пречки не виждат
 и непрестанно с мучене край своите майки подскачат,
 също така и онези, когато с очи ме видяха,
 с плач връхлетяха на мен. Сърцата им силно забиха, 415
 сякаш са вече в града си, в скалистата родна Итака,
 гдето са някога расли и гдето са бял свят видели,
 и през избликнали сълзи изрекоха думи крилати:
 „Зевсороден Одисее, дойде си и тъй ни зарадва,
 сякаш се върнахме вече в Итака, земя на бащите. 420
 Но разкажи ни бедата на другите наши другари!”
 Рекоха тъй, а пък аз отговорих с приятелски думи:
 „Кораба най-напред вие на твърдия бряг изтеглете
 и в пещера подслонете богатства и корабни вещи.
 И подир моите стъпки вий вкупом елате, 425
 вътре в палата на Кирка да видите всички другари,
 как се гощават и пият – в обилие всичко те имат.”
 Рекох така и веднага изпълниха моята воля.
 Но Еврилох сам реши да попречи на всички другари.
 Той се обърна към тях и изрече крилатите думи: 430
 „Но накъде, безрасъдни! Защо сте стремите към гибел
 при чародейката Кирка в палата? Но тя ще превърне
 всички ни или в глигани, във лъвове или във вълци,
 та по неволя да вардим голямата нейна обител!
 Същото стори циклопът, когато запря в пещерата 435
 нашите хора, тъй дръзко предвождани от Одисея.
 Беше едничка причина за тяхната смърт дързостта му!”
 Рече така Еврилох, а сърцето ме тласкаше вече
 в миг да изтегля кръз яко бедро острието на меча,
 с него главата му да отсека и в праха да я хвърля, 440
 ако и родственик той да ми беше. Но всички другари
 с думи любезни от всички страни настойчиво ме спряха:
 „Нека по твоята воля, божествен, да го оставим
 тука при кораба бърз да остане да бди неотстъпно,
 ние без него да идем в дома на свещената Кирка!” 445
 Рекоха тъй и поеха от кораба и от морето.
 Но Еврилох не остана самичък на вития кораб,
 а ни последва изтръпнал от моите укорни думи.
 В същото време в палата грижливо изкъпала Кирка
 другите мои другари, с уханен елей ги разтрила 450
 и ги загънала в плащи от вълна и меки хитони.
 Ние ги сварихме тъкмо в разгара на пира в чертога.
 Щом се видяха, те мигом лице във лице се познаха
 и възридаха от радост. От вопли палатът кънтеше.
 Близко застана и рече звездата над всички богини: 455
 „Зевсороден Лаертиде, герой находчив Одисее,
 хайде обилния плач прекратете. Самата аз зная
 колко беди по морето пустинно понесохте вие,
 колко вреди претърпяхте по суша от хора враждебни.
 Но усладете сърцата от гозби, налейте си вино, 460
 да съберете отново в гърди мъжеството, с което
 първо напуснахте вие скалистия остров Итака,
 гдето сте някога расли. Унили сега от умора,
 мислите вечно злините от вашето бродене тежко,
 няма в сърцата ви радост, защото изстрадахте много.” 465
 Рече така тя и лесно предума сърцата ни смели.
 Ден подир ден без почивка седяхме там цяла година,
 ядохме печени мръвки и пиехме сладкото вино.

Месец след месец отмина, големите дни се явиха,
 щом посред свита от хора накрая настъпи година, 470
 моите спътници мили започнаха да ме предумват:
 „Време, безумце, стана за родния край да помислиш.
 Тебе съдбата отрежда да бъдеш спасен и отново
 в своята къща висока и в родния край да се върнеш.”
 Казваха тъй и сърцето ми храбро послуша зова им. 475
 Цял ден до залеза слънчев пирувахме ние без отдих,
 ядохме печени мръвки и пиехме сладкото вино.
 Слънцето щом се катурна и мрак над земята припадна,
 легнаха моите хора за дрямка в покоите хладни,
 аз пък със Кирка възлязох на дивнопостланото ложе 480
 и за молба й обвих коленете. Богинята чу ме.
 Аз се обърнах към нея и рекох крилатите думи:
 „О, изпълни ми ти, Кирко, obroka, във който се врене,
 в родния край да ме пратиш. Копнея аз там да се върна,
 още и моите хора, които ми късат сърцето – 485
 винаги те възридават, когато от мен се оттегляш.”
 Рекох така, и отвърна ми тя, над богини богиня:
 „Зевсороден Лаертиде, герой находчив Одисее,
 никога няма насила в палата си да те задържам,
 само че трябва най-първо друм други да минеш – да слезеш 490
 в мрачния дом на Аид и на Персефонея ужасна.
 Там да попиташ душата на тивския старец Тирезий –
 слепият кобник запазва и днес още своята мъдрост,
 само у него ума след смъртта Персефона остави.
 Всички останали пърпат в дома на Аид като сенки.” 495
 Рече така, а в гърдата ми сърцето се сви от покруса.
 Плаках на ложето рухнал. Не искаше вече духът ми
 повече аз да живея и блясъка слънчев да гледам.
 След като дълго се валях и дълго ридях на леглото,
 с тези слова отговорих на гиздавокосата Кирка: 500
 „Кирко, в това пътешествие кой ще ми бъде водител?
 Кой е достигнал дома на Аида със черния кораб?”
 Рекох така, и отвърна ми тя, над богини богиня:
 „Зевсороден Лаертиде, герой находчив Одисее,
 никак не се безпокой, че ти липсва водач през морето. 505
 Мачтата само сложи, върху нея платната опни и
 плавай без страх. Ще повее веднага дъхът на Борея,
 щом като с кораба вече преплаваш нашир Океана,
 гдето е равният бряг и дъбравата на Персефона
 от чернолистни тополи и неродовити ракити, 510
 кораба там закотви до въртопа дълбок океански,
 ти пък самият слезни в плесента на дома на Аида.
 Там в Ахеронт устремява водите си Пирифлегетон
 заедно с Кòкит, а той е ръкав на водите на Стикса.
 Сливат се край канара многошумно и двата потока. 515
 Най-сетне стигнеш ли близо, герое, където те пращам,
 ров изкопай на квадрат приблизително лакът на лакът,
 около рова възлей възлияние на мъртъвците
 най-напред с мляко и мед, след това с кехлибарено вино,
 трето с вода. Посипи го със светло брашно ечемично. 520
 И към безмошните сенки молба възнеси, обещаи, че
 ще принесеш от Итака най-тлъстата ялова крава
 в жертва на тях върху клада със дарове много изрядни,
 а на Тирезий отделно дарение да обещаеш
 в жертва овен чернорунен и личен от твоето стадо. 525
 След като там се помолиш на славия сонм от покойни,
 Черна овца и овен принеси им въз ямата жертва.

Нека към Ереб да гледат. А ти настрани извърни си
 към океанските струи лицето. Тогава при
 тебе цели рояци души от покойници скъпи ще дойдат. 530
 В същото време поръчай на своите мили другари
 да одерат умъртвените с мед безпощадни животни,
 в огън да ги изгорят и безсмъртните те да приканят –
 бога всемогъщ Аид и ужасната Персефонея, 535
 бързо пък сам измъкни кръз бедното двуострия меч и
 седнал въз рова, недей позволява на сенки безмощни
 да приближават кръвта, докато не разпиташ Тирезий.
 Скоро и сам той, водачо на войни, ще дойде при тебе,
 да ти открие на пътя посоката и дължината,
 как у дома да се върнеш по рибните морски пътеки.” 540
 Рече така, и веднага изгря златотронна Зората.
 Кирка тогава ми даде и плащ, и хитон да надяна.
 Сложи си нимфата дълга и светлосребри одежда,
 нежно тъкана, ефирна, опаса снагата си с пояс –
 целия в злато, след туй на лицето си булото спусна. 545
 Аз, през палата преминал, заръчах на моите хора,
 след като с кротки слова ги пробуждах, на всеки отделно:
 „Хайде станете, другари, от сладкия сън се свестете!
 Време е вече да тръгнем. Напъти ме мощната Кирка.”
 Рекох така аз и лесно придумах сърцата им смели. 550
 Но и оттам не изведох без загуби всички другари.
 Най-млад от всички ни беше на нашия кораб Елпенор,
 в битките най-малко храбър и в разума най-малко силен.
 Той от другарите там надалече, натегнал от вино,
 място прохладно потърсил в свещения дом на Цирцея. 555
 И щом в просъница чул суетене и говор на хора,
 скочил в мига на крака, но уплашен забравил, че трябва
 да се извърне назад, за да слезе по дългата стълба,
 а се търкулна от покрива долу. Строши си веднага
 вратния прешлен. Душата му слезе в подземното царство. 560
 После, преди да излезем на другите рекох словата:
 „Може би мислите вий, че се връщаме по домовете
 в мила родина! Но Кирка ни друга цел предопределя:
 мрачния дом на Аид и на Персефонея ужасна,
 там да попитам душата на тивския старец Тирезий.” 565
 Рекох така, в сърцата им мили се свиха в покруса.
 Паднаха те в пепелта, заридяха, заскубаха власи,
 но плаحوвете им жални не носеха никаква полза.
 Ние докле на брега на морето към бързия кораб
 опечалени вървахме и леехме сълзи обилни, 570
 Кирка по същото време отишла до черния кораб,
 вързала близо до него овен и овца чернорунна,
 минала леко край нас. Против волята на божеството
 кой ще го види с очи, като идва или отминава?

Единадесета песен

ЦАРСТВОТО НА СЕНКИТЕ

След като вече дойдохме до кораба и до морето,
кораба свлякохме първо навътре в морето свещено,
вдигнахме мачтата, още платната на черния кораб,
вкахме вътре овцете, а после и ние самите
влязохме опечалени, потънали целите в сълзи. 5

Зад тъмноключия кораб ни прати попътния вятър –
съпровождача отличен в морето, надуващ платната,
гиздавокосата Кирка, богинята с говор човешки.
Всичките корабни вещи поставяхме в ред и спокойно
седнахме. Сочеха пътя и вятърът, и кормилата. 10

Целия ден през вълните оставаха пълни платната.
Слънцето скоро се скри, над стъгдите припадаха сенки.
Корабът най-сетне стигна отвъд океанското дъно.
Там кимерийски мъже населяват града и земята.
Те са обвити от вечна тъма и мъгла. Не излъчва 15

никога блясък към тях със лъчите си яркото слънце,
ни то когато възхожда по звездния свод на небето,
ни то когато към суша се спуска назад от небето,
но безотрадната нощта там обгръща нещастните хора.
Бързо изтеглихме ние съда на брега и от борда 20

снемме овена с овцата и тръгнахме край океана.
Стигнахме скоро междата, която ни Кирка посочи.
Жертвите на Перимеда предадох на Еврилоха,
сам кръз бедрото измъкнах двуострия меч и със него
ров изкопах на квадрат приблизително лакът на лакът, 25

около рова възлях възлияние на мъртъвците
най-напред с мляко и мед, след това с кехлибарено вино,
трето с вода. С ечемично блестящо брашно го посипах.
И към безмошните сенки възнесох молба, обещах, че
ще принеса от Итака най-тлъстата ялова крава, 30

а на Тирезий отделно дарение аз обещавах –
в жертва овен чернорунен и личен от моето стадо.
След като там се помолих на славния сонм от покойни,
черна овца и овен им принесох във ямата жертва.
Гледаха всички към Ереб. Но аз настрани си извърнах 35

към окенски талази лицето. Тогава при мене
цели рояци души от покойници скъпи дойдоха –
юноши, млади невести и мъки претеглили старци,
крехки девойки, едва със страдание първо в сърцата,
множество още мъже, смъртоносно от копия медни 40

в яростни битки сразени, в доспехи, опръскани с кръви.
Множества, те налетяха на рова от всички посоки
с викове необичайни. Изтръпнах от бледа уплаха.
В същото време поръчах на моите мили другари
да одерат умъртвените с мед безпощадна животни, 45

в огън да ги изгорят, боговете след туй да приканят –
бога всемоштен Аид и ужасната Персефонея,
бързо пък сам кръз бедрото измъкнах двуострия меч и
не позволявах, приседнал до рова, на сенки безмошни
да приближават кръвта, докато не разпитам Тирезий. 50

Първа при нас се яви на другаря Елпенор душата.
Той не бе още погребан във широкодрумната почва.
Бяхме оставили ние трупа му в палата на Кирка,
в гроб незарит, неоплакан – гнетяха ни други тревоги.
Сълзи пророних. Видът му извика в сърцето ми жалост. 55

Аз се обърнах към него и рекох словата крилати:
 „Как ти, наш друже, попадна в царството на тъмнината?
 По-рано пеш си пристигнал, отколко аз по вълните.”
 Рекох така, а разридан от стонове, той ми отвърна:
 „Зевсороден Лаертиде, герой находчив Одисее, 60
 аз съм погубен от демон противен и вино без мяра.
 Легнах в палата на Кирка, не съм забелязал, че трябва
 да се извърна назад, за да сляза по дългата стълба,
 и се търкулнах от покрива долу. Строших си веднага
 вратния прешлен. Душата ми слезе в дома на Аида. 65
 Но зарад тези, които са къщи, далече оттука –
 зарад жена ти, баща ти, отгледал те още от детство,
 за Телемаха, когото остави невръстен в палата –
 зная, когато излезеш оттук, от дома на Аида,
 здравия кораб ти пак ще насочиш към остров Еея, – 70
 моля те, щом като стигнеш, за мен, господарю, спомни си!
 Там неоплакан и в гроб незаровен недей ме оставя,
 та да не стана причина за божески гняв върху тебе,
 но ме тури върху клада със всичките мои доспехи,
 гробна могила сипи на сребристия бряг на морето, 75
 тя да напомня за мене горкия на бъдното време.
 Всичко свърши и побий върху гроба веслото, с което
 порех вълните, додето бях жив между свои другари.”
 Рече така Елпенор, а пък аз му отвърнах и рекох:
 „Клетнико, всичко това ще изпълня и свърша за тебе.” 80
 Ние седяхме така и разменяхме думи тъжовни,
 аз от едната страна върху кървите меча размахвах,
 а срещу мене редеше словата си тъжната сянка.
 Ето дойде и душата на моята майка покойна,
 Щерката на Автолик, на безстрашния мъж, Антиклея. 85
 Беше тя жива, когато отплавах за святата Троя.
 Сълзи пророних. Видът ѝ извика в сърцето ми жалост.
 Все пак и нея със болка в душата си аз не допуснах
 да приближи до кръвта, докато не разпитам Тирезий.
 Ето пристъпи душата на тивския старец Тирезий 90
 с жезъла златен в ръка. Разпозна ме веднага и почна:
 „Зевсороден Лаертиде, герой находчив Одисее!
 Клетни, защо си оставил лъчите на яркото слънце
 и си дошъл, за да гледаш покойници, тъжна обител?
 Но отмести се от рова и скрий остротата на меча, 95
 с кървите да се напия, съдбата ти тъй да предскажа.”
 Рече така той. Отстъпих и меча си сребърогвозден
 в ножията сложих обратно. Веднага вещателят верен
 с черната кръв се напи и такива слова изговори:
 „Сладко завръщане в къщи жадуваш, прочут Одисее, 100
 но божество ще ти пътя безкрай утежнява и няма
 от земетръсния бог да убегнеш. Сподавя той злоба
 гневен, че ти на сина му обичен отне светлината.
 Но и така, претърпели беди, ще се върнете в къщи,
 ако и себе си ти въздържиш, и другарите свои 105
 в този миг, в който напуснал най-последно море теменужно,
 с кораба крепко строен ти на остров Тринакия стигнеш.
 Там е изкарал на паша овците и гойните крави
 Хелиос – всичко той вижда и всичко отвсякъде чува.
 Тях ако ти пощадиш и за родния край, ако мислиш, 110
 скоро в Итака, беди претърпели, ще стигнете вие.
 Но ако ти ги докоснеш, на тебе и твоите хора
 аз предвещавам погибел. Когато ти сам я избегнеш,
 късно, след много беди, без другари дома ще се върнеш,

носен от съд чуждестранен, и бедствия в къщи ще свариш: 115
 смели младежи, които прахосват имота ти дръзко
 и се домогват със зестра до твоята дивна съпруга.
 Но ще им ти отмъстиш за гнета, щом един ден се върнеш.
 След като всички женихи в палатите свои изстребиш
 със острието на меча открито или чрез измама, 120
 тръгвай веднага да бродиш с удобно весло във ръката,
 докато стигнеш до хора, които не знаят морето,
 нито кога и да е за подправка солят ядивата,
 нито, разбира се, знаят за корали пурпурногръди,
 ни за удобни весла – за крилата на бързия кораб. 125
 Сигурен знак ще ти кажа сега и добре запомни го:
 щом като някакъв странник те срещне и пита по пътя
 що си понесъл на рамо блестящо веялна лопата,
 спри се и мигом забий във земята веслото удобно,
 жертва достойна отдай на властителя бог Посейдона – 130
 бик заколи, и овен, и глиган, оплодяваш свинете,
 после върни се дома и отдай хетакомби свещени
 на боговете, които владеят навеки небето,
 редом на всички. Накрая далече от бурни талази
 смърт ще те стигне спокойна, ти сетния ден ще дочакаш 135
 немощен в старост приятна, край тебе ще бъдат щастливи
 твоите подвластни. Това ти предричам и то ще се сбъдне.”
 Рече така и веднага му аз отговорих и рекох:
 „Сигур това са изпрели, Тирезий, сами боговете.
 Но откровено кажи ми и дума не скривай от мене: 140
 тука аз виждам душата на моята майка покойна.
 Тя мълчаливо стои до кръвта и не се осмелява
 ни да погледне сина си, ни думичка да му продума.
 Старче, кажи, що да сторя, та тя да познае сина си?”
 Рекох така, и веднага ми той отговори и рече: 145
 „Лесни слова ще ти кажа, добре запомни ми съвета:
 този, когото от сонма покойници скъпи допуснеш
 да приближи до кръва, ще открие каквото го питаш.
 Този, когото не пуснеш, безмълвно назад ще се върне.”
 Тъй отговори душата на властния старец Тирезий 150
 и към на Аид се оттегли, вестил ми съдбата.
 Аз пък при рова зачаках, додето до черните кърви
 майка ми дойде да пие от тях. Тя позна ме веднага
 и през избликнали сълзи изрече словата крилати:
 „Сине мой, как си попаднал в царството на тъмнината 155
 още жив? Тези места ужасяват на живите взора.
 Страшни реки и ужасни потоци текат помежду ни,
 е най-отпред Океанът, през който не може да мине
 никой по бродове – могат единствено кораби яки.
 Или от Илион идеш, тъй дълго блуждал по морето 160
 заедно с твоите хора на кораб? Нима не си ходил
 още в Итака, нима не си виждал жена си, дома си?”
 Рече така, а пък аз отговорих с крилатите думи:
 „Майко, мен нуждата тука в дома на Аида доведе,
 за да разпитам душата на тивския старец Тирезий. 165
 Още не съм се завръщал в земята ахейска и още
 в нашата родна земя, а се скитам в нещастия вечно,
 още откакто последвах великия цар Агамемнон
 към конехранната Троя за битки с чадата троянски.
 Но откровено кажи ми и дума не скривай от мене: 170
 как те орисана срина смъртта, нажаляваща всички –
 с дълга ли болка? Или Артемида, богинята ловна,
 с тихите свои стрели те погуби внезапно? Кажи ми

как са баща ми, синът ми, които оставих в Итака?
 Сана ми още ли те съхраняват, или вместо мене 175
 друг го държи и не вярва, че аз ще се върна обратно?
 Още разкрий мисълта на жена ми и нейната воля.
 Тя при сина ли остава и здраво ли брани имота,
 или е най-знатен някой ахеец за нея оженен?''
 Рекох така , и веднага достойната майка отвърна: 180
 „Още, разбира се, с храбро сърце Пенелопа удържа
 в твоето жилище, гдето във вечно очакване тъжна
 целите нощи и дни проживява в потоци от сълзи.
 Твоя владетелски сан не е никой до днес присвоявал,
 сам Телемах управлява имота ти, той е участник 185
 в общите пиршества, както прилича на съдник народен.
 Всички го канят. А твоят родител живее в полето,
 никога не посещава града. За нощувка си няма
 нито покров, ни постеля, ни губери меки, разкошни.
 В зимните нощи почива наред със слугите си в къщи 190
 и в пепелта край огнището спи под окъсани дрехи.
 Дойде ли знойното лято и времето на плодобра,
 вредом намира по ръта на своето цъфнало лозе
 върху земята постеля от купчина паднали листи.
 Там той лежи безутешен, отдаден на мъка велика, 195
 вечно копнее за тебе, безрадостна старост го стига.
 Тъй си угаснах и аз, повалена от моята орис.
 нито във моя палат Артемида, стрелкиня безгрешна,
 с тихите свои стрели ме погуби съвсем ненадейно,
 нито ме болест налегна да чезна, каквато най-често 200
 след изтощение страшно изтръгва от тяло душата.
 Само тъгата по тебе и страхът ми за теб, Одисее,
 твоето кротко сърце ме лиши от живота ми сладък.''

Рече така и замлъкна. Дълбоко покъртен, поисках
 в миг да прегърна душата на моята майка покойна. 205
 Триж аз простирах към нея ръцете си да я прегърна,
 три пъти тя като сянка и съновидение леко
 чезна, тъй още по-остро нарастваше моята болка.
 и се обърнах към нея, та рекох словата крилати:
 „Мила ми майко, защо се изтръгваш от мойта прегръдка, 210
 нека в дома на Аида един друг с ръце се обгърнем,
 двама сърцата си да утешим с вледеняващи вопли.
 Или ми може би праща могъщата Персефонея
 някакъв призрак да стена с ридания още по-горки?
 Рекох така, и веднага достойната майка отвърна: 215
 „Скъпи ми сине, от всички мъже най-злочест на земята!
 Тя, дъщерята на Зевс, Персефонея, не те заблуждава,
 но е такава съдбата на смъртните, щом те погинат.
 Жилите вече не свързват месата и техните кости.
 Те се рушат от стихийната сила на буйният пламък 220
 още когато духът си отива от белите кости.
 Сякаш видение, пърпа от нас излетяла душата.
 Но завърни се по-скоро ти на светлината и всичко
 запамети, да разкажеш на своята мила съпруга.''

Тъй си разменяхме думи тъжовни. Но ето дойдоха 225
 сенки на чутни жени (Персефонея прочута ги прати),
 бяха те все дъщери и съпруги на храбри герои.
 Те на тълпи придойдоха и черната кръв обкръжиха.
 Аз пък премислях дълбоко как всяка от тях да разпитам.
 Ето какво, като дълго премислях, намерих за умно: 230
 в миг да изтръгна кръз яко бедро острието на меч,
 да не допусна да пият кръвта едновременно всички.

Те приближиха рова една подир друга и всяка
 казваше целия свой родослов, и разпитах ги всички. 235
 Първа съгледах Тирò, дъщерята на знатен родител.
 Щерка била – тя разказа – на храбрия цар Салмоней,
 а на Кретея, сина на Еола, била тя съпруга.
 Страстно обикнала тя Енипея, потока божествен,
 пръв хубавец между всички реки, по земята темаци,
 и посещавала често сребристите негови струи. 240
 Но земетръсецът бог се превърнал в потока и с нея
 в речното устие легнал сред врящите водовъртежи.
 Речна вълна – планина сякаш – около тях се извила,
 с пурпурен свод ги покрила – и бога, и смъртната дева.
 В дрямка я той потопил и развързал й пояса девствен. 245
 След като богът завършил със нея любовното дело,
 хванал я той за ръка, назовал я по име и рекъл:
 „Радвай се на любовта ни! Година преди да измине,
 славни чада ще родиш, че леглото на бог не остава
 нивга без плод. Откърми и отгледай добре синовете. 250
 Хайде, върни се дома, но мълчи и не ме назовавай.
 Знай, че на теб се разкривам аз, бог Посейдон земетръсец.”
 Рекъл така и се гмурнал в кипежа на морската бездна.
 Тъй натежала Тирò и родила Нелей ведно с Пелий.
 Станали двата близнака служители смели на Зевса, 255
 мощния бог. Обитавал е Пелий равнинния Йолкос
 с многото вакли овци, а Нелей песъчливия Пилос.
 Но на Кретея, над жените царица, родила чадата
 Амитаòн, колесничния воин, и Ёзон, и Фèрет.
 После видях Антиопа, прекрасната щерка на Àсон. 260
 Тя се похвали, че спала в прегръдките и на Кронион
 и че родила на бога близнаците Зет и Амфион.
 Първи издигнали те седмовратата Тива и с кули
 те укрепили, защото без крепост в равнината Тива,
 храбри макар да били, не са можели там да живеят. 265
 После съгледах Алкмена, жената на Амфитриòна.
 Тя пък Херакъл родила, героя със лъвска сърцатост,
 след като се съчетала в прегръдките с могъщия Зевса.
 Още видях дъщерята на смелия Крèонт – Мегара.
 Нея на Амфитриона потомъкът взел за съпруга. 270
 И Епикаста видях, на Едипа прекрасната майка.
 Със заслепена душа тя извършила скверното дело –
 встъпила в брак със сина си, убиец на своя родител.
 Но боговете веднага разкрили това светотатство.
 Все пак Едип продължил да царува в любимата Тива 275
 Въпреки тежките мъки по божеска пагубна воля.
 Майката слязла в дома на Аида, ключаря всесилен –
 стегнала тя на таванска греда умъртвяваща примка
 в миг на безумство, а него оставила в мъки, каквито
 винаги майчини клетви обилно на хората прашат. 280
 Ето видях и Хлорида. От нейната хубост омаян,
 взел я съпруга Нелей срещу сватбени дари безчетни –
 най-млада щерка била на потомъка Ясов Амфион,
 който царувал в Орхòмен, града на минийците, славно .
 В Пилос царица, прекрасни чада на Нелея родила – 285
 Нестор и Хромий, и Периклимен, несломимия в битки,
 още и щерка родила – Перò, с удивителна хубост,
 дева, желана от всички, но давал Нелей дъщеря си
 само на момъка, който из Филака силом отъмъкнел
 широкочелите бици на царя всесилен Ификъл. 290
 Трудна задача. Едничък Меламп прорицателят дръзнал

да се наеме. Но скоро го стигнала страшната орис
на божеството – и груби пастири, и тежки вериги.
Месец след месец изминал и ден подир ден се изпълнил,
цяла година изтекла, и хората пролет довели. 295
Освободил го Ификъл, защото пророкът изказал
тайните на боговете, така според Звесова воля.
После съгледах и Леда, съпругата на Тиндарей.
От Тиндарей тя родила близнаци мъжествени двама –
Кастор, с конете прочут, Полидевк, със борбата юмручна. 300
Жизнетворящата почва поела и двамата живи.
Те и в подземното царство се радват на почит от Зевса.
Редом един ден живеят и редом един ден умират.
Към боговете безсмъртни съдбата ги тъй причислила.
Ифимедея съгледах, съпругата на Алоей, 305
тя се похвали, че спала в прегръдките на Посейдона
и че родила на бога два сина, тъй кратко живели –
От, като бог величав, Ефиалт, надалече известен.
Тях житородната почва откърмила с ръст исполински
и най-красиви от всички мъже след Ориона славен. 310
Още на девет години и двамата били дебели
лакътя девет, а ръстът им стигал до разтега девет.
Почнали те да заплашват дори боговете безсмъртни,
че ще изпълнят Олимпа с глъча на стремителни битки.
Оса да награмадят връз Олимпа те решили, връз Оса 315
Шумливолистия Пелий, да стигнат така до небето.
Биха сполучили те, ако бяха в мъжествена зрелост.
Но ги погубил и двама синът на Лето дивнокъдра
и на Кронида, преди върху техните бузи да цъфне
първия мъх и преди да обагрят брадите им косми. 320
Федра видях и Прокрида, видях след това Ариадна,
щерка на хитрия Минос, която от Крит преди време
грабнал Тезей да я води към святия хълм на Атина,
но не успял да го стигне. Прониза я с мед Афродита
в Дия, с вълни обградена, след донос на бог Диониса. 325
Мера, Климена видях и женището зло Ерифила,
за скъпоценното злато продала съпруга си верен.
Колкото щерки видях и съпруги на древни герои,
няма да мога сам да назова и пресметна, додето
трае безсмъртната нощ. А за мене отдавна настъпи 330
време за сън покрай кораба бърз при другарите мили
или пък тук. С боговете за пътя ми вий помислете.”
Рече така. Занемяха за дълго наоколо всички,
в пълна омая седяха в голямата сенчеста зала.
Първа подхвана Арета, царицата лилиеръка: 335
„Как преценявате вие, феаки, сега чужденеца
по красота и по снажност, по дух благороден в гърдите?
Той е наистина мой гост, но всеки дели почитта ми.
Не настоявайте той да си ходи, не се и скъпете
да надарите богато търпящия нужда – дома сте 340
струпали много богатства по волята на боговете.”
Стана и рече пред тях Ехеней, благородният старец
(всички мъже феакийци надрастваше той по години):
„Скъпи, не е против нашата цел, против нашите мисли
туй, що царицата рече. Послушайте нейните думи. 345
На Алкиной след това ще подхожда и дело, и слово.”
С тези слова Алкиной на това отговори и рече:
„Всичко предложено тук ще изпълня, тъй както е вярно,
че аз съм жив и съм цар над феаките веслолюбиви.
Но дано може, макар че за родния остров копнее, 350

гостът до утре при нас да остане, додето му всички
 дари приготвя. Ще бъде за пътя му грижата обща,
 най-вече моя, защото е моя властта над народа.”
 Тъй Одисей, находчивият мъж, му отвърна и рече:

„О, над мъжете феаки велики царю Алкиное, 355
 цяла година дори да желаете тук да остана,
 пътя ми да уредите и дарове да съберете,
 пак бих приел да остана, за мене е много изгодно
 с пълни ръце да се върна в обичната моя родина. 360
 Повече почит към мене и повече почит ще хранят
 всички, които ме видят, че пак се завръщам в Итака.”
 С тези слова Алкиной отговори веднага и рече:

„О, Одисее, тъй както те гледам, съвсем не приличаш
 на празнословец хитрец като многото други, които
 храни разпръснати вред между хората черна земята. 365
 Те съчиняват лъжливи неща, от човек невидени.
 Твоята реч е чаровна, издава тя ум превъзходен.
 Ти като същ песнопевец разкриваш пред нас повестта си
 за участта на ахейската рат и за своята участ. 370
 Но откровено кажи ми и дума не скривай от мене:
 скоро дали си видял богоравни герои от битки,
 Троя нападнали с теб и намерили там ориста си?
 Дълга е нашата нощ и безкрайна. Не е дошло още
 време за сън. Продължи да разказваш чудесните случки. 375
 Бих издържал до Зората божествена чак да те слушам,
 стига да бъдеш съгласен за своите тегла да разказваш.”
 В отговор на тези слова Одисей находчивият рече:

„О, над мъжете властител велик Алкиное,
 има за речите време, и време за сън ще остане. 380
 Но щом желаете ти още да слушаш, не ще ми дотегне
 други по-скръбни беди и от тези пред теб да разкажа,
 как аз по-късно загубих и тези другари, които,
 от многостонната бран оцелели в полята край Троя,
 паднаха в родния дом от измяна на злобна съпруга. 385
 След като вече разпръсна свещената Персефонея
 всички души на жените насам и натам в дълбините,
 сянката на Агамемнон, сина на Атрея, пристъпи
 тъжна, от всички души обградена, които със него
 бяха в дома на Егист похитени от смъртната участ. 390
 Той ме позна на мига, щом от черната кръв се налока,
 и зариди гръмогласно, зарони той сълзи горещи,
 спусна се да ме прегърне, протегна ръце срещу мене,
 но беше останал без мощ и без гъвкава сила, каквато
 имаше приживе нявга в подвижното тяло героят. 395
 Сълзи пророних. Видът му извика в сърцето ми жалост.
 Аз се обърнах към него и рекох словата крилати:
 „Сине Атреев прочут, Агамемноне, цар на мъжете,
 как те орисан обори смъртта, нажаляваща всички?
 В кораб ли бърз те сломи разгневен Посейдон земетръсец,
 грозната сила пробудил на яростна буря в морето, 400
 или те хора враждебни сразиха на суша, когато
 ти си желал да откараш стада от овце, от волове,
 или за град и жени си участвал в кървави битки?”
 Рекох така, и веднага ми той отговори и каза:

„О Лаертиде божествен, герой находчив Одисее, 405
 Нито ме кораб сломи разгневен Посейдон земетръсец,
 грозната сила пробудил на яростна буря в морето,
 нито ме хора враждебни убиха на твърдата суша,
 но ме покани Егист у дома си, за мене подготвил

смъртната участ, сговорен с невярната моя съпруга, 410
 и ме срази наред пира, добиче над яслите сякаш.
 Тъй от окаяна смърт аз загинах и с мене заклаха
 сякаш свини белозъби един след друг всички другари,
 както се колят в дома на владетел могъщ и всевластен
 при угощение или при сватби, при пиршества пищни. 415
 Бивал съм явно свидетел на много убийства на войни,
 паднали или в двубой, или в смута на кървава битка,
 но удивил би сърцето си ти, ако беше съгледал
 как край трапези, отрупани с гозби и пълни стакани,
 проснати бяха в палата на пода, димящ от кръвта ни. 420
 Стон най-печален издаде Касандра, Приамова щерка.
 Нея в гръдта с меч прободете въз мен Клименестра коварна.
 Аз полумъртъв протегнах ръката си хладна към меча,
 но на земята тя падна. Безсрамната твар се извърна,
 без да посмее очите ми тя със ръка да затвори, 425
 още устата, когато отивах в дома на Аида.
 Нищо по-гнъсно и нагло не е от жената, която
 в своята мисъл крои да извърши такова коварство,
 както онази реши да извърши позорното дело –
 смърт за съпруга законен подготви. А аз се надявах, 430
 че ще ме радостни срещнат децата и моите близки,
 щом се завърна дома. Но стаила в душата си злоба,
 тя си самата навлече позор и навеки посрами
 бъдните нежни жени, ако бъдат дори непорочни.”
 Рече така и веднага отвърнах му аз със словата: 435
 „Тежко наистина! Зевс гръмовержец с омраза преследва
 още от древност рода на Атрей чрез коварни съпруги.
 Колко герои от нас за Елена загинаха само,
 а и на теб отдалеч Клименестра коварството плела.”
 Рекох така, и веднага ми той отговори и каза: 440
 „Ето защо към жена си и ти доверчив да не бъдеш.
 Своите помисли тайни недей да разкриваш пред нея.
 Само едно ѝ разкривай у себе си друго потайвай.
 Но Одисее, не си ти заплашен със смърт от жена си,
 че дъщерята разумна на славния старец Икарий 445
 е незлоблива и храни в душата си помисли мъдри.
 Млада невеста дома я оставихме, помня, когато
 тръгнахме ние за битки, с невръстно дете върху скута.
 Днес заседава синът ти в съвет на мъжете. Щастливец!
 Татко му пак да го види, когато дома се завърне, 450
 той ще се нежно притисне до него със обич синовна,
 докато мойта съпруга не ми позволи на сина си
 да се нагледам: погуби ме тя преди аз да го видя.
 Друго сега ще ти кажа, добре запомни ми съвета!
 Скришом, а не пред очите на всички към родния остров 455
 кораба свой отправи, на жените след всичко не вярвай.
 Но откровено кажи ми и дума не скривай от мене:
 можеш ли някаква вест за сина ми Орест да ми кажеш –
 где той живее, в Орхѡмен или в песъчливия Пилос?
 Или в обширната област на Спарта при цар Менелая? 460
 Вярвам, не е на земята погинал синът ми прекрасен.”
 Рече така, и веднага отвърнах му аз със словата:
 „Що ме разпитваш, Атреев потомко? Съвсем аз не зная
 жив или мъртъв е той. Празнотумствата нам не приличат.”
 Ние стояхме така и разменяхме думи тъжовни, 465
 в скръб потопени един срещу друг и проливахме сълзи.
 Ето при мене дойде на Ахила Пелеев душата,
 и на Патрокъл душата, и сянката на Антилоха

храбрия, още на Аякс, надминал по снажност и образ
 всички данайски мъже след безстрашния син на Пелея. 470
 Мигом духът на Ахил бързоноги застана пред мене
 И през избликнали сълзи изрече крилатите думи:
 „Зевсороден Лаердите, герой находчив Одисее,
 може би още по-дръзка постъпка в ума си замисляш?
 Как си посмял да се спускаш в дома на Аида, където 475
 Само безчувствени сенки на хора покойници пърпат?“
 Рече така, и веднага отвърнах му аз със словата:
 „Сине Пелеев Ахиле от всички ахейци най-храбър!
 Тука дойдох за съвет от Тирезий, дано той ми каже
 как да се върна дома в канаристия остров Итака. 480
 Още не съм се завръщал в земята ахейска и още
 в родния край, а се скитам нещастен. От тебе, Ахиле
 по-щастлив няма от всички предишни и бъдни човеци.
 Жив, с боговете наравно преди те почитахме ние,
 всички ахейци, а днес над покойници властно царуваш, 485
 та затова от смъртта си не се огорчавай, Ахиле.“
 Рекох така, и веднага отвърна ми той със словата:
 „О, Одисее чутовен, не ме утешавай в смъртта ми.
 Бих предпочел като ратай в чужбина на друг да робувам
 в служба на някой бедняк, без имот и без ниви останал, 490
 вместо над цялата гмеж от покойници тук да царувам.
 Но по-добре разкажи ти сега за сина ми прославен –
 с тебе ли тръгна за битки, или у дома си остана?
 Вест за Пелея безстрашен дали си научил, кажи ми!
 Над мирмидонците още ли той управлява почитан, 495
 или загубил достойнство, живее в Елада и Фтия,
 след като старост проклета ръце и крака му сковава?
 Ех, ако бъдех сега под лъчите на ясното слънце
 негов защитник, какъвто аз бях из полята край Троя –
 войни най-храбри повах в защита на всички ахейци! 500
 Аз ако тъй се явях не за дълго в дома на баща ми,
 ужас би всяла ръката ми мощна у тези, които
 стареца грубо насилват и искат да тъпчат честта му.“
 Рече така, и веднага отвърнах му аз със словата:
 „Никаква вест за Пелея велики не съм научавал. 505
 Но за любимия твой син, за Неоптолема, желая
 чистата истина тук да разкажа, тъй както ме молиш.
 Аз върху кораба вит равноборден от острова Скирос
 сам го доведох до стана на бронекоренните гърци.
 Колчем събирахме ние съвет в равнината пред Троя, 510
 ставаше първи от всички и винаги с речи уместни.
 Богоподобният Нестор и аз го наддумвахме само.
 Колчем с убийствена мед се сражавахме около Троя,
 не пожела ни веднъж сред навалица да се спотайва,
 тичаше вечно напред, неостъпващ на никого в смелост, 515
 немалко войни срази в изстребителни кървави битки.
 Няма да смогна сега да ги аз назова и пресметна
 колко мъже умъртви, защитавайки войни аргейски,
 както например погуби с медта си сина на Телефа –
 колко бе смел Еврипил! – а мнозината други китийци 520
 паднаха заедно с него, от женския дар съблазнени
 (враг по-красив не съм виждал освен богоравния Мемнон).
 После, когато се скрихме най-храбрите войни ахейски
 вътре в търбуха на коня и грижата мен повериха
 нашия плътен заслон да отварям или да затварям, 525
 всичките други данайски съветници, вождове славни
 бършеха сълзи, у всеки ръце и крака се тресяха,

само у него с очите си нито веднъж не съгледах
да побледнее цветът му прекрасен и той от ланити
сълзи да бърше. С молба се обръщаше често към мене 530
да го пропусна от коня. С една ръка хващаше меча,
тежкото копие с друга, кроящ на троянците гибел.
Най-после щом разрушихме високия град на Приама,
почетни дари понесъл и плячка богата, отплава
той невредим върху кораб, не беше ранен ни един път 535
нито чрез удар отблизо, ни с някакъв хвърлей, тъй както
често се случва при бран: безразборно свирепствува Арес.”
Рекох така, а душата на бързия син на Еака
с крачки широки закрачи назад по поля асфоделни
развеселен от вестта, че синът му се много прослави. 540
Всички други души на покойници скъпи дойдоха
тъжни една подир друга да питат за своите мъки,
само душата на Аякс, сина Телемонов, стоеше
мълком далече, сърдита за тази победа, която
бях аз добил в препирня за доспеха на вожда Ахила 545
покрай морето. Борбата предложи богинята майка,
спора троянските щерки решиха с Палада Атина.
Но за какво ли в това състезание стигнах победа?
Ето такава глава за залога погълна земята –
Аякса, който по образ и който по мощ превъзхожда 550
всички други данайци след смелия син на Пелея.
Аз се обърнах тогава към него с приятелски думи:
„Аяксе, на Телемона безстрашния рожбо, защо ли
и след смъртта не забравяш онези проклети доспехи,
що боговете за зло на аргейците пратили бяха? 555
Ти, твърдината ни в битки, загина. За теб непрестанно,
както бе и за главата на славния син на Пелея,
всички ахейци сме вечно в печал потопени. Но никой
няма вина освен Зевс. Той данайските копиеносци
гонеше грозно, затуй върху тебе насочи съдбата. 560
Но приближи се, царю, за да чуеш гласа и речта ми,
и укроти яростта, обуздай си духа непокорен!”
Рекох така. На това не отвърна ни дума и тръгна
заедно с всички души на покойници към тъмнината.
Може би бих разговорил аз Аякс, макар че е гневен, 565
ако не бе се явило в гръдта ми желание силно,
също и други души на покойници бледи да видя.
Скоро и Минос съгледах, на Зевса потомъка светъл.
Жезъл от злато държеше и съдеше мъртвите сенки
седнал, а около него те чакаха своята съдба 570
седнали или на крак в ширнодверния дом на Аида.
А подир него пред мен се яви великанът Орион.
Гонеше из асфоделни поля зверовете, които
някога жив умъртвяваше той из планинските дебри
Със целомедния свой боздуган, несломяван от нищо. 575
Още съгледах и Питий, сина на прочутата Гея.
Върху земята прострян, той заемаше плетъра девет.
Две лешояда стръвнишки от двете страни му кълвяха
черния дроб, без да може с ръцете си да ги пропъди.
Той на Летò бил посегнал, съпругата славна на Зевса, 580
в пътя ѝ през Панопей за Питò в хороводна поляна.
Още съгледах и Тантал, подхвърлен на мъка ужасна –
беше потънал до шия в средата на блато, от жажда
страшно измъчван. Напразно опитваше глътка да сръбне.
Колкото пъти той жаден навеждаше устни да пие, 585
тозчас водата под него се свличаше и под нозете

черното дъно личеше, от демон в мига изсушено.
 Скланяха своите клонки над него шумнати дървета –
 нарове, ябълки, круши, натегнали с плод превъзходен,
 сладки смокини и още маслини, разлистени чудно. 590
 Колкото пъти той гладен се силеше плод да откъсне,
 вдигаше клоните вихър високо до облаци тъмни.
 Още съгледах Сизифа, подхвърлен на мъка ужасна –
 каменен блок исполински търкаляше с двете си длани. 595
 Мишците той и нозете напънал до сетните сили,
 тикаше камъка все по нагорнище. Тъкмо да стигне
 горе върха, го строполва назад прекомерната тежест,
 и в равнината отново се връща позорният камък.
 Пак той напрягаше сили. Струеше му пот от снагата,
 с облак от черен прах беше главата му цяла обвита. 600
 А подир него съгледах свещената мощ на Херакъл –
 сянката само, че той на Олимпа сред всички безсмъртни
 пие наслада на пира до гиздавоногата Хеба,
 златносандалната щерка на Зевса велики и Хера. 605
 Пърпаха сенки край него подобно на птици, които
 се разхвърчават в уплаха. На тъмната нощ той приличен,
 вън от калъфа извадил лъка, тетивата изпънал,
 все се озърташе страшен, готов да отпусне веднага.
 А пред гръдта му висеше опасният негов презрамник
 и върху златния ремък чудесно изваяни бяха 610
 мечки, свирепи глигани и лъвове огненооки,
 кървави схватки, кланета и мъжеубийствени битки.
 Вече дано не създава създалият този презрамник
 други подобни картини със своето дивно изкуство!
 Той ме позна незабавно, когато с очи ме съгледа, 615
 гръмко започна да плаче и рече крилатите думи:
 „Зевсороден Лаертиде, герой находчив Одисее,
 тъй ли и ти подир себе си влачиш противната орис,
 както я влачех и аз под лъчите на ясното слънце?
 Син бях на Зевса Кронион, но въпреки всичко изпитах 620
 мъки безбройни, защото на по-недостоеен от мене
 служех подвластен. На мене възложи той подвизи трудни.
 Прати ме също оттук да отмъкна триглавото куче,
 той не може да измисли задача по-трудна от тази.
 Все пак изведох аз песа из мрачния дом на Аида – 625
 пътя ми сочеха Хермес и светлата щерка на Зевса.”
 Рече така и запърпа назад към дома на Аида,
 аз пък заставах при рова да чакам дали не ще дойдат
 още герои, които загинаха в минало време.
 Исках и други мъже от дълбоката древност да видя – 630
 И Пейритой, и Тезей, все прочути чада на безсмъртни,
 но се стълпиха над рова безчетни пълчища от мъртви
 с яростна глъчка. Обхвана ме бледия ужас, че може
 мощната Персефонея из мрачния дом на Аида
 да ми изпрати главата на страшния изрод Горгона. 635
 Бързо тогава възлязох на кораба. Там заповядах
 моите хора да дойдат и тежката котва да вдигнат.
 Пъргаво те се качиха и седнаха пак до веслата.
 Корабът плувна надолу в поток на вълна океанска
 с гребане първо, а после понесен от вятър попътен. 640

Дванадесета песен

СИРЕНИТЕ, СЦИЛА И ХАРИБДА, КРАВИТЕ НА ХЕЛИОС

Нашият кораб остави потоците на Океана
и през широкия друм на шумящи талази достигна
остор Еея, където ранила Зората владее
дом, хоровидни поля и местата ца светлия изгрев. 5
Там върху пясъчна дюна извлякохме нашия кораб.
Слязохме после и ние на шумния бряг на морето,
в дрямка изчакахме там да изгрее свещената Еос.
Щом се покажа Зора розопръста, родена от здрача,
спътници пратих тогава напред към палата на Кирка,
за да намерят и вдигнат трупа на другаря Елпенор. 10
Бързо натрупахме стволи на най-възвисеното място
и му изровихме гроб натъжени, потънали в сълзи.
Щом изгорихме трупа и доспехите заедно с него,
сипахме гробна могила и вдигнахме камък надгробен,
а върху гроба отгоре забихме греблото му гладко. 15
Всичко това уредихме. От Кирка вестта не убягна,
че сме се върнали пак от пределите на тъмнината.
Бързо дойде разкрасена при нас. Подир нея робини
носеха мръвки и хляб и искрящо янтарено вино.
Тя, над богини богиня, застана пред нас и ни рече: 20
„Смели герои! В дома на Аида се спуснахте живи!
Дваж ще умирате вие, а другите само един път.
Но усладете сърцата от гозбите, налейте си вино.
Цял ден пирувайте тука. Когато Зората изгрее,
плавайте вече. А аз ще ви пътя покажа, подробно 25
всичко на вас ще явя, да не би занаят да ви хвърли
някое ваше безумство в беди по море или суша.”
Рече така тя и лесно предума сърцата ни смели.
Цял ден до залеза слънчев пирувахме ние без отдих,
ядохме печени мръвки и пиехме сладкото вино. 30
Слънцето щом са търкулна и мрак над земята припадна,
легнаха всички гребци до въжата на кораба близо.
Тя ми подаде тогава ръка, настрана ме отведе,
легна до мене и тъй ме разпита подробно за всичко.
Всичко това й разказах подробно и както се случи. 35
Тези слова ми изрече тогава могъщата Кирка:
„Благополучно си всичко завършил. Но чуй по-нататък
моите думи, които след време сам бог ще ти спомни.
Ти край сирените първо ще минеш. С пленителна песен
те омагьосват плувците, които към тях се насочват. 40
Който до тях доближи, без да знае, и чуе гласа им,
никога той се не връща и нито децата невръстни,
нито съпругата нявга дома ще го срещнат щастливи,
него веднага омайват сирените с глас сладкозвучен
седнали в цветна ливада, от всички страни обградени 45
с купища кости на хора изтлели и с кожи изгнили.
Но ти, преди да преплаваш край тях, да затъкнеш със сладък
восък ушите на твоите другари, от тях да не може
никой да чуе гласа им, а ти да ги слушаш по воля.
Но за ръце и нозе да те вържат на бързия кораб 50
с върви о мачтата прав и така омотан да останеш,
докато двете сирени със звучния глас те омайват.
А ако почнеш да молиш или повеляваш да снемат
твоите другари въжата, те по-силно нека ги стягат.
След като твоите хора отминат сирените вече, 55

повече няма съвети на тебе да дават по кой път
кораба да направляваш. С ума си самичък решавай
где да отидеш. Но аз ще опиша и двата ти пътя.
Вдясно надвисват скали над морето, въз тях се разбиват
шумните мощни талази на модрата Амфитрита. 60

„Планкти” – така боговете блажени наричат скалите.
Тях не прелитат ни птици, ни плахите гълъби, дете
носят на Зевс, на бащата, амброзия в своите човки.
Острият зъбер си грабва от тях непрестанно по някой.
Други изпраща бащата, числото им с него попълва. 65

Кораб дотам приближи ли, загива ведно със плувците.
Заедно корабни талпи и трупове на мореходци
морските бранове грабят и страшните огнени бури.
Само един мореходен съд там невредим е преминал –
всичко го знаят – Аргò, от Еет се завръща тогава. 70

Също и него тогава вълна би праметнала върху подмола,
Но бе отведен от Хера, която закриляше Язон.
Вляво стърчат две скали. Възвишава се чак до небето
острият връх на едната, от всички страни го загръщат
облаци гъсти и мрачни и никога в лято и есен 75

ясно небе над върха не открива прозрачният въздух.
Смъртен не може по него да се катери и слезе,
ако дори и по двайсет ръце и нозе да напъва.
Гладка е в края скалата, издялана сякаш нарочно.
А на скалата посред пещера се тъмнее дълбока, 80

зинала страшно към запада, към Ереб. Натам насочете
вашия кораб извит, благороден герой Одисее.
Даже и пъргав стрелец от извития кораб не може
гърлото на пещерата от лък със стрела да достигне.
Там в пещерата живее ужасно пискливата Сцила. 85

Тя по гласа си прилича на паленце новородено,
Но е самата ужасно чудовище. Който я види,
няма доволен да бъде, дори божество да я срещне.
Има дванадесет крака, дванадесет все уродливи,
вият се над раменете й шест шии и върху всяка 90

страшна глава се надига с по три реда зъби по челюст
яки и остри, безбройни, набъкани с черна отрова.
До половината скрита стои в пещерата дълбока,
а из ужасната яма навън си показва главите.
С тях край скалата се визира и риби под нея нагълтва, 95

кучета морски, делфини, а още чудовища едри
из неизбройното стадо, което пасе Афродита.
От мореходците никой не се е похвалвал, че с кораб
там без вреда е минавал. Със всяка уста тя му грабва
от тъмноключония кораб по мъж и го вътре завлича. 100

Близко ще видиш и друга скала, находчив Одисее,
малко по-ниска. Едната от другата изстрел отделя.
Там зеленее висока смокиня с разлистени клони.
Сърба под нея Харибда богинята тъмни потоци.
Три пъти в ден ги избълва и три пъти в ден ги насърбва. 105

Ужас! Тежко ти, оттам ако минеш, когато ги сърба!
И земедържецът даже не би те от злото изтръгнал.
Ти край скалата на Сцила поблизо се дръж и подкарай
кораба бързо край нея, че по-добре там да загубиш
само шестима другари, отколкото в кораба всички.” 110

Рече така, и веднага отвърнах й аз със словата:
„Хайде, тогава кажи ми богиньо, съвсем откровено:
ако избягна въртопа на дивия урод Харибда,
мога ли Сцила отблъсна, щом моите хора нападне?”

Рекох така аз, а тя, над богини богиня, отвърна: 115
 „Клетнико, още и тук ли жадуваш за подвизи бранни
 и не желаш дори пред безсмъртните ти да отстъпиш?
 Смъртна не е, но остана безсмъртно чудовище Сцила,
 сташна е тя, ненаситна, свирепа, непобедима.
 Тук смелостта не помага. Бегът е единствено средство. 120
 Миг до скалата в доспехи за бой ако ти се забавиш,
 аз се страхувам, връз тебе тя пак ще се спусне стремглаво
 с всичките свои глави, да отмъкне по още един мъж.
 Бързо отплавай оттам и на помощ зови Кратеида –
 майката, дето е Сцила, човешката напаст, родила. 125
 Тя ще попречи на Сцила повторно връз теб да се спусне.
 После ще стигнеш до остров Тринакия. Там са на паша
 гойните крави безчет и овците на Хелиос бога –
 кравите седем стада са, и седем стада са овците –
 по петдесет брави всяко – те ново потомство не дават 130
 и не измират. Стадата се пазят от двете богини –
 гиздавокосите нимфи Лампетия и Фаетуза –
 рожби са те на Неера и Хелиос Хиперионов.
 Щом ги роди и откърми, почтената майка ги прати
 остров далечен и двете – Тринакия, да обитават, 135
 за да пасат на баща си овците и гойните крави.
 Тях ако ги пощадиш и за родния край ако мислиш,
 скоро в Итака, беди претърпели, ще стигнете вие.
 Но ако ти ги докоснеш, на тебе и твоите хора
 аз предвещавам погибел. Когато ти сам я избегнеш, 140
 късно след много беди, без другари дома ще се върнеш.”
 Рече така, и веднага изгря златотронна Зората.
 Стъпки понесе веднага през острова светлата нимфа.
 Бързо възлязох отново на кораба. Там заповядах
 моите хора да дойдат и тежката котва да вдигнат. 145
 Пъргаво те се качиха, насядоха пак на редици
 и по вълни посивели удариха мощно греблата.
 Зад тъмноклюния кораб ни прати попътния вятър,
 съпровождача отличен в морето, надуващ платната,
 гиздавокосата Кирка, богинята с говор човешки. 150
 Всичките корабни вещи поставихме в ред и спокойно
 седнахме. Сочеха пътя и вятърът, и кормилата.
 Рекох потресен тогава на моите мили другари:
 „Не за един или двама, другари, е редно да знаят
 що ми предрече сега над богини богинята Кирка. 155
 Ще ви го кажа, че всеки да знае дали ще загинем,
 или е някак възможно от орис и смърт да избегнем.
 Първо поръча ми тя да страним он брега разцъфтял и
 от чародейния зов на примамливи морски сирени.
 Само на мен позволи да ги слушам. Но трябвало вие 160
 да ме овържете здраво за яката корабна мачта
 с върви и прав, да не мърдам, и тъй омотан да остана.
 А ако почна да моля или повелявам да бъдат
 снети от мене въжата, да стягате още по-силно.”
 Общата орис разкрих на другарите аз чрез речта си. 165
 Пъргаво якият съд, от попътният вятър понесен,
 стигна пред острова, в който живееха двете сирени.
 Вятърът стихна внезапно, в безветрие сглъхна морето.
 Силата на божество уталожих веднага вълните.
 Станаха моите другари и свиха платната – излишни, 170
 та ги надиплиха в трюма на дъното, после отново
 седнаха, с гладки вела да разпенят водите спокойни.
 С острия меч аз самият от въздушна пита огромна

дребни частици отрязях и с яките длани размачках.
 Восъкът скоро омекна, надвит от могъщия натиск 175
 и от лъча топлоносен на Хелиос Хиперионов.
 С восъка редом затъкнах ушите на всички другари.
 Те за ръце и нозе ме овързаха в бързия кораб
 с върви о мачтата прав и така омотан аз останах.
 Седнаха пак и с веслата запениха морската бездна. 180
 Стигнали бяхме, отгдето се чува екът на гласа ни.
 Плавахме живо, но скрит не остана чевръстият кораб,
 щом изравни се с брега. И запяха сирените звънко:
 „Тук, Одисее възпяван, тук, гордост велика ахейска,
 кораба спри, песента и на двете ни слушай омаян. 185
 Никой край нас не минава на кораба свой черноборден,
 без сладкозвучния глас от лъките ни цветни да чуе,
 но насладен у дома се завръща и мъдрост научил.
 Знаем ний всичко, което в полята край Троя аргейци,
 още троянци търпяха по волята на боговете. 190
 Знаем навред що се върши по тази земя многодарна.”
 Мамеше техният глас благозвучен. Сърцето да слуша
 жаждаше. С веждите знак заповеден дадох веднага
 да ме развържат. Но всички налегнаха здраво веслата.
 А Еврилох с Перимед от местата се дигнаха бързо, 195
 по-здраво да ме завържат и с още по-здрави вериги.
 Корабът щом се изплъзна от двете сирени далече
 и не долиташе вече дотам нито глас, нито песен,
 моите мили другари извадиха мекия восък,
 който им втиках в ушите, и махнаха моите върви. 200
 След като островът скоро изчезна зад нас, ненадейно
 чух аз бучене и зърнах вълна исполинска и пара.
 Моите хора от страх из ръце изтърваха веслата.
 Те се повлякоха с шум по вълните. На място застана
 корабът – губеха гласък веслата, заострени в края. 205
 Минах пред кораба аз и заръчах на моите хора,
 след като с кротки слова се обърнах към всеки отделно:
 „Скъпи, привикнахме ние към всякакви бедствия вече.
 Няма да срещнем беда по-голяма от тази, когато
 нас Полифем задържа в пещерата дълбока насила. 210
 Но и оттам ви изведох с решителност, доблест и разум.
 Тъй ще си спомняте, вярвам, и в тази опасност след време.
 Само каквото ви кажа сега, изпълнете с готовност.
 Дружно с гребла ударете дълбоките морски талози
 всеки от своето място. Дано с помощта на Кронион 215
 да се избавим от тази беда и смъртта да избегнем.
 Ето какво пък на тебе, кормчийо, наредам да помниш
 твърдо в ума си, додето насочваш извития кораб:
 кораба дръж надалече от парата и от приборя
 и към онази скала се стреми, да не би неусетно 220
 корабът да се изплъзне нататък за обща погибел.”
 Рекох така, и с готовност изпълниха моята воля.
 Но не обадих за Сцила, за неотменимата напаст,
 моите мили другари от страх да не хвърлят веслата
 и да не се натъпчат към търбуха на черния кораб. 225
 Но бях забравил в бедата печалния позив на Кирка.
 Тя ми съвсем забрани да обличам доспехи за битка,
 аз пък веднага навлякох прекрасни оръжия, грабнах
 копия две във ръце и на предната палуба стъпих.
 Бях предположил, че първом оттам върху нас ще се хвърли 230
 скалната жителка Сцила, да грабне другарите мили.
 Но не можах да я видя. Напразно насилвах очите

да се вторачвам във всеки овраг на скалата мъглива.
 Ето че плавахме вече в уплаха през тесния проток.
 Вляво заплашваше Сцила, Харибда богинята вдясно, 235
 ужас! – тя гълташе жадно солените морски потоци.
 После изригваше всичко, водата клокочеше страшно,
 сякаш котел върху огън ламтящ, а обилната пяна
 стигаше до върховете на двете скали. И когато
 сръбнеше още веднъж тя солените морски потоци, 240
 нейното гърло пред нас се разтваряше цяло. Скалата
 страшно гърмеше, отдолу кипеше по черното дъно
 пясък и тиня. Обхвана другарите бледият ужас.
 И докато от Харибда очаквахме своята гибел,
 спусна се Сцила и сграби от вития кораб шестима 245
 мои другари, и то най-добрите в мощта и ръцете.
 Щом към другарите аз и към бързия кораб погледнах,
 само видях как ръце и нозе се размахват над мене.
 Както висяха, със вопли те диреха моята помощ
 и ме зовяха по име за сетен път с ужас в сърцата. 250
 Както когато рибар от скалистия бряг за примамка
 спуска на въдица дълга в морето за дребната риба
 стръв, прикачена на бог от ливадния бик, и след малко
 той я подхвърля нагоре, във въздуха тя се премята,
 тъй се премятаха те към скалата летящи нагоре. 255
 Пред пещерата на входа шестглавият звяр ги разкъса.
 Жално към мене ръце те протягаха в страшната схватка.
 Много неволи изпитах по морските пътища бурни,
 никъде нищо по-страшно с очите си не наблюдавах.
 Минахме вече скалите, Харибда и дивата Сцила 260
 и забелязахме скоро красивия божески остров.
 Там по морави пасяха на Хелиос Хиперионов
 широкочелите крави прекрасни, овците му гойни.
 Още в открито море аз от черния кораб долавях
 ясното краве мучене и силното блеене овче, 265
 идеше то из кошари. Тогава си спомних в сърцето
 за ясновидното слово на тивския старец Тирезий
 и на ейската Кирка, която ми строго поръча
 аз да отбягвам земята на Хелиос – хорската радост.
 Рекох потресен тогава на моите мили другари: 270
 „Чуйте какво ще ви кажа, приятели опечалени!
 Искам пред вас да открия какво ми предсказа Тирезий,
 също ейската Кирка, която ми строго поръча
 аз да отбягвам земята на Хелиос – хорската радост.
 Там според техните думи ни чакало зло най-ужасно 275
 и затова насочете край острова черния кораб.”
 Рекох така и сърцата им мили се свиха в покрусата.
 А Еврилох на часа със слова непокорни отвърна:
 „Неумолим Одисее, безкрайна е твоята сила.
 Няма у тебе умора – у тебе е всичко желязно. 280
 Ти на другарите свои, от труд уморени, от бдене,
 не позволяваш да слязат на суша и там да приготвят
 в остров стаен сред вълните приятна вечеря за бодрост.
 А заповядваш без друго в припаднала нощ да блуждаем
 във от удобния остров отхвърлени в тъмни морета. 285
 Нощните бури са страшни, на бързите кораби носят
 черната гибел. А кой ще избегне ужасната орис,
 щом изведнъж върху нас връхлети с неочаквана буря
 Нот или буйният нощен Зефир, от които предимно
 бързите кораби гинат, дори без божествена воля? 290
 Нека, застигнати тука от тъмната нощ, да отстъпим

и на брега да приготвим вечеря до бързия кораб.
Утре отново в зори по морето обширно ще тръгнем.”
Рече така Еврилох. Съгласиха се другите с него.
Стана ми ясно тогава, че демон бе ди ни отрежда. 295
Аз се обърнах към него и рекох словата крилати:
„Аз, Еврилохе, съм сам, затова ме заставяте силом.
Но закълнете се всички пред мене с обвързваща клетва,
че ако срещнете пътем стада от овци или крави,
никой от вас не ще дръзне да вдигне ръка светотатна 300
нито овца, нито крава да коли. Но вие спокойно
яжте храната, която ни даде безсмъртната Кирка.”
Рекох така, и веднага се вклеха по моята воля.
След като те се заклекна и свършиха своята клетва,
здравия кораб прибрахме в опасан със зъбери залив 305
близо до сладки води и напуснаха всички другари
кораба. Почнаха те да приготвят умело вечеря.
Щом като своята жажда и глад утолиха напълно,
почнаха те да си спомнят със сълзи за своите другари,
дето ги Сцила отвлече от кораба вит и разкъса. 310
Както те ронеха сълзи, и тъмната вечер се спусна.
Стигна в последната трета нощта преди звездния залез.
Но срещу нас гръмовежеца Зевс изпроводи Борея
заедно с буря от вихри и с облаци черни забули
всичко – море и земя. И нощта от небето се свлече. 315
Щом се пробуди Зора розопръста, родена из здрача,
най-напред черния кораб под пещерен свод подслонихме,
гдето за одих и танц се оттегляха полските нимфи.
Свиках събрание аз и на всички другари заръчах:
„Има на бързия кораб, другари, храна и напитка. 320
Нека страним от стадата, че иначе зле ще изпатим.
Всичките крави и гойни овце притежава тук богът –
страшният Хелиос. Всичко той вижда и всичко той чува.
Рекох така аз и лесно предумах сърцата им смели.
Но непрестанно през целия ден свирепствува Нот и 325
никой друг вятър не вя освен Нот и от изтока Евър.
Докато имаха хляб и достатъчно пурпурно вино,
те от стадата страняха, че мил бе на всеки животът.
Щом се изчерпаха вече на кораба всички запаси,
почнаха моите другари от нужда на лов да излизат. 330
Всичко, каквото попадне, ловяха – и птица, и риба
с куки извити, защото гладът им гризеше стомаха.
Тръгнах веднъж аз самичък из острова, за да измоля
от боговете, дано ми покажат за връщане пътя.
След като аз се оттеглих далече от моите хора, 335
заветно място намерих, наквасих ръце и в молитва
всички безсмъртни приканих, които владеят Олимпа.
Сладостен съм те разляха веднага над моите клепки.
Зле Еврилох посъветвал тогава другарите мили:
„Чуйте, другари, речта ми, макар че сте опечалени: 340
истина всичките смърти са страшни за тленните хора.
Но е най-страшно от всичко от гладната смърт да погинем.
Нека гоените крави на Хелиос хванем за жертва
за боговете, които владеят небето широко,
а ако някога идем в Итака, земя на бащите, 345
там ще въздигнем веднага на Хелиос Хиперионов
най-пищен храм и прекрасни подаръци в него ще сложим.
Ако поиска той гневен зарад праворогите крави
нашия чълн да погуби в съгласие с други безсмъртни,
по-добре в мига да нагълтам вълна и така да намеря 350

гибел отколкото дълго на пустия остров да чезна.”
 Рекъл така Еврилох. Съгласили се другите с него.
 И те подбрали веднага на Хелиос гойните крави –
 От синьоклюния кораб пасели си ненадалече
 кравите широкочели, прекрасни с извити рогове. 355
 Тях, те, глупци, оградили, безсмъртните те призовали,
 ръснали кравите с гладки листа от дъб високолистен –
 нямало жълт ечемик върху борда на здравия кораб.
 Те след молитва заклали животните и ги одрали,
 та им наскели бедрата, с по два пласта лой ги покрили 360
 и на бедрата отгоре поставили кървави мръвки.
 Но като немали вино да ръснат горящите жертви,
 те ги полели с вода и утробата пекли на пламък.
 Щом изгорили бедрата, опитали дроба, сърцето.
 Другото вече на пръти нанизали те ненаситнено. 365
 Сладката дрямка тогава отлитна от моите клепки
 и се упътих към кораба бърз край брега на морето.
 Вече когато достигах на връщане вития кораб,
 там изведнъж ме обгърна лъхът на горената жертва.
 Стон аз изтръгнах от гръд и приканих небесните гръмко: 370
 „Татко наш Зевсе, и вий богове вековечни блажени,
 неодолимата дрямка ми пратихте само за гибел,
 моите спътници тук светотатствено дело да свършат!”
 Бързо при Хелиос стигна Лампетия дългоодеждна
 и извести за клането на гойните негови крави. 375
 Пламнал от гняв, той веднага така призова боговете:
 „Татко наш Зевсе, и вий, богове вековечни блажени,
 хората на Одисея Лаертов за мен накажете!
 Моите крави заклали безкрайно нахално. Те бяха
 мдята радост, когато по звездния свод се възкачвах 380
 или когато отгоре към твърдата суша се спусках.
 Ако за кражбата вие не отмъстите достойно,
 слизам в дома на Аида на мъртвите сенки да светя.”
 Тъй му отвърна Кронид, събирачът на облаци тъмни:
 „Хелиос ти продължавай да светиш над плодната почва 385
 за боговете всевечни и смъртнородените хора.
 Сам аз ще тресна със гръм оглушителен техния кораб
 и сред море винобагро на късове ще го разбия.”
 Туй аз узнах от Калипсо, богинята гиздавокоса.
 Тя пък самата призна, че от вестника Хермес го чула. 390
 Щом се завърнах обратно до кораба и до морето,
 всички другари един подир други обходих и смъмрих,
 но безполезно – лежах животните вече заклани.
 Скоро пред нас се явиха знамения на боговете:
 кожи пълзяха, мучаха на острите шишове мръвки 395
 печени или сурови и виеха с глас на животни.
 Моите верни другари пируваха цели шест дена,
 след като бяха подбрали на Хелиос гойните крави.
 Седмият ден щом настъпи, проведен от Зевса Кронион,
 най-сетне вятърът стихна, престана страхотната буря. 400
 Вдигнахме мачтата ние, развихме платната блестящи
 и по морето широко ударихме скоро веслата.
 След като островът лека-полека изчезна зад нас и
 вече не виждахме суша, а само небе и талази,
 облаци тежки и черни Кронид гръмовержецът спусна 405
 върху извития кораб, смрачи се под него морето.
 Корабът по-надалеч не можа да доплава. Внезапно
 с рев налетя върху нас ураганният западен вятър,
 скъса и двете въжета на мачтата буйната сприя.

Мачтата падна назад. Полетяха платна и въжета 410
 към наводнения трюм. Изведнъж острието на стълба
 тресна в главата кърмача и смаза му целия череп,
 а той самият, подобно гмурец, във въртопа цамбурна
 и тъй духът му безстрашен отлитна от своите кости.
 Блесна Кронион сред гръм и връз кораба мълния метна. 415
 Цял се разтресе съдът, от гърма на Кронион улучен.
 Мирис на сяра ни лъхна. Изпаднаха всички от борда
 и като морските врани заплуваха те по вълните
 около кораба. Зевс им отказваше пътя обратен.
 Аз се разтичах по чълна, додето вълна не откъсна 420
 двете стени от дървото на кила и той се оголи.
 Заедно с него се скърши и мачтата, но от върха ѝ
 още висеше въжето, от ремък изплетено здраво.
 Кила за мачтата мигом привързах със здравия ремък,
 седнах отгоре и плувнах понесен от грозните вихри. 425
 Скоро затихна Зефирът, надигнал страхотната буря.
 Нот подир него повя и ме в нови страдания хвърли:
 тласна ме той по обратния път към пастта на Харибда.
 Цяла нощ бях от вълните подмятан. При изгрева слънчев
 аз пред скалата на Сцила и злата Харибда осъмнах – 430
 тъкмо тя сърбаше жадно солените морски талази.
 Скочих, на ствола на дива смокиня високо се вкопчих
 и като прилеп увиснах на него. Не беше възможно
 нито с краката да стъпя, ни по-горе да се повдигна. 435
 Корени беше тя впила дълбоко, и вдигнала беше
 клони грамадни и дълги, та с тях да засенчва Харибда.
 Аз устойчиво прилепнал зачаках, додето Харибда
 мачтата с кила избълва обратно. Те пак се явиха –
 късно, по време, когато дома за вечеря се връща
 съдникът, вече разгледал делата на много младежи. 440
 Ето Харибда отново изригна из гърло гредите.
 Бързо отпуснах ръце и нозе и се тъй сгромолясах
 право във водовъртежа, встрани от гредите грамадни.
 Седнах веднага на тях и, с гребла сякаш, гребнах с ръцете.
 Вече не ми даде бащата на хората и боговете 445
 Сцила да ме забележи, и аз гибелта си избегнах.
 Девет дни бродих така. На десетия в нощ непрогледна
 от боговете бях хвърлен в Оигигия, там сладкопойната
 гиздавокоса властна богиня Калипсо живее.
 Тя ме прие и обикна. Защо ли това ви разказвам? 450
 Вчера в палата на тебе и твоята мила съпруга
 вече аз всичко разправих. На мене изглежда противно
 пак да излагам, каквото веднъж съм подробно разказал.

Тринадесета песен

ПРОЩАВАНЕТО НА ОДИСЕЙ С ФЕАКИТЕ И ПРИСТИГАНЕТО МУ В ИТАКА

Рече така Одисей. Занемяха наоколо всички,
в пълна омая седяха в голямата сенчеста зала.
А Алкиной на това отговори на свой ред и рече:
„Щом, Одисее, прекрачи на моята къща висока
медния праг, то, надявам се, няма по пътя обратен 5
повече пречки да срещнеш, макар че си немалко страдал.
Тази поръчка на вас ще възложя, старей, които
пиете ден подир ден искрометното почетно вино
заедно с мене в палата, заслушани в дивната песен:
сдиплихте дрехите вече в прекрасно изгладена ракла, 10
сложихте златни съсьди и дари прекрасни, които
вие, съветници знатни, донесохте на чужденеца.
Но да даде към това по котел и грамадна тринога
всеки от нас. Ще получим възмездие от общината.
За одного непосиле ще бъде подаръка щедър.” 15
Рече така Алкиной, и допадна речта му на всеки.
Станаха всички тогава да идат дома за отмора.
Щом се пробуди Зора розопръста, родена от здрача,
с якия меден съсьд се упъти към кораба всеки. 20
Мина през целия кораб мощта Алкиноева свята
и под седалките сам даровете прибра, да не пречат
там на гребците, когато заудрят весла по вълните.
Всички поеха тогава на пир към дома Алкиноев.
Бик за дошлите мощта Алкиноева свята принесе 25
жертва на Зевс буреносец, всевластен потомък на Кронос.
Хвърлиха в огън бедрата и почнаха пир велелепен
развеселени. Запя между тях вдъхновен песнопоят –
слепият тачен от всички мъже Демодок. Одисей пък
често обръщаше взор неспокойно към ясното слънце –
искаше то да залезе, че родният край го влечеше. 30
Тъй за вечеря жадува мъжът, за когото са цял ден
влачили здравия плуг в угарта винобагрите бици –
той засиява, щом види, че светлото слънце залязва,
и за вечеря дома с подкосени нозе се завръща.
Също така Одисей се зарадва на залеза слънчев. 35
И се обърна в мига към феаките веслолюбиви,
най-вече към Алкиноя изрече крилатите думи:
„О над мъжете феаки велики царю Алкиное!
Хайде, устройте ми пътя подир възлиятелна жертва.
Щастие вам пожелавам! Сърцето ми всичко получи – 40
кораб и дари богати. Дано боговете небесни
с тях да ме ошастливят – непорочна съпруга да видя,
щом у дома се завърна сред сродници живи и здрави.
Вие пък тук останете за радост на нежни съпруги
и на обични потомци, дано ви дарят боговете 45
благополучие лично. И зло да не стига народа.”
Рече така. Одобриха му всички речта и решиха
странника, който тъй умно говори, дома да изпатят.
На глашатая тогава мощта Алкиноева рече:
„В кратера вино смеси, Понтоное, на всичките гости 50
чаши подай, да въздигнем към Зевса бащата молитва,
странника тъй да изпатим на кораб в страната му родна.”
А Понтоной им размеси от меденосладкото вино,
чаши на всеки поднесе, и всички веднага възляха

на боговете, които владеят небето просторно, 55
всеки от своето кресло. Одисей богоравният стана,
чаша двууха предаде в ръка на Арета, след всичко
той се обърна към нея с крилатите думи:

„Дните навеки, царице, прекарвай безскръбно, додето 60
старост и скръб те споходят, които връхлитат на всеки.
Аз се прощавам. Бъди ти щастлива в палата въздигнат
с твоите рожби, с народа и с твоя съпруг Алкиноя!”
Рече така Одисей богоравният, прага прекрачи.
Заедно с него мощта Алкиноева прати вестител 65
да заведе Одисея до кораба бърз, до морето.
Също Арета проводи след него жени за прислуга –
първа робиня държеше хитон и прекрасна хламида,
друга получи поръка да мъкне затворена ракла,
а след тях трета понесе храната с червеното вино. 70
След като всички дойдоха до кораба и до морето,
скоро гребците подбрани приеха във вития кораб
всичко – храни и напитки, и в трюма ги те настаниха.
За Одисея веднага разтлаха те губер с възглавка,
та несмушаван да спи върху гладкия под на кърмата.
Ето че той се качи мълчешком върху борда и легна. 75
Седнаха всички по пейкати един подир друг на редици,
от провъртения камък отвързаха бързо въжетото,
после извиха назад и заудряха яко вълните.
Сън освежителен склопи клапачите на Одисея,
Сладостен сън и дълбок, на смъртта най-подобния образ. 80
Както четворка жребци под ярем из полето широко,
шибани с жилест камшик, едновременно всички препускат
бясно напред и едва им нозете докодват земята,
също тъй дигаше нос и съдът, а отзад, зад кърмата,
плискаше пурпур вълна и премяташе гребена шумно. 85
Коралът леко, без пречки, летеше. И ястребът даже,
бързата птица, соколът, не би го с крилете си стигнал.
В полет така устремено разсичаше морската бездна,
взел върху борда героя, сравним с боговете по разум,
който преди бе изпитал в сърцето си много неволи 90
в яростни битки с врага, сред стихийните морски талази.
Но сега спеше спокойно, забравил тегла и несгоди.
Щом окъм изток възлезе лъчиста звездата, която
първа вести близостта на Зората, родена из здрача,
и мореходният кораб в мига доближи до Итака. 95
Там бе свещеният пристан на Форкин, на морския старец,
на итакийска земя. От самият му вход към морето
две канари се издигат отвесно, снишени навътре –
пристана те защитават отвън от вълни исполински
и урагани, а вътре стои без въжа и без котва 100
всеки здрав кораб, когато пристане на своя стоянка.
В края на залива горе расте дълголиста маслина.
Близо до нея лежи пещера полуздрачна, приятна,
жилище тя е на нимфи, които се викат наяди.
Кратери във пещерата се пазят и стомни двуухи, 105
цели от камък, в които пчелите приготвят храната.
Нимфите там изтъкават на каменни станове дълги
тъкан, омайна за взора и багрена в морския пурпур.
Извори вечно там бликат. Навътре два входа отвеждат –
входът от север едничък открива за хората достъп, 110
входът от юг отреден е единствено за боговете.
Хора не влизат оттам, за безсмъртните той е запазен.
Заливът бе на гребците известен и в него те спряха.

Техният кораб се връза във сушата дополовина
 в бързия бяг, тъй мощно бе тласнат от яките мишци. 115
 Скочиха бързо гребците от крепко строения кораб
 и от издутия кораб изнесоха те Одисея
 заедно с мекия губер, с платното под него постлано,
 и го свалиха оборен от сън на крайбрежния пясък.
 После свелиха богатата, които феаките славни 120
 дар му дариха пред пътя по воля на мъдра Атина.
 Скътаха всичко грижливо мъжете до ствола маслинен
 не съвсем близо до пътя, оттам минувач да не дойде
 някоя вещ да плячкоса, доде Одисей си почива.
 Взеха те пътя обратен. Но бог Посейдон, забравил 125
 тази закана, която преди бе запратил в гнева си
 към Одисея божествен, въздигна молба към Кронион:
 „Зевсе, родителю, няма да бъда аз повече тачен
 от боговете безсмъртни, щом смъртни над мен се надсмиват,
 даже и тези феаки, които са мое потомство! 130
 Знаех добре, че след много беди Одисей ще се върне
 в родния край. Аз съвсем не желяех от връщане вкъщи
 да го лиша – обеща му го ти, и с главата си кимна!
 Но през море го отведоха, спящ върху бързия кораб,
 и го свалиха в Итака, дариха му дари несметни – 135
 купища злато и мед, и тъкани одежди той носи,
 толкова плячка самият не би спечелил от Троя
 никога, даже без спънки да беше отнесъл дела си!”
 Тъй му отвърна Кронид, събирачът на облаци тъмни:
 „Странна е твоята реч, земетръсецо широковластен! 140
 Тебе ли никак не тачат безсмъртните? Как е възможно
 с най-стар и най-знатен бог тъй презрително да се отнасят?
 Ако пък смъртен подведен от сила и дързост, на тебе
 почит откаже, ти можеш да му отмъстиш безпощадно!
 Действуйвай както желяеш, сърцето ти както поиска.” 145
 А Посейдон, земетръсният бог, му веднага отвърна:
 „Аз, Чернооблачни, тозчас постъвал бих, както ми казваш,
 ако не бях непрестанно възпиран от твоята ярост.
 Но ще разбия сега феакийския кораб прекрасен,
 щом се завръща, отвел чужденеца по морския пурпур, 150
 най-после те да престанат по родни страни да изпращат
 странници, и ще опаша града им с планински вериги.”
 Тъй му отвърна Кронид, събирачът на облаци тъмни:
 „Ето, мой драги, какво според мене е мъдро и прави:
 щом като всички мъже от града отдалеч забележат 155
 корабът как се задава, пред тях на скала превърни го,
 но да запазиш вида му за обща почуда на всички,
 после самия им град ще опашеш с планинска верига.”
 След като бог Посейдон земетръсец изслуша съвета,
 тръгна за Схерия, гдето живее народът феакски. 160
 Там той зачака. Когато съдът мореходен изникна
 в своя стремителен бяг, земетръсният бог доближи го
 и на скала го превърна, на дъното той го затъкна,
 с яката длан го затисна и после оттам си отиде.
 Много крилати слова на брега си разменяха шумно 165
 веслолюбивите смели феаки, моряците славни.
 Тъй се провикнеше някой, обърнал очи към съседа:
 „Кой ли – горно ни! – скова сред морето чевърстия кораб,
 идещ към родния остров? Видяхме го толкова близо!”
 Викнеше някой така, но не знаеха що ги очаква. 170
 А Алкиной им отвърна тогава и тъй заговори:
 „Древна прокоба – горко ми! – над мене сега се изпълва,

сам Посейдон земеръсец останал от мен недоволен,
че без вреда по морето отвеждаме всякакви смъртни. 175
Някога щял да разбие тук кораб чевръст феакийски,
щом се завръща отвел чужденец, по морето лазурно,
щял Посейдон да опаше града ни с планинска верига.
Старецът тъй ми предрече и всичко напълно се сбъдва.
Само каквото ви кажа сега, да изпълним задружно:
не придружавайте вече дошли в столнината ни гости 180
за домовете им. Нека дванадесет бика подбрани
на Посейдон принесем, та дано прояви милостта си,
богът дано не опаше града ни с планинска верига.”
Рече така, и в уплаха доведоха бици за жертва.
Ето възнесоха жарки молитви към цар Посейдона 185
за феакийския град вси старей и вождове знатни
прави край жертвен олтар. – Одисей се пробуди от своя
сън върху родна земя, от която отсъствува дълго,
той не позна я, защото навред божеството насипа
гъста мъгла, дъщерята на Зевса Атина да стори 190
неузнаваем героя, на него тя всичко да каже –
нито съпруга, ни близки, ни граждани да го съгледат,
докато той отмъсти на женихите за дързостта им.
Ето защо за очите на царя изглеждае чуждо
всичко – и ширни пътеки, и ристани гостоприемни, 195
Пищно разцъфнали клони, скали с върхове до небето.
Скочи, изправи се той, заogleжда земята си родна,
сълзи горчиви зарони, заудря бедрата си с длани
и в безутешна печал Одисей изговори словата:
„Горко на мен! Сред какви ли съм смъртни попаднал? 200
Варвари диви ли тук обитават, на правдата чужди,
или пък хора сърдечни, които безсмърните тачат?
Всичките тия богатства къде да потуля? Самият
аз где да ида? Защо при феаките там те останах?
Можех в палата на друг от царете могъщи за помощ 205
аз да прибягна и той у дома да ме прати обратно.
Що да направя с благата, не зная, а тук не желая
да ги оставя – боя се, че плячка на други ще станат.
Срамно! Аз виждам сега, че не бяха със светъл разсъдък
и справедливи към мене старей, велможи феаки! 210
В чужда страна ме захвърлят те, а свещено се клеха,
че ме отвеждат направо в Итака, на острова слънчев.
Нека им Зевс отмъсти! На бездомните гости закрилник,
всички ни той наблюдава и някой сгреша ли, тежко му!
Но най-напред даровете си аз да пресметна, да видя 215
Нещо не са ли отнесли от трюма на вития кораб!”
Рече тъй и запресмята той всички прекрасни триноги,
медници светли и злато, и дивно тъкани одежди.
Всяка вещь беше на място. В тъга за земята си родна
той се зарея тогава по шумния бряг на морето 220
горко да плаче. И ето до него пристъпи Атина.
Беше престорена тя на младеж, на пазач на овците –
строен и нежен, по образ същински потомък на властник.
Метнала бе на плещите си мантия сдиплена двойно,
стискаше копие в длан, а кракът ѝ блестее в сандали. 225
С радост я зърна героят, насреща към нея пристъпи
и на богинята рече веднага крилатите думи:
„Първи ти, друже ме срещаш, тук в тази земя непозната!
Радвай се и приближи се без вражеска мисъл в сърцето!
Но запази ми богатствата ти, запази ме и мене! 230
Както на бог ти се моля и пред коленете ти падам.

Още това извести ми открито, добре да го зная:
 кой е народът, кои са мъжете, коя е земята?
 Остров ли виждам, от слънце огряван, или във морето
 от плодородната суша брегът надалече се вдава?“ 235

А ведрооката дева Атина така му отвърна:
 „Глулав си, страннико, ти или идеш от много далече,
 щом ме наистина питаш за тази страна – на земята
 тъй неизвестна не е тя – познават я много народи,
 както които живеят на изток и слънцето гледат, 240
 тъй и които живеят назад към тъмата, към залез.
 Почва скалиста тя има, удобна не е за обмянка –
 но не напълно неплодна, макар без обширни ливади.
 В нея свободно покълват зърната, буят и лозите –
 дъжд и богата роса благодатната почва оплождат. 245
 Пасища и за кози, и за крави по нея се стелят,
 в нейните гъсти гори водопоите миг не пресъхват.
 Страннико, нейното име Итака е стигнало Троя –
 тя пък, разказват, лежи надалеч от земята ахейска.”
 Рече така тя, и радост обзе Одисея страдален – 250
 той се възрадва, задето за родния край му говори
 на щитодържеца Зевс дъщерята Палада Атина.
 Той се обърна към нея и рече крилатите думи
 (но задържа мисълта, на словата си воля не даде –
 хранеше винаги в гръд Одисей хитрини многобройни): 255
 „Чух за Итака аз още в обширния Крит, през морето
 много далече. Сега и отблизо я виждам, пристигнал
 с тези богатства. Оставих аз толкова и на децата.
 А се измъкнах, защото погубих на Идоменея
 скъпия син Ортилох бързоноги – в просторния остров 260
 всички способни мъже побеждаваше с бяг в напревара,
 но пожела да заграби от мене троянската плячка,
 зарад която изстрадах в сърцето беда и неволи
 в яростни битки с врага сред стихийните бранове морски,
 че съм отказал да бъда покорен боец на баща му 265
 още в полята на Троя, предвождал съм свои другари.
 Него, когато се връщаше сам от полето погубих
 с медното копие близо до пътя в засада с приятел.
 Черната нощ бе покрила тогава небето и никой
 смъртен не ме забеляза, в нощта похитих му душата. 270
 След като с острата мед го лиших от живота, веднага
 при финикийците славни до близкия пристан прибягнах
 и се обърнах към тях, подобаващи дарове дадох.
 И ги помолих да ме заведат върху кораба свой в Пилос
 или в Елида, прекрасния край, где епейците властват, 275
 но ги отведе от пътя напорът на буйния вятър
 въпреки тяхната воля – не искаха да ме измамат.
 Тъй отклонени от пътя доплавахме в нощния час тука.
 В залива влязохме трудно чрез гребане, и за вечеря
 никой от нас не помисли, макар че от глад премаляхме. 280
 Тъй, току слезли от борда, на пясъка легнахме всички.
 Само за миг изнурен съм попаднал във сладостна дрямка.
 А финикийците снели от кораба тумбест нещата
 и ги положили тук върху пясъка, гдето почивах. 285
 Бързо отплавали те за Сидония, край многолюден.
 Аз пък останах самин на брега със сърце нажалено.”
 Рече. С усмивка Атина, богинята блестящо
 леко с ръка го погали, превърната в млада невеста –
 стройна, с прекрасно лице, в ръкоделия светли изкусна.
 Тя се обърна към него и рече крилатите думи: 290

„Трудно ще може на теб да надвие хитрец и измамник
 в разни похвати, дори да е бог от небето просторно.
 Ти, находчиви хирецо, в коварства, лъжи ненаситен,
 тука на родната почва пристигнал, съвсем не забравяш
 и хитрина, и притворства, с които си свикнал от къщи. 295
 Но да оставим това настрана, че и двамата знаем
 що е полезно, защото сред смъртните в разум и речи
 ти си далеч най-добрият, а аз между всички безсмъртни
 с мъдрост и хитрост се славя. Но как не можа да познаеш
 ти дъщерята на Зевса Палада Атина, която 300
 винаги в тежки неволи до тебе стоя и те пазя,
 и те направи любим за сърцата на всички феаки.
 Тука пристигнах сега да обмислим ти как да постъпваш
 и за да скрия благата, които по моята воля
 ти от феаките славни получи на път за дома си, 305
 и за да знаеш какво ти подготвя съдбата, когато
 в своя прекрасен дом стигнеш. Понасяй я, искаш, не искаш.
 Ни на жена, ни на мъж не изказвай ти своята тайна,
 че се завърна обратно след бродене, но мълчешката
 мъки посрещай, додето търпиш дързостта на мъжете.” 310
 Тъй на това Одисей, находчивият мъж, отговори:
 „Трудно, богиньо, теб смъртен познава, когато те среща,
 колкото вещ и да бъде, че всякакъв образ приемаш.
 Зная аз много добре, че ти беше към мен благосклонна
 в края троянски, додето воювахме ние, ахейци. 315
 Но откогато затрихме великия град на Приама
 и по морето пустинно разсея ахейците богът,
 аз оттогава те, дъще на Зевса, ни виждах, ни чувах,
 ти да възлизаш на кораба чер от беди да ме браниш.
 Но непретанно в гърдта ми терзаеше горест сърцето, 320
 бродех, докато накрай боговете ме спасиха от злото.
 Само когато в богатия край на феаките слязох,
 ти ми повдигна духа и сама до града ме заведе.
 В Зевсово име обгръщам нозете ти – аз се съмнявам,
 че съм пристигнал в Итака, огряна от слънце, навярно 325
 в чужда страна съм нещастно попаднал и само с насмешка
 ти ми разказваш това, с хитрини да подмамиш ума ми!
 Право кажи ми – на родна земя ли наистина стъпих?”
 А ведроока богиня Атина тогава отвърна:
 „Винаги дух предпазлив, Одисее, в гърдите си храниш. 330
 Ей затова аз не мога в нещастие да те напусна –
 благоразумен си ти, находчив и изпълнен със мъдрост.
 Всеки друг, странствувал дълго, когато си върне, веднага
 радостен тръгва за в къщи, да види чада и съпруга.
 Но ти не бързаш за тях да разпитваш и да разузнаваш, 335
 докато сам не изпиташ жена си. Стои тя самотна
 в твоето жилище, гдето във вечно очакване тъжна
 целите нощи и дни проживява в потоци от сълзи.
 Нито за миг аз не се колебах, но, напротив, в ума си
 знаех, че пак ще се върнеш, загубил си всички другари. 340
 Но не желяех със брата на моя баща да воювам –
 със земетръсния бог Посейдона. Сподавя той злоба
 гневен, че ти на сина му обичен отне светлината.
 Ето, да вярваш, пред теб ще покажа местата в Итака.
 Ей там е святият пристан на Форкин, на морския старец. 345
 В края на залива горе расте дълголиста маслина.
 Близо до нея лежи пещерата с приятния сумрак –
 място, свещено за нимфи, които се казват наяди.
 В дрезгавината под нейния свод си принасяше често

ти на свещените нимфи изрядни добичета в жертва. 350
Ето и Нерит – планината, потънала цяла в зелено.”
Рече и облака пръсна. Пред него се ширна земята.
Радост обзе Одисея божествен страдален, щом зърна
свидния край. Коленичи, целуна той плодната почва
и към свещените нимфи издигна ръце за молбата: 355
„Нимфи наяди, девойки на Зевса, не съм се надявал
тук да ви видя. Бъдете от мене с любезна молитва
пак поздравени. Тъй, както преди, дарове ще ви нося,
щом плячконосната щерка на Зевса милостиво помогне
жив да остана сега, и синът ми любим да израсне.” 360
А ведроока богиня Атина тогава отвърна:
„Само спокоен бъди! Не мъчи си сърцето с тревоги!
Нека да скрием грижливо сега в пещерата просторна
всичките твои богатства, за тебе те да оцелеят.
Двамата после ще милим какво е разумно да сторим.” 365
Рече така тя и влезе във сумрака на пещерата,
опипом място потайно затърси. Синът на Лаерта
всичко донесе до входа – и злато, и медни съсъди,
дивни одежди, които феаките дар му дариха.
Там надълбоко ги скъта и камък пред входа постави 370
на щитодържеца Зевс дъщерята Палада Атина.
Седнаха двама тогава до мощния дънер маслинов,
за да обмислят добре гибелта на женихите дръзки.
Първа от тях ведроока богиня Атина изрече:
„Зевсороден Лаертиде, герой находчив Одисее! 375
Хай помисли как с ръка да накажеш женихите дръзки!
Трета година в дома господарствуват те своеволно
и се домогват със зестра до твоята дивна съпруга.
Твоето връщане вечно тя чака. В тъга непрестанно
всички момци обнадеждава, на всеки отделно се врича, 380
праща му вести приятни, но друго в сърцето замисля.”
Тъй Одисей, находчивият мъж, отговори и рече:
„О, богове, та наистина щях да изпитам съдбата
на Агамемнон Атреев, когато се връщам в палата,
ако, богиньо, не беше ми всичко навреме разкрила. 385
Но посъветвай ме как на женихите да отмъстя аз.
Близко до мене бъди, да ми смелост самата ти вдъхваш,
както когато рушахме стените на Троя.
Ако сега, Мороока, със същата страст ми помагаш,
мога и с триста мъже на сражение сам да изляза 390
с тебе могъща богиньо, и с твоята близка подкрепа.”
Тъй му отвърна Атина, богинята бляскавоока:
„Не, аз не ще те оставям, от погледа не ще те изпусна,
вече когато пристъпим към дело. И вярвам, че много
нагли женихи, които сега ти пилеят имота, 395
с мозък и кръв ще опръскат наскоро безкрайната почва.
Но най-напред да те сторя за смъртните неузнаваем!
Твоята бляскава кожа по гъвкото тяло ще сбърча,
русите къдри ще махна от твоето теме и в дрипи
ще те покривя, да гледа на тебе с отвращение всеки. 400
И ще помътя очите, които сега са искрящи,
уроден ти да изглеждаш пред тези безсрамни женихи
и пред сина и жена си, които остави в палата.
Но най-напред се опитай ти сам да намериш свинаря,
който ти варди свинете и верен на тебе остава, 405
твоя син също почита и умната Пенелопея.
Все до свинете прекарва, при тях ще го свариш. Пасе ги
близко до Гарван – скалата до извора на Аретуза.

Пият те тъмна вода и ядат в изобилие жълъд,
 още и друго, което подсилва маста у свинете. 410
 Там остани, приседни и подробно го питай за всичко.
 Аз пък ще ида във Спарта, страната с прерасни невести,
 да призова Телемаха, сина ти любим, Одисее –
 в ширния Лакедемон той отиде при цар Менелая
 вести да чуе за теб – ако някъде още живееш.” 415
 А Одисей, находчивият мъж, ѝ отвърна и рече:
 „Щом си ти знаела всичко, защо си го крила от него?
 За да се рее в морето безплодно и бедствия много
 там да изстрада, а други имота му тук да пилеят?”
 И му отвърна Атина, богинята бляскавоока: 420
 „За Телемаха душата си много недей натъжава!
 Аз го ама придружих да си слава велика спечели
 в туй пътешествие. Грижи в дома на Атрида той няма,
 там несмушаван прекарва и всичко в обилие има.
 Вярно, момците го дебват в засада на черния кораб, 425
 търсят смъртта му, преди да достигне земята си родна.
 Но не изпитвам боязън. По-скоро пръстта ще покрие
 всички женихи, които имота ти дръзко пилеят.”
 Рече така и докосна с вълшебния жезъл героя,
 сбърчи му светлата кожа по гъвкото негово тяло 430
 и заличи от главата му русите къри, обгърна
 цялото негово тяло със кожа на немощен старец,
 после помъти очите, които доскоро искряха,
 метна му скъсана дреха и дрипав хитон му навлече –
 беше той в кръпки, нечист и просмукан от пушек зловонен, 435
 а на плещите провеси съдрана еленова кожа.
 Даде му гола тояга в ръце и торба парцалива,
 цяла в петна – вместо ремък тя имаше връз за презрамка.
 Щом се сговориха те, разделиха се – литна Атина
 право към Лакедемон, град свещен, при сина Одисеев. 440

Четиринадесета песен

РАЗГОВОРЪТ НА ОДИСЕЙ С ЕВМЕЙ

А Одисей от брега заизкачва неравна пътека
през висините към ръта, на който Атина посочи
горския дом на Евмей. Най-усърдно от всичките роби
на Одисей божествен залягаше той на имота.
Свари го седнал на пруста. Пред него на място обзорно 5
двор се простираше ширен, опасан с висока ограда.
Нея пък вдигна висока и чудна за свинското стадо
тука свинарят божествен, когато героят отплава,
без помощта на Лаерт престарелия и Пенелопа.
С плет от трънаци зида тежкокаменен беше обхванал, 10
още край него затъкнал редица от колове здрави
гъсто от двете страни, а кората грижливо олющил.
Беше иззидал свинарят дванайсет свинарника в двора
близо един до друг, те за леговище бяха. А вътре
по петдесет свини-майки лежаха запрени на пода, 15
другите – само шопари – ношуваха във на открито.
Бяха те по-малобройни. Женихите богоподобни
им намаляваха броя при свойте гощавки, свинарят
трябваше всякога нов най-охранен шопар да им праща.
Триста шейсет от свините оставаха всичко на всичко. 20
Четири псета лежаха край тях като лъвове стръвни.
Бе ги отгледа самият свинар, господар на свинари.
Той за нозете си тъкмо кроеше приседнал сандали,
режеше бикова кожа, прекрасно обагрена. Други
трима свинари отишли в полето със свинското стадо. 25
Бе по принуда четвърти заминал в града, за да води
там на женихите нагли свиня многогойна за пира,
след като те я заколят, душата с месо да услаждат.
Но изведнъж Одисей съзряха свирепите псета
и се нахвърлиха с лай върху него. Приклекна героят 30
благоразумно и пусна кривака си той из ръцете.
В своите собствени двори усетил би болка срамотна,
но се завтече свинарят през двора със стъпка припряна
към разярените псета, забравил за бичата кожа.
Гръмко подвикна, с градушка от камъни той ги прогони 35
в разни посоки и поздрав към своя стопанин отпрати:
„Старче, от псетата щеше насмалко да бъдеш разкъсан
изневиделица! Щях да си лепна навеки позора!
И без това са ми дали всевечните толкова мъка:
за богоравния цар продължавам все още да жала – 40
аз угоявам и храня свине за гощавка на чужди,
а господарят, навярно лишен от покров и прехрана,
странствува някъде в град и земя на далечни народи,
ако е жив и лъчите на слънцето той ако гледа.
Ала последвай ме, старче, в колибата влез, за да можеш 45
да си наситиш сърцето с наслада от хляб и от вино
и да ми кажеш отгде си, какви изпитни си понесъл.”
Рече свинарят божествен така и го вътре въведе.
Там го покани да седне, постла му той ложе от съчки
и го покри на козел дългобрад с козинявата кожа – 50
своята нощна постеля – а странникът радостен, дете
той е приет от свинаря, изрече крилатите думи:
„Зевса зова и всевечните аз да ти пратят, мой скъпи,
всичко, каквото желаеш, защото ме срещаш радушно.”

С тези слова ти, свинарю божествен Евмее, отвърна: 55
 „Страннико, нямам аз право, и по-клет от тебе да дойде,
 странника аз да отхвърлям. От Зевса проведени идат
 странници, още бедняци. Макар че посрещаме скромно,
 ние посрещаме с обич. Такава е робската участ –
 вечно живее в боязън, особено с нови стопани, 60
 че боговете лишиха от път за родината този,
 който бе тъй благосклонен към мене. Имот би ми дал той –
 къща, участък земя и желана от всички невеста,
 както постъпва добрият стопанин към предан служител,
 който се сили за него, и Зевс награждава труда му. 65
 Ето и този мой труд, върху който залягам, успява.
 Щях да съм щедро дарен, ако тука старееше царят.
 Но той погина! Дано да пропадне родът на Елена
 целият! Тя преломи колената на много герои!
 И Одисей за мъстта за честта на Атрида потегли 70
 към конехранната Троя с троянците да се сражава.”
 Рече така той, пристегна си с пояса бързо хитона,
 влезе в свинарника, гдето лежаха стадата прасета,
 две отдели и измъкна, и двете заколи за жертва
 и ги опърли, наряза, на шишове после наниза, 75
 всички на огън опече и пред Одисея постави,
 след като още горещи с брашно ечемичено ръсна,
 смеси след всичко в съдина от меденосладкото вино,
 седна срещу Одисея и с тези слова го покани:
 „Яж, чужденецо, каквото за робите тук се полага – 80
 само прасета. Гоени шопари женихите лапат,
 без да им тръпнат сърцата в уплаха пред съд безпощаден.
 Но боговете блажени нечестни дела не обичат,
 честният труд те почитат и законността уважават. 85
 Недружелюбните хора дори, враговете, които
 чужда земя покоряват, и Зевс я остъпва за плячка,
 щом към родината тръгват на кораб с огромни богатства,
 също в душите изпитват уплаха пред близки отплата.
 Тези пък слушали глас прорицателен на боговете
 за гибелта му и никак не мислят по начин приличен 90
 ни за сватосване, ни за завръщане по домовете,
 а безпощадно съсипват имота му те и нехаят.
 Колкото дена изпраща и колкото нощи Кронион,
 не по една и по две от свинете му колят за жертва,
 с неутолявана жажда и виното също му черпят. 95
 Беше несметно богато имането на господаря,
 толкова нямаше други на черната суша, ни тука
 в нашия остров Итака. И двайсет човека не могат
 толкова общо да имат. Сега ще го сметна пред тебе –
 крави дванайсет черди върху сушата, толкова овчи, 100
 толкова свински стада и стада от кози разпилени.
 Вардят ги и чужденци, и пастирите на господаря;
 тука пасат из Итака стада единадесет кòзи
 ненадалеч от морето. Кадърни момци ги наглеждат.
 Ден след ден всеки от тях по глава на женихите праща – 105
 който от всичките тлъсти козли най-добър се окаже,
 ден след ден аз пък изкарвам на паша и вардя свинете,
 а най-добрата свиня на женихите пращам след избор.”
 Рече така. Одисей пък си ревностно мръвка ядеше,
 пиеше, без да продума, кроеше смъртта на момците. 110
 След като яде и вече душа с ядивата насити,
 своята собствена чаша свинарят с напитки напълни
 и му поднесе да пие, а той от сърце се зарадва,

взе я в ръка и такива крилати слова му изрече:
 „Друже мой, кой господар те е купил със свое богатство, 115
 кой тъй могъщ и заможен по твоите скорошни думи?
 Ти нали каза, че за честта на Атрида загинал?
 Може би някъде все съм го срещал, кажи ми ти кой е.
 Зевс, боговете всевечни единствени могат да знаят
 няма ли нещо за него да кажа – далече съм бродил.” 120
 Тъй му веднага отвърна свинарят водач на свинари:
 „Старче, тук скитникът, носещ известия на господаря,
 няма да бъде тъй лесно повярван от син и съпруга.
 Друмници разни с надежда за пишни гощавки и дари
 често ни басни разказват, немарят за чистата правда. 125
 Стъпи ли някой бездомник на остров Итака, веднага
 при господарката тича и разни измислици брътви.
 Тя го приема, гости и разпитва подробно за всичко,
 а от очите ѝ капят неспирно тъжовните сълзи.
 Тъй е с жената, която съпругът изчезне в чужбина. 130
 Старче, желяш и ти небивалици да съчиняваш,
 някой дано ти даде да наметенщ хитон и хламида.
 А на героя навярно са кожа от кости одрали
 птици и псета проклети, животът го вече напуснал.
 Или го риби изяли и белите негови кости 135
 тлеят на бряг неизвестен, зарити в дълбокия пясък.
 Тъй е пропаднал той там, а оставил домашни и близки,
 най-вече мене, във вопли. Аз никога няма да срещна
 друг тъй любезен стопанин, където сега и да ида,
 и при баща, и при майка дори да се върна отново 140
 в къщата, гдето съм раждан и гдето израснах от малък.
 Толкова вече за тях не тъгувам, макар че копнея
 в родния край да отида, с очите си аз да ги видя.
 Не! Отдалече тъгувам единствено за Одисея.
 И, чужденецо, не дръзвам аз да го наричам по име, 145
 даже когато отсъства – държеше се с мене любезно.
 „Бате” му винаги казвам, макар че е много далече.”
 Тъй след това Одисей, богоравният страдник, отвърна:
 „Друже, понеже отричаш и все настояваш, че няма
 той да се върне, и вечно остава без вяра духът ти, 150
 не току-тъй ще разкрия пред тебе, а с клетва велика:
 той ще се върне дома! За вестта ще поискам награда,
 след като вече се върне и в своето жилище влезе
 (плащ да получа от тебе, прекрасен хитон и хламида),
 а дотогава, макар и в неволя, не ще ги приема. 155
 Както вратите на Хадес омразен на мене е този,
 който притиснат от нужда, разправя измислици само.
 В Зевса се вричам и в тази тук гостоприемна трапеза,
 също в огнището на Одисей, до което съм стигнал –
 всичко това ще се случи тъй, както аз го известявам: 160
 още през тази година дома Одисей се завръща.
 Месецът щом си отmine и следният щом го замести,
 той ще се върне дома да накаже ония, които
 тук унизяват жена му и светлия негов потомък.”
 А пък свинарят божествен Евмей му отвърна и рече: 165
 „Нито наградата, старче, за радостна вест ще получиш,
 ни Одисей ще се върне дома. Затова най-спокойно
 пий. Да говорим за друго. Недей да ми спомняш за нищо.
 Винаги скръб ми изпълва сърцето в гърдите, когато
 някой със слово ми спомни стопанин прославен. 170
 Но да оставим и клетви! Дано Одисей да успее
 да се завърне тъй, както жадувахме аз, Пенелопа,

славният старец Лаерт, Телемах богоравният момък –
 повече аз съм печален сега за сина Одисеев,
 за Телемах. Избуя той подобно фиданка под грижа 175
 на боговете и няма да бъде по-долен сред всички
 и по снага, и по образ от своя възлюбен родител!
 Но му помътил навярно ума от безсмъртните някой
 или от смъртните хора и той към свещения Пилос
 тръгна за вест от баща си. В засада женихите знатни 180
 чакат да тръгне обратно и там да затрият безследно
 славното име, рода на Аркизий от остров Итака.
 Повече да не говорим за него, било че пропадне,
 или избяга и Зевс си над него ръката простира.
 Но разкажи ни ти, старче, за твоите собствени мъки. 185
 Още това извести ми открито, добре да го зная:
 кой си? Отгде си? Градът ти къде е? Кой са баща ти,
 майка ти? Кораб къде те доведе? С кои мореходци
 в наша Итака доплава? Пред другите как те зовяха?
 (Ти не си тука по суша пристигнал, от всичко е явно.)” 190
 Тъй Одисей, находчивият мъж, му веднага отвърна:
 „Всичко това ще разкрия пред тебе съвсем откровено:
 ако и двамата с теб разполагахме в тази колиба
 с гозби и сладка напитка за по-продължително време,
 тук да пируваме кротко, а други за нас да работят, 195
 може да мине и цяла година, и пак не ще мога
 разказа свой да привърша за моите мъки, които
 аз претърпях и изстрадах по волята на боговете.
 Славя се аз, че родът ми от ширния Крит произхожда
 и че съм син на заможен баща. Синове още много 200
 имаше той у дома си – родени, отгледани бяха
 те от законна съпруга, пък аз съм роден от робиня,
 но се отнасяше с мене тъй, както със брачните рожби
 Кастор, синът на Хилак, и за негов потомък минавам.
 Беше той като бог от народа на Крит уважаван 205
 зарад богатство и доблест и за синове знаменити.
 Но смъртоносните Кери прибраха наскоро баща ми
 долу в дома на Аида. Наследството му поделиха
 гордите негови рожби и теглиха жребий за него.
 Само нищожен участък и къща за мен поделиха. 210
 Все пак успях да си взема жена от заможна коляно
 заради моята годност – по разум не бях некадърен,
 нито в сражение мудар. Сега е отминало всичко.
 Но по стърнището лесно обраният клас се познава.
 Нелеко бреме от мъки и скръб ми превиха гръбнака. 215
 Вярно, Атина и Арес ми вдъхваха някога смелост
 и дръзновение в боя. Когато устройвах засада
 заедно с храбри мъже и замислях беда на вразите,
 аз не изпитах в сърцето боязън за собствена гибел.
 Винаги пръв полетях и с мед островърха улучвах 220
 всекиго от враговете, когото застигах в полето.
 Бях аз такъв във война, не обичах труда из нивята,
 нито къшовност, която отглежда прекрасните рожби.
 Винаги аз съм желал яковеслени кораби бързи,
 бойна глъч, копия гладки и остри стрели дългометни – 225
 все ужасии, които поражат у другите трепет,
 а са от мене желани, че бог ги е вложил в гръдта ми.
 Хора различни – един си харесва едно, а друг друго.
 Още преди синовете ахейски да слезем пред Троя,
 девет съм пъти повеждал мъже върху кораби бързи 230
 срещу мъже чуждоземни и плячка богата добивах.

Аз сам подбирах голям пай. По жребие после
 Част получавах. Така ми нарасна имотът и скоро
 станах могъщ и почитан от всички критяни. Когато
 Зевс, далнозрящият бог, бе замислил ужасния поход, 235
 в който на толкова много мъже преломи колената,
 мене заставиха те с достославния Идоменея
 кораби да поведе срещу Троя. И нямаше начин
 да се откажа. Принуди ме властният глас на народа.
 Девет години се бихме там ние, ахейските войни, 240
 а на десетата вече, града на Приам разрушили,
 тръгнахме пак за дома, но разпръсна ахейците богът.
 Зевс промислителят зло срещу клетника мене замисли.
 Само за месец се радвах щастлив у дома на потомци
 и на законна съпруга, на много богатства. А после 245
 страст ме обхвана да плавам далеч през море към Египет.
 Кораби скоро приготвих, намерих безстрашни другари.
 Кораби девет приготвих и скоро гребците дойдоха.
 Моите верни другари пируваха цели шест дена,
 аз им тогава доставях в обилие жертвен добитък – 250
 за боговете да колят и пиршества да продължават.
 В седмия ден от обширния Крит се качихме на кораб
 и по открито море с поривистия северен вятър
 плунахме сякаш по бързей надолу. И нито един съд
 там не получи повреда. Пътувахме здрави и бодри 255
 весело. Сочеха пътя и вятърът, и кормилата.
 Стигнахме в петия ден пълноводния ток на Египет.
 Там до потока Египет извитите кораби спряха.
 Дадох веднага повеля на мои подбрани другари
 кораба във да изтелят и близо да бдят неотстъпно. 260
 Други изпратих напред да огледат съседната местност.
 Дръзки от своята сила, започнали те да вилнеят
 из плодовития край на египетски мирни орачи,
 техните кротки жени и деца малолетни подбрали,
 а пък мъжете избили. Викът им се чул до града чак. 265
 Чули им гръмките вопли, египтяните там наизлезли –
 още в зори. Загъмжа от коне и пешаци полето,
 и от искрящи доспехи. Но в бяг безразборен обърна
 Зевс гръмлюбецът всички другари. Те нямаха смелост
 мъж срещу мъж да застанат, че гибел отвред ни грозеше. 270
 С острата мед умъртвиха мнозина от моите хора,
 други откараха живи за труд принудителен в робство.
 Зевс пък у мене в сърцето такова желание вдъхна
 (по-добре щеше да е гибелта си, смъртта да намеря
 още в Египет, че колко беди ме очакваха още!) – 275
 сних начаса от главата си шлема, изкусно създаден,
 щита свалих от плещите, а медното копие хвърлих
 и към колата на царя прибягнах с молитва, обгърнах
 и му целунах нозете, а той ме прие под закрила,
 мене печалния взе, към дома с колесница поведе. 280
 Вярно, мнозина от тях връхлетяха ме с копия, още
 жадни за моята смърт, че кипеше в сърцата им злоба.
 Но ме закриляше царят от страх пред гнева на Кронион,
 гостоприемника, който наказва нечестни постъпки.
 Седем години останах в Египет и много богатства 285
 Там насъбрах от мъжете, от всеки получи по нещо.
 Осма година когато дойде в кръговрата на дните,
 ето в Египет пристигна един финикийски измамник,
 зъл изнудвач, от когото пострадаха още мнозина.
 Той с хитрини ме склони във Финикия с него да ида, 290

гдето хитрецът бил имал палат и богатства несметни.
 Там у дома му гостувах аз кръгла година. Когато
 месец след месец измина и ден подир ден се изпълни,
 цяла година изтече и пак пролетта се разцъфна,
 той към либийска земя през морето ме с кораб поведе 295
 под благовиден предлог, че товар ще откарваме двама,
 той пък желал да ме продаде там за печалба голяма.
 Нещо предчувствах аз, но предуман от него, отплавах.
 Нашият кораб забърза пред буйният северен вятър
 редом до Крит сред морето. Но Зевс гибелта ни замислил. 300
 След като островът лека-полека изчезна зад нас и
 вече не виждахме суша, а само небе и талази,
 облаци тежки и черни Крониод гръмовержецът спусна
 върху извития кораб, смрачи се под него морето.
 Блесна Кронион сред гръм и връз кораба мълния метна. 305
 Цял се разтресе съдът, от гърма на Кронион ударен.
 Мирис на сярата ни лъхна. Изпаднаха всички от борда
 и като морските врани заплуваха те по вълните
 около кораба. Зевс ни отказваше пътя обратен.
 Аз се изплаших ужасно, но в същото време Кронион 310
 бързо ми тикна в ръцете огромната люшкана мачта
 на тъмноключония съд, и сега да отбягна бедата.
 Вкопчан за мачтата, аз се оставих на грозните хали.
 Девет дни бродих така. На десетия в нощ непрогледна
 върху теспротския бряг исполинска вълна ме захвърли. 315
 Там се погрижи за мен безвъзмездно героят и царят
 на теспротийците Фейдон, защото синът му обичен
 върху брега ме откри обезсилен от студ и умора.
 Той ме подхвана с ръка, до дома на баща си заведе,
 там се съгря и ми даде и плащ, и хитон да надяна. 320
 За Одисея тогава научих. Разказа ми царят,
 че Одисей му гостувал на път за земята си родна,
 и ми показа богатата събирани от Одисея –
 злато и мед и желязо, ковано с голямо изкуство –
 стигнали биха за девет потомства на още един мъж, 325
 толкова много богатства оставил в палата на царя.
 А Одисей бил отишъл по същото време в Додона,
 там на върха на Кронион да чуе оракул
 как а се върне назад на земята на плодна Итака,
 след като дълго отсъствал – открито или потайно? 330
 Вкле се пред мене самия при жертвовъзлияние Фейдон,
 че във водата е спуснат съдът и мъжете се готвят
 да изпроводят героя в земята му родна желана.
 Мене напред изпроводи, защото се случи тогава
 съд на теспротци да тръгва за житния край на Дулихий. 335
 Той заповяда да бъде отведен при царя Акаста.
 Но зложелателно дело скроили в сърце спрямо мене,
 още веднъж да изпитам напълно ужасните мъки.
 Щом мореходният съд от брега надалече заплава,
 определили мъжете за мене часовете на робство. 340
 Те от гърба ми свалиха насила хитона и плаща
 и ми навлякоха дрипав хитон и окъсана дреха –
 тези одежди, които ти сам пред очите си виждаш.
 Стигнахме в здрач бреговете на острова слънчев Итака.
 Тука ме вързаха здраво с въжета, усукани плътно, 345
 в хубавобордния кораб, тогава се спуснаха бързо
 всички на морския бряг и приготвиха бързо вечеря.
 Но боговете самички развързаха вървите лесно.
 аз си главата увих с парцаливите мои одежди

и по греблото кормилно се спуснах от кораба долу, 350
гръд потопих във вълните и с двете ръце бързо загребах.
Скоро изплувах на суша, но много далеч от мъжете.
Там се промъкнах и скрих в храсталак на листата дъбрава.
те се разтичаха – виждах ги близо – с гълчава висока,
но им е стори безцелно да влязат навътре в гората, 355
за да ме търсят, и пак се качиха на вития кораб.
Отдалечиха така боговете от мене бедата
и ме доведоха тука до двора на мъж многоумен.
Тъй не било отредено с живота си да се прощавам.”
А на това ти, свинарю Евмее, отвърна и рече: 360
„Твоето слово, злочест чужденецо, ме силно покърти.
Колко си страдал и колко си бродил – ти всичко разказа.
Само в едно се съмнявам – не ме убеждава речта ти
за Одисея. Защо ти бе нужно на възраст преклонна
тъй без принуда да лъжеш? Самият аз зная прекрасно, 365
че господаря си няма да видя. Да беше загинал пред Троя
или в ръцете на близки, когато завърши войната,
гробна могила над него ахейците щяха да вдигнат,
щеше синът му навеки сред слава велика да грее. 370
Но похитен е той вече безславно от харпии бесни.
Аз пък живея самотно при свинското стадо и никак
не посещавам града, ако мъдрата Пенелопея
в къщи не ме призове да науча пристигнали вести.
Госта тогава ограждат и с много въпроси отрупват 375
тези, които тъгуват за царя, далеч отпътувал,
тези, които ядат безвъзмездно имането чуждо.
Но ми е опротивяло да питам, разпитвам, откакто
тук бях измамен от разказ лъжлив на един етолиец.
Някого той умъртвил и заскитал нашир по земята, 380
най-после в моята хижа дойде дружелюбно пасрещнат.
Каза ми той, че у Идомений уж видял господаря,
кораби, уж сполетени от буля в морето, поправял.
Щял да се върне – ми каза – през лятото или наесен
с много богатства начело на богоподобни другари. 385
Старче, и ти, угнетен от несгоди, недей се опитва,
пратен от демон, да ставаш угоден с лъжа и измама.
Не затова те почитам и не затова те приемам,
а от боязън от Зевс гостолубеца, още от жалост.”
Тъй Одисей, находчивият мъж, на това отговори: 390
„Истина, недоверчиво сърце обитава гръдта ти!
Що за чавек си ти! Не искаш дори и на клетви да вярваш!
Но да се ние условим! Свидетели нека ни бъдат
всички безсмъртни, които там горе Олимп обитават!
Ако ли твоя стопанин отново се върне в палата, 395
дай м да сложа красиви одежди – хитон и хламида,
и ще ме пратиш в Дулихий, където ме тегли сърцето.
Ако ли твоя стопанин не дойде, тъй както говориш,
всички слуги подстрекай от висока скала да ме хвърлят,
да не посмее след мене друг просяк с лъжи да подмамва.” 400
Тъй на това незабавно отвърна свинарят божествен:
„Страннико, хубаво име сред хората бих си спечелил
и засега, и навеки с такава позорна постъпка –
най-напред да те приема в колибата най-дружелюбно,
да те убия след туй и душата ти мила да взема! 405
С чисто сърце да се моля тогава на Звеса Кронион!
Но за вечеря е време. Ще дойдат пастирите скоро,
за да приготвим за всички в колибата вкусна вечеря.”
Ето такива слова разменяха те помежду си.

Скоро ведно със свинете дойдоха мъжете свинари. 410
 Те за ношувка след туй ги запряха в отделни обори.
 С неизразимо грухтене свинете квичаха от двора.
 на помагачите викна тогава божествен свинарят:
 „Дайте ми най-тлъста свинка веднага за госта далечен,
 тук да приготвим трапеза. А нека и ние похапнем – 415
 толкова много се мъчим за тези свине белозъби,
 а на труда ни плода безнаказано други изяждат.”
 Рече и почна да цепи дърва с безпощадна секира.
 Тозчас докараха вътре свиня петгодишна гоена 420
 и до самото огнище я проснаха. А не забрави
 и боговете свинарят, смирено му беше сърцето.
 Тъй на свинята зъбата от челото снопче изряза,
 хвърли го в белия пламък и всички безсмъртни помоли
 в родния край да отпратят разумния мъж Одисея.
 със цепеница от дъб той тогава удари шопара 425
 и му пропъди душата. Разпраха го други опърлен
 и го насякоха бързо на части. От всяка свинарят
 рязна сурови парчета, обвини ги със слой от сланина,
 ръсна ги с бяло брашно и в жаравата ловко ги хвърли.
 Другото все надребнено нанизаха те на ръжени, 430
 пекоха всичко на жар предпазливо, изнизаха после
 и накамариха там върху маса. Свинарят се вдигна
 да разпределя месото. Той знаеше как подобава.
 Мръвките разпредели той на пайове седем еднакви.
 Част след молитва обрече на нимфите, още на Хермес, 435
 рожба на Мая, на всички останали части раздаде.
 А Одисея почете с целия гръб непокътнат
 на белозъбата жертва и тъй му зарадва душата.
 И находчивият мъж Одисей се обърна към него:
 „О, дано бъдеш, Евмее, тъй драг на Бащата божествен, 440
 както на мене самия, че мен с дарове отличаваш.”
 С тези слова ти, свинарю Евмее, веднага отвърна:
 „Яж чужденецо злочест, и изпитвай наслада от всичко
 върху софрата. Едно божеството дарява, отказва 445
 друго по собствена воля, за него е всичко възможно.”
 Рече и на боговете всевечни принесе дела им.
 От искрометното вино възля той и на Одисея
 градорушителя даде, и седна пред своята чаша.
 Хляба раздаде пък робът Месавлий, когото свинарят 450
 скоро за себе си купи в отсъствие на господаря,
 без помощта на Лаерт престарелия и Пенелопа,
 сам си го купи със свои пари от тафийски търговци.
 Мигом пресегнаха те към готовите мамещи гозби.
 Щом като своята жажда и глад утолиха напълно,
 хляба отнесе Месавлий оттам и побързаха всички 455
 сити от хляб и месо към леглата за сън и почивка.
 Нощ непрогледна безлунна се спусна. Валя целонощен
 Зевс. Дъждоносен Зефирът свистеше през всичкото време.
 Каза тогава пред тях Одисей, да изпита свинаря,
 няма ли своята дреха, и ли пък от другиго взета, 460
 той да предложи на госта, когото прие дружелюбно.:
 „Слушай, Евмее, и вие, дошли от полето другари,
 що ще ви кажа след възклик. Речта ми от виното иде.
 Мъти ума ми и на мъдрия то и го кара да пее
 и да се смее с глас гръмък, дори да танцува игриво, 465
 да разгласява каквото би трябвало да премълчава.
 Но като почнах веднъж да дърдоря, то всичко ще кажа.
 О, ако бях аз в разцвета на моите сили и младост,

както когато пред Троя устройвахме предна засада! 470
 Бяха ни вождове там Одисей и Атрид Менелай, а
 трети бях аз подир тях. Те самите това пожелаха.
 Щом като стигнахме ние високия град и стените,
 около вражата крепост залегнахме в близките храсти
 между блата и тръстики под щитове върху земята.
 Нощ страховита настъпи, задуха внезапно Борейт, 475
 остър и леден. Отгоре се сипеше сняг на парцали.
 Нашите щитове скоро с корица от лед се покриха.
 Всичките други лежаха увити в хитони, в наметки,
 спяха си те най-удобно, покрили със щит раменете.
 Аз пък на мои другари оставих на тръгване плаща, 480
 Без да му мисля. Съвсем не очаквах, че тъй аз ще зъзна.
 Взел бях със себе си само разкошния пояс и щита.
 В сетната трета щом встъпи нощта, преди звездния залез,
 до Одисей се промъкнах – лежеше той близо – и рекох –
 с лакътя си аз го побутнах, и той се обърна веднага: 485
 „Зевсороден Лаертиде, герой находчив Одисее,
 няма сред живите аз да остана. Студът ме сковава.
 Мантия нямам на мене. Подмами ме някакъв демон
 само в хитон да остана. Спасение вече не чакам.”
 Рекох тъй и начаса прецени на ума си героят – 490
 винаги беше такъв и в разумни съвети, и в битки, –
 сведе се близо до мене и с шепотен глас той започна:
 „Тихо! Мълчи, да не би да те друг от ахейците чуе!”
 После подпря върху лакът глава и така се провикна:
 „Чуйте, приятели! Сън през нощта ме споходи божествен. 495
 Твърде далеч от брега сме отишли. Но няма ли някой
 да съобщи на Атрид Агамемнон, водача народен,
 в помощ на нас да изпрати той повече хора от стана?”
 Рече така, и веднага се дигна Тоант Андремонов,
 той на земята захвърли блестящата пурпурна дреха 500
 и се затича към стана. Под плаща му аз предволен
 там пролежах, докато златотронна Зората изплува.
 О, ако бях аз в разцвета на моите сили и младост
 както тогава, без друго свинари от тази колиба
 биха ми дали одежди от обич и почит към война. 505
 Ала сега ме презират, защото съм в жалки парцали.”
 Туй на това ти, свинарю Евмее, отвърна и рече:
 „Чуден бе разказът, който ти, старче, току-що разказа.
 Твоите думи не бяха безмислени и безполезни.
 Нито одежди на теб ще откажем, ни друга потреба 510
 (както за странник прилича, потърсил в бедата си помощ),
 днес за нощта, а в зори ще намъкнеш пак старите дрипи –
 нямаме много запасни одежди – хитони, наметки.
 Всеки свинар разполага с одежда единствена само.
 Но щам се върне обратно любимият син Одисеев, 515
 той ще ти сам подари за одежди хитон и хламида
 и ще те прати, където те тегли духът и сърцето.”
 Рече, изправи се той и постави до огъня близо
 ложе за него, постлано със овчи и козешки кожи.
 Легна да спи Одисей, а отгоре му хвърли свинарят 520
 топла широка наметка, която държеше готова,
 да я навлича когато задухат през зимата хали.
 Щом се простря Одисей за почивка, налягаха близо
 всички младоци. Единствен свинарят Евмей не поиска
 там да почива далеч от свинете. Оръжие взе си 525
 и се запъти навън. Одисей се зарадва, задето
 вярно той бди над имота на своя изчезнал стопанин.

Най-напред копие остро на здравите плещи повеси,
плътна наметка си взе да го пази от нощния вятър,
сложи и руното още на едър охранен козел и
острото копие хвана в ръка срещу хайти и псета.
После отиде да легне, където свинете зъбати
спяха под скалния свод, защитен от дъха на Борея.

530

Петнадесета песен

ПРИСТИГАНЕТО НА ТЕЛЕМАХ ПРИ ЕВМЕЙ

Стигна Палада Атина до широкодрумната Спарта,
на златозарния син на безстрашния мъж Одисея
тя да припомни за пътя обратен към родната стряха.
Свари тя там Телемаха и светлата рожба на Нестор –
те си почиваха в трема на славния цар Менелая. 5
Само на Нестор синът бе оборен от сладостна дрямка,
бягаше сладкият сън от клепачите на Телемаха.
В тъмната нощ не му даваше сън участта на баща му.
Близко застана и рече богинята бляскавоока:
„Редно не е, Телемахе, далеч от дома да се маеш – 10
цялото твое наследство в палата оставяш на тези
дръзки мъже, но в гощавки имота ти те ще разсипят
и ще завърши безплодно това пътешествие твое.
Още сега призови гръмогласния в бран Менелая
той да те пусне да свариш в дома си почтената майка. 15
Вече я скланят баща ѝ и нейните братя рождени
в брак с Евримаха да встъпи, че той превъзхожда по зестра
всичките други женихи, все повече дари предлага.
Само дано не отмъкне без тебе богатства от къщи,
знаеш какво изменчиво сърце притежава жената. 20
Повече мисли дома на съпруга си нов да подрежда,
а за предишните рожби, за своя предишен съпруг тя,
щом е починал, нехае и никак не иска да знае.
Ти затова си върви и предай на робиня, която
най ти изглежда кадърна, за твоя имот да се грижи 25
чак докато боговете те удостоят със съпруга.
Друго сега ще ти кажа, добре запомни го в ума си:
най-благородни женихи те дебнат нарочно в засада
в протока, който дели от Итака скалистия Самос.
Търсят смъртта ти, преди върху родния бряг да си стъпил. 30
Но не изпитвам боязън. По-скоро земята ще глътне
всички женихи, които ти дръзко имота пилеят.
Кораба само насочвай от кой да е остров далече.
Плавай и нощем така. Ще ти прати попътния вятър
туй божество благосклонно, което те пази и варди. 35
След като стигнеш до първия нос по брега на Итака,
кораба чер към града отпрати ведно с всички другари.
Но най-напред се опитай ти сам да намериш свинаря,
който ти варди свинете и верен на тебе остава.
Там пренощувай. Повеля предай на свинаря да иде 40
вест да обади в града на разумната Пенелопея,
че невредим и честит си пристигнал обратно от Пилос.”
Рече така и политна оттам към върха на Олимпа.
Той пък веднага събуди от сладкия сън Несторида,
след като с крак го побутна, и тези слова му изрече: 45
„Хей, Пизистрате, стани и конете си еднокопитни
бързо в ярема впрегни, по желанието път да се впуснем.”
Тука на Нестор синът Пизистрат му веднага отвърна:
”Как, Телемахе, ще тръгнем по мрачната нощ с колесница,
ако и ти да препираш! Зората наскоро ще грейне. 50
Малко почакай, доде в коленицата дарите сложи
и пред раздяла поне ни изкаже приветствени думи
славният копиеносец, синът благороден Атреев.
От паметта си не губи през всичките свои дни гостът

гостоприемника, който дома го приеме любезно.” 55
Рече така и веднага изгръ златотронна Зората.
Скоро се върна при тях Менелай, гръмогласният в боя,
станал току-що от одър с гиздавокоса Елена.
Щом го видя отдалече любимият син Одисеев,
бързо на своето тяло облече хитона разкошен 60
и на геройските плещи праметна широка хламида,
после навън Телемах, многославната рожба
на Одисея божествен, застана на двора и рече:
„Зевсороден Менелая Атреев, водачо на войнства,
най-после вече върни ме в обичната моя родина, 65
вече ме тегли сърцето към милата бащина стряха!”
А Менелай, гръмогласният в бой, ми така отговори:
„О, Телемахе, за дълго не ще те възпирам при мене,
Щом за дома си копнееш. Аз сам укорил бих и други 70
гостоприемни стопани, които обичат без мяра
и ненавиждат без мяра, че мяра е нужна във всичко.
Лошо е гост да отпращаш, когато не иска да тръне,
лошо е да го възпираш, когато да тръгне желае.
Госта почитай дома, ако тръгне, недей го възпира.
Само почакай, доде в колесницата дивните дари 75
сложат, с очи да ги видиш, поръка да дам на жените
пищна гощавка на вас да предложат от всички запаси.
Слава и блясък за вас, а наслада за мен, ако двама
тръгнете сити на път по земята далечна, безкрайна.
Но ако искаш сега да обходиш Елада и Аргос, 80
сам ще те аз разведа, ще запретна охотно конете,
по градове при мъже да те вода. Не ще ни отпрати
никой мъж с празни ръце, ще получим от всекиго нещо –
или котел, или медна изящно излята тринога,
или от злато съсъд, или мулета две издръжливи.” 85
А на това Телемах разсъдливият тъй отговори:
„Зевсороден Менелая Атреев, водачо на войнства,
нека веднага дома да се върна. Когато отплавах,
никого там не оставих за моя имот да се грижи.
Да не загина самият, додето за татко си бродя, 90
или имущество скъпо от моя палат да изчезне.”
А Менелай, гръмогласният в бран, му изслуша речта и
разпреди на жена си и нейните сръчни робини
скоро в палата да сложат за гостите пир изобилен.
Ето и Етеоней, на Боета потомъкът, влезе, 95
скоро от ложето станал – живееше той недалече.
А Менелай, гръмогласният в бран, му заръка заръча
да опече на жарава месото, и той го послуша.
Влезе синът на Атрея в ковчежната стая уханна –
но не самим – Мегапент и Елена вървяха след него. 100
А като влезе там, гдето му всички богатства лежах,
чаша двууха избра Менелай и веднага поръча
на Мегапент, на сина си, той сребъран кратер да вземе.
В същото време Елена отиде при ракли, в които
множество пеплоси пъстри, изделия лични, държеше. 105
Тя, сред жените богиня, подбра най-големия пеплос
измежду всички одежди, ошарен с везба, най-прекрасен,
с блясък на ярка звезда, най-отдолу от всички надиплен.
Пряко палата оттам се запътиха към Телемаха
и Менела златокъдрия тъй се обърна към него: 110
„О, Телемахе, дано ти помогне да идеш дома си,
както сърцето ти иска, съпругът гръмовен на Хера!
Измежду всичките дари, които се пазят дома ми,

най-хубав, най-скъпоценен подарък на теб ще предложи –
 кратер изящно кован за гошавки на теб ще предложи, 115
 целият в чисто сребро, а покрая с украса от злато,
 дело на бога ковач. Подари ми го царят сидонски,
 храбрият Федим, когато в дома му подслон бях намерил
 в пътя обратен за тука – но кратера ти ще получиш.”
 Рече така и в ръцете му сложи синът на Атрея 120
 чашата с двете уши. Мегапент здравенякът донесе
 кратера, блеснал от чисто сребро, и го сложи наблизко.
 Дивноланитна, Елена пристъпи към тях. Тя държеше
 пъстрия пеплос в ръце, назова Телемаха и рече:
 „Пеплоса дар ти дарявам, възлюбени сине, да имаш 125
 спомен от моите пръсти. На твоята сватба желана
 нека невестата той да краси. Дотогава да бъде
 пазен от твоята майка. Щастливо пък ти завърни се
 в твоята къща висока и в твоята мила родина.”
 Рече и пеплоса връчи. А той го пое с благодарност. 130
 Дарите взе Пизистрат, с възхитени очи ги огледа
 и в колесничния кош ги намести грижливо героят.
 В залата всичките тях Менелай златокъдър заведе
 и по кресла и столове насядоха те наредени.
 Ето робиня донесе пред тях върху сребърен поднос 135
 златен прекрасен кърчаг със студена вода за ръцете,
 после поля им самата и гладка трапеза подаде.
 Хляба пък сложи пред тях икономката достопочтена,
 ястия пищни със радост подбрала от всички запаси.
 Етеоней пък нарязва месото и даде на всеки, 140
 на Менелая синът виночерпеше с пълни стакани.
 Ето пресегнаха те към готовите мамещи гозби.
 След като своята жажда и глад утолиха напълно,
 впрегнаха и Телемах, и блестящата рожба на Нестор,
 и въз колата, от мед заблестяла, възлязоха двама, 145
 после поеха през двора и през колонадата звънка.
 А след колата вървеше Агрид Менелай златокъдър.
 Носеше в дясна ръка той налятото в чаши от злато
 душеуслаждащо вино, пред пътя си те да възлеят,
 пред колесницата спря, пожела им добър път и рече: 150
 „Юноши, сбогом! Носете на Нестор, пастир на народи,
 поздрав! През всичкото време бе той благосклонен към мене
 в края трянски, додето воювахме ние, ахейци.”
 А Телемах разсъдливят тъй му на свой ред отвърна:
 „Всичко това, за което ме молиш, потомко на Зевса, 155
 щом се завърна ще кажа на Нестор. О, също да можех
 аз, като ида в Итака, да сваря дома Одисея
 и да му кажа с какво дружелюбие ти ме гошава,
 колко съкровища скъпи получих от тебе подарък!”
 Рече така, а отдясно над него орел се понесе, 160
 сграбил с извитите нокти гъсок снежнобял и грамаден –
 хванат от вкъщи, от двора. Мъже и жени подир него
 бягаха с викове гръмки. Изви се орелът и литна
 край колесницата вдясно. Пред тази поличбена гледка
 те се възрадваха. Пламна в сърцата на всички надежда. 165
 Измежду тях Пизистрат Несторидът така заговори:
 „Зевсороден Менелаяе, водач на народи, кажи ни
 тази поличба тук богът за теб ли, за нас ли изпраща?”
 Рече така, боелюбецът цар Менелай пък помисли
 как след разумна преценка видяното да изтълкува. 170
 Но изпревари речта му царицата дългоодеждна:
 „Чуйте какво тълкование аз ще ви дам, че го влагат

в мен боговете безсмъртни, и то ще се сбъдне без друго:
 както орелът отвлече гъсокът, отгледан в дома ни,
 спуснал се от планината, от своите малки в гнездото, 175
 тъй Одисей след безбройни страдания, странствувал дълго,
 пак ще се върне дома си за мъст. Или вече е в къщи
 и върху всички женихи той смърт неизбежна насажда.”
 А Телемах, разсъдливият син Одисеев, отвърна:
 „Да отреди тъй Кронион, съпругът гръмовен на Хера, 180
 също и там ще въздавам на тебе божествена почит.”
 Тъй отговори и плесна с камшика. Затичаха буйно
 пряко града към полето конете напред устремени.
 Цял ден тресяха конете ярема си по гърбовете.
 Слънцето скоро се скри, над стъгдите припаднаха сенки, 185
 и те дойдоха във Фере, направо в дома на Диокъл –
 чадото на Ортилох, на когото Алфей бе родител.
 Там пренощуваха те и гости ги Диокъл сърдечно.
 Щом се събуди Зора розопръста, родена от здрача,
 на колесницата пъстра възлязоха ловко момците, 190
 после поеха през двора и през колоната звънка,
 шибаха с бича конете и те полетяха послушни.
 Стигнаха двамата скоро високата крепост на Пилос.
 Към Несторид се възви Телемах и му рече тогава:
 „Можеш ли ти, Пизистрате, след даден обет да изпълниш 195
 Моята просба? Сближават ни връзки на гостоприемство
 още от бащини дни. По години сме също връстници.
 Още по-искрена дружба по общия път ще завържем.
 Кораба не отминавай, божествени, тук остави ме!
 аз се боя, че в палата си старецът ще пожелае 200
 да ме гощава, а трябва дома незабавно да стигна.”
 Рече тъй. А Несторидът премисли дълбоко в душата
 как да изпълни пристойно обета към своя приятел.
 След като дълго примисля, накрая намери за умно:
 ето обърна конете към кораба бръз, към морето, 205
 там Пизистрат из колата изнесе прекрасните дари –
 злато и дрехи, с които Атрид надари Телемаха.
 А след това за покана му рече словата крилати:
 „Бързо възлез върху борда, повикай и всички другари,
 в къщи преди да отида, да кажа на стареца всичко. 210
 Зная аз много добре, убеден съм в ума и сърцето:
 нрав настойчив притежава баща ми, не ще те остави.
 Сам начаса ще пристигне с покана и няма без тебе
 да се завърне. Но, тъй или инак, той ще се сърди.”
 Рече така и подкара конете с разкошните гривни 215
 пак към пилийската крепост и скоро се спря пред палата.
 А Телемах се обърна с покана към своите другари:
 „В ред приведете, другари, на черния кораб възтата!
 Хайде да встъпим на борда, по пътя желан да се впуснем.” 220
 Рече така и с готовност изпълниха тази повеля –
 те се качиха чевръсто и седнаха пак на скамейки.
 Той пък от борда пред жертва молба към Атина възнесе.
 В същото време наблизко до него пристъпи избягал
 мъж от далечния Аргос, където извършил убийство. 225
 Бил той гадател, потомък познат от рода на Мелампа,
 който живял преди време във Пилос, земя овцевъдна,
 бил сред пилийците славен с разкошния дом и богатство.
 При чуждоземни народи забягнал от мила родина
 и от Нелей, от героя мъжествен и най-горд от всички.
 Той му държал незаконно през цяла година имота, 230
 докато в същото време Меламп изгърпявал в окови,

хвърлен в тъмница в дома на Филак, изтезания страшни
за дъщерята на царя Нелей и за тази заблуда,
дето му влязла в гърдта Еринията коравосърдечна.

Ала избягнал смъртта и отвел от Филака във Пилос 235
гръмко мучащите крави. Така отмъстил за Нелея
зарад позорното дело, а щерка му той за съпруга
пратил на брат си в дома му. Самият забягнал в чужбина,
в конеобилния Аргос. Съдбата за него решила

там да живее и там да царува над много аргейци, 240
там си намерил съпруга, съзидал си къща висока
и придобил синове храбреци – Антифат и Мантий.
На Антифат се родил син Оикъл, безстрашният момък.
Имал Оикъл син Амфиарай, подбудител към битки.

Бил той обикнат със всякаква обич от Зевс гръмовежец 245
и Аполон, но не стигнал до прага на скръбната старост,
паднал пред тивската крепост погубен от женската корист.
Имал и Амфиарай синове – Амфилох и Алкмаон,
Мантий пък, брат му, родил синове Полифейд и Клит, но

Клит похитила Зората – богинята златопрестолна, 250
до боговете бил възвисен заради хубостта си.
Гордият мъж Полифейд бил въздигнат от Феб за гадател
най-отличен между всички, щом Амфиарай загинал.
В свата със своя баща, в Хиперезия той се преселил,
гдето живял и предсказвал съдбата на всичките хора.

Негов син бе чуждоземецът, що навести Телемах – 255
Теоклимен се зовеше. Той свари сина Одисеев,
както възливаше вино край черния, бързия кораб,
и се обърна към него, та рече словата крилати:
„Друже, понеже се срещаме с теб над свещената жертва,

пред боговете, пред тебе, пред жертвата аз те заклевам, 260
още пред тези другари, които те следват в морето,
с чисто сърце отвърни ми и нищо не скривай от мене:
кой си? Отгде си? Кой те родиха и кой е градът ти?“
А Телемах разсъдливият тъй му веднага отвърна:

„Страннико, всичко пред теб ще разкрия съвсем откровено. 265
Аз съм в Итака роден. Одисей се нарича баща ми.
Беше той някога жив, но го стигна страхотната орис.
Ей затова аз доведох другарите с черния кораб,
тука пристигнах да диря баща си, отдавна изчезнал.”

Теоклимен, богозрачният мъж, му веднага отвърна: 270
„Гледай, и аз съм далече от своята стряха. Погубих
мъж едноплеменен. Той в конехранния Аргос си има
много роднини и братя на власт у народа ахейски.
За да не стигна чрез тях до смъртта и мъстящите Кери,

станах беглец. По света да се скитам е моята участ. 275
Моля изгнаникът аз, приеми ме на черния кораб,
иначе смърт ме очаква, боя се, че те ме преслеват.”
А Телемах разсъдливият тъй му веднага отвърна:

„От равновесния кораб не ще те отблъсна, щом молиш, 280
хайде, качи се. При нас ти ще бъдеш приет дружелюбно.”
Рече така, от ръката му медното копие грабна
и го постря върху борда на двойноизвития кораб.
После и сам той възлезе на кораба, порещ морето.

Седна отзад на кормилото той, а до него приседна 285
Теоклимен. А гребците развързаха бързо платната.
И Телемах се обърна с подкана към своите другари
да се заемат с въжата. Зова му послушаха всички.
Тозчас елховата мачта изправиха те и побиха

в якото средно гнездо и с въжата привързаха здраво, 290

с кожени ремъци после подеха платната блестящи.
 Вятър попътен изпрати им бляскавоока Атина.
 Той засвистя през ефира стихийно, да мине по-скоро
 корабът в шеметен бяг през солените морски талази. 295
 Корабът плъзна край Круни и светлия ток на Халкида.
 Слънцето скоро се скри, над стъгдите припадаха сенки.
 Корабът, гонен от повей на Зевса, премина край Феи
 и край Елида – прекрасния край, где епейците властват.
 Там Телемах отдалече зъбчатите острови зърна
 грижен дали гибелта ще избегне, или ще я срещне. 300
 В хижата в същото време седяха пред пълна трапеца
 и Одисей, и свинарят божествен, и всички пастири.
 След като своята жажда и глад утолиха напълно,
 гръмко извика пред тях Одисей, да изпита свинаря
 ще го покани ли той да остане в колибата още, 305
 или пък недрожелюбен към близкия град ще го прати:
 „Слушай, Евмее, и вие, дошли от полето пастири,
 призори утре желая да ида в града и да прося,
 за да не те разорявам и тебе и твоите хора.
 Ти със съвет помогни ми и дай ми водач за из пътя, 310
 само дотам да ме води. В града ще се скитам самичък,
 някой дано се смили да ме нагости и нахрани.
 А щом отида в палата на цар Одисея божествен,
 мога там вест да вестя на разумната Пенелопея
 и да се смеся с тълпата на нейните нагли женихи. 315
 Ако ме те нагостят от безбройните свои запаси,
 бих им с готовност извършил услуги, каквито поискат.
 И ще ти кажа открито, а ти ме повярвай и чуй ме:
 с благата вест на Хермес сразителя, който на всички
 хорски постъпки донася успех, красота и прослава, 320
 никой друг смъртен не може пред мен да изпъкне по ловкост
 огън добре да стъкмява и сухи дърва да нацепва,
 и да пече и да реже месото, и вино да черпи –
 всичко, каквото слугите извършват за знатните хора.”
 С негодувани ти отговори, свинарю Евмее: 325
 „Как, чужденецо, ти хрумна такова желание странно?
 Или желаяш на всяка цена да намериш смъртта си,
 след като искаш сред тези нахални женихи да идеш?
 Тяхното буйство и дързост достига небето желязно.
 Знай, че на тях не такива слуги като тебе прислужват! 330
 Все са младежи в красиви хитони и плащове леки,
 техните къдри блестят от помада, цъфтят им лицата.
 Ето какви им прислужват. На техните гладки трапези
 вечно има хляб, месо, вина обилно.
 Не, ти при нас остани! Тук на никого няма да тегнеш, 335
 нито на мене, ни на тези другари, които са с мене.
 Но щом се върне от пътя любимият син Одисеев,
 той ще ти сам подари за одежди хитон и хламида
 и ще те прати, където те тегли духът и сърцето.”
 Тъй на това Одисей, богоравният страдник отвърна: 340
 „О, дано бъдеш, Евмее, тъй драг и на Зевс, на Бащата,
 както на мене – от беди и скиталчество ти ме избавяш.
 Няма от скитнишка участ за смъртния по-скръбно нещо!
 Зарад проклета утроба търпим отвратителни мъки,
 щом ни се случи да бродим в печал и неволя без покрив. 345
 Но като даваш съвет Телемаха при тебе да чакам,
 всичко сега разкажи ми за майката на Одисея
 и за баща му, оставен пред прага на скръбната старост.
 Още ли читави гледат лъчите на ясното слънце?

Или покойни блуждаят сред леките сенки на Хадес?” 350
Тъй му отвърна свинарят, надзорник на други пастири:
„Всичко това ще ти кажа, мой госте, съвсем откровено:
жив е Лаерт. У дома си всечасно се моли на Зевса
да му изтръгне душата от изнемощялото тяло.
Жали безмерно за своя отдавна изчезнал потомък 355
и за законна умна съпруга, която в дълбока
скръб със смъртта потопа го да грохне без време.
А тя, сломена от жал безутешна по доблестна рожба,
свърши от гибел безславна. От нея дано не умира
този, когото обичам и който милее за мене. 360
Докато беше тя жива, макар съкрушена от горест,
ходех на драго сърце да я питам, разпитвам, защото
бях през детинство отгледан до нейната щерка Ктимена –
дългоодеждна, прекрасна, най-малката от челядта ѝ.
С нея израснах и тя ме ценеше почти като нея. 365
Щом като стигнахме двама желаната прелестна възраст,
нея омъжиха в Самос за хиляди булчински дари,
мене щастливата майка облече в красиви одежди –
в плащ и прекрасен хитон, на нозете ми сложи сандали
и на полето ме прати. От все сърце тя ме обикна. 370
Но е отминало всичко отдавна. Сега боговете
възнаграждават богато труда, върху който залягам,
ям си от всичко и пия, и почетни гости гощавам.
Но от царицата нищо приятно не мога да чуя –
реч или дело, откак връхлетя връз дома ни бедата – 375
тази тъпа безочлива! А робите силно желаят
с нея слова да разменят, това-онова да запитат,
с нея да хапнат, да пийнат, а после да носят в полето
нещо, което съгрява сърцата на бедните роби.”
Тъй Одисей, находчивият мъж, му веднага отвърна: 380
„Колко печално, свинарю Евмее! Нима ти от малък
почна да бродиш далеч от родители и от родина?
Но откровено кажи ми и дума не скривай от мене:
от враговете ли беше порутен градът ширнодрумен,
в който живяха баща ти и твоята майка почтена, 385
или останал самин при стадата овце и волове,
в кораб си бил похитен от врази и продаден в робство
тук на стопанина, който за тебе платил по достойнство?”
Тъй му отвърна свинарят, надзорник на други пастири:
„Страннико, тъй както ти ме разпитваш и искаш да знаеш, 390
стой мълчаливо и слушай, и виното пий си спокойно.
Дълги са нощите вече. Ще имаме време за отдих,
а и за сладки беседи. Не бива да търсиш постеля
толкова рано, защото и сън пряко мяра е вреден.
Всички останали нека, щом дух и сърце ги подбужда, 395
да се оттеглят за сън, че когато Зората изгрее,
те след закуска ще водят в полето свине господарски.
Ние пък в хижата двама доволни от вино и гозби
в спомен за минали скърби сърца ще тешим едни други –
даже при спомен за мъки мъжете се развеселяват, 400
щом по земята са бродили те и са страдали много.
Но ще ти кажа каквото ме питаш и искаш да знаеш:
чувал си, страннико, вярвам, за Сирия – острова легнал
там за Ортигия, гдето завива на слънцето богът.
Рядконаселен е с хора, но има земя плодовита, 405
пълен с ливади, добитък, с пшеница, с овце и лозини.
Никога там не спохожда народа гладът. Нито инак
някаква болест ужасна връхлита нещастните смъртни.

Но щом достигнат в града племената човешки до старост,
 спускат се там сребролъкият бог Аполон с Артемида 410
 и със стрелите си тихи изпращат смъртта неусетно.
 Две общини си поделят на две помежду си земята.
 Някога властвува там като цар и над двете баща ми
 Ктезий, синът на Ормен, с боговете безсмъртни сравняван.
 Слязоха някога там финикийски прочути моряци, 415
 взели на черния кораб, на борда, безброй залъгалки.
 Моят баща бе довел у дома финикийска робиня
 стройна, с прекрасно лице, в ръкоделия светли изкусна.
 Нея подмавиха скоро мъже финикийци коварни.
 Прала до техния кораб. Един от мъжете завързал 420
 с нея потайна любов, любовта пък замайва главата
 лесно на слаба жена, ако бъде дори непорочна.
 Полюбопитствува где е родена и как се нарича.
 Тя му посочи веднага високия дом на баща ми:
 „Славя се аз, че Сидон многомедният моя земя е. 425
 Татко ми бе притежател на неимоверно богатство.
 Но ме оттам похитиха разбийници морски от Тафос.
 Взеха ме те от полето, оттам ме доведоха скоро
 тук на стопанина, който за мене плати по достойнство.”
 Тъй и отвърна тогава потайният нейн прелъстител: 430
 „Щом е така, не желаяш ли с нас за дома да отплаваш
 пак да съгледаш на татко и майка високата стряха,
 а и самите тях? Живи са, все още те са заможни.”
 Пак отговори жената на хитро скроеното слово:
 „Може и туй да се случи, щом вие, моряци, чрез клетва 435
 се задължите дома невредима да ме отведете.”
 Рече така и веднага се вкле той по нейна воля.
 След като той се закле и с обета свещен се зарече,
 пак се обърна жената към тях със словата крилати:
 „Тихо сега! Да не ми проговаря от вашите хора 440
 никой, когато ме среща било из града по стъгдите,
 или на извора вълн, да не би на стопаните вкъщи
 някой да ме издаде. Ще ме хвърли той, заподозрял ме,
 в тежки железни вериги и вашата смърт ще замисли.
 Нашия сторов помнете, обменяйте бързо товара. 445
 След като вашият кораб с товар обменен се изпълни,
 колкото може по-скоро вестта у дома ми пратете.
 Злато ще взема, което в мига под ръка ми се случи.
 Бих с удоволствие дала за такса и друга отплата.
 Аз възпитавам в палата синчето на моя стопанин – 450
 толкова будно момче, подир мен по стъгдите то припка.
 Бих го довела на борда, за него богата откупка
 бихте вземали при продан от чуждоезични народи.”
 Рече жената така и се върна в палата разкошен.
 Цяла година стояха на нашия остров мъжете 455
 и върху вития кораб прехвърлиха стока огромна.
 Щом като корабът бе натоварен, преди да отплават,
 те чрез вестител веднага явиха вестта на жената.
 Влезе в палата на татко измамният мъж финикиец.
 Носеше златно огърле, изпъстрено с янтари едри. 460
 И докато и робини, и мойта майка почтена
 го заопипваха с пръсти, напълно захласнати в него,
 питаха го и за цената, той знак на жената подаде.
 Кимна веднъж и се върна веднага на вития кораб.
 Тя за ръка ме поведе и вълн от палата излезе. 465
 В трема съгледа тя чаши връз пълни трапези, които
 моят баща бе приготвил за гости от своята свита.

Бяха останали те на събрание сред агората.
 Три чаши в своята пазва напъха тя и с тях се измъкна.
 Аз пък, по детски наивен, вървах след жената по пътя. 470
 Слънцето скоро се скри, по земята припадаха сенки.
 С пъргави стъпки вървахме и стигнаме чудния пристан.
 Чакаха там с бързоходния съд финикийските хора.
 Седнаха в кораба те и поеха по водните друми
 заедно с нас. А Кронион изпрати попътния вятър. 475
 Шест дена пореха яко и денем, и нощем вълните.
 Седмият щом се яви, от гръмовника Зевс изпроводен,
 мигом с беззвучна стрела Артемида прониза жената.
 Цопна тя сякаш гмурец в наводнения трюм бездиханна
 и на тюлени и риби в морето я хвърлиха плячка, 480
 аз пък останах самичък сред тях със сърце нажалено.
 Кораба вихър и мощна вълна до Итака отвяха.
 Тук от мъжете Лаерт ме със свое имущество купи.
 Ето така аз съгледах с очите си остров Итака.”
 Зевсороден Одисей му с такива слова отговори: 485
 „Този твой разказа, Евмее, покърти сърцето в гърдта ми –
 колко си страдал и колко си бродил, ти всичко разказа.
 Но със злината ведно и добро ти е пратил Кронион,
 щом след бедите си влязъл в дома на прекрасен стопанин,
 който се грижи да имаш в обилие хляб и напитка. 490
 Хубав, спокоен живот си живееш. А клетникът аз пък
 тук се отбивам, обходил безброй градове по земята.”
 Ето такива слова си разменяха те по между си.
 И се унесоха в дрямка накрая, но само за кратко. 495
 Блесна Зора златотронна и хората на Телемаха,
 стигнали суша, свалиха платната и мачтата снеха
 и се насочиха бързо с греблата към близкия пристан,
 спуснаха котва, съда за брага закрепиха с въжета.
 Слязоха после самите въз шумния бряг на морето,
 там натъкмиха закуска и смесиха вино искрящо. 500
 След като своята жажда и глад утолиха напълно,
 с тези слова Телемах разсъдливият тях заговори:
 „Хайде, в града отведете с греблата си черния кораб.
 Аз ще намина за малко в полето при моите пастири
 и вечерта, щом нагледам имота, в града ще довтасам. 505
 На сутринта благодарен за пътя на вас ще приготвя
 пир велелепен с месо и услаждащо медено вино.”
 Теоклимен, богозрачният мъж, го веднага запита:
 „Синко, где аз да отида, кажи ми, в чий дом да отида
 между мъжете, които Итака скалиста владеят? 510
 Или направо в дома ти при твоята майка да ида?”
 А Телемах разсъдливият тъй на свой ред отвърна:
 „Иначе бих те поканил и в нашата къща да дойдеш.
 Щеше да бъдеш приет гостолобно. Но няма без мене
 там да ти бъде приятно. И майка ми няма да видиш. 515
 Тя сред женихите често не се появява в палата,
 в горните свои покои седи пред платното на стана.
 Но ще те пратя при друг мъж. Ти можеш да идеш при него,
 при Евримаха, блестящия син на разумния Полиб.
 Сякаш е истински бог, итакийците тъй го почитат. 520
 Той е най-знатен сред всички и най-настойчиво желае
 с майка ми в брак да се свърже на мястото на Одисей.
 Но олимпийецът Зевс, обитателят на небесата,
 знае дали не му готви съдбата смъртта преди брака!”
 Рече така, а отдясно над него понесе се птица – 525
 ястреб вестителят бърз Аполонов. С извитите нокти

скубеше, сграбил див гълъб, и падаха долу перата
 точно между Телемах и черния, бързия кораб.
 Теоклимен отдели Телемах настрана от мъжете,
 хвана го той за ръка, назова ги и рече словата: 530
 „Не прелетя, Телемахе, отдясно без воля на Зевса!
 Още от поглед разбрах, че това е поличбена птица.
 Никакъв друг род по-царствен от вашия аз не познавам
 по итакийския край. Ще владеете вие навеки.”
 А Телемах разсъдливият тъй му насреща отвърна: 535
 „О, ако твоите думи, мой госте, се сбъднат напълно,
 с много подаръци в обич грижовна ще бъдеш обсипан,
 който където те срещне, у тебе ще вижда щастливец.”
 Рече тъй и на Пирея другаря си верен, поръча:
 „Клитиев сине Пирее, ти, който от всички другари 540
 В нашия поход до Пилос към мене си бил най-покорен,
 в твоето жилище ето сега отведи чужденеца,
 прием и почит у теб да намери, додето се върна.”
 Тъй му отвърна Пирей, знаменитият копиеносец:
 „Ти, Телемахе, дори да останеш там по-дълго време, 545
 аз ще се грижа за него, не се лиши той от нищо.”
 Рече така той, възлезе на кораба и заповяда
 другите също да дойдат и тежката котва да вдигнат.
 Пъргаво те се качиха и седнаха пак на редици.
 А Телемах на нозете блестящи завърза сандали, 550
 своето копие бойно, заострено в меден завършек,
 вдигна на борда. Гребците разплетоха бързо въжата
 и от брега към града те загребаха, както заръча
 на Одисея божествен синът Телемах многославен.
 Той пък със стъпки чевръсти забърза да иде до двора, 555
 гдето лежаха стадата свине, над които свинарят
 бдеше със своята грижа, към своя стопанин привързан.

Шестнадесета песен

ТЕЛЕМАХ ПОЗНАВА ОДИСЕЯ

Станаха в ранни зори Одисей и свинарят божествен.
След като двама стъкмиха закуска на жаркия огън,
пратиха те на полето свинете със всички пастири.
Ей Телемах се зададе. Не лавнаха стръвните псета,
но завъртяха опашки. Видя Одисей богоравен 5
псетата как се умилкват, дочу приближаващи стъпки
и начаса към Евмей се обърна с крилатите думи:
„Чуваш ли? Иде тук някой, Евмее, от твоите хора
или познайник. Не лаят свирепите псета, но само
махат с опашки. Долавям и стъпки на мъж приближаващ.” 10
Още преди Одисей да завърши, синът му обичен
прага прекрачи. Учуден свинарят подрипна от място
и на земята изпусна той тези съсъди, в които
смесваше вино искрящо, към своя стопанин се втурна
и зацелува главата, очите му светли, ръцете, 15
заедно двете, и почна да рони потоци от сълзи.
Както добрият родител посрещна любезно сина си,
който е късно роден и единствен, отгледан с грижовност
и от далена земя се завръща след десет години,
тъй Телемаха божествен притисна в прегръдка свинарят 20
и го обсипа с целувки, от гибел е сякаш избягал.
И през избликували сълзи му рече словата крилати:
„Пак, Телемахе, се върна ти, мое слънце! Не мислех
тук да те видя отново, откакто отплава за Пилос.
Хайде, обична ми рожбо, в колибата влез, за да мога 25
да ти се вътре нагледам. Едва що при нас се завръщаш!
Ти пред пастирите често не се явяваш в полето,
а си оставаш в града. Но няма на сърце ти допада
вечно да гледаш тълпата противна на тези женихи?”
А Телемах разсъдливият тъй на свинаря отвърна: 30
„Татенце, тъй и ще сторя, за тебе пристигнах аз тука,
тебе, Евмее, да видя и вести от тебе да чуя,
още ли мойта майка живее дома, или вече
с друг се е в брак съчетала, а ложето на Одисея
в спалнята пусто стои, замотано от нишки на паяк?” 35
Тъй отговори свонарят, надзорник на други пастири:
„Още, разбира се, с храбро сърце Пенелопа удържа
в твоето жилище, гдето във вечно очакване тъжна
целите нощи и дни проживява потънала в сълзи.”
Рече тъй и от ръката му медното копие грабна. 40
Той пък в колибата влезе през прага, дялан от камък.
Скочи бащата, когато той влезе, от своето място.
Но Телемах задържа Одисея и рече словата:
„Госте, седни! Ще намерим за себе си другаде място
в нашата къща. Все някак стопанинът тук ще ме смести.” 45
Рече така. Одисей се повърна и седна. Свинарят
вейки зелени нахвърля и с овнешки кожи покри ги.
Седн тогава отгоре любимият син Одисеев.
Ето свинарят поднесе на двамата печени мръвки –
бяха останали те от предишната тяхна трапеза. 50
Скоро донесе и хляба на цяла камара в панерка,
смеси след всичко в съдина от меденосладкото вино,
после самият той седна срещу Одисея божествен.
Мигом пресегнаха те към готовите мамещи гозби.
След като своята жажда и глад утолиха напълно, 55

Рече така Телемах на Евмея, свинаря божествен:
„Татко, отгде е дошъл чужденецът? С кои мореходци
в наша Итака доплава? Пред другите как се наричат?
Той не е тука по суша пристигнал, от всичко е ясно.”

Тези слова ти, свинарю Евмее, му в отговор рече: 60
„Чистата истина, чадо, ще кажа на теб откровено:
слави се той, че от ширния Крит произхожда родът му.
А се отбил тука, обходил безброй градове по земята.
Казва, че странствувал много. Това му съдбата изпрела.
Щом се измъквал току-що от кораб на зли теспротийци, 65
в моята хижа дойде, а сега го отстъпвам на тебе.
Както желаш, постъпвай. Но за закрила те моли.”
А Телемах разсъдливият тъй му насреща отвърна:
„Твоето слово, Евмее, с печал ми изпълва сърцето.
Как у дома си за гост да приема сега чужденеца? 70
Още съм млад, на ръката си още не се доверявам,
с нея врага да накажа, когото ме първи нападне.
Моята майка пък вечно е в ум и сърце раздвоена,
тук ли при мен да остане и къщата в ред да поддържа,
ложето на Одисей и народния глас да почита, 75
или накрай да последва ахееца най-благороден,
който от всички женихи е най-щедър в сватбени дари.
Но като странникът вече е влязъл във твоята хижа,
аз ще му дам и хитон, и хламида, и красни одежди,
дар ще му дам за нозете сандали и меч медноостър 80
и ще го пратя, където го тегли духът и сърцето.
Ако желаш, задръж го ти тука под твоята грижа,
аз пък ще пратя веднага одежди и всяка прехрана,
за да не бъде той бреме за тебе и твоите хора.
Но при женихите нагли не ще го допусна да иде – 85
те разпореждат дома с необузdana дързост и буйство, –
за да не го уязвят и на мен ядове да докарат.
Мъчно ще мога самин сръчу много мъже да изляза,
Ако и храбър да бъда – далече ме те превъзхождат.”
Тъй на това Одисей, богоравният страдник, отвърна: 90
„Но ако, скъпи, е редно и аз мисълта си да кажа,
къса се в мене сърцето от жалост, когато дочувам
тия нахални женихи какви безобразия вършат
в твоята собствена къща, нехайни пред твоята воля.
Но обади ми – ти сам доброволно това ли понасяш, 95
или те мрази народът, подбуждан от глас на оракул?
Или пък братя виниш, от които очакваш подкрепа
всеки в борбата, дори ако свадата бъде велика?
Ех, да бях млад като тебе, тъй както духът ми е храбър,
син да бях на Одисея – безстрашния, или самият 100
той да се върнеше бродил – надежда аз все пак не губя, –
бих позволил от трупа да откъсне главата ми всеки,
ако не влезех веднага за гибел на цялата шайка
вътре в палата висок на сина на Лаерт Одисея!
Ако ли иначе мене самия надвие тълпата, 105
по-скоро бих предпочел повален да загина дома си,
вместо да бъда свидетел на тези безкрайни злочинства –
как чуждестранните гости те хулят, жените прислужни
как те петнят за противна угода в прекрасните зали,
виното как те изчерпват, храните как в пир разхищават 110
всеки ден и непрестанно, при неизпълними кроежи.”
С тези слова Телемах разсъдливият тозчас отвърна:
„Всичко пред теб, чужденецо, съвсем откровено ще кажа.
Ни срещу мене с ненавист народът изцяло враждува

нито пък братя вина, от които очаква подкрепа 115
 всеки в борбата, дори ако свадата бъде велика.
 Все до единичко коляно довежда рода на Кронион –
 рожба единствена бил е Лаерт на баща си Аркизий,
 рожба единствена бил Одисей на Лаерт. Одисей пък
 рожба единствена мене оставил, без радост за него. 120
 Ето защо се събраха безброй врагове у дома ни.
 колкото знатни владеят различните острови тека –
 първите хора на Сама, Дулихий, гористия Закинт,
 още които сега управляват Итака скалиста,
 искат на моята майка ръката, съсипват имота. 125
 Нито тя явно отблъсва такава натрапна женитба,
 нито ѝ силите стигат да вземе решение твърдо.
 Те пък пилеят имота, а сетне и мен ще разкъсат.
 Всичко обаче лежи върху skutите на боговете.
 Татенце, тичай пък ти при разумната Пенелопея, 130
 за да ѝ кажеш, че читав и здрав съм пристигнал от Пилос.
 Аз ще остана сега тук, но ти завърни се обратно –
 и извести само нея. Пази да не би да узнае
 някой ахеец вестта, гибелта ми мнозина замислят.”
 На Телемаха така ти, свинарю Евмее отвърна: 135
 „Всичко разбирам и виждам, това са и моите мисли,
 но откровено кажи ми и нищо не скривай от мене:
 Бива ли пътем сега да вестя на Лаерт новината?
 Клетият старец! Макар за сина си до днеска печален,
 полския труд той следеше и с всички ратаи в къщи 140
 беше на обща трапеза, сърцето му щом го поиска.
 Но откогато за Пилос отплава ти с черния кораб,
 казват – съвсем не пирувал, тъй както преди, и не пиел,
 нито наглеждал полето, но в стон и ридания тежки
 в къщи седял си посърнал, останал бил кожа и кости.” 145
 А Телемах разсъдливият тъй му веднага отвърна:
 „Жално, но все пак не ще го споходим, макар натъжени.
 Ако постигаха всичко нещастните смъртни по избор,
 най-напред бих пожелал да се върне баща ми в Итака.
 Тъй че явиш ли веста, завърни се назад, при Лаерта 150
 никак ведей се отбива. На моята майка поръчай
 да изпроводи в часа при Лаерт икономката вярна
 тайно, и тя да разкаже на стареца клет новината.”
 Рече така и отпрати свинаря. Сандалите вдигна,
 върза ги той на нозе и пое за града. От Атина 155
 тайна не бе, че свинарят излезе от своята хижа.
 Тозчас дойде тя наблизко превърната в млада невеста,
 Стройна, с прекрасно лице, в ръкоделия светли изкусна.
 Видима за Одисея единствен, се спря срещу входа.
 За Телемаха остана невидима тя и незрима, 160
 че боговете телесно не се появяват пред всички.
 Само един Одисей я съзря и овчарските псета.
 Те заскимтяха и виха без лай надалече по двора.
 Кимна богинята с вежди. Разбра Одисей богоравен,
 вънка излезе, закрачи край дългата дворна ограда, 165
 и пред богинята спря се. Атина така му прошепна:
 „Зевсороден Лаертиде, герой находчив Одисее!
 Можеш сега пред сина да откриеш, без нищо да скриваш,
 как за женихите гибел и смърт ще подготвите двама,
 и отидете в прочутия град. Аз самата за дълго 170
 няма далече от вас да остана – жадувам за боя.”
 Рече Атина така и го сегна със златния жезъл.
 Скоро след туй му загърна плещите с хитон и хламида

чисто изпрана, въздигна снагата, смали възрастта му,
 замургави му лицето, а бузите пълни изпъна. 175
 Синкаво черна брада по страните му бърже покара.
 След като всичко извърши, тя пак отлетя. Одисей пък
 в хижата влезе отново. Синът му обичен се смая,
 сведе очите от страх, да не е божество от небето,
 към Одисей се обърна и рече словата крилати: 180
 „Много по-друг от преди, чужденецо, сега ми се виждаш –
 Сложил си нови одежди, израсла ти стройна снагата!
 Сигур си някакъв бог властелин от небесни простори!
 Милост яви, че да ти принесем хекатомби угодни,
 още изящни съсъди от злато. Но дай ни пощада!” 185
 тъй му отвърна сега Одисей, богоравният страдник:
 „Знай, че не съм бог. Защо с вековечните ти ме сравняваш?
 Аз съм баща ти, за който в стенания тежки ти много
 мъки посрещаш, додето търпиш дързостта на мъжете.”
 Рече така и целуна сина си. На земята му капна 190
 изпод ресницата сълза, дотогава задържана твърдо.
 А Телемах – той не бе убеден, че това е баща му, –
 Без да се бави, отвърна и рече словата крилати:
 „Не, ти не си Одисей, моят татко. Но демон ме мами
 с някакъв призрак, да стена аз още по-силно в бедата. 195
 Смъртен не може по никакъв начин със собствен разсъдък
 всичко това да измисли, но бог, появил се пред смъртни,
 може, когато поиска, да стане младеж или старец.
 Старец току-що ти беше, намъкнал окаяни дрипи.
 Ето сега пък приличаш на бог от небесни простори.” 200
 Тъй Одисей, находчивият мъж, му веднага отвърна:
 „Редно не е, Телемахе, когато баща ти се връща,
 от изненада така да се чудиш и маеш в сърцето.
 Няма тук друг Одисей да пристигне при вас освен мене.
 Аз съм наистина този изсрадал и странствувал дълго, 205
 който след двойсет години се връща в земята си родна.
 На плякносна Атина е мойто превръщане дело.
 Тя ме направи по воля – за нея е всичко възможно –
 първо приличен на немощен старец, сега пък внезапно
 юноша в сили цъфтящи с прекрасни одежди на тяло. 210
 За боговете от ширни небесни простори е лесно
 смъртния да разкрасяват или да го те загрозяват.”
 Рече така Одисей и приседна. Затрогнат младежът
 срещна с прегръдка, захълцал във плач, благородния татко.
 И изведнъж се пробуди в сърцата им жажда за вопли. 215
 Те заридеха високо и по-упорито от птици –
 ястреби и белоглави орли, на които отмъкнал
 техните пилци селякът, преди да им пухът заякне.
 Ронеха двамата тъй изпод миглите жалобни сълзи.
 Може би заникът щеше прегърнати в плач да ги свари, 220
 ако не бе Телемах ненадейно попитал баща си:
 „Как те доведоха тук мореходци, обични ми татко,
 с кораб ли стигна Итака? Пред другите как се наричат?
 Ти не си тука по сушата стигнал, от всичко е ясно.”
 С тези слова Одисей, богоравният страдник, отвърна: 225
 „Цялата истина, сине, на тебе сега ще разкажа.
 Тук ме довозиха с кораб феаките веслолюбиви,
 те съпровождат и други, когато ги молят за помощ.
 Спящ ме отведоха те през морето на бързия кораб
 и ме свалиха в Итака, дариха ми дари блестящи. 230
 Цели съкровища – злато и мед, и одежди – аз нося,
 скрил съм ги тук в пещерите по волята на боговете.

В острова слязох, напътен от дева Атина Палада,
 Да уговорим с теб двама убийството на враговете.

Но най-напред извести ми числото на всички женихи. 235
 Нужно е аз да ги знам кои са и колко мъже са,
 да преценя във сърцето си храбро ще можем ли двама
 с тебе сами срещу тях да се бием без ничия помощ,
 или ще трябва двамата да търсим от други подкрепа?“

Тези слова Телемах разсъдливия рече насреща: 240
 „Много съм слушал аз, татко, за твоята слава велика,
 колко си умен в съвети и колко си в мишците мощен,
 но ме учудва, че дума голяма изрече. Не може
 двамата с теб срещу много и яки мъже да се борим.

Не десетица една или две е числото на тези женихи. 245
 Много са повече те. Ей сега ще ги сметна пред тебе.
 От дулихийския край са дошли петдесет и двамата
 юноша знатни, шестима прислужници в тяхната свита,
 двайсет и четири храбри герои дойдоха от Сама,

двайсет ахейски младежи са тук от полята на Закинт, 250
 а от самата Итака дванадесет все благородни,
 Медонт е с тях, глашатаят, и още певецът божествен
 с двама готвачи, които умеят да кълцат месото.
 Ако решим да се бием в палата сами срещу всички,

аз се страхувам, че само за зло и беди си се върнал! 255
 Но ако можеш за боя и друг помагач да намериш,
 то помисли кой на драго сърце ще ни дойде на помощ.“
 С тези слова Одисей, богоровният страдник, отвърна:
 „Аз ще ти кажа открито, а ти ме изслушай, повярвай

и помисли – ако в помощ Атина и татко Кронион 260
 дойдат, ще бъде ли нужно за друг покровител да мисля?“
 А Телемах разсъдливият тъй му насреща отвърна:
 „Мощна защита са тези, които сега споменавах.
 Горе над облаци те обитават, но двамата властват

още над земните хора и над богове вековечни.“ 265
 С тези слова Одисей, богоровният страдник, отвърна:
 „Няма двамината дълго далече от нас да останат
 в ожесточената битка, когато в палата отсъжда
 между мъжете женихи и нас яростта на войната.

А засега ти веднага иди, щом зората се сипне, 270
 в нашия дом остани сред тълпата от нагли женихи.
 Малко по-късно, ведно със свинаря, и аз ще пристигна
 в образ на просяк печален и старец, в годините грохнал.
 И ако почнат в палата женихите да ме охулват,

сдържай сърцето си мило в гърдите, макар и да страдам. 275
 И за нозете дори да ме тътрят навън към вратата,
 и със стрели да ме мерят, понасяй ти гледката твърдо.
 Можеш, разбира се, с блага реч да увещавах момците
 да се откажат от тези безумства. Но надали някой

ще те послуша, че вече съдбовният ден ги очаква. 280
 Друго сега ще ти кажа, дълбоко задръж го в сърцето:
 щом като вложи в ума ми съвета премъдър Атина,
 аз ще ти кимна веднага с глава. Забележиш ли знака,
 колкото бойни доспехи са сложени в мъжката зала,

всичко сбери и го струпай накуп в оръжейната стая. 285
 Всичко вземи! Ако почнат женихите да те разпитват,
 ти се опитай с любезни слова да ги някак залъжеш:
 „Крия доспехи аз от дима, че не са те каквито
 тук Одисей ги остави, преди да замине на поход.

Вид безобразен приемат в съседство със грозният пушек. 290
 По-основателна грижа ми вложи в сърцето Кронион:

да не започнете свада от виното разгорещени,
 да се раните един друг и с кърви да опозорите
 пир и сватосване. Лесно желязото тегли мъжете.”
 Нека за нас да останат по меч и по копие само. 295
 Още ни скрий за ръцете два щита от кожа говежда,
 да ги поемем, когато нападнем. Атина Палада
 и промислителят Зевс ще объркат тогава вразите.
 Друго сега ще ти кажа, задръж го дълбоко в сърцето:
 ако си истина мой и от нашата кръв произхождаш, 300
 никой не бива да чуе, че аз, Одисей, съм се върнал –
 нито Лаерт да научи това, ни свинарят божествен,
 нито слугите дома, ни самата дори Пенелопа.
 Аз и ти нека сега разберем що замислят жените,
 можем и някой друг роб да изпитаме, за да узнаем 305
 двама ни кой уважава и кой от сърце ни обича,
 тебе пък кой оскърява и кой пренебрегва в бедата.”
 В отговор тъй се обърна към него синът светлозарен:
 „Татко, надявам се, скоро сърцето ми ти ще почувстваш.
 Сам ти ще видиш – не съм обладан от безумство и леност. 310
 Но ще ти кажа, че няма да имаме никаква полза
 двама от тази проверка. Съветвам те пак да помислиш.
 Ако желаеш за всеки свой роб да разпитваш и питаш,
 дълго ще трябва да бродиш из цялото наше стопанство,
 докато тези рушат безрощадно дома ти, имота. 315
 Но съм съгласен сега да узнаем ума на жените –
 в къщи коя те посрамва, коя на дълга си е върна.
 А за ума на мъжете да питаш по разни дворове,
 трудно ще бъде. Ще можем и после това да направим,
 щом като видиш поличба от егидодържеца Зевса.” 320
 Ето такива слова размени Телемах с Одисея.
 В същото време пристигна в града яacobордния кораб,
 който довози от Пилос младежа и всички другари.
 След кат влязоха навътре в дълбокия залив,
 бързо извлякоха те върху сушата черния кораб, 325
 роби чевръсти свалиха веднага оттам сечивата
 и у дома на Клитида отнесоха скъпите дари.
 Пратиха и глашатай да отиде в дома Одисеев,
 вест да обади в града на разумната Пенелопея,
 че Телемах е останал в полето, а кораба черен 330
 право в града е насочил, че може ог жал из ресници
 бисерни сълзи да рони безстрашната духом царица.
 Там се събраха наскоро свинарят Евмей с глашатая,
 двамата да донесат новината на тъжната майка.
 А като влязоха вътре в палата на царя божествен, 335
 тозчас се спря глашатаят сред всички робини и рече:
 „Вече, царице, синът ти любим се завърна от Пилос.”
 Също пристъпи свинарят и на Пенелопа пришепна
 Всичко, каквото синът ѝ възлюбен заръча да каже.
 След като точно предаде поръката на Телемаха, 340
 пак при свинете се върна, остави палата и двора.
 Ето излязоха всички женихи навън и поеха
 слисани и угнетени към дългата дворна ограда.
 Там до самите врати на съвет те насядоха редом.
 Измежду тях Евримах, на Полиба синът, заговори: 345
 „Дело велико, другари, успял да извърши младежът.
 Кой да очаква от него това пътешествие морско?
 Най-бързоходния кораб да спуснем сега по вълните
 и незабавно да вземем на борда гребци мореходци.
 Те да явят на ония в града да се върнат веднага.” 350

Още несвършил речта, Амфином към брега се обърна
 и забеляза съда мореходен в дълбокия залив.
 Сдипили бяха платната, по пейките бяха гребците.
 Той от сърце се засмя и така на женихите рече:
 „Няма защо да изпращаме вест, щом са в пристана вече. 355
 Някой небесен вестта им предал или те са видели
 корабът веслен как пори вълните, но бил надалече.”
 Рече така, и отидоха те на брега на морето.
 Там въз крайбрежния пясък извлякоха черния кораб,
 роби чевръсти свалиха веднага оттам сечивата. 360
 И на мегдана се сбраха женихите. Не позволиха
 други наблизко до тях да останат – ни млади, ни стари.
 А Антиной, на Евпейта синът, се обърна към всички:
 „Ах, боговете – прокоба! – спасили от гибел младежа.
 Цели дни по ветровити скали съгледвачи стояха 365
 плътно един подир други. След залез на ясното слънце
 ние не знаехме отдих на суша, но с бързия кораб
 плавахме нощем надлъж и нашир до Зората свещена,
 да заловим из засада на всяка цена Телемаха,
 да го убием. А някой безсмъртен го върнал в Итака. 370
 Тук затова да решим да подготвим ужасната гибел
 на Телемах, да не може той повече да ни убягва.
 Жив докле бъде младежът, не можем да стигнем целта си.
 Той обладава самият безстрашие, разум и доблест,
 а и народът тук вече не гледа на нас благосклонно. 375
 Но да пристъпим към дело, преди да съзве на стъгдата
 всички ахейци. Боя се, че дълго не ще се забави,
 но разгневен ще се вдигне пред всички мъже да разкаже
 как сме сговорно скроили смъртта му, но той ни убягнал.
 Те, щом узнаят, не ще ни похвалят за злите кроежи. 380
 Само дано не ни сторят беда, от имота ни собствен
 да ни пропъдят, да трябва по чужди страни да се влачим.
 Ей затова да го пипнем далеч от града из полето
 Или на пътя. Имота му, всички богатства да вземем
 и поделим помежду си по жребие. Но без палата – 385
 той да е на Пенелопа и нейния бъдещ избранник.
 Този съвет щом не ви е угоден и искате вие
 жив Телемах да остане и бащин имот да владее,
 повече да не пилеем благата му в пиршества пищни,
 стекли се тука, но всеки, завърнал се в своята къща, 390
 да се домогва оттам с дарове. А жената да вземе
 момъка, най-щедър в дари, когото съдбата отрежда.”
 Рече така. Занемяха за дълго наоколо всички.
 Стана накрай Амфином, благородният момък, и рече –
 дивната рожба на Нис и потомък на цар Арета. 395
 Беше най-личен от всички женихи от острова злачен
 и житороден Дулихий, и най-вече беше речта му
 на Пенелопа угодна, защото бе добросърдечен.
 С помисли чисти изпълнен, така той на другите рече:
 „Няма защо да желая, приятели, да умъртвявам 400
 аз Телемаха. Ужасно е царска кръв да се пролива.
 Най-напред нека потърсим оракули на боговете.
 Ако това одобрява гласът на великия Зевса,
 аз ще го сам умъртвя, за убийството вас ще приканя.
 Но боговете не са ли съгласни, съветвам ви, спрете.” 405
 Рече така Амфином, и допадна речта му на всеки.
 Станаха бързо оттам и дойдоха в дома Одисеев.
 Седнаха в залата те, щом дойдоха, на гладки престоли.
 Друго в душата замисли разумната Пенелопея,

да се покаже самата пред дръзките свои женихи. 410
 Беше в покоите чула, че смърт за сина ѝ подготвят.
 Тъй глашатаят ѝ каза. Подслушал кроежите Медонт.
 В залата влезе, робини след себе си беше повела.
 Щом пред женихите долу жената божествена слезе,
 спря до гредата въз прага на залата, зидана яко, 415
 двете ланити закрила с блестящото було, със укор
 тя Антиной назова и му следните думи изрече:
 „О Антиное безсрамен и кобен, за тебе говорят –
 бил си най-умният мъж между всички връстници в Итака
 и по съвет, и по речи. Но где е умът ти прехвален? 420
 Казвай защо си замислил, безумцо, смърт и погибел
 за Телемах! Заплашваш потърсили помощ, които
 Зевс защитава. Безчестно е зло да замисляш на други.
 Или забравяш, че твоят баща пред гнева на народа
 помощ при нас бе потърсил? Кипеше в сърцата им злоба, 425
 че придружавал баща ти за плячка тафийски пирати
 и навредил на теспроти, с които сме свързали дружба.
 Искаха да го погубят, сърцето из гръд да изтръгнат
 и след това да му глътнат богатата стока в Итака.
 Но Одисей се намеси и тяхната ярост подави. 430
 Даром сега му разсипваш имота, ухажваш жена му,
 търсиш смъртта на сина му, а мене безкрай огорчаваш.
 Каня те аз да престанеш и другите да обуздаеш.”
 А Евримах, на Полиба синът, на това ѝ отвърна:
 „О, дъщеря на Икарий, разумна ти Пенелопа! 435
 Само спокойна бъди! Не мъчи си сърцето с тревога!
 Няма, не е съществувал и няма да има мъж, който
 тежка ръка да стовари върху Телемаха, сина ти,
 докато дишам и гледам с открити очи на земята.
 Слушай сега какво ще ти кажа, и то ще се сбъдне напълно 440
 Черна кръвта му ще струйне по нашето копие мигом.
 Често и мен Одисей, разрушителят на градовете,
 слагаше на колене и в ръцете ми даваше мръвки,
 до зажаднелите устни поднасяше вино червено.
 Ей затова Телемах ми е най-мил от всичките хора. 445
 Няма защо, аз твърдя, от женихите той да очаква
 своята гибел. Но никой не може от бог да убегне.”
 Рече ѝ тъй за утеха. Но в себе си мислеше друго.
 А Пенелопа възлезе в блестящите китни покои,
 за Одисея, съпруга бленуван, рида там, додето 450
 сладостен сън ѝ разля върху морните клепки Атина.
 Привечер при Одисей и сина му се върна свинарят.
 Тъкмо започнали бяха да готвят усърдно вечеря.
 Двамата бяха заклали прасе-годинак. А Палада
 до Одисея, сина на Лаерта, наблизко застана, 455
 с жезъл вълшебен го сегна и пак го престори на старец,
 И го облече в одежди окаяни, та да не може
 да го познае свинарят и той на стопанката умна
 да не избърза с вестта, че не би я запазил в сърцето.
 Пръв Телемах се обърна към него със следните думи: 460
 „Идеш, божествен Евмее. Какво се говори в градчето?
 Вече дали са дома след засадата горди женихи?
 Или все още стоят и ме дебнат по пътя обратен?”
 Тъй на това ти, Евмее, пазач на свинете, отвърна:
 „Никак не мислех, когато вървах през града, да разпитвам 465
 и разузнавам за тях. Аз едничко желание имах
 да съобщя новината и най-бързо тук да се върна.
 Но бързоход глашатай от другарите наши ме среща,

той най-напред съобщил новината на твоята майка.
Но аз научих и друго, видях го с очите си ясно: 470
след като бях над града, там, където е хълмът на Хермес,
пътем внезапно съгледах как в нашия пристан навлиза
кораб лек. В него на борда стояха мъже многобройни.
Щитове много искряха и копия дълги двуостри.
Може би те са, помислих. Но все пак не мога да зная.” 475
Рече така, а мощта Телемахова свята засмя се,
взор към баща си отправи, но без да го види свинарят.
След като всичко стъкмиха и гозбата беше готова,
всичко делиха по равно и весело встъпиха в пира.
След като своята жажда и глад утолиха напълно, 480
всеки помисли за сън и прие на съня даровете.

Седемнадесета песен

ТЕЛЕМАХ СЕ ВРЪЩА В ИТАКА

Щом се пробуди Зора, розопръста, родена от здрача,
стана от сън Телемах, многославният син Одисеев,
и на нозете блестящи превърза прекрасни сандали,
тежкото копие взе, за ръката му твърде удобно,
за да отиде в града, и към своя свинар се обърна: 5
„Татенце, искам да ида в града, жив и здрав да ме види
моята майка обична. Тя – зная – не ще да сподави
своите горестни сълзи и своите жалостни вопли,
докато лично с очи не ме види. А тебе аз моля
да заведеш до града чужденеца злочест, за да проси 10
той подаяния. Нека му дава там, който желае,
къшей ечмичен и чашка. При толкова собствени грижи
всички бедняци да нося на свой гръб не ми е по сили.
Ако това докачи чужденеца, за него самия
толкова по-зле. Обичам направо в лице да говоря.” 15
Тъй на това Одисей, находчивият мъж отговори:
„Друже, сам аз не желая по-дълго у вас да оставам.
Пд е изгодно за просяк в градчето да търси прехрана
вместо в полето и там да му дават по воля и милост.
А съм и доста стар вече по дворища тука да скитам, 20
да изпълнявам покорно повели на разни овчари.
Тръгвай самичък, а мене ей този дотам ще проводи,
щом се на огъня сгрея и щом се затопли на двора.
Тези парцали съвсем не ме топлят. Пронизва ме лесно
утринен хлад. А градът, както казвате, бил надалече.” 25
Рече така Одисей. Телемах се запъти през двора –
крачеше той и смъртта на женихите мълком кроеше.
Щом най-накрая пристигна в уютното жилище свое,
якото копие сложи веднага пред стройна колона,
сам той във залата влезе през прага, издялан от камък. 30
Там го видя Еврикля кърмачката първа от всички.
Тъкмо кресла пъстроцветни постилаше с овнешки кожи,
и се завтече насреща с избликнали сълзи. И други
бащини верни робини се стекоха в същото време
и зацелуваха нежно главата му и раменете. 35
Слезе от своя покой и разумната Пенелопея,
с образа на Артемида и златната Афродита.
С двете ръце тя прегърна през сълзи сина си обичен
и зацелува главата, очите му светли и раменете.
Тъй сред ридания гръмки изрече крилатите думи: 40
„Сладко ми слънце, завръщаш се пак, Телемахе! Не мислех
тук да те видя отново, откакто отплава за Пилос
тайно и въпреки мене, за татко си вести да дириш.
Но разкажи ми какво преживя по море и по суша.”
А Телемах разсъдливият тъй на това отговори: 45
„Майко, недей да пробуждаш в очите ми плач и сърцето
в моята гръд не вълнувай – едвам съм избягнал смъртта си.
Но изкъпи се сега, премени се във нови одежди
и със робини възлез върху горните китни покои,
там обречи хетакомби изрядни на всички безсмъртни, 50
та дано Зевс въздаде за делата позорни отплата.
Аз пък ще ида сега на мегдана оттам да повикам
странника, който дойде отдалече със мене в Итака.
Него изпратих напред с богоравните мои другари
и на Пирей наредих да го вземе със себе си в къщи, 55

почит и прием той там да намери, додето се върна.”
Рече така, и безкрила остана у нея речта ѝ.
Тя се изкъпа веднага, облече се в нови одежди
и хетакомби изрядни обрече на всички безсмъртни,
та дано Зевс въздаде на женихите дръзки отплата. 60
Тежкото копие взе Телемах веднага излезе
вън от палата. Зад него притичваха псета две бързи.
С божески чар му зареше лицето Атина Палада.
Ахваха всички мъже, като гледаха как той пристъпя.
Около него се стече тълпата от буйни женихи, 65
всички със сладки слова, но с коварни кроежи в сърцата.
Той пък от тяхната гмеж се измъкна, дойде и приседна,
гдето седяха Антиф, Алитерсес и спътникът Ментор.
Бяха открай време те на баща му приятели близки.
Седна при тях и подробно за пътя си той заразказва. 70
Скоро дойде и Пирей, знаменитият копиеносец,
заедно с Теоклимен през града до мегдана. За дълго
и Телемах не остана далеч, а пристъпи към госта.
Първи Пирей ред сина Одисеев изрече словата:
„Скоро прати, Телемахе, робини, от моята къща 75
да донесат даровете, от цар Менелай подарени.”
А на това Телемах разсъдливият тъй отговори:
„Ние не знаем, Пирее, как всичко това ще завърши.
Ако тълпата женихи, в палата събрани, ми вземат
тайно живота и моят имот поделят по между си, 80
бих предпочел да използваш ти вместо тях даровете.
Но ако аз на женихите смърт и убийство подготвя,
можеш щастлив на щастливеца мен у дома да ги връчиш.”
Рече така и поведе нещастния гост към дома си.
След като стигнаха двама в палата, иззидан прекрасно, 85
и на кресла и столове наслагаха своите дрехи,
влязоха да се изкъпят в дълбоките гладки басейни.
Там им робини измиха, с елея разтриха телата,
та ги загънаха в тъкан от вълна и леки хитони,
и след басейна насядоха те по кресла и столове. 90
Ето робиня донесе пред тях върху сребърен поднос
златен кърчаг със студена вода за ръцете,
после поля им самата и гладка трапеза подаде.
Хляба пък сложи пред тях икономката достопочтена,
ястия пищни със радост подбрала от всички запаси. 95
Майката седна отсреща до прага на залата близо
върху кресло и започна ефирни влакна да засуква.
Мигом пресегнаха те към готовите мамещи гозби.
След като своята жажда и глад утолиха напълно,
първа от тях заговори разумната Пенелопея: 100
„О Телемахе, сега ще възляза в покоите горни
и ще полегна самотна в печалното ложе, което
неведнъж в сълзи обливах, откак Одисей богоравен
тръгна с Атрида за Троя. Но няма ли ти да разкажеш,
докато тук се домъкне тълпата от дръзки женихи, 105
точно какво си узнал за обратния път на баща си?”
А Телемах разсъдливият тъй на това отговори:
„Мила ми майко, това ще ти кажа съвсем откровено:
ние отидохме в Пилос при Нестор, на войнства водача.
В своя въздигнат палат ме прие той съвсем благосклонно 110
и ме гошава тъй, както родител посреща сина си,
който след дълга раздяла се връща дома от чужбина.
Най-благосклонно гостиха ме той и чадата му славни.
За Одисея, безстрашния войн, нито вест ми не каза –

жив ли е, или е мъртъв, от никого нищо не чувал. 115
Но с колесница кована и с много коне ме изпрати
при Менелая Атреев, чутовния копиеносец.
Там аз заварих Елена, аргивката, зарад която
патиха от боговете аргейци и още троянци.

Пръв Менелай, гръмогласният в бой, ме тогава попита 120
що ме довежда при него във Лакедемон, град божествен.
Цялата истина аз му разказах, без нищо да скрия.
С тези слова Менелай, златовласият мъж, отговори:
„Срамно, наистина срамно! На този герой безбоязнен 125
в брачното ложе желаят да лягат самите страхливци!
Както когато сърната в бърлогата на лъв многомощен
своите новородени бозайни сърнета намести,
после за паша преброжда рътлини и тревни оврази,
но подир нея лъвът в пещерата си пак се прибира 130
и изведнъж край ужасен постига и майка, и малки,
тъй Одисей край ужасен за всичките тях ще докара.
Ако, родителю Зевсе, Атино, и ти, Аполоне,
дойде той силен, какъвто веднъж в многолюдния Лесбос
с мощния Филомелид за борба като враг се възправи 135
(и го постря на земята за радост на всички ахейци)!
Ех, да се беше такъв Одисей сред женихите мярнал,
Щеше да стори живота им кратък и брака им горък!
А за това, за което ме молиш и искаш да знаеш,
без да прикривам ни дума, готов съм на теб да разкажа.
Също което разкри на морето всезнайния старец – 140
нищо от него не ще премълча или скрия от тебе.
Каза ми той, че го зърнал злочест върху остров далечен.
Силом го нимфа Калипсо държала в покоите свои.
Родната стряха отново да зърне копнеел напразно.
Веслени кораби нямал и нямал другари, които 145
с него да тръгнат задружно по ширния гръб на морето.
Тъй ми отвърна Атридът, чутовният копиеносец.
Всичко това щом изпълних, повея зефирна прохлада
от боговете и тя ме отвя до брега на бащите.”
Рече така и покърти сърцето на Пенелопея. 150
А богозрачният Теоклимен се намеси и рече:
„Достопочтена съпруго на Лаертиад Одисея!
Всичко синът ти не знае. Ти в моето слово се всушай.
Аз ще ти точно предскажа, без нищо да скрия от тебе.
Зевс ще ми бъде свидетел и вашата щедра трапеза, 155
още огнището на Одисей, до което съм стигнал,
че Одисей е наистина тук върху бащина почва,
седнал сред вас или броди и слуша за тези безчинства,
тука стои и подготвя бедата на всички женихи.
Всичко узнах, като гледах от борда на здравия кораб 160
птичия полет поличбен, и на Телемах го разказах.”
Тъй му веднага отвърна разумната Пенелопея:
„О, ако твоите думи, мой госте, се сбъднат напълно,
много подаръци с обич, грижовна за теб ще приготвя,
който където те среща, у тебе да вижда щастливец.” 165
Ето такива слова размениха си те помежду си.
В същия час пред дома Одисеев женихите, сбрани
върху настлана пощадка, разюздани, както по-рано,
мятаха копия ловни и хвърляха диск за забава.
Но щом настъпи часът за вечеря, отвред от полята 170
своя добитък подбраха пастирите, както и друг път.
Медонт херолдът им рече сега – на женихите беше
той по сърце и на всяка гощавка присъстваше канен:

„Юноши, след като всички в игрите сърца насладихте,
 хайде влезнете дома да приготвим задружно вечеря. 175
 Да се вечеря, когато е време, съвсем не е лошо.”
 Рече така, и послушаха всички съвета на Медонт.
 След като влязоха вътре в палата, иззидан прекрасно,
 върху кресла и столове намятаха своите дрехи,
 после заклаха грамадни овни и кози угоени. 180
 Още заклаха гоени свине и от стадото крава,
 пиршество да устроят. – Одисей и свинарят божествен
 в същото време решиха да идат в града от полето.
 Пръв заговори свинарят, надзорник на други свинари:
 „Страннико, виждам, че искаш в града незабавно да идем, 185
 както стопанинът рече. Наистина аз предпочитам
 тук да останеш на място пазач на стадата из двора,
 но господаря почитам и още боя се, че после
 той ще ме мъмри. А тежък е укорът на господаря.
 Хайде да тръгнем на път. Половината ден е отминал. 190
 Скоро ще се свечери, хладина ще повее тогава.”
 Тъй Одисей, находчивият мъж, на това отговори:
 „Всичко разбирам и виждам, това са и моите мисли.
 Но да вървим, до целта придружавай ме ти и води ме.
 А ако имаш тояга, прилично одялана, дай ми 195
 да се опирам, че пътят по вашите друми бил плъзгав.”
 Рече така, и праметна през рамо торбата си жалка,
 цяла в петна – за презрамка тя имаше връв вместо ремък.
 Даде му още Евмей за ръцете удобна тояга.
 И те пое на веднага. Оставиха стражи на двора 200
 всички пастири и псета. Повече Евмей господаря –
 в образ на немощен старец, с окаяни дрипи по тяло,
 който, опрян на тояга, простираше длан за просия.
 След като по каменлива и стръмна пътека вървяха,
 стигнаха те до града откъм излака, в камък облечен 205
 и светлоструен, от който си черпеха всички в Итака
 (беше го някога зидал Итак със Нерит и Поликтор).
 Той бе опасан с горичка от водолюбиви тополи,
 кръгла отвед, а водата му падаше в струи отгоре
 пряко висока скала. На върха ѝ олтар бе въздигнат, 210
 винаги жертви на нимфи принасяха там минувачи.
 Но ги пресрещна Мелентий, на Долий синът, козопасът.
 Беше подкарал кози, от стадата подбрани за пищен
 пир на женихите, двама пастири вървяха след него.
 Щом ги видя, той отправи по тях ругатни и обиди 215
 срамни, ужасни, раздразни с тях на Одисея сърцето:
 ”Гледай, помъкнал безделник след себе си други безделник,
 както се случва: събира подобен с подобен богът!
 С този гладник накъде си ми тръгнал, проклети свинарю?
 С този бедняк дотеглив, блюдолизец на чужди трапези! 220
 Той от врата на врата ще се спира да чеше гърба си,
 за да си проси не меч и съсъд, а трохи от трапеза.
 Ех, ако го беше дал да ми стане пазач на обора,
 яслите той да мете, на козичките клонки да носи,
 можеше мръвка от кълка да хапне и цвик да си пийне. 225
 Но негодият на зло е научен и няма охота
 ревностно труд да подхване. Навред сред народа се влачи,
 за да натъпче търбух ненаситен с комат от просия.
 Ясно това ще ти кажа и сигурно то ще се сбъдне:
 Ако реши да се мерне в палатите на Одисея, 230
 ще полети начаса из дома му и мъжките длани
 ще потрошат по ребрата и лоба му много скамейки.”

Рече глупецът, застана наред с Одисей и го ритна
в хълбока с крак. Но от пътя съвсем не можа да го махне.
Той незасегнат остана. Размисли героят тогава 235
в гръб ли отзад да го прасне, с тоягата да го погуби,
или пък да го издигне във въздуха и на земята
да му разбие главата. Но спря се. Евмей пък нахока
право в лицето Мелантий и вдигна ръце за молитва:
„Изворни нимфи, на Зевс дъщери! Одисей ако нявга 240
в жертва бедра ви гореше, със слоеве сало обвити,
агнешки, още и кози, то чуйте молбата ми жарка:
Нека се върне героят, от божеска сила доведен!
Как би прогонил тогава от теб големството, което
носиш надменно за показ, когато кръстосваш стъгдите, 245
докато гинат стадата навън от негодни пастири!”
с тези слова му отново отвърна козарят Мелантий:
„О богове, що говори туй куче, изкусно в коварства?
Но ще те скоро откарам на борда на черния кораб,
вън от Итака за тебе висока цена да получа. 250
О, само Феб, сребролъкия бог, да срази Телемаха,
ако все още не е поразен от женихи в палата,
както възвратния ден Одисей си загуби в чужбина!”
Рече така и забърза пред двамата крачещи равно.
С пъргави стъпки той скоро пристигна в палата на царя, 255
влезе направо и седна сред роя нахални женихи
точно срещу Евримаха, когото зачиташе твърде.
Сложиха също пред него прислужници пай от месото,
хляб му подаде с ръка икономката достопочтена,
за да яде. – Одисей и свинарят божествен дойдоха 260
близо до царския дом. Ненадейно оттам долетяха
звуци на лира звънлива. Запя сред женихите Фемий.
А Одисей улови за ръката свинаря и рече:
„Сигур, Евмее, това е прекрасният дом Одисеев.
Лесно се той разпознава дори между много постройки. 265
Зала о зала опира, стената зъбчата изкусно
двора предпазва, заключва се здраво двукрилата порта.
Никой не би и помислил с насилие да я разбива.
Но забелязвам, че много въже из палата пируват.
Мирис на печено сещам. Долавям и звуци на лира. 270
Тя е по Зевсова воля другарка на пирове пищни.”
С тези слова ти, свинарю Евмее, веднага възкликна:
„Как изведнъж се досети, съвсем не си бил неразумен!
Само че нека помислим как тези дела да завършим.
Или ти пръв се вмъкни във палата, изидан прекрасно, 275
и се смеси сред тълпата женихи, аз тук да остана,
или на двора почакай да вляза аз най-напред вътре.
Но не оставяй за дълго, че тук ако някой те зърне,
може и нещо по тебе да хвърли. Ти сам ще разсъдиш.”
С тези слова Одисей, богоравният страдник, отвърна: 280
„Всичко разбирам и виждам, това са и моите мисли.
По-добре пръв да отидеш самичък. Аз тук ще остана.
Схватки и удари разни изпитвал съм често в живота.
Дух упорит притежавам, защото безкрайно съм страдал
и по вълни, и по битки, че нека и туй да се случи. 285
Само стомахът ни празен не може да бъде зальган.
Този проклетник донася на смъртните много неволи.
Заради него строят якорбордните кораби бързи,
върху морето пустинно да плават за зло на вразите.”
Ето такива слова размениха си те помежду си. 290
Кучето Аргос, което лежеше наблизо, го чу и

вдигна глава, и наостри уши. Одисеево беше.
 Сам Одисей го отхрани, но плувна за Троя на поход,
 без ни веднъж да го вземе на лов. Преди време ловците
 гонеха с него и зайци, и диви кози, и елени. 295
 Занемарено без своя стопанин, лежеше тогава
 то върху купища тор от говеда и мулета, струпан
 близо до входната порта, оттам да го вдигат слугите
 и да подсилят имота просторен на своя стопанин.
 Тъй си лежеше там Аргос, досаждан от кърлежи кучи. 300
 Псето едва-що усети героя до себе си близо,
 двете уши си отпусна и почна да маха с опашка,
 но не можа да прилази безсилно до своя стопанин.
 Той настрани се обърна, сълза от очите отрони –
 лесно я скри от Евмей, и така се обърна към него: 305
 „Чудно, Евмее, че псето лежи върху купище торно.
 То е красиво в снагата, но все пак не мога да зная
 дали и пъргавината отговаря на тая му стойка,
 или е псе като тези, които обхождат софрите
 и за разкош ги държат в домовете си знатните хора.” 310
 С тези слова, ти свинарю божествен Евмее, отвърна:
 „Псето е на господаря, загинал далеч от родина.
 То ако беше пред тебе по вид и привички, каквото
 тук Одисей го остави, преди да отплава за Троя,
 щеше завчас да му видиш и силата, и бързината! 315
 То не пропускаше никак из глухите горски усои
 дивеч, по него щом хукне, и душеше дири отлично.
 Зле е сега. Господарят загина далеч от родина,
 а пък нехайни женихи съвсем не се грижат за него.
 Робът е с нрав немарлив. Не усеща ли власт на стопанин,
 няма у него каква да е воля за труд и за дело. 320
 Ех, половината доблест остана у смъртните хора
 далекозрящият Зевс, щом им прати деня на робия.”
 Рече така и се вмъкна в уютния дом и направо
 в залата влезе, където седяха женихите знатни. 325
 Аргос пък беше застигнат от черната, мъртната участ,
 Щом подир двайсет години отново съзря Одисея.
 А Телемах богозрачният пръв забеляза свинаря,
 в залата той като влезе. Веднага с главата му кимна
 и го повика. Евмей се озърна и столчето вдигна, 330
 върху което седеше при пир раздавачът на мръвки,
 да разпределя месото на всеки пируващ в палата.
 Вдигна го той , приближи до трапезата на Телемаха,
 точно насреща, и седна на столчето. А глашатаят
 пая от печени мръвки и хляба в панерка поднесе. 335
 Скоро и сам Одисей се промъкна в трапезната зала
 в образа на немощен старец, с окаяни дрипи на тяло,
 който, опрян на тояга, протягаше длан за просия.
 Там на вратата отвъртре той седна въз прага от ясен
 И се облегна със гръб върху стълб кипарисов. Изкусен
 майстор бе стълба издялал и с връв изравнил го грижливо. 340
 А Телемах призова по-наблизо свинарят и рече –
 той от прекрасна панерка подбрал бе и цял хляб, и мръвки
 толкова, колкото смогна с ръцете си, с двете, да гребне:
 „Ето вземи и предай там на госта, и още речи му 345
 за подаяние всички женихи поред да обходи.
 Никак уместно не е да съпътствува свян сирромаха.”
 Рече така, а свинарят божествен се вслуша в речта му,
 пред Одисея застана и рече словата крилати:
 „Сам Телемах, чужденецо, ти праща това и заръча 350

за подаяние всички женихи поред да обходиш.
Редно не е според него да спътствува свян сиромаша.”
С тези слова Одисей, находчивият мъж, му отвърна:
„Ощастливи Телемаха сред смъртните, властнико Зевсе!
Всичко, каквото сърце му желае, дано си изпълни!” 355
Рече така той, пое милостинята с двете ръце и
въз омърсената своя торба до нозете я сложи.
Яде, доде песнопевецът пя пред трапезните гости.
Той се насити, и в тоя миг млъкна певецът божествен.
Вдигаха глъчка в палата женихите. В същото време 360
до Одисея, сина на Лаерта, застана Палада
И му пошепна да иска от всеки трапезник по къшей,
за да узнае кои са пристойни, кои недостойни.
Но не желаше тя ни един от смъртта да избави.
Станал, той тръгна надясно, пред всеки жених се изправи 365
и му протягаше длан – сякаш цял живот скитал в просия.
Даваха всички от жалост по малко с очи изумени –
питаше всеки съседа за просяка – кой е, отгде е?
А козепасът Мелантий към тях се обърна веднага:
„Чуйте, женихи на славна царица, какво ще ви кажа 370
за чужденеца, с когото се срещнахме скоро по пътя.
Идеше той за града и свинарят му беше водачът.
Но аз не зная какъв е, отгде произхожда родът му.”
Рече тъй. А Антиной обруга свинепасът божествен:
„О всеизвестен свинарю, защо си домъкнал в града ни 375
този?... Нима не се скитат при нас тук и други лентяи,
просящи долен народ, блюдолизци на чужди трапези?
Или за тебе е малко, че на господаря имота
толкова хора пилеем, та още един си домъкнал?”
С тези слова ти свинарю божествен Евмее, отвърна: 380
„Знатен си ти, но не ти е пристойна речта, Антиное.
Кой ще иде да вика отдругаде сам чужденеца,
ако не е той навред по земята прочут благотворец,
болнолечител, гадател, на копия опитен майстор
или певец вдъхновен, да ни радва със своите песни? 385
Вред по земята просторна това са зованите смъртни:
просяка никой не би призовал – той само дотяга.
Но постоянно си бил ти към робите на Одисея
и преди всичко към мене от женихите най-нелюбезен.
Малко това ме засяга, додето стопанката умна 390
и Телемах богозрачният тук обитава палата.”
А Телемах разсъдливият тъй възрази му тогава:
„Стига, Евмее! Мълчи и недей отговаря надълго,
знай: Антиной има навик да влиза в кавги постоянно
с предизвикателни думи, дори да насъсква и други.” 395
Рече, и към Антиной отпрати крилатите думи:
„Както баща, Антиное, се грижиш прекрасно за мене.
Искаш и госта си във от палата сега да отпратя
със заповедни слова. Но това и на Зевс е противно.
Дай му по воля. Не ще ти попреча. Дори те приканвам. 400
Нито от моята майка се бой, ни от някои други
роби, които обслужват палата на моя родител.
Но не тревожат – аз зная – сърцето ти мисли подобни.
Искаш наистина сам да ядеш, вместо други да каниш.”
В отговор на Телемаха това Антиной му изрече: 405
„Хей, Телемахе, надут самохвалко, какво ми говориш!
Ако тук всеки жених му подаваше тъй милостиня,
нямаше цели три месеца той да се вества в палата!”
Рече така и докопа под масата столче, което

служеше в пир да си слага на него нозете блестящи. 410
 Всеки друг даде по нещо, така се напълни торбата
 с хляб и месо. Одисей пожела да се върне веднага
 пак до вратата на прага да вкуси ахейските дари.
 Спря се той пред Антиноя и тези слова му изрече:
 „Драги, подай ми и ти. От ахейци най-долен не си ти, 415
 най-благороден от тях си, по образ на цар ми приличаш
 и затова подобава да бъдеш над всички по щедрост
 в хляба. Пък аз ще те славя навред по земята безкрайна.
 Някога също и аз между хората дом обитавах,
 благословен и богат, постоянно подавах на скитник, 420
 който да бе, от каквото да търсеше помощ при мене.
 Роби безброй притежавах, и всякакво друго имане,
 всичко, с което живеят разкошно заможните хора,
 но го погуби Кронион по своята воля свещена.
 Вдъхна ми той мисълта с плячконосна пиратска дружина 425
 аз за Египет да тръгна, далече оттук да загина.
 Там до потока Египет извитите кораби спряха.
 Дадох веднага повеля на мои подобни другари
 кораба във да изтеглят и близо да бдят неотстъпно.
 Други изпратих напред да огледат съседната местност. 430
 Дръзки от своята сила, започнали те да вилнеят
 из плодовития край на египетски мирни орачи,
 техните кротки жени и деца малолетни подбрали,
 а пък мъжете избили. Викът им се чувал в града чак.
 Чули им гръмките вопли, египтяни натам наизлезли 435
 още в зори. Загъмжа от коне и пешаци полето
 и от искрящи доспехи. Но в бяг безразборен обърна
 Зевс гръмлюбецът всички другари. Те нямаха смелост
 мъж срещу мъж да застане, че гибел отвред ни грозеше.
 С острата меч умъртвиха мнозина от моите хора, 440
 други откараха живи за труд принудителен в робство.
 Аз бях продаден на странник, от Кипър пристигнал в Египет –
 Дметор, потомък на Ясос, царуваше властно над Кипър.
 След многобройни неволи оттам аз пристигнах в Итака.”
 На Одисей отговори така Антиной разгневено: 445
 „Кой от безсмъртните прати за пира в дома туй врънкало?
 Хайде, върви на средата, махни се от моята маса,
 иначе скоро ще видиш и горък Египет, и Кипър!
 Що за нахалник безсрамен! Какъв нехранимайко нагъл!
 Всеки жених обикаляш и щедро дарява те всеки 450
 тъй слепешката, защо да пести и да жали, когато
 милост от чуждо дарява? Обилие има от всичко.”
 А Одисей, находчивият мъж, се отдръпна и рече:
 „О богове! На лицето съвсем не подхожда умът ти!
 Стиска солчица от твоя дом собствен не би дал на просяк, 455
 щом, разположен на чужда трапеза, не благоволяваш
 да ми подхвърляш и къшей. А имаш в обилие всичко.”
 Рече така. Антиной пък изпадна в несдържана ярост,
 с мрачни очи го погледна и рече словата крилати:
 „Виждам, че няма от залата във да излезеш обратно 460
 читав! На всичко отгоре пък смееш и хули да сипеш!”
 Рече и столчето метна срещу Одисея. Улучи
 в дясното рамо, в гърба. Неподвижен остана героят,
 както скала устоя той на хвърлея на Антиноя.
 Само поклати глава мълчешком и скрои гибелта му. 465
 Върна се пак върху прага и седна. Остави торбата
 пълна до себе си близо и тъй на женихите рече:
 „Слушайте вие, женихи на славена дивна царица,

аз да изкажа какво повелява сърцето в гърдата ми.
Истина, нито тъга, нито мъка, потиска душата, 470
ако мъжът при борбата за своето име пострада –
заради своите крави или овце белорунни.
Аз пък понесох побой зарад тази утроба проклета,
пагубна носеща много неволи на смъртните хора.
Но ако просяка бранят безсмъртни ведно с еринии, 475
смъртната участ дано вместо брак Антиноя постигне!”
С тези слова Антиной, на Евпейта синът, му отвърна:
„Стой си спокойно и яж, чужденецо, или се пръждосвай,
за да не те изнесат за ръце и нозе из палата
и да не бъдеш на части разкъсан, щом тъй бръщолевши!” 480
Рече така, но и всички останали кипнаха страшно.
Дръзко подхвърляше някой от тия надменни младежи:
„Зле, Антиное, постъпи, когато удари бедняка.
Ако е старецът бог от небесни простори, горко ти!
Нерядко и боговете под какви ли не образи чудни 485
на чуждоземци се скитат от град на град, те обикалят
да наблюдават кои са злосторни, кои справедливи.”
Тъй разговаряха те, но речта им съвсем не помогна.
А Телемах все по-силно в душата изпитваше болка
заради удара, но ни сълза не отрони от клепки, 490
клатеше само глава мълчешком и кроеше отплата.
Щом Пенелопа разумната чу, че ударили странник
долу в трапезната зала, възкликна така пред робини:
„Ах, дано също тъй теб Аполон сребролъкият перне!”
А Евринома сега, икономката тъй й отвърна: 495
„Ах, дано всички наши проклетия да се изпълнят!
Никой от тези дано златотронната Еос не види!”
С тези слова отговори разумната Пенелопея:
„Майчице, мразя ги всичките, защото замислят бедите,
но Антиной между всички на черната смърт ми прилича! 500
Някакъв странник нещастен сега обикаля дома ни,
длан пред мъжете протяга, принуден от сиромашия.
Всички му пълнят торбата и всички му дават охотно,
а Антиной го ударил със столче по дясното рамо.”
Рече така Пенелопа в кръга на жените робини, 505
седнала в своя покой. Одисей пък току се нахрани.
Тя призова по-наблизо свинаря божествен и рече:
„Бързо, божествен Евмее, иди да повикаш при мене
странника. Силно желая подробно тук да го разпитам
за Одисей, търпеливия мъж, дали вести е чувал, 510
или с очи го е виждал. Изглежда, че странствувал много.”
Тъй на това ти отвърна, Евмее, вардачо на свини:
„Ако най-последно, царице, ахейците млъкнат в палата,
би ти омаял сърцето със своята реч чужденецът.
Три дни и ноци той пребиваваше в моята хижа. 515
Първо при мене дойде, щом избягал от кораб теспротски.
Всичките свои неволи той все пак докрай не разказа.
Както мъжът приковава очи в песнопевеца, който
пее за смъртните хора от Зевс вдъхновените песни –
те без насита следят песента му, не искат да свърши, – 520
тъй очарова и мен чуждестранникът в моята хижа.
Той по баща с Одисея бил свързан чрез гостоприемство,
някога Крит обитавал, земя на чадата на Минос.
След многобройни неволи оттам пристигнал в Итака,
тласкан от място на място. Бил слушал той за Одисея, 525
че е наблизо до нас в плодородния край теспротийски,
жив се завръщал с несметни съкровища в своята къща.”

Тъй на свинаря отвърна разумната Пенелопея:
 „Тичай, извикай го тук! Пред очите ми той да разкаже,
 докато в тези игри се развличат навън пред вратите,
 или пък в залата тук. И защо да не се забавляват? 530
 Техният собствен имот – ядива и янтарено вино –
 цял непокътнат лежи. Изразходват го само домашни.
 В нашата къща пък те на тълпи всекидневно нахлуват,
 колят безбройни волове, овци и кози угоени, 535
 вечно пируват и пият искрящото вино без срама.
 Нашият дом се пилее, защото от него отсъства
 мъж като моя съпруг Одисей да отблъсне бедата.
 Ех, Одисей да се върне и дойде в земята си родна,
 ще отмъсти със сина си за всичкия гнет на мъжете!” 540
 рече тъй. А Телемах неочаквано кихна високо:
 екна шумът по палата. Усмихна се Пенелопея
 и начаса към Евмей се обърна с крилатите думи:
 „Тичай веднага, викни пред лицето ми тук чужденеца.
 Не забеляза ли, кихна синът ми на моите думи! 545
 Ето ще бъде смъртта на женихите сигурна участ,
 никой не ще се спаси от смъртта и мъстящите кери.
 Друго сега ще ти кажа, дълбоко стаи го в сърцето.
 Ако се аз уверя, че той чистата истина казва,
 ще го дарувам с хитон и хламида и нови одежди.” 550
 Рече така, а свинарят божествен се вслуша в речта й,
 пред Одисея застана и рече словата крилати:
 „Страннико татко, зове те разумната Пенелопея,
 майката на Телемаха. Макар и от горест сломена,
 вечно я тласка сърцето за своя съпруг да разпитва. 555
 Ако се тя увери, че ти чистата истина казваш,
 ще ти дарува и плащ, и хитон, от които ти имаш
 най-много нужда. А хляб и храна, да наситиш стомаха,
 можеш в града да си просиш. Така нека по воля ти дават.”
 Тъй на това Одисей, богоравният страдник, отвърна: 560
 „Чистата правда ще кажа, Евмее, на Пенелопея,
 На дъщерята разумна на славния старец Икарий.
 Зная аз вести за него, еднакви беди претърпяхме,
 но се боя от тълпата на тези враждебни женихи.
 Тяхното буйство и хищност достигат небето желязно! 565
 Ето и днес, като ходех из залата за милостиня,
 шом ме женихът удари до болка, без зло да му сторя,
 в залата ни Телемах се застъпи, ни други за мене.
 Ти Пенелопа затуй посъветвай сега да ме чака
 в своята спалня, макар неспокойна, до залеза слънчев. 570
 Нека тогава ме пита кога ще си дойде мъжът й.
 Но да ме смести до огъня близо, че моите дрипи,
 знаеш не топлят. Пред тебе молбата си първом отправих.”
 Рече така, а свинарят след тая заръка побърза.
 Прага току той прекачи и Пенелопа му рече: 575
 „Как, ти без него ли идеш, Евмее? Къде е беднякът?
 Тук ли от някого страх той изпитва, или се срамува
 посред палата? Свенът не прилича на странствуващ просяк.”
 Тези слова ти, свинарю Евме, й в отговор рече:
 „Не, той говори разумно. Така би говорил и други, 580
 който не иска да сети гнева на женихите дръзки.
 Той те съветва сега да го чакаш до залеза слънчев.
 Но и за тебе самата, царице, е тъй по-прилично –
 да разговаряш с мъжа насаме, да го питаш и слушаш.”
 А на това му отвърна разумната Пенелопея: 585
 „Истина, гостът не е неразумен – тъй трябва да бъде.

Няма из целия свят, обитаван от смъртните хора,
други мъже да извършват надменно такива безчинства.”
Тъй му говореше тя. А свинарят божествен се вмеси,
след като всичко разказа, в гмежта на женихите нагли. 590
На Телемах той веднага пришепна крилатите думи –
леко главата си сведе към него, та друг да не чуе:
„Скъпи, отивам да вардя свинете и цялото друго
твое и мое имане. А тука ти сам погрижи се.
Себе си ти преди всичко брани. Отклонявай разумно 595
всяка заплаха, че злото ти мислят мнозина ахейци.
Но дано Зевс ги погуби, преди да ни сторят бедата.”
С тези слова Телемах на свинарят божествен отвърна:
„Татенце, тъй и ще сторя. А ти след вечеря тръгни си.
Призори пак се върни и докарай свещените жертви. 600
Другото ще да е грижа на мене и на боговете.”
Рече така, а Евмей върху гладко кресло се намести
и щом насили напълно душата си с гозби и вино,
пак при свинете се върна, остави палата и двора
пълни с пируващи гости. Сърца там тешаха си всички 605
с песен и танци ритмични. Настъпи предвечерна доба.

Осемнадесета песен

БОРБАТА НА ОДИСЕЙ С ИРОС

Ето общинният просяк пристигна. По цяла Итака
просеше той, всеизвестен със своя гърбук ненаситен.
Пиеше вечно и вечно ядеше. Ни мощ, нито сила
бяха останали в него, макар че бе с ръст исполински. 5
Даде му име Арней благородната негова майка
още при раждане. Но младежта го наричаше Ирос –
вечно разнасяше вести, когато поискаше някой.
Той от дома Одисеев реши да пропъди героя,
та го нападна с обиди и рече словата крилати:
„Старче, от трема навън, да не те повлека за нозете! 10
Гледай как всички женихи наоколо вече ми смигат
да те изхвърля веднага. Но още се аз колебая.
Ставай, че иначе може да стигнем до бой със юмруци.”
Мрачно погледна към него и рече мъжът многомощен:
„Нито с дела, нито с думи, чудако, те аз оскърбявам, 15
нито на мен се зловиди, когато ти повече дават.
Двама ни прагът побира. Не бива с око завистливо
чужда облага да гледаш. Нали и ти също си просяк,
както и а? Боговете единствено дават благата.
И не налитай на боя с юмруци! Макар че съм старец, 20
с кръв ще облея веднага гърдта ти и твоите устни,
в гняв щом избухна. Тогава спокойно без теб ще се ширя
утре, когато ти няма за втори път да се вестяваш
вътре в палата висок на сина на Лаерт Одисея!”
в ярост скиталецът Ирос изпадна и тъй отговори: 25
„О небеса, как припряно и бързо говори гладникът!
Сякаш е дърта бъбрица! Но чакай, и с двата юмрука
всичките зъби сега из устата ти аз ще избия
както на дива свиня, що със зурлата рови нивята!
Но препаша се и нека ни всички познаят в борбата. 30
Хайде да видим дали ще се справиш ти с по-млад противник!”
Тъй върху гладкия праг пред високите, двойните двери
двамата просяци люто един друг се възпламениха.
Първо свещената мощ Антиноева двамата зърна.
Той се засмя гръмогласно и тъй на женихите рече: 35
„Гледка подобна, другари, не ни се е случвала още.
Някакъв бог ни изпраща чудесна забава в палата.
Ирос и странникът люто се карат и скоро ще почнат
бой със юмруци. Но нека насъскаме двамата още.”
Рече така. От местата наскочаха с кикот момците 40
и образуваха кръг покрай двамата дрипльовци нищи.
А Антиной, на Евпейта синът, се обърна към всички:
„Слушайте, храбри женихи, словата, които ще кажа.
Тук се пекат на жаравата два кози тулума, които,
с плънка от кръв и от мас, отделихме за вечерна гозба. 45
Който спечели победа и по-силен в боя излезе,
нека по избор самичък си вземе от тези тулуми,
винаги с нас ще пирува и няма на други безделник
да позволим за просия при нас да остава в палата.”
Рече така Антиной и допадна речта му на всеки. 50
Тук с хитрина Одисей, находчивият мъж, се намеси:
„Скъпи ми, трудно е, старец, отпаднал от страшни несгоди
с по-млад да влиза в юмручна борба. Но злосторен стомахът
ме принуждава и още побоища тук да понасям.
Но закълнете се всички пред мене с обвързваща клетва, 55

че за угода на Ирос тук никой ръката си тежка
 Няма въз мен да стовари, да падна нечестно под този.”
 Рече така и заклеха се всички, тъй както поиска.
 След като те се заклеха и свършиха своята клетва,
 тия слова изговори мощта Телемахова свята: 60
 „Страннико, ако те тласка умът и сърцето ти храбро,
 встъпвай веднага в борба и не бой се от никой ахеец.
 Вдигне ли някой ръка, срещу повече той ще се бие.
 Тук домакинът съм аз. Ще помогнат със своята сила
 Двамата мъдри царе, Антиной, Евримах, а и други.” 65
 Рече тъй, и одобриха му всички речта. Одисей пък
 своите чресла със парцали обви, но остави открити
 яките светли бедра и показа широките плещи,
 твърдата гръд и ръцете корави. А дева Атина
 близо до него застана и сила и мощ му придаде. 70
 Всички женихи ведно го загледаха в пълна почуда.
 Тъй се провикваше някой, обърнал очи към съседа:
 „Сам си навлече бедата. На Не-Ирос Ирос ще стане.
 Старецът що за бедра откроява под своите дрипи!”
 Казваха тъй, а сърцето на Ирос бе в крайна възбуда. 75
 Но и така, пребледнял го опасаха силом слугите.
 В силния страх се тресяха на бедния Ирос месата.
 А Антиной се обърна към него със следните думи:
 „По-добре щеше да бъде съвсем да не беше се раждал
 ти, самохвалко, щом срамно трепериш в боязън пред този 80
 старец злочест, в нищета от неволи и нужда изпаднал.
 Искам едно да ти кажа, и то ще се сигур изпълни.
 Старецът ако спечели и по-силен в боя излезе
 аз ще те пратя веднага със черния кораб при царя
 Ехет в Епир, изстребителя зъл на човешкото племе, 85
 да ти отреже носа и ушите с медта безпощадна.
 Пола ти той ще изтръгне, на псетата да го захвърли.”
 Рече, а Ирос изпадна във още по-силна уплаха.
 Беше дотътрен насила. Повдигнаха двама юмурици.
 А Одисей, богоравният мъж, заразмисля тогава 90
 да го удари ли тъй, че последен дъх той да изпусне,
 или пък само с лек удар да го повали на земята.
 След като дълго премисля, намери накрая за умно
 да го удари едва, подозрение без да събуди.
 Почнаха боя. Удари го Ирос по рамо с юмурука. 95
 Той пък врата под ухото му тресна и всичките кости
 тъй разтроши. От устата му рукнаха алени кърви.
 Свлече се Ирос със стон в пепелта и затрака със зъби,
 и по земята зарита. Женихите плеснаха с длани
 и до един се заляха от смях. Одисей пък затытри 100
 Ирос за крак из вратата, през трема навън го повлече
 право през дългия портик и стигна до външната порта.
 Там на зида го облегна, в ръката му жезъл затыкна,
 гневно към него погледна и рече словата крилати:
 „Тука сега остани, за свине и за псета плашило, 105
 и не мисли над бедняци и странници властник да ставаш,
 жалък слабако, че може и друга беда да те случи!”
 Рече така и праметна през рамо торбата си жалка,
 цяла в петна – за презрамка тя имаше връв, а не ремък.
 Върна се пак върху прага. Женихите влязоха вътре, 110
 Смяха се те от сърце и отправиха думи за поздрав:
 „Зевс и всевечните нека изпратят на теб, чужденецо,
 всичко, каквото желаеш, каквото сърце ти жадува,
 дето с юмурука избави от тоя търбух ненаситен

нашия край. Ще го пратим на твърдата суша при царя 115
 Ехет в Епир, изстребителя зъл на човешкото племе.”
 Рекоха тъй. Засия Одисей от речта му предвестна.
 А Антиной му поднесе веднага тулума огромен,
 С плънка от кръв и от мас. Амфион след това от панерка
 цели два хляба извади и на Одисей ги подаде. 120
 Дигна за негово здраве той златната чаша и рече:
 „Радвай се, страннико татко! За бъдните дни ти желая
 щастие пълно, макар че сега си изпаднал в неволя.”
 С тези слова Одисей, находчивият мъж отговори:
 „Както на мен, Амфионе, се струва, ти имаш разсъдък, 125
 син си на мъдър баща, за когото разказва мълвата:
 Нис, дулихийският властник, е знатен и много заможен.
 Негова рожба си ти и приличаш на мъж благонравен.
 Ето защо ще ти кажа, а ти ме изслушай и вярвай.
 Няма на тази земя същество от човека по-слабо 130
 сред съществата, които по нея пъхтят и се влачат.
 Той и не вярва, че може злина да го случи, додето
 мощ боговете му дават, додето нозете го движат.
 Но като пратят и тежки беди боговете блажени,
 трябва спокойно, макар по неволя, и тях да понася. 135
 Както денят, от бащата на вечни и смъртни въвеждан,
 тъй се мени и сърцето на земнородените хора.
 Някога можех и аз сред мъжете да бъда щастливец,
 но беззакония сторих немалоко от сила и дързост,
 имах за своя защита баща си и родните братя. 140
 Ето защо да не върши безчинства човек през живота,
 но да се радва без ропот на дарите на боговете.
 Виждам как също и тук беззаконствуват дръзки женихи,
 пръскат имота в дома и обиждат достойна съпруга.
 А пък героят, повярвай, далеч от родина и близки 145
 няма за дълго да бъде. Той вече е близо. Но демон
 нека те прати дома, да не му се изпречиш на пътя,
 щом отдалече се върне на тучната твърд на Итака.
 Мъчно ще се разделят без проливане кръв, убеден съм,
 той и женихите, щом веднъж дойде под своята стряха.” 150
 Рече така и изпи след възливане сладкото вино,
 Чашата после подаде в ръцете на вожда на войни.
 Залата той прекоси със сърце нажалено в гърдите,
 ниско главата привел, предугаждаше в себе си злото,
 но гибелта не избягна, и него Атина обрече, 155
 на Телемах от ръката, от острата мед да загине.
 Пак Антином върху трона приседна, от който бе станал.
 Бляскавоока богиня Атина вля мисъл в гърдите
 на дъщерята разумна на славния старец Икарий,
 да се яви пред женихите тя, и в напразни надежди 160
 още по-силно да пламнат сърцата им, за да извика
 повече почит и обич в очите на син и събрачник.
 Тя се усмихна смутено и на Евринома продума:
 „Ах, Евринома, за пръв път сърцето ми силно желае
 да се явя пред мъжете, макар че ги мразя жестоко, 165
 и на сина си веднага изгоден съвет да изкажа,
 той да отбягва рояка надменни женихи, които
 казват красиви слова, пък замислят злини зад гърба ни.”
 А Евринома сега, икономката, тъй отговори:
 „Истина, рожбо, разумно е всичко, каквото говориш. 170
 Но при сина си иди и съвета предай откровено,
 след като тялото ти си изкъпеш, ланити помажеш.
 Само недей се явява с лице овлажнено от сълзи.

Хайде, върви, че безкрайният плач горестта удвоява.
 Твоят син вече възрастна в години, тъй както сърдечно 175
 молеше ти боговете – с брада разцъфтял да го видиш.”
 С тези слова отговори разумната Пенелопея:
 „О Евринома, макар и грижовна, недей ме съветва
 да си измия снагата, лицето с елей да помажа.
 Всяка суетност отнеха от мен боговете небесни, 180
 още откакто той тръгна на поход въз кораби вити.
 Но призови Автоноя и Хиподамея веднага
 с мене да дойдат, когато пристъпвам на залата прага.
 Свян бих изпитала аз в обществото на мъжете самичка.”
 Рече. Старицата бързо излезе от ширната зала, 185
 Да извести и на двете повелята на Пенелопа.
 Друго замисли сега ведроока богиня Атина.
 Сладостна дрямка разля над очите на Пенелопея
 и тя заспа, неусетно отпуснала морното тяло
 върху креслото. Тогава звездата сред всички богини 190
 вдъхна ѝ божески чар, да плени на женихите взора.
 Стори лицето сияйно, с амброзен сок го помаза,
 с който Китера се маже, богинята китновенчана,
 иска ли тя в хоровода на дивни харити да встъпи;
 По-строен стан ѝ придаде, направи ѝ цялото тяло 195
 по-снажно, по-бяло, сякаш от слонова кост скъпоценна.
 И след това се оттегли звездата на всички богини.
 Лилиеръките деви дойдоха от горната стая
 шумно и сладката дрямка от Пенелопея отлитна.
 Леко прокара ръце тя по своите бузи и рече: 200
 „Как в горестта ме приятният сън неусетно оборил!
 Ех, Афродита сама да ми прати такава смърт блага
 още сега, да не губя в печал и тъга непрестанна
 своя живот, докато по съпруга обичан копнея,
 който по всякаква доблест блестеше сред всички ахейци.” 205
 Рече така тя и слезе от китните горски покои,
 но не сама. Подир нея вървяха робините, двете.
 Щом пред женихите долу жената божествена слезе,
 спря до гредата пред входа на залата, зидана яко,
 двете ланити закрила със светлото було, а редом 210
 вдясно от нея застана робиня, а друга отляво.
 В миг отмаляха нозете на всички женихи. Омаян,
 сладно желаше всеки легло да дели с Пенелопа.
 Тя призова Телемаха, сина си любим, и му рече:
 „Вече умът ти, сърцето ти, сине, не са устойчиви. 215
 В детски години таеше в гърдите си по-хитри мисли.
 Днес пък, когато си стигнал до възраст на юноша зрял и
 всеки ще каже, че своя родител ти ощастливяваш,
 щом изненадан съзреш външността ти и твоята снажност,
 вече не са безпогрешни сърцето ти, твоите мисли. 220
 Тука в трапезната зала какво произшествие стана?
 Как си допуснал да бъде така обруган чуждоземец?
 Щом като гостът, потърсил с надежда в дома ни защита,
 може у нас ругатни да получи и страшни обиди,
 няма ли в срам и позор между хората ти да живееш?” 225
 А разсъдливият син Одисеев на майка си рече:
 „Мога ли, майко, на укора твой справедлив да се сърдя?
 В себе си аз преценявам, разбирам отлично аз всичко,
 и благородно, и должно. Надрасъл съм детската възраст.
 Винаги вярно, не мога добре да предчувствувам всичко. 230
 Ето, отвсякъде тези женихи объркват ума ми
 с лошите свои кроежи, а нямам отникъде помощ.

Но между Ирос и госта борбата съвсем не завърши,
 както на тях им харесва. Показа се по-храбър гостът.

Ако, родителю Зевсе, Атино, и ти, Аполоне,

още сега си превият главите женихите дръзки

тъй поразени в палата, едните навън посред двора,
 другите в залата вътре, с ръце и нозе потрошени,
 както тук нашият Ирос навън покрай дворните порти

само поклаща глава, на пияница някой подобен,

прав на нозете не може да се удържи и не може
 да си отиде дома, че нозете му са претрошени!”

Ето такива слова помежду си разменяха двама.
 А след това Евримах се обърна към Пенелопея:

„О, на Икария дъще, о ти, Пенелопа разумна!

Ако те видеха всички ахейци от Ясоски Аргос,
 по-голям рой от женихи пирували биха в палата
 още от ранни зори, че ти всички жени превъзхождаш
 по красота и по снажност, по дух благороден в гърдите.”

С тези слова му отвърна разумната Пенелопея:

„Ах, Евримахе, отнеха от мен боговете предимства,
 хубост и прелест, откакто отплавах в поход за Троя
 храбри аргейци, и моят съпруг Одисей с тях потегли.
 Ако се върнеше той да ми бъде закрила в живота,
 бих била повече славна, цъфтяла бих с повече хубост.

Ала увяхвам в печал. Отредил ми нещастия демон.
 Тъкмо преди да напусне съпругът ми родния остров
 хвана ми дясната китка и тъй се обърна към мене:

„Жено, не мога да вярвам, че бронекоренните гърци
 всички дома ще се върнат щастливи от края троянски.

Също троянците, както разказват, били в бой безстрашни,
 копиеносци прекрасни, в лъка и стелите изкустни,
 колесничари отлични, които по бранни полета
 бързо решават великия спор на войната жестока.

Зная ли аз, дали Зевс ще ме върне или ще загина

там под стените на Троя? На тебе тук всичко оставям.
 Гледай в палата баща ми и моята майка обична
 както преди, но и още, защото ще бъде далече.
 А като видиш, че нашият син в мъжеството съзрее,
 можеш съпруг по сърце да намериш, дома да напуснеш.”

Тъй Одисей ми говори и всичко сега се изпълва.
 Иде нощта през която натрапния брак ще обгърне
 клетата мене, без радост оставена от божеството.
 Но и страдание ново ми мъчи ума и сърцето.

Следваха всички женихи такъв обичай неотдавна –

тези, които решат да ухажват жена хубавица
 и дъщеря благородна, един срещу други в надвара
 носеха от домовете овци и охранени бици,
 пиршества да устроят, да дарят дарове драгоценни,
 не пропиляваха те без възмездие чужди имоти.”

Рече така тя, и радост обзе Одисея страдален,
 че дарове от момците извлича, сърцата омайва
 с меденосладки слова, а душата си друго спотайва.
 А Антиной, на Евпейта синът, се обърна към нея:

„О, на Икария дъще, ти, Пенелопея разумна!

Ако жених пожелава на теб дарове да поднася,
 вземай спокойно. Да връщаш подарък съвсем не е редно.
 Но ни дома, нито в друг дом ще идем, додето не вземеш
 мъж по сърце за съпруг между нас, синовете ахейски.”

Рече така Антиной, и допадна речта му на всички.

Всеки изпрати дома глашатай даровете да вземе.

На Антиной глашатаят донесе голям и прекрасен
 пеплос извезан. По него забодени бяха дванадесет
 фибули – всички от злато, припъхнати в брънки метални.

На Евримах глашатаят донесе прекрасно огърле 295
 с наниз от янтар и злато, блестеше подобно слънце.
 Пъргав слуга пък донесе на Евридамант обици две –
 всяка по тройка клъбца, на зърна от черници подобни.
 Но властелинът Пизандър, на мъдрия син Пориктор,
 Накит донесе слугата огърле, богато на приказ. 300
 Всеки ахеец така й поднесе по някой подарък.
 Ето възлезе в чертога си горен жената богиня,
 а подир нея вървяха робини с дивните дари.
 Танца и бодрите песни женихите пак подкачиха
 и веселяха се с вино в очакване вечер да дойде. 305
 Тъкмо се тъй веселяха, и тъмната вечер се спусна.
 Ето донесоха вътре слугите три медни мангала,
 залата да осветяват. Наслагаха сухи дървета,
 сечени нявга, току-що нацепени с медна секира,
 мушнаха борина вътре. Поддържаха огъня редом 310
 на Одисея страдалец прислужните деви, които
 сам Одисей, зевсородният мъж находчив, заговори:
 „Деви на цар Одисей, надалече отдавна отплавал,
 хайде идете в покоя при вашата славна царица,
 с нея мотайте вретена, с ръцете си чепкайте вълна, 315
 седнали заедно с нея, пропъждайте нейната горест.
 Огъня аз пък за всички в мангалите тук ще поддържам.
 И да изтраете вие дори до Зора златотронна,
 няма да сетя умора. Научен съм аз да издържам.” 320
 Тъй им говори, а те се спогледаха и се разсмяха.
 Грубо сега Меланто, краснобузата дева, отвърна.
 Щерка на Долий тя беше. Възпита я Пенелопея
 и като свое дете я отгледа, дарява с играчки.
 Но не изпитваше жар към печалната Пенелопея,
 връзка поддържаеше тя с Евримаха, със своя любовник. 325
 Към Одисея Меланто се обърна тогава с обида:
 „Страннико жалък, изглежда, умът ти съвсем е побъркан,
 щом не желаеш да търсиш подслон до жарта на ковача
 или пък в някоя кръчма, но тук непрестанно дърдориш
 дръзко сред роя мъже и сърцето ти срам не познава! 330
 Вино ли твоя разсъдък напълно помъти, или пък
 вечно те тласка умът да дърдориш нелепици само,
 или навири глава, че надви над несретника Ирос?
 Само дано да не скочи тук някой от Ирос по-силен
 Да ти избие лицето отдясно, отляво с юмруци, 335
 да те изхвърли навън из вратата обагрен от кърви!”
 Вежди присви Одисей, находчивият мъж, и отвърна:
 „Кучко! Какви ги дърдориш? Ще ида аз при Телемаха
 и ще му кажа, а той ще те скълца на дребни парчета!”
 Рече така и изплаши със страшната дума жените. 340
 Хукнаха всички робини навън с колена отмалели –
 бяха помислили те, че заплахата в миг ще изпълни.
 Но той спокойно остана да бди над пламтящия огън,
 без да отделя очи от мъжете, но в същото време
 друго кроеше в сърцето, и то се изпълни наскоро. 345
 А не остави Атина женихите да се въздържат
 от оскърбителни хули, тя искаше още по-силно
 на Одисея сърцето да пламне от гняв огорчено.
 Измежду тях Евримах, на Полиба потомък, отправи
 към Одисея обиди, с които извика смеха им: 350

„Чуйте ме вие, женихи на славена дивна царица,
 аз да изкажа какво повелява духът ми в гърдите.
 Не без божествена воля в дома Одисеев е гостът.
 Блясъкът тука съвсем не изхожда от огъня лумнал,
 но от главата на този... На лоба си няма ни косъм.” 355

Рече пък на Одисея, рушителя на градовете:
 „Страннико, би ли приел като ратай у мен да работиш
 вън на полето далеко? Достатъчно плата ще имаш.
 Тръни за плет ще събираш, ще всаждаш израсли фиданки.
 Ще получаваш храна в изобилие цяла година, 360
 в дрехи ще те облека, ще ти дам за нозете сандали.
 Само че ти си научен на зло и ти липсва охота
 труд да подхванеш ревниво, навред из народа се влачиш,
 за да натъпчеш търбух ненаситен с комат от просия.”
 С тези слова Одисей, находчивият мъж му отвърна: 365

„В полския труд, Евримахе, да почнехме с теб надпревара
 рано в ранилата пролет, когато денят се проточва,
 по сенокоса! Косата превита с ръка да размахам,
 да я размахаш и ти, да се хвърлим в надвара и двама,
 без да ядем, да косим чак до тъмно, а пашата много; 370
 а ако тръгнем с тебе зад плуга след бикове двойка
 огнени, диви, огромни, наситени двата на паша,
 равни по възраст и сила и с якост непреодолима,
 да ни дадяха четворен участък земя за оране;
 щеше да видиш как поря надълго пред мене браздата; 375
 и ако бой разгореше по някакъв повод Кронион
 още днес, и ако в длан щит и две копия остри,
 още и шлем целомеден, прилепващ над челото плътно,
 би ме видял сред кипежа на боя на първа редица, 380
 нямаше да се заяждаш тогава с търбуха ми гладен.
 Но ти си високомерен, а нравът ти груб, нелюбезен.
 Мислиш се ти за велик и всемогъщ ахейски владетел
 и затова все дружиш с некадърници жали страхливци.
 Ех, Одисей да довтаса отново в земята си родна,
 презглава ти ще се втурнеш навън през вратата и трема, 385
 ще ти се види май тясна вратата, а тя е широка.”
 Рече така, Евримах пък изпадна в несдържана ярост,
 мрачно с очи го изгледа и рече словата крилати:
 „Ще се разправа аз с тебе веднага, проклетнико неден!
 Дръзко сред роя мъже ти дърдориш и срама не знаеш! 390
 Вино ли твоя разсъдък помъти напълно, или пък
 вечно те тласка умът да дърдориш нелепици само,
 или навири глава, че надви над несретника Ирос?”
 Рече така и запрати той по Одисея скамейка.
 Но Одисей, изумен, да убегне от удара, сви се 395
 до Амфинома. Удари скамейката тъкмо ръката
 на виночерпеца. Падна със звън на земята стаканът.
 А виночерпецът рухна въз пода на гръб и изстена.
 А зашумяха веднага женихите в хладната зала.
 Дръзко подхвърляше някой, обърнал очи към съседа: 400
 „О, ако беше издъхнал по пътя бедняка, преди да
 дойде в Итака! Не щеше да вдигне такъв шум в палата!
 За един просяк сега се препираме. Няма от пира
 тъй да усетим наслада, щом злото надмощие взема.”
 И заговори свещената мощ на сина Одисеев: 405

„Вие беснеете вече, безумци, в души не таите,
 че сте достатъчно яли и пили. Размиря ви демон.
 Хапнахте вече. Сега се отдайте на сън в домовете,
 ако това ви харесва. Но никого няма да гоня.”

Тъй им надума. И всички женихи прехапаха устни 410
смаяни от смелостта и от думите на Телемаха.
Стана накрая Амфином, благородният момък, и рече –
дивната рожба на Нис и потомъкът на цар Арета:
„За справедливият укор не бива, приятели, никой
на Телемах да отвръща със зловни слова и обиди. 415
Повече не безпокойте нещастния странник и други
роби, които обслужват покоите на Одисея.
Нека сега глашатаят да напълни отново стакани,
за да възлеем и всички да идем за сън у дома си.
Странника нека оставим на грижите на Телемаха 420
в къщата на Одисея, в която дойде той молител.”
Рече така, и на всички женихи допадна речта му.
Ето и Мулий дойде, глашатаят от остров Дулихий,
на Амфинома служител. Той смеси напитката в кратер,
чаша на всеки поднесе и всички веднага възляха 425
на боговете блажени и пиха от сладкото вино.
Щом пък възляха и пиха, сърцето им колкото иска,
всички за сън и почивка си тръгнаха по домовете.”

Деветнадесета песен

ОДИСЕЙ ПРИ ПЕНЕЛОПА УМИВАНЕТО

А Одисей богоравен в трапезната зала остана,
там да обмисли с Атина смъртта на женихите нагли.
На Телемаха той веднага пришепна крилатите думи:
„Вътре сега, Телемахе, да скрием доспехите бранни. 5
Всичко вземи! Ако почнат женихите да те разпитват,
ти се опитай с любезни слова да ги някак залъжеш:
„Крия доспехите аз от дима, че не са те, каквито
тук Одисей ги остави, преди да замине на поход.
Вид безобразен приемат в съседство със грозния пушек.
По-основателна грижа ми вложи в сърцето Кронион – 10
Да не започнете свада от виното разгорещени,
да се раните един друг и с кърви да опозорите
пир и сватосване. Лесно желязото тегли мъжете.”
Рече така. Покори се синът на баща си обичен.
Той призова Евриклея, усърдната дойка, и рече: 15
„Майче, задръж ми за малко жените по техните стаи,
аз в оръжейната зала да сменя доспехи на татко.
Занемарени дома, те от пушек и прах потъмняха,
след като татко отплава, додето бях още невръстен.
Искам сега да ги сложа далече от грозния пушек.” 20
Тъй на това Евриклея, усърдната дойка, отвърна:
„О, дано най-после, синко, ти дойде умът да помислиш
как да опазиш дома и за бащин имот да се грижиш!
Хайде върви, но коя ще ти носи пламтящите факли,
щом на робините ти забраняваш да дойдат да светят?” 25
А Телемах разсъдливият тъй на словата ѝ рече:
„Този тук странник! Не ще позволя да лентяйства,
който ми хляба яде, та дори от чужбина да иде.”
Рече така, и речта ѝ остана у нея безкрила,
и тя залости вратите на женските стаи уютни. 30
Втурна се в същия миг Одисей със сина си сияен
и запренасяха двама гърбатите щитове, още
шлемове, копия остри. Пред двама Атина незрима
златна лампада понесе и блясък в палата засипа.
А Телемах изненадан към своя баща се обърна: 35
„Татко, наистина виждам с очите си чудо велико.
Всички стени на палата, прекрасните ниши отгоре,
тези елови греди и високите стройни колони
сякаш от лумнал пожар осветени пред взора ни греят.
Сигурно тук се таи божество от небето просторно.” 40
А Одисей, находчивият мъж, на това му отвърна:
„Глас не издавай, в гърди спотаи го, за друго не питай!
Имат такъв обичай боговете, държащи Олимпа.
Но ти върви да почиваш. За малко аз тук ще остана,
за да подложам на изпит жените и твоята майка, 45
тя ще поиска с тревожно сърце да ме пита за всичко.”
Рече така Одисей. Телемах под запалени факли
мина през цялата зала и тръгна към своята стая,
гдето почиваше нощем, щом сладкият сън го надвие.
Там той заспа и дочака в леглото зората свещена. 50
А Одисей богоравен в трапезната зала остана,
там да обмисли с Атина смъртта на женихите дръзки.
Слезе от своя покой и разумната Пенелопея
с образа на Артемида и златната Афродита.

Там до огнището близо робиня й сложи креслото. 55
 Цялото беше със слонова кост и сребро обковано –
 чудна творба на Икмалий. Скамейка, с креслото скрепена,
 служеше за под нозете. Постлана бе с овнешка кожа.
 Седна тогава на него разумната Пенелопея
 сред белоръжките деви, дошлите от женската стая. 60
 Почнаха те да раздигат обилни останки, трапези,
 многото чаши, с които са пили мъжете надменни.
 сипаха и пепелта от мангалите върху земята,
 сложиха още и други дърва, за да светят и топлят.
 А Меланто обруга Одисея за втори път с хули: 65
 „Още ли и през нощта, чужденецо, на нас ще додяваш?
 Вред из дома се мотаеш, заглеждаш се нагло в жените.
 Вън от вратата веднага нещастнико! Стига пирува,
 че ако грабна главнята, за миг ще изхвъркнеш от двора!”
 Вежди към нея присви находчив Одисей и възкликна: 70
 „С гневно сърце ти, глупачке, защо се нахвърляш на мене?
 Може би дето съм мръсен и дрипи окаяни метнал?
 Скитам по целия град за просия принуден от нужда.
 Но участта на бедняци и просяци вредом е тази.
 Някога също и аз между хората дом обитавах, 75
 благословен и щастлив, постоянно подавах на скитник,
 който да бе, от каквото да търсеше помощ при мене.
 Роби безброй притежавах и всякакво друго имане,
 всичко, с каквото живеят разкошно заможните хора,
 но го погуби Кронион по своята воля свещена. 80
 Ето защо не забравяй, че мое и ти да загубиш
 тази надменност, с която робините днес превъзхождаш,
 и върху тебе гневът на стопанката да се излее,
 и Одисей ако дойде – аз все пак не губя надежда.
 Но ако той е загинал и няма дома да се върне, 85
 все пак по милост на Феб Аполон той остави достоен
 син Телемах. Ни една от жените в палата от него
 няма да скрие безчинство – надраснал момчешки години.”
 Рече така той. Дочу го разумната Пнелопея,
 смъмри робинята ядно и тези слова изговори: 90
 „Ах ти, нахалнице, кучко безсрамна, делата ти дръзки
 скрити от мен не остават, с главата си ти ще ги плащаш.
 Знаеш прекрасно – нали го чу ясно от мене самата,
 Че пожелал да покания в палата си тук чужденеца,
 да го разпитам за своя съпруг, че дълбоко тъгувам.” 95
 Към Евринома сега, икономката, тя се обърна:
 „Стол донеси, Евринома, и овнешка кожа отгоре,
 гостът ни седнал да може спокойно речта да нарежда,
 аз да го слушам. Сега ще го питам подробно за всичко.”
 Рече така. Евринома повелята чу и донесе 100
 стол най-грижливо изгладен и с агнешка кожа постла го.
 Седна на него сега Одисей, богоравният страдник.
 Първа от тях заговори разумната Пенелопея:
 „Сраннико, най-напред искам самичка сега да те питам.
 Кой си? Кои те родиха? Коя е земята ти родна?” 105
 А Одисей, находчивият мъж, й насреща отвърна:
 „Жено, не ще се намери човек по земята безкрайна
 да те упрекне. Достига небето чак твоята слава,
 сякаш е слава на цар превъзходен и богобоязнен,
 който царува над много и мощни мъже и зачита 110
 правда, законност във всичко, ечмик и пшеница му ражда
 черната угар, от плод натежават дървесните грани,
 вечно множат се стадата, гъмжи му от риба морето –

властвува той справедливо, под него народът добрува.
 Ето защо ме разпитай в чертога си тука за всичко. 115
 Само за моята родна земя, за рода ми не питай,
 да не препънеш сърцето ми с още по-тежка горест, когато
 тук си ги спомня. Нещастник съм премного аз, но не трябва,
 в чужди дом приютен, да ридая и стена печално.
 Не съществува злина, от плача непрестанен по-грозна. 120
 Би ме упрекнала твоя робиня, самата ти също,
 че при помътен от вино разсъдък се сталям от сълзи.”
 Тъй му отвърна веднага разумната Пенелопея:
 „Ах, чужденецо, отнеха от мен боговете предимства,
 хубост и прелест, откакто отплавах в поход за Троя 125
 храбри аргейци и моят съпруг Одисей с тях потегли.
 Ако се върнеше той да ми бъде закрила в живота,
 бих била повече славна, цъфтяла бих с повече хубост.
 Ала повяхвам в печал. Отредил ми нещастия демон.
 Колкото златни владеят различните острови тука – 130
 първите хора на Сама, Дулхий, гористия Закинт,
 още които живеят в огряна от слънце Итака,
 най-упорито ми искат ръката и грабят имота.
 Ето защо аз не тача ни странник, ни молещ защита,
 нито дори глашатая, служителя свят на народа. 135
 Но ми се къса сърцето в копнеж по съпруга обичен.
 Те все припират за брака, пък аз все изплитам измами.
 Най-напред демон небесен в сърцето ми замисъл вложи
 стан да положи грамаден дома и да почна на него
 тънко широко платно да тъка. А на всичките рекох: 140
 „Юноши, мои женихи (нали Одисей е погинал!),
 малко потрайте за тази женитба, додето платното
 аз изтъка, да не иде нахалост събраната прежда.
 То за героя Лаерт ще е плащ погребален, когато
 крайно горчивият жребий на смъртната дрямка го случи, 145
 укор открито към мен да не хвърлят ахейките после,
 че без покров е погребан мъж толкова много имотен.”
 Рекох така и предумах аз леко сърцата им храбри.
 Истина, денем тъчах упорито голямата тъкан,
 но през нощта разтъкавах платното под пламък на факел. 150
 Мамих ахейците тъй с хитрина три цели години.
 Щом посред свита от хора накрая настъпи четвърта
 (месец след месец измина, големите дни се явиха),
 всичко издала една от робините, кучка безсрамна.
 Те ме издебнаха тук и изрекоха грозни заплахи. 155
 Трябваше тъй да завърша, макар неохотно, труда си.
 Вече не мога сватосване аз да отбивам, а други
 изход наум не ми идва. Насилват ме майка и татко
 в брака да стъпя. Синът ми – той гледа как грабят имота
 и негодува, а вече е мъж и напълно е годен 160
 сам за дома да се грижи, от Зевс увенчаван с достойнство.
 Но най-накрая ми кажи откъде си, какъв е родът ти.
 Явно, не те е създала скала, нито дъб баснословен.”
 Тъй Одисей, находчивият мъж и отвърна и рече:
 „Достопочтена съпруго на Лаертиад Одисея! 165
 Ти настояваш на всяка цена да узнае рода ми.
 Ех, ще ти кажа, но в сърцето ми ти ще пробудиш
 още по-тежка печал. Тъй с мъжете се случва, когато
 странствуват дълго в разлъка от скъпо отечество, както
 аз по безброй градове съм изстрадал нещастия много. 170
 Но и така ще разкажа това, за което ме питаш.
 Крит е далечна земя сред море винобагро. Красив е

и плодороден, вълните го плискат отвсякъде. В него хората са многобройни, а деветдесет градовете. Смес от различни езици се чува. Тук племе ахейци, етеокрити там горди живеят, оттатък кидонци, три колена от дорийци и племе свещено пеласги. Над градовете изпъква великият Кнонос, където на деветгодия Минос, довереник Зевсов царува, той е родител на татко, на Девкалиона безстрашен. Девкалион мен роди и владетеля Идовеня, но той отплава с Атриди ведно за далечната Троя с кораби вити. А Етон е моето име прочуто. По-млад съм аз, а пък той е пред мен по години и сила. Там аз видях Одисея и дари за гост му предадох. Също и него изхвърли въз Крит буреносния вихър и го отби от Малея, когато отплава за Троя. Котва той спусна в Амнис, на Илития до пещерата. Пристанът беше опасен, едва се избави от буря. Влезе веднага в града и попита за Идоменя. Негов приятел бил, както ни каза, по гостоприемство. Но бяха десет или единайсет зори там отгрели, след като Идоменей спря с извитите кораби в Троя. Аз Одисея заведох в палата и най-дружелюбно там го гощавах. В дома ни запасите немалко бяха. Също предадох му аз и за другите негови хора вино искрящо и хляб ечемичен, от средства общинни, още говеждо месо, да наситят душата си с него. Бяха дванадесет дена при нас богоравни ахейци. Силният вятър Борей ги забави, от вражески демон пратен. Дори и на суша не можеше да се остава. Чак на тринайстия ден той затихна и те продължиха.” Много лъжи Одисей тъй разказа, подобни на правда. Вслушана лееше сълзи жената, топеше ланити. Както снегът се топи по планински вършини, съгряван от топлоносния Евър, навеян преди от Зефира, и от снега разтопяван преливат реки бреговете, тъй се топяха от сълзи прекрасните нейни ланити. Плачеше тя за съпруга си, който седеше пред нея. Той от сърце съжали заридалата горко съпруга, но като в рог, като в твърдо ковано желязо неподвижно в миглите взора си – воля на своите сълзи не даде. След като вече насити сърцето си тя с вопли и сълзи, без да се бави, отвърна и рече словата крилати: „Все пак сега, чужденецо, желала бих да те изпитам в Кносос наистина ли си гощавал, тъй както разказваш, в твоя дом заедно с всички съпътници и Одисея. Точно кажи ми снагата си как бе загърнал тогава, как ти изглеждаше той? Придружвачите ти назови ми!” Тъй Одисей, находчивият мъж, на това ѝ отвърна: „Трудно е, жено, когато е някой отдавна отминал, да се описва. Година дванайста е вече, откакто той отпътува оттам и напусна земята ми родна. Но ще ти кажа какъв е останал мъжът в паметта ми. Носеше там Одисей богоравен плащ пурпурен вълнен, двойно загърнат. На него бе втъкната фибула златна с две втулки. Беше отгоре с картинна украса обвита. Шарен елен се извиваше там между предните лапи на уловило го псе. С удивление гледаха всички двете животни от злато – как давеше псето елена, риташе той пък с краката, от лапите да се отскубне.

Също така забелязах под плаща хитона му лъскав.
 Гладка и мека бе тъканта като люспа на сух лук.
 Толкова светла и нежна бе тя, като слънце блестеше.

235
 Вярвай ми, всички жени го заглеждаха с пълна почуда.
 Друго сега ще ти кажа, а ти приеми го в сърцето.
 Аз не узнах той дали у дома си е носил хитона,
 или на кораба вит му го даром поднесъл съпътник,
 или от гостоприемство приятел, че беше любимец

240
 той на мнозина. На него приличат малцина ахейци.
 Той пък получи от мене меч меден и в пурпурна багра
 мантия двойна прекрасно с хитон, със широки кенари.
 С почести аз го изпратих до якоковаания кораб.
 От глашатая бе следван, роден преди него наскоро.

245
 На глашатая вида ще опиша аз също пред тебе.
 Сгърбен бе, с мургава кожа и гъсти къдрици на чело.
 Беше зован Еврипат. Одисей го ценеше пред всички
 Свои другари, защото му беше по чувства най-близък.”
 Рече така и събуди у нея охота за вопли,

250
 В разказа на Одисей тя позна отличителни знаци.
 А като вече насити сърцето си с вопли и сълзи,
 с тези слова отговори отново тя на Одисея:
 „Страннико хранех към тебе до днес състрадание само,
 но занаяпред у дома ми ще бъдеш на почит и дружба.

255
 Тези одежди, които описа, сама му поднесох,
 аз ги извадих от ракла, блестящата фибула боднах,
 тя да му бъде за накит. Но няма аз да посрещна
 върнал се пак у дома си в обичана своя родина.
 Тласнат от лоша съдба Одисей върху вития кораб

260
 тръгна към неизразимо проклетата крепост на Троя.”
 Тъй Одисей, находчивият мъж на това й отвърна:
 „Достопочтена съпруго на Лаертиад Одисея,
 повече не помътнявай лицето си дивно, не късай
 в скръб по съпруга сърцето си мило. Не те укорявам.

265
 Тъй би ридала и друга жена за съпруга, с когото
 свързана в обич сърдечна е раждала своите рожби,
 камо ли за Одисей, с боговете безсмъртни сравняван.
 Но престани да ридаш и в моята дума се вслушай.
 Истина аз ти говоря и нищо от теб не ще скрия.

270
 Вече се случи да чуя, че тук Одисей се завръща.
 Той е наблизил до нас, в плодородния край теспротийски,
 Жив се завръща с несметни богатства, които
 взе като дар от народа. А своите пътници мили
 с черния кораб загуби в морето, едва що напуснал

275
 остров Тринакия. Зевса разсърди и Хелиос, дете
 тлъстите негови крави заклаха по пътя мъжете.
 Всички потънаха там сред стихийната шир на морето,
 него единичък изхвърли на кила вълна исполинска
 върху брега, обитаван от богоподобни феаки.

280
 С почести там бе посрещнат, тъй както небесен се среща.
 Дари безчет му дариха, готови дома да го пратят
 цял-целеничък. Отдавна да беше в Итака пристигнал,
 но е в сърцето размислил, че по е изгодно за него
 много земи да обходи, съкровища в тях да потърси –

285
 знаеше най-добре той от мъжете кое е изгодно,
 никой по ум с Одисея не можеше сили да мери.
 Фейдон, теспротският властник, това ми за него разказа.
 Вкле се пред мене самия при жертвовъзлизане Фейдон,
 че във водата е спуснат съдът и мъжете се готвят

290
 да изпроводят героя в земята му родна желана.

Мене напред изпроводи, защото се случи тогава
 съд на теспротци да тръгва за житния край на Дулихий,
 и ми показа благата, събирани от Одисея.
 Стигнаха биха за десет потомства на още един мъж,
 толкова много богатства остави в палата на царя. 295
 Сам Одисей пък отиде по същото време в Додона,
 там от върха на Кронион да чуе оракул
 как да се върне назад на земята на плодна Итака,
 след като дълго отсъствал – открито ли, ли потайно?
 Ето той читав и здрав се завръща наскоро в Итака. 300
 Вече е много наблизко. Далеч от родина и близки
 няма за дълго да бъде. Но все пак пред теб се заклевам.
 В Зевса се вричам – в добрия, върховния от боговете,
 още в огнището на Одисей, до което съм стигнал –
 всичко наскоро ще стане тъй, както го аз възвестявам. 305
 Още през тази година дома Одисей ще се върне,
 месецът щом избледнее и следният щом го замести.”
 Тъй на това му отвърна разумната Пенелопея:
 „О, ако твоите думи, мой госте, се сбъднат напълно,
 с много подаръци и обич грижовна ще бъдеш обсипан, 310
 който където те среща, да вижда у тебе щастливец.
 Но със сърце съкрушено досещам какво ще се случи –
 ни Одисей ще се върне в Итака, ни теб ще отпратим
 път да поемеш. В палата ни липсва владетел, какъвто
 бе Одисей сред мъжете, додето бе някога тука, 315
 почетни гости дома да приема и в път да отпраща.
 Вие, робини, измийте ни госта, стъкмете му ложе,
 дайте покрови, постеля и губери меки блестящи,
 той да прекара на топло нощта до Зора златотронна.
 Странника рано в зори изкъпете, с елей помажете, 320
 в залата тук да яде и да пие на обща трапеза
 до Телемаха. Тогава тежко и горко на жениха,
 който го подло обиди, че повече няма да може
 място дома да намери, дори разгневен да беснее.
 Иначе, страннико, как ще узнаеш, че аз превъзхождам 325
 всички жени по земята по ум и сърце разсъдливо,
 ако дома те гощавам нечист и в окаяни дрипи?
 На земнородните хора животът не е дълговечен.
 Някой кога е жесток и жестоко сърце притежава,
 всичките смъртни, додето е жив, го проклинат, за после 330
 само злини му желаят, умре ли, на подбив го вземат.
 Някой кога е вежлив и вежливо сърце притежава,
 славата негова широм по земни предели разнасят,
 странници гости и хората вредом го възвеличават.”
 Тъй на това Одисей, находчивият мъж, отговори: 335
 „Достопочтена съпруго на Лаертиад Одисея!
 Опротивяха ми, вярвай, покрови и губери ярки
 още от време, когато оставих зад мене
 критските снежни вършини, понесен на съд дълговеслен.
 Нека си легна тъй, както в безсънните нощи съм лягал. 340
 Нощи безчетни до днес съм преспивал на жалка постеля,
 докато чакам Зората божествена златопрестолна.
 Също не ми е по воля нозете ми някой да мие.
 Няма на нито една от жените, които прислужват
 в този дом, да позволя до нозете ми да се докосне. 345
 Но ако храниш в палата си някоя вярна старица,
 тя като мене в сърцето си толкова да е понесла,
 тя ако би ми умила нозете, не ще я отблъсна.”
 С тези слова му отвърна разумната Пенелопея:

„Скъпи мой страннико, още не е посещавал палата 350
 странник по-мил и по-умен, дошъл от далечна чужбина.
 Твоите речи пред мен са пропити от разум и мъдрост.
 Истина, имам в палата съветница вярна старица.
 Тя отпреди време откърми злощастника, тя го отгледа,
 тя на ръце го поела, когато го майка родила. 355
 Колкото и да е слаба, нозете ти тя ще измие.
 Моя умнице, стани и измий, Евриклея, нозете
 на чужденеца. Връстник на стопанина той е. Навярно
 на Одисея ръцете, нозете са тъкмо такива.
 Скоро стареят в беди и нещастия смъртните хора.” 360
 Рече така тя. Захлупи лице със ръце Евриклея,
 сълзи горещи отрони и рече през вопли печални:
 „Рожбо, горко ми! Нещастната аз! И защо те намрази
 толкова Зевс? Та нали го почиташе благочестиво?
 От земнородните хора на Зевс гръмовержеца никой 365
 толкова тлъсти бедра не гори, хетакомби не коли,
 колкото ти му въздаде при жарки молби да дочакаш
 старост спокойна дома и сияйния син да отгледаш.
 Само на тебе едничък възвратния ден той отказа.
 Може и с него така да се гаврят жените, когато 370
 къщата на властелин чуждоземен споходи за милост,
 както над теб, чужденецо, се гаврят ей тези кучки!
 Ти да избегнеш нападки и срамни обиди, не искаш
 да ти умият нозете. Но аз ще изпълня охотно
 всичко, каквото нарежда разумната Пенелопея. 375
 Не само за Пенелопа нозете ти аз ще измия,
 но и за тебе самия, защото събуждаш у мене
 жалост. Но слушай какво ще ти кажа сега откровено.
 Немалко странници вече спохождаха нашата къща,
 още в живота си аз не съм виждала на Одисея 380
 някой така да прилича по глас, по нозе и по образ.”
 С тези слова Одисей, находчивият мъж ѝ отвърна:
 „Всички, старухо, които веднъж са ме виждали, казват,
 че поразително двама изглеждаме лика-прилика,
 както разумно и ти преценяваш, когато ме гледаш.” 385
 Рече тъй. Тя пък донесе леген заслепителен, който
 служеше да се измиват нозете, и в него обилно
 сипа студена вода, върху нея доля и гореща.
 А Одисей се възви от огнището към тъмнината,
 той си помисли веднага, че може старицата лесно 390
 белега да забележи, и тайната да се разкрие.
 И щом понечи да мие нозете на своя стопанин,
 белега тя забеляза от белия зъб на глигана.
 Той на Парнас посетил Автолика, на майка му татко,
 и синовете му. Бе Автолик на земята известен 395
 с клетви лъжливи и кражби. На всичко го беше научил
 Хермес, защото гореше той бутове овчи и кози
 за божеството, което закриляше вред Автолика.
 Някога беше дошъл в плодородния остров Итака,
 да посети дъщеря си, току-що добила му внуче. 400
 А Евриклея, когато гощавката свърши, постави
 на коленете на дядо детето и рече словата:
 „Името сам измисли, Автолике, за милата рожба
 на дъщеря си. Ти с жарка молитва от Зевс го измоли.”
 Към дъщеря си и зетя сега Автолик се обърна: 405
 „Рожби обични, сложете му името, що ви предлагам.
 Тука в Итака пристигам ужасно разсърден на много
 смъртни, които живеят на тази земя многохранна.

Ей затова Одисей го зовете – „сърдитко”. Когато
 той израсте, да си дойде във гордата дядова къща, 410
 гдето в Парнас съхранявам несметните мои богатства,
 дарове аз ще му дам да се върне в Итака доволен.”
 Ето че после дойде Одисей за блестящите дари.
 Там Автолик, синовете му с него прекрасни, напети
 със ръкостискане крепко и с ласкава реч го приеха. 415
 Ей Амфитея, на майка му майка, прегърна си внука
 и зацелува главата, очите му светли, ръцете.
 А Автолик призова синовете си славни с поръка
 да се заемат с обяда. Повелята негова чува,
 скоро докараха те петгодишно добиче мъжкарче 420
 и го заклаха, одраха грижливо, нарязаха всичко
 и наситниха, месото нанизаха те на ръжена
 и го опекоха скоро, на всекиго дадоха пая.
 Целия ден те пируваха тъй, та до залеза слънчев,
 никой не беше лишен от участие в пиршеството равно. 425
 Слънцето щом се търкулна и мрак на земята припадна,
 всеки помисли за сън и прие на съня даровете.
 Щом се пробуди зора розопръста, родена от здрача,
 тръгнаха всички на лов, ведно с хрътките, а подир тях и
 на Автолик синовете със внука му богоподобен. 430
 Бързо започнаха те да навлизат в парнаските дебри
 и се заряха скоро из стръмните ветрени урви.
 Слънцето тъкмо се вдигна из бавно течащите струи
 на Океана и нови лъчи над полята посипа,
 ето ловците дойдоха в гористо усое. Пред всички 435
 душеха ловните псета следите. Вървяха наблизо
 на Автолик синовете, сред тях Одисей богоравен
 първи по хрътките бе с дългосенчесто копие в длани.
 Страшно грамаден глиган се стаил в гъстоликите храсти.
 Никога в тях не фучеше гневът влагодъхаш на ветри, 440
 нито със знойни лъчи се промъкваше яркото слънце,
 нито проливният дъжд се процеждаше – толкова гъсто
 беше покрита земята с грамади нападали шума.
 Чу се наоколо тропот от стъпки на хора и псета,
 бързо из гъстите храсти изскочи насреща глиганът 445
 с четина щръкнала силно, очите му пускаха искри,
 близо застана пред тях. Одисей се изстъпи безстрашно
 пръв от ловците и бързо с десницата копие вдигна
 да го пониже. Глиганът бесен Одисея превари,
 блъсна го на коленете, дълбоко месото загреба 450
 с удар встрани със зъби, но костта на героя остана.
 Той пък с щастлива ръка го улучи по дясната плешка
 и острието блестящо прониза изцяло глигана.
 Той изхриптя и се свлече в праха, отлетя му душата.
 На Автолик синовете притичаха бързо към него, 455
 раната на Одиея – мъжа, с боговете сравняван,
 с грижа превързаха те, със заклеващи думи му спряха
 черната кръв и го бързо прибраха в дома на баща си.
 Там Автолик, синовете му с него, прекрасни, напети,
 раната успокоиха, дариха го с дари блестящи 460
 и го отпратиха скоро доволен, от него доволни
 в родния остров, където и татко, и майка достойна
 с радост приеха сина си. Разпитаха те Одисея
 раната как е получил, а той им разказа подробно
 как на Парнас бил ударен от белия зъб на глигана, 465
 как в планината ловувал с потомците на Автолика. –
 Щом Евриклея прокара за пръв път дланта по ногата,

Раната тя разпозна и крака из ръцете изпусна.
 Тупна пищялът в легена, от удара звънна медта и
 мигом встрани се възви, а водата изтече на пода. 470
 Радост и болка обзеха старицата. Рукнаха сълзи
 в нейните мигли. Гласът ѝ замлъкваше в гърлото бликнал.
 Тя улови Одисей под брадата и тъй му продума:
 „Сине мой, тук си бил ти, Одисее! Пък аз да не мога
 в теб господаря да видя, преди да опипам ногата!” 475
 Рече така и насочи очите си към Пенелопа,
 искаше да ѝ покаже, че вече е в къщи съпругът.
 Но не можа да я види царицата, ни да я чуе –
 нейната мисъл Атина встрани отклони. Одисей пък
 хвана с десницата бързо за гърлото своята дойка, 480
 с лява ръка я притегли и тихо отрони словата:
 „Майче, нима гибелта ми желаш? Нали ме откърми
 върху гърдта си самата? Изстрадах аз бедствия тежки
 и се завръщам най-послед след двайсет години в родина.
 Щом по внушение на божеството се досещаш за мене, 485
 не говори, да не би да научи друг някой в палата.
 Слушай какво ще ти кажа, а то ще се сбъдне напълно.
 Ако чрез мен божеството погуби женихите дръзки,
 няма и теб да пожали, макар че си моя кърмачка,
 щом ще мъстя из палата на другите мои робини.” 490
 Тъй на това Евриклея, разумната дойка, отвърна:
 „Странни слова излетяха, о синко, из твоите устни.
 Знаеш какво непреклонно и твърдо сърце притежавам.
 Тайната аз като камък и твърдо желязо ще пазя. 495
 Друго сега ще ти кажа, а ти приеми го в сърцето.
 Ако чрез теб божеството погуби женихите дръзки,
 всички домашни робини тогава аз ще ти посоча –
 вкъщи коя те посрамва, коя между тях е невинна.”
 Тъй на това Одисей, находчивият мъж ѝ отвърна:
 „Майче, защо да ги ти назоваваш? Съвсем не е нужно. 500
 Аз ще успея и сам по очите им да ги позная.
 Тайната само пази в упование на боговете!”
 Рече, и старата скоро излезе из ширната зала
 нова вода да налее, че първата беше разлята.
 Щом му нозете изми и с елея уханен помаза, 505
 Пак Одисей си помести креслото до огъня близо,
 да се погрее, а раната скри под плачевните дрипи.
 Пак се обърна към него разумната Пенелопея:
 „Страннико, искам самичка сега и това да те питам:
 Скоро за нощна почивка ще дойде приятната доба – 510
 в сладкия сън ще забрави нещастният дневните грижи.
 Мене пък демон враждебен в безкрайна печал потопява.
 Целия ден съкрушена от жалби и горестни сълзи,
 тук в домакинство заета наглеждам труда на жените,
 а като падне нощта и настъпи покоят на всички, 515
 лягам в леглото си аз, но през всичкото време разкъсват
 хиляди тягостни мисли духа ми с несекваща сила.
 Щерката на Пандарей – бледожълтият славей, когато
 новата пролет настъпи, така се залива с напеви,
 кацнала върху върхари на кичести клони дървесни, 520
 и постоянно мени многозвучните жалостни трели –
 плаче за милия Итил, когото роди на цар Зета,
 но заслепена сама тя прободе с медта безпощадна.
 Също така и духът ми насам и натам се превива –
 тука ли аз при сина да остана и всичко да браня – 525
 своя имот и робини, и къщата ширна висока,

ложето на Одисей и народния глас да почитам, -
 или накрай да последвам ахееца най-благороден,
 който от всички женихи е най-щедър в сватбени дари?
 Докато беше невръстен и глупав, синът ми бе пречка 530
 да се ожена за друг, да напусна дома на съпруга.
 Днес пък, когато той стигна до възраст на юноша зрял и
 сам настоява пред мен незабавно отгук да изляза,
 той негодува, че грабят имота ахейците знатни.
 Но чуй сега, чужденецо, и този мой сън разтълкувай: 535
 двадесет гъски кълват у дома ми зърна от пшеница
 изпод водата, пък аз им се радвам, додето ги гледам.
 Из планината внезапно орел витоклюнест долита,
 всички по шиите кълвава, натръшва. Една върху друга
 в двора те лягат, орелът излита в ефира божествен. 540
 Аз пък горчиво ридая и стена, макар че сънувам.
 Около мен се събират ахейките гиздавокоси
 заедно с мене скърбят заради умъртвените гъски.
 Той долетява отново, той казва на къщната стряха
 и за утеха с гласа на човек отчетливо ми казва: 545
 „Дъще на славния старец Икарий, дерзай, не унивай!
 Не сън, а истина виждаш прекрасна, и я ще се сбъдне.
 Гъските значат женихи, орелът долитнал – това бях
 аз до преди. Сега съм съпругът ти. Върнах се вече,
 за да подготвя на всички женихи ужасната гибел.” 550
 Рече така, и веднага приятната дрямка отлитна.
 Аз се озърнах към двора и там забелязах отново
 гъските – пак от корито кълвяха зърна от пшеница.”
 Тъй на това Одисей, находчивият мъж, й отвърна:
 „Иначе, жено, не може сънят ти да бъде тълкуван. 555
 Ясно е, сам Одисей богоравен пред теб разтълкувал
 как ще изпълни той всичко. Очаква женихите гибел.
 Никой не ще се спаси от смъртта и мъстящите кери.”
 На Одисей отговори разумната Пенелопея:
 „Нашите сънища, госте, са пусти и неизпълними. 560
 Нито се сбъдва каквото сънят за съдба възвестява.
 Две са отделни вратите на сънните сенки безплътни –
 или от рог изградени, или пък от слонова кост са.
 Тези, които минават през плочки от слонова кост, те
 правата реч заслоняват и думи измамни нашепват. 565
 Тези, които минават през гладките рогови двери,
 правата реч пророкуват, когато пред нас се явяват.
 Но не е минал през тях, предполагам, ужасният мой сън,
 ако и туй го да желаем сърдечно и аз, и синът ми.
 Друго сега ще ти кажа, а ти го задръж в паметта си. 570
 Иде омразното утро, в което дома Одисеев
 аз ще напусна. Сега състезание тук ще предложи
 с тези секири, които остави съпругът в палата –
 сякаш подпори на кораб в строеж са, дванайсет, в редица.
 Той отдалеч със стрела им пронизваше всичките брънки. 575
 Туй състезание днес на женихите аз ще предложи.
 Който с юмруци успее лъка с леснина да обтегне,
 който преметне стрелата през всички дванайсет секири,
 аз ще отида след него и този палат ще напусна –
 светлото жилище брачно, което изпълват богатства. 580
 В сънища, зная, нерядко ще спомня за него сърцето.”
 Тъй на това Одисей, находчивият мъж, й отвърна:
 „Достопочтена съпруго на Лаертиад Одисея!
 Повече да не отлагаш това състезание въщи.
 По-рано тук Одисей, находчивият мъж, ще се върне, 585

още преди да успеят те с гладкият лък да се справят
и тетивата да опнат, през всички секири да стрелнат.”
С тези слова отговори разумната Пенелопея:
„Ако желаеш ти, чужденецо, дома да останеш
тъй да ме радваш, не би ми спохождала клепките дрямка. 590
Но поносимо не е постоянно без сън да остават
земнородените хора. Във всичко отсъдили мярка
по житнородната твърд боговете безсмъртни за смъртни.
Но, чужденецо, сега ще възляза в покоите горни
и ще полегна самата в печалното ложе, което 595
неведнъж в сълзи обливах, откак Одисей богоравен
тръгна към неизразимо проклетата крепост на Троя.
Там през нощта ще почивам. А ти остани у дома ни
и на постеля легни върху одър или на земята.”
Рече така и възлезе в лъчащите горни покои, 600
Но не сама. Подир нея вървяха две нейни робини.
Щом пък в покоите горни възлезе със двете робини,
за Одисея, съпруга жадуван, рида тя, додето
сладостен сън й Атина разля върху морните клепки.

ПРОИЗШЕСТВИЯТА ПРЕДИ ИЗБИВАНЕТО НА
ЖЕНИХИТЕ

А Одисей богоравен полегна за отдих на трема.
Волска нещавена кожа постла и въз нея застели
кожи от много овци, от женихите клани за жертва.
Легна си. А Евринома му метна отгоре завивка. 5
Без да притваря очи, Одисей си премисляше легнал
как да затрие момците. Изтичаха ето из трема
тези робини, които общуваха тайно с женихи.
Весели, шумно закачки подхвърляха те помежду си.
А на героя в гърдта възропта мигновено сърцето. 10
Дълго в ума и сърцето обмисляше той в двоумение
в същия миг ли да скочи и всяка със смърт да накаже,
или сега да изчака с женихите те да се срещнат
тази нощ още веднъж. А в гърдта му бушуваше злоба.
Кучката както обхожда безсилните свои кутрета,
на непознатия лае, готова за тях и да хапе, 15
тъй заради волността им клокочеше злобата в него.
Но се удари в гърдите, сгълча си сърцето и рече:
„Трай, о сърце! И по-гнусни дела ти успя да изтраеш
в онзи ден, в който циклопът, несдържано буен, нагълта
храбрите твои другари. Изтрая докрай в пещерата, 20
докато там хитрината от сигурна смъртта те избави.”
Рече така и съвсем уталожил сърцето си мило.
И на гласа му покорно, започна то пак да понася
всичко. Но той непрестанно насам и натам се въртеше.
Както орачът пече върху силна жарава търбуха 25
с плънка от кръв и от мас, ту насам, ту натам непрестанно
той го върти и обръща, да бъде по-скоро опечен,
тъй Одисей се въртеше насам и натам, размишляващ
как да стовари ръка върху тези безсрамни женихи
сам пред мнозина. Но ето до него пристъпи Атина, 30
слязла току от небето, подобна в лице на невеста.
И над главата му ниско застана и с глас заговори:
„Що не заспиваш, от всички мъже най-злочест на земята?
Ето пред тебе в дома ти е твоята мила съпруга,
с нея синът ти, какъвто и друг би желал да е раждал.” 35
Тъй Одисей, находчивият мъж, отговори и рече:
„Всичко това, ти богиньо, разказа тъй, както е редно.
Само едно ми дълбоко тревожи ума и сърцето –
как да стоваря ръка върху тези безсрамни женихи
сам, докато на тълпи непрестанно прииждат в палата... 40
Още и тази тревога сега ми измъчва душата –
ако ги аз умъртвя според Зевсова воля и твоя,
где да се дяна тогава? Това прецени ти самата.”
Тъй отговори Атина, богинята бляскавоока:
„О малOVERНИКО, ти и на по-долен мъж се осланяш, 45
който освен туй е смъртен и много съвети не знае.
А у мен виждаш богиня, която при всички неволи
бди непрестанно над тебе. И аз ще ти кажа открито:
петдесетина отряди от смъртни човеци да дръзнат
да ни нападнат, да търсят смъртта ни в кипежа на боя, 50
също и техните крави и тлъсти овце ще откараш.
Но и на сън се отдай! Изтезава се, който будова
цяла нощ. Скоро ще дойде на твоите бедствия краят.”

Рече и сипа съня върху миглите на Одисея.
После отлитна назад към Олимпа звездата богиня. 55
Тъкмо когато сънят, обезсилящ душевните грижи,
го овладя, се събуди угрижена Пенелопея.
Седна въз мекото ложе, зарони тя сълзи горчиви.
И като тъй си насити сърцето на плач и на сълзи,
към Артемида най-вече отправи молба Пенелопа: 60
„О Арртемидо могъща, богньо, о Зевсова дъще,
с тиха стрела ме в сърцето срази, изтръгна ми душата
тозчас, веднага! Или страховит ураган да ме грабне
и по мъглисти пътеки със себе си да ме отвее,
в гърлото на Океана, течащ в кръговрат, да ме хвърли! 65
Щерките на Пандарея отвяха така урагани.
Щом боговете отнеха баща им и майка им, в къщи
осиротяха децата. Със сирене, с вино уханно,
с най-сладък мед ги отхрани сияйната златна Киприда.
Хера дари на момите пред всички жени на земята 70
хубост и ум, Артемида свещена – снагата им кръшна.
Дивни неща да създават научиха те от Атина.
Но Афродита веднъж на върха на Олимп се възнесе,
за да измоли часа на цъфтящия брак на момите
от гръмолюбеца Зевс, че знае прекрасно той всичко – 75
що на човека отсъжда и що не отсъжда съдбата.
Бесните харпии в същия миг похитиха момите
и на омразните зли еринии ги дадоха в робство.
Нека и мене погубят така олимпийските сили
или и мен да срази Артемида, но само да видя 80
своя съпруг, та след туй да потъна в земята ужасна,
вместо на по-долен мъж по неволя да давам утеха.
Злочестината е все пак търпима, когато по цял ден
някой горчиво ридае, сърцето му гасне в нерадост,
но през нощта го оборва сънят. Той забравя за всичко 85
и за печал, и за радост, щом дрямка му клепките склѝпи.
Но изтезвава ме демон с измамни видения сънни.
Тази нощ някой подобен на него при мен пренощува.
Беше такъв Одисей пред далечния поход. Обзе ме
радост – аз мислех, че виждам не сянка, а истински образ.” 90
Рече така, и веднага изгря златотронна Зората.
Вопълът на Пенелопа докосна слуха Одисеев.
Той се замисли загрижен – така му се стори в душата, -
че го е вече познала и чело склонила над него.
Овчите кожи прибра, на които бе спал, и покрова, 95
в залата после ги сложи на стол, а говеждата кожа
вънка изнесе и вдигна ръце за молитва към Зевса:
„Ако, родителю Зевсе, дома ме доведохте вие
не току-тъй по земя и морета след тежки неволи,
нека тук някой неспящ да ми каже вещателно слово, 100
нека отвън да получа от Зевса знамение друго.”
Рече така, и съветникът Зевс му послуша молбата.
В същия миг загърмя на лъчация връх на Олимпа –
из висината, за радост на смелия мъж Одисея.
Но и мома мелничарка изрече вещателно слово 105
там, гдето хромели ръчни стояха за вожда и за войни.
Всичко дванайсет робини наоколо шетаха в двора.
Готвеха смлян ечемик и пшеница – храна за мъжете.
Другите бяха премлели зърната и вече си спяха.
Най-слаба, тази едничка от всички не беше домляла. 110
Камъка тя изостави и личба на царя изрече:
„Зевсе, родителю, който царуваш над вечни и смъртни!

Как изведнъж проехтя от звездите небесни гърмът ти!
 Няма и облак. Навярно изпращаш на някого личба.
 О, и мене горката сега изпълни ти молбата. 115
 Нека сегашният пир на женихите дръзки в палата
 на Одисея да бъде за сетен, за сетен път вече.
 Тези, които в мъчителен труд ми сломиха нозете,
 млян ечемик да приготвям, за сетен път нека пируват.”
 Рече тъй тя. Одисей възсия от речта й предвестна 120
 и от гърма на Кронион. Разбра, че мъстта ще се сбъдне.
 Всички други робии дойдоха в дома Одисеев,
 За да раздухат веднага в огнището огъня тлеещ.
 А Телемах, на безсмъртен подобен, от ложето стан,
 дрехата той си облече, през рамо си меча праметна 125
 и на нозете блестящи превърза прекрасни сандали.
 Бойното копие хвана, заострено в меден завършек,
 после застана въз прага и на Евриклея продума:
 „Майче обична, дали сме почели в палата ни госта
 с ложе и гозби, или си е легнал без никаква грижа? 130
 Права на мойта майка познавам. Макар и разумна,
 ту без подбор окръжава с внимание мъж недостоеен,
 ту по-достойния мъж от палата отпраща без почит.”
 Тъй на това Евриклея, разумната дойка, отвърна:
 „Този път, рожбо, недей обвинява невинната майка. 135
 Най-напред пиеше вино с наслада до нея беднякът,
 после отказа да вземе храната. А тя му предложи.
 Щом той накрая помисли за сладостен сън и почивка,
 тя нареди на жените да сложат леглото за него.
 Той като някой нещастник, отритнат съвсем от съдбата, 140
 не пожела на постеля да легне под мека завивка,
 но на нещавена кожа говежда, на овнешки кожи
 в трема се просна. А ние му метнахме плаща отгоре.”
 Рече тъй. С тежкото копие той незабавно излезе
 вън от чертога. Зад него притичаха псета две бързи. 145
 Тръгна и той за съвета на бронекорените гърци.
 Свика робините скоро жената звезда сред жените
 Евриклея, на Оп дъщерята, сина на Пизенор:
 „Всички на работа! Бързо едните дома почистете,
 пода сметете, след туй застелете креслата разкошни 150
 с пурпурна тъкан, а вие изтрийте със шуплести гъби
 всички трапези, измийте дълбоките пъстри стакани,
 още друухите чаши. А трети от близкия извор
 бързо вода да начерпят и тук да се върнат веднага.
 Няма женихите дълго далеч от дома да останат, 155
 раничко те ще довтасат, за всички е днешния празник.”
 Рече така, и усърдно изпълниха тази повеля.
 Двайсет от тях изтърчаха веднага към тъмния извор.
 Всички останали вътре умело с шетня се заеха.
 Пратиха свои слуги и момците ахейски. Грижливо 160
 те се заеха да цепят дървата. Жените дойдоха
 скоро от близкия извор. Пристигна след тях и свинарят.
 Беше довел три шопара, от цялото стадо подобрани.
 Пусна ги той да пасат до красивата дворна ограда,
 към Одисей след това се обърна с приятелски думи: 165
 „Страннико, вече не те ли ахейците повече тачат,
 или и днеска те хулят в палата тъй, както и вчера?”
 Тъй на това Одисей находчивият мъж му отвърна:
 „О, ако бяха, Евмее, мъстили безсмъртните тука
 за ругатните, които изричат женихите дръзко 170
 в чуждия дом! За делата си нямат ни най-малко срама!”

ето такива слова се разменяха те помежду си.
В същото време се върна в палата Мелантий козарят.
Беше подкарал кози, от стадата подбрани за пищен
пир на момците женихи, последван от двама пастири. 175
След като вързаха здраво козите под звънкия портик,
към Одисей се обърна Мелантий с язвителни думи:
„Още ли ти, чужденецо, се маеш дома за просия,
да отегчаваш мъжете? Сега ще изхвъркнеш от двора!
Виждам едва ли без разпра ще минем двамината тука. 180
Първом юмурука ми ти ще опиташ! Съвсем прекаляваш
с тази просия в палата. И в друг дом пируват ахейци.”
Тъй му говореше той. Одисей не отвърна ни дума,
само поклати глава мълчешком и скрои гибелта му.
Трети пристъпи до него Филойтий, водач на пастири. 185
Водеше ялова крава и тлъсти овце за момците –
бяха превозени те от лодкари, които превозват
също и хора, когато пътуват насам по морето.
Под колонадат звънка овцете и кравата върза,
до свинепаса пристъпи и почна така да го пита: 190
„Кой е тук странникът, който, свинарю Евмее, пристигна
в нашия дом неотдавна? С какъв произход се гордее?
Где се намира родът му, земята му бащина орна?
Клетник е той, но по образ прилича на царствен владетел.
Ех, сгромолясват в беди боговете скиталци бездомни, 195
те дори и на могъщи царе изпитания пращат.”
Рече Филойтий така, поздрави Одисея с десница,
глас възвиси и с крилати слова се обърна към него:
„Радвай се, страннико татко! За бѣдните дни ти желая
щастие пълно, макар че сега си изпаднал в неволя. 200
Татко на Зевсе, от теб по-жесток сред безсмъртните няма!
Не състрадаваш мъжете, макар че си техен създател.
Ти ги без жалост обричаш на тежки беди и неволи.
Теб пък щом зърнах, изби ме наистина пот, просълзих се.
Спомних си за Одисея, помислих си – ето навярно 205
в същите дрипи облечен обхожда народи далечни,
жив ако е, светлината на слънцето той ако гледа.
Но ако мъртъв блуждаеш в подземния дом на Аида,
о, знаменит Одисее, горко ми! Нали ме изпрати
още момче в кефаленския край подир твоите крави? 210
Те се плодят безконечно. У други такава порода
широкочели говеда не се е плодила тъй много.
Но чужденци ме насилват за пирове тук да им водя
ден след ден крави. Те нито зачитат наследника вкъщи,
нито от божеска мъст се боят. Безочливо желаят 215
да поделят помежду си богатата на царя отсъстващ.
Нерядко мисъл такава вълнува сърцето в гърдта ми:
зле би било, докато обитава палата наследник,
заедно с цялото стадо аз в друга страна да премина,
помощ от чужди да търся. Но още по-страшно ще бъде 220
тука за чужди юници страдания аз да понасям.
Можех отдавна в земята на друг от царете могъщи
прием да търся, че става за мене дома нетърпимо.
Все пак през всичкото време си мислих, че най-послед може
този нещастник да дойде, женихите сам да разгони.” 225
Тъй на това Одисей, находчивият мъж, му отвърна:
„Крави пастирю, съвсем не изглеждаш ни долен, ни глупав,
а и за мене е ясно, че разум ти пълни сърцето.
Ето защо ти вестявам и с клетва велика се вричам –
Зевс да ми бъде свидетел и тази богата трапеза, 230

също огнището на Одисей, до което съм стигнал –
още додето си тука, дома Одисей ще се върне.
С твоите собствен взори ще видиш как той ще затрие
всички женихи, които в палата му господарстват.”

Тъй на това отговори пастирът на крави Филойтий: 235
„О, ако твоите думи, мой госте, изпълни Кронион,
гледай тогава на що са способни ръцете ни яки.”
Също така и Евмей призова боговете всевечни
в родния край да отпратят мъжа находчив Одисея.
Ето такива слова си разменяха те помежду си. 230
В същото време крояха женихите смърт и кончина
на Телемаха, но – гледай! – отляво над тях от небето
царствен орел се извърна с треперещ под клюна му гълъб.
Стана сега Амфином благородният и заговори:
„Нашият замисъл да умъртвим Телемаха, другари, 245
няма да бъде изпълнен. Затуй да помислим за пира.”
Рече така Амфином и допадна речта му на всеки.
Вкупом дойдоха в дома на великия мъж Одисея
и по кресла и столове намятаха своите дрехи,
после заклаха грамадни овни и кози угоени, 250
още заклаха гоени свине и от стадото крава.
Там след жарта поделиха най-първите жертвени части,
Смесиха вино в стакани. Подаде им чаши свинарят.
Хляба поднесе по маси в прекрасни панерки Филойтий,
вожд на пастири. Мелантий разля благовонното вино. 255
Скоро пресегнаха те към готовите мамещи гозби.
А Телемах науми хитрина. Той вреди Одисея
в здраво строената зала да седне въз прага от камък.
Там му неугледно столче предложи и скромна трапеза.
Вътрешни жертвени части му даде, наля му вино 260
в чаши от злато и с тези слова се обърна към него:
„Тук остани засега и до гостите вино посърбвай.
Аз ще те браня на всяка цена от нападки и хули
сам пред женихите дръзки. Домът съвсем не е кръчма.
На Одисей е чертогът, на мене го той завещава. 265
Вече, женихи, езика въздръжете от резки обиди
и от насилие. Инак ще стигнем да разпра и битка!”
тъй им надума. И всички женихи прехапаха устни
смаяни от смелостта и от думите на Телемаха.
А Антиной, на Евпейта синът, се обърна към всички: 270
„Словото на Телемаха приеете, ахейци, спокойно,
колкото рязко да бъде. Той бълва заплахи към всички.
Не позволява Кронион, а инак запушили бихме
още отдавна устата на този ругаещ вития!”
Рече тъй. А Телемах им изслуша речта равнодушно. 275
Вън из града глашатаи поведоха жертви свещени
за хетакомби. Събра се тълпа дълговласи ахейци
сред гъстолистия лес на стрелеца прочут Аполона.
Вече опекоха те, от ръжените снеха месото,
всеки получи дела си и почна се пир велелепен 280
сложиха пред Одисея слугите от месната гозба
тъкмо такъв дял, какъвто получиха те. Нареди им
тъй Телемах, на сияйния мъж Одисеев потомък.
А не остави Атина женихите да се въздържат
от оскърбителни хули, тя искаше още по-силно 285
на Одисея сърцето да пламне от гняв огорчен.
Имаше между женихите мъж, незачитащ законност.
Той се зовеше Ктезип. Над полята на Сама бе властник.
Той, от огромния бащин имот възгордян, се стремеше

също към брак със жената на царя, изчезнал отдавна. 290
 С тези слова се обърна Ктезип към женихите дръзки:
 „Слушайте, храбри женихи, словата, които ще кажа.
 Странникът вече получи според обичая дела си,
 равен на нашия дял. И не е пристойно да хулим
 гостите на Телемах, когато в туй жилище дойдат. 295
 Искам и аз да му връча подарък за гостоприемство,
 дар да предложи и той на телячката или на други
 роби, които обслужват палата на Одисея.”
 Рече така, от панерка докопа с ръката си яка
 кравешки крак и го хвърли със сила върху Одисея. 300
 Сведе глава Одисей и във себе си той се усмихна
 с присмех потаен. А кравият крак се удари в стената.
 Рязка надумка изрече сега Телемах на Ктезипа:
 „Щастие имаш, Ктезипе, че с кравия крак не сполучи
 да поразииш чужденеца. От удара той се изплъзна. 305
 Иначе в миг с островърхата мед бих уцелил гърдта ти,
 та, вместо сватба, тук твоят баща да ти гроба копае,
 няма от днес да търпя непристойни дела у дома си!
 Вярно в ума си премервам, разбирам отлично аз всичко
 и благородно, и должно. Надрасъл съм детската възраст. 310
 Все пак с очите си гледам, с търпение все пак понасям
 да ни се колят овцете и виното да ни се черпи,
 още и хлябът. Не може един срещу всички да иде.
 Но занаяпред да не чуя от вас подигравки и хули.
 Ако намисляте мене самия с медта да сразите, 315
 същото бих пожелал. Предпочитам наистина гибел,
 вместо да бъда свидетел на тези безкрайни злочинства –
 как чуждестранните гости се хулят, жените прислужни
 как се петнят за противна угода в прекрасните зали.”
 Рече така. Занемяха за дълго наоколо всички. 320
 Късно едва Агелай, на Дамастор синът, проговори:
 „За справедливия укор не бива, приятели, никой
 на Телемах да отвърща със зловни слова и обиди.
 Повече не безпокойте нещастния странник и други
 роби, които обслужват палата на цар Одисея. 325
 На Телемах и на майка му аз за добро ще предложа,
 само дано да допадне на двамата моето слово.
 Докато вие в сърцата доскоро таихте надежда,
 че Одисей, многомъдрият мъж, ще се върне в палата,
 нямахме повод за укор, че по домовете държите 330
 всички женихи да чакат. Така би било по-разумно,
 ако се върнеше пак Одисей и довтасаше тука.
 Но че не ще се завърне, на всички е станало ясно.
 Близко до своята майка седни и склони да я вземе
 измежду нас най-добрия жених и най-щедрия в дари, 335
 сам да се радваш тогава на бащино цяло имане,
 ти да ядеш и да пиеш, а тя да се грижи за друг дом.”
 Тъй на това Телемах разсъдливият тозчас отговори:
 „В Зевс се кълна, Агеласе, и в страшните мъки на татко,
 който далече от нас или мъртъв лежи, или броди. 340
 Не аз отлагам на майка си брака, сам аз я подканям
 мъж по сърце да си вземе и дари безчет й обричам.
 Но аз не смея насила от този чертог да я гоня
 със заповедни слова, че това и на Зевс е противно.”
 Рече така Телемах. У момците Палада Атина 345
 смях незатихващ възбуди и техните мисли побърка.
 Всички ахейци от кикот лицата си чак разкривиха.
 Ръфаха още сурови меса, а очите им бяха

пълни със сълзи. Духът им предсещаше стонове горки.
 Теоклимен, богозрачният мъж, се намеси и рече: 350
 „Що за беда връхлетя върху вас злополучни? Лицата
 и коленете, главите ви в тъмна мъгла са обвити.
 Тътнат наоколо жалби, обливат страните ви сълзи.
 С кръв са облени стените, прекрасните ниши отгоре.
 Пърхащи призраци трема изпълват, изпълват и двора, 355
 носят се към дълбините на мрачния Ереб. Погасна
 слънцето на небосвода. Зловеща тъма се надига.”
 Рече тъй, изведнъж се разсмяха женихите вкупом.
 Измежду тях Еримах, на Полиба синът, заговори:
 „Явно, не си е с ума чужденецът, дошъл отдалече. 360
 Но изведете го бързо, младежи, оттук, от палата,
 съпроводете го във мегдана, щом тук му тъмнее.”
 Теоклимен, богозрачният мъж, на това отговори:
 „Съпровождачи от теб, Евримахе, съвсем не желая.
 Имам си яки нозе, и очи, и уши. А в гърдите 365
 моят разсъдък е още запазен, не е той побъркан.
 Те ще ме водят оттук. Предусещам, че вече надвисва
 страшната гибел над вас. Ни един от женихите няма
 да се укрие от нея. Извършвате вие злочинства –
 в къщата на Одисей богоравен обиждате гости.” 370
 Рече така, от уютния дом незабавно излезе
 и у Пирея отиде, а той го прие дружелюбно.
 Всички женихи след туй се спогледаха и пожелаха
 да докачат Телемаха, на гостите да се надсмеят.
 Някой от тия надменни младежи подхвърли с насмешка: 375
 „Няма в света, Телемахе, по-лоши от твоите гости.
 Ето прибрал си в палата несретник в окаяни дрипи,
 лаком за вино и хляб, но за никакъв труд неспособен,
 няма ни сила, ни мощ, за земята е бреме ненужно.
 Оня пък, другият гост, се надигна за нас да предсказва. 380
 Но приеми ни съвета, ще бъдеш доволен от него.
 Нека на бързия кораб ги хвърлим и нека ги пратим
 право в Сицилия. Плата прилична за тях ще получим.”
 Тъй му говореха те, но нехаеше той за брътвежа.
 Гледаше само към своя баща мълчаливо с надежда 385
 най-сетне той да стовари ръка въз женихите дръзки.
 А на прекрасно кресло срещу залата тъкмо седеше
 дъщерята на старец Икарий, разумната Пнелопея.
 Чуваше тя гласовете на всеки един от мъжете.
 С глъчка и със смехове веселяха се те на обяда 390
 вкусен и пищен – за него заколиха много животни.
 Но не бе готвена още от други вечеря, каквато
 щяха наскоро Атина и мощният мъж да приготвят,
 след като сториха първо женихите тези злочинства.

Двадесет и първа песен

СЪСТЕЗАНИЕТО С ЛЪКА

Бляскавооката богиня Атина вля мисъл в гърдите
на Пенелопа, на стареца Икарий разумната щерка,
да поднесе на мъжете лъка и желязото суро
за надпревара и знак на кланета в дома Одисеев. 5
И Пенелопа премина по стройната стълба нагоре,
ключо в могъща ръка тя държеше – извит превъзходно,
медноотлят и с държалка от слонова кост да украса.
Тя се упъти веднага с робини за крайната стая,
Гдето се пазеха всички съкровища на Одисея – 10
злато и медни съсъди, творби от ковано желязо.
Също и гъвкавият лък там лежеше, до него колчанът.
Той бе набит със стрели многобройни, извикващи вопли.
В Лакедемон му ги даде приятелят гостоприемен
Ифит, на Еврит синът, с боговете безсмъртни сравняван. 15
Някога бяха се срещали те един други в палата
на Ортилоха безстрашен в Месена, където пристигна
сам Одисей да си иска дълга от месенската общност.
Бяха мъже от Месена отвлекли от остров Итака
триста овце и овчари на кораби многоседални.
Още младеж, Одисей се отправи на път дълготраен, 20
пратен за тъжба от своя баща и от други старей.
Ифит дошъл да си търси конете, загубени татък –
жребни кобили дванайсет и мулета годни за впряга.
Те му донесоха после плачевната орис и гибел,
щом посети непреклонния син на Кронида Херакъл – 25
славен със своята сила, но в много злодейства участник.
Той го, макар и поканен на гости, съсече в дома си,
без да се злият бои от присъдата на боговете,
ни от трапезна гощавка. Така го безсрамно погуби,
а задържа своеволно конете му звучнокопитни. 30
Тръгнал по техните дири, там Ифит видя Одисея
и му отстъпи лъка на баща си, на мощния Еврит,
който от смъртния одър го бе завещал на сина си.
Остър меч с копие яко дари Одисей пък на Ифит –
знаци на искрена дружба. За жал не можах да седнат 35
двама на гостна трапеза. Синът на Кронион погуби
Ифит, на Еврит сина, с боговете всевечни сравняван.
Но ни веднъж не понесе лъка Одисей богоравен,
щом се отправяше в поход за бран с чернобродния кораб,
а го държеше в палата за спомен от госта приятел. 40
Само на родния остров той ходеше винаги с него. –
А щом жената богиня достигна до крайната стая,
стъпи през прага й дъбов изгладен. Издялал го беше
някога вещ дърводелец и с връв изравнил го грижливо,
стълбове сложил над него, приставил и двери блестящи. 45
Щом Пенелопа развърза от брънката ремъка сръчно,
в бравата ключа въвря и нагоре резетата блъсна,
яко вратата наблегна. И както надава рев бикът,
който пасе по ливади, така изреваха вратите,
сетили блъсъка те, се разтвориха бързо пред нея. 50
А Пенелопа възлезе на лавица горе. Въз нея
многого ракли лежах с ухайните светли одежди.
Сегна след туй нависоко, от гвоздей лъка да отметне,
сложен в калъфка блестяща и заедно с нея провесен.
Леко приседна и сложи на скута лъка на героя, 55

после разтвори калъфа, застена и горко заплака.
 След като вече насити сърцето си с вопли и сълзи,
 тръгна към залата, гдето седяха женихите славни,
 но из ръце не изпусна извития лък Одисеев,
 също колчана. Претъпкан бе той със стрели стононосни. 60
 Носеха близо зад нея ковчеже робини. На него
 тегнеха мед и желязо – доспехи бранни на царя.
 Щом пред женихите долу жената божествена слезе,
 спря до средата въз прага на залата, зидана яко,
 двете ланити закрила с блестящото було, а редом 65
 вдясно до нея застана робиня, а друга отляво.
 Тъй към женихите тя се обърна и рече словата:
 „Слушайте, храбри женихи, които в дома Одисеев
 идвате все на тълпи да ядете и пиете жадно.
 Знаете всички, отдавна мъжът от дома е отлъчен, 70
 и не намирате други предлог за престоля, освен че
 страстно желаете избор да сторя из вас за женитба.
 Хайде тогава, момци, след борби приемоте награда.
 На Одисея божествен огромния лък ви предлагам.
 Който с юмруци успее лъка с леснина да обгърне, 75
 който преметне стрелата през всички дванайсет секири,
 аз ще отида след него и този палат ще напусна –
 светлото жилище брачно, което изпълват богатства.
 В сънища – зная – нерядко ще спомня за него сърцето.”
 Рече тъй, и повели на Евмея, свинаря божествен,
 да поднесе на мъжете лъка и желязото суро. 80
 В сълзи Евмей ги пое и ги сложи пред всички женихи.
 Също краварят заплака, щом зърна лъка Одисеев.
 Но Антиной ги нахока и рече обидните думи:
 „Ах, глуповати селянци, от ден за ден мислите само! 85
 Жалки души! Че защо заревахте? Така на жената
 вие косите сърцето в гърдите. А тя и без друго
 чезне в печал потопена, откакто загуби съпруга.
 Мълком седнете и яжте. Щом искате, сълзи ронете
 въвн, пред вратите. Но тук оставете лъка и стрелите. 90
 Ние женихите с тях ще започнем борба незавидна.
 Все пак не вярвам, че лесно на гладкия лък ще надвием.
 В залата измежду всички не виждам аз нито един мъж,
 който по лък с Одисей да се мери. С очи съм го веднъж –
 най-ясен спомен за него запазих от моето детство.” 95
 Рече така, но гърдта си таеше надежда, че може
 леко лъка да обтегне, през всичките брънки да стрелне.
 Бедният! Първи той щеше да сети стрела из ръката
 на Одисей благороден, когото преди безчестеше
 седнал в палата му собствен, дори и насъскваше други. 100
 И заговори свещена мощта на сина Одисеев:
 „Горко на мене! Изцяло помътил ума ми Кронион.
 Моята майка говори, макар че е с разум дарена:
 щяла след друг мъж да иде и този палат да напусне!
 Аз пък доволен се смея и радвам с помътен разсъдък. 105
 Хайде, момци, след борба приемоте такава награда:
 никъде няма жена като нея в ахейски предели,
 ни по свещения Пилос, по Аргос или по Микена
 (ни дори в нашия остров и в целия черен матèрик).
 Знаете също и вие. Защо ми е майка да хваля? 110
 Но под различни предлози недейте протака безкрайно.
 Спрете брътвежите вече, пипнете лъка, да ви видя!
 Мисля и аз да приема това изпитание трудно –
 мога ли лък да обтягам, пред брънки желязо да мятам?

Няма след туй да тъгувам, че моята майка почтена 115
 с други съпруг ще отиде и нашия дом ще напусне.
 Вече съм годен да нося оръжие татково яко.”
 Рече тъй, от рамената отхвърли блестящата дреха,
 скочи, та меч медноостър отметна от светлото рамо.
 Първо секирите той закрепил в разкопаните ямки 120
 в обща за всички редица, по връв изравни ги грижливо,
 в края утъпка пръстта им. Учудени гледаха всички
 как той прекрасно подрежда каквото не беше и виждал.
 После застана въз прага, опита лъка да обтегне.
 Три пъти той го разтърси и въпреки своята воля 125
 три пъти той изнемогна. Но все пак не загуби надежда
 сам тетивата да опне, през всичките брънки да стрелне.
 Може би щеше щастливо четвъртия път да сполучи,
 но Одисей го възпря и с главата си леко му кимна.
 Ето на тях заговори мощта Телемахова свята: 130
 „Жалко, навярно оставам завинаги слаб и негоден
 или пък още съм млад и не мога на мишци да чакам
 с тях да накажа врага си, когато ме първи нападне!
 Почвайте вие тогава, по сила стоите над мене.
 Хайде, опнете лъка и опитайте смелия подвиг.” 135
 Рече така, на земята постави лъка Одисеев
 и на двукрилите двери, изгладени вещо, подпря го,
 редом до него на брънка облегна стрелата крилата.
 Седна след туй на креслото, което недавна остави.
 А Антиной, на Евпейта синът, на женихите рече: 140
 „Ставайте всички, другари, поредом отляво надясно.
 Първо да почнем оттам, откъдето ни виното носят.”
 Рече така Антиной, и допадна речта му на всеки.
 Първи Лейод между тях се надигна, синът на Ойнопа.
 Той им предсказваше вещо по жертви и вечно седеше 145
 в ъгъла близо до делва прекрасна. Безкрайните буйства
 бяха му все пак омразни. Кореше женихите често.
 Тъкмо той първи повдигна лъка и стрелата крилата,
 после застана въз прага, опита лъка да обтегне,
 но не успя да го мръдне. Ръцете неопитни, нежни 150
 капнаха скоро. А той на женихите рече с въздишка:
 „Драги, не ми е по сили. Да дойде и друг да опита.
 Знайте, лъкът ще отнеме на много мъже знаменити
 скоро дъхът и душата, че по-добре да не живеем,
 вместо сред живите смъртни това да загубим, което 155
 тук ни влече и което през дните си чакаме вечно.
 Някой навярно и днеска си въобразява, че може
 с Пенелопея, жената на Лаертиад, да се свърже.
 Но ако първом опита да опне лъка и се види,
 друга напета ахейка той би предпочел да потърси 160
 и с дарове да поиска. А Пенелопея да вземе
 момъка, който от всички женихи е най-щедър в дари.”
 Рече така, необтегнат лъка на земята положи
 И на двукрилите двери, изгладени вещо, подпря го,
 редом до него на брънка облегна стрелата крилата. 165
 Седна пък сам на креслото, което наскоро остави.
 Но Антиной разгневен го нападна и рече словата:
 „Що за слова излетяха, Лейоде, от твоите устни!
 Тежка и долна заплаха, която тревожи слуха ми.
 Щял да отнеме лъкът на немалко мъже знаменити 170
 дух и душа, че си ти неспособен с ръце да го опнеш!
 Твоята майка почтена не те е родила да можеш
 вещо лъка да обтягаш и ловко да мяташ стрелите.

Други сърцати женихи веднага лъка да обтегнат.”
Рече така, след това на козаря Мелантий извика: 175
„Бързо, Мелантие, огън раздухай сред дивната зала,
близо диван постави, постели му и овнешка кожа,
най-после лой донеси, от запасите пита грамадна,
ние, младежи, лъка да нагреем и с масло помажем.
С него ще пробваме сили, борбата по-скоро да свърши.” 180
Бързо козарят разпали сред залата огъня тлеещ,
близо притегли дивана и с овнешка кожа застла го,
после донесе лойта, от запасите пита грамадна.
С нея женихите сгряха лъка и напрегнаха мишци,
но не можаха да опнат, съвсем не им стигаха сили. 185
Още стояха встрани Антипой с Евримах богозрачни,
първите вождове техни, най-храбри и най-благородни.
Ето по същото време напуснаха дивната зала
на Одисея божествен краварят и с него свинарят.
Също и сам Одисей подир тях из палата излезе. 190
След като вън от вратата и двора се те озоваха,
глас Одисей повиши и изрече словата крилати:
„Чуйте, свинарю и крави пастирю – дали да ви кажа,
или пък да замълча? Но сърцето ме тегли да кажа:
как ще постъпите вие, дали ще окажете помощ,
ако пристигне сега Одисей и го някой бог прати? 195
Вие женихската гмеж или него ще браните твърдо?
Право кажете, умът и сърцето ви както нашепват.”
Тъй на това отговори пастирът на крави Филонтий:
„Чуй ми молбата гореща, Кронионе, татко наш Зевсе! 200
Само мъжът да се върне, доведен от божеска сила,
гледай тогава на що са способни ръцете ми яки!”
Също така и Евмей призова боговете всевечни,
в родния дом да отпратят мъжа находчив Одисея.
А той, когато изпита сърцата им, тяхната вяност, 205
без да се бави, веднага отвърна и рече словата:
”Вижте ме, аз съм самият. Безчет изпитни ме слетяха.
Стъпих на родна земя подир двайсетгодишна разлъка.
Виждам, единствено вие от робите в моите къща
явно ме срещате с радост. Не чувам от другите никой 210
тъй боговете да моли да дойда под родната стряха.
Ето на вас ще разкажа какво ще се сигурно случи.
Ако чрез мен божеството погуби женихите дръзки,
двама ви аз ще даря с по невеста и много имоти,
с къщи, съседни до мене, за вас от сърце ще милея, 215
сякаш сте на Телемаха другари и братя рождени.
Но да повярвате ви, доверие аз да ви вдъхна,
сигурен знак ще ви дам. Приближете се, белега вижте,
сторен от белия зъб на глигана, когато предвождах
на Автолик синовете при лов из Парнаските дебри.” 220
Рече тъй, дрипите махна и яркия белег показа.
Белега щом те видяха и много добре разпознаха,
с радостен възклик прегърнаха мъдрия мъж Одисея
и зацелуваха жарко главата му и раменете.
В отклик сега Одисей ги в лице и ръце разцелува. 225
Заникът слънчев насмалко не свари лицата им в сълзи,
Но пръв от тях Одисей се опомни и рече словата:
„Стига въздишки и сълзи, че може, от къщи излязъл,
някой сега да ни види и тайната вътре да каже.
Хайде, в дома се върнете, но не наведнъж, но поредом – 230
аз пръв, а вие след мене. Сега уговорката чуйте.
Няма да ми позволят горделивците знатни, които

буйстват в моята къща, да пипна лъка и стрелите.
 Ти затова, боговиден Евмее, през дивната зала
 смело лъка понеси по посока към мен и поръчай – 235
 нека робини залостят вратите към женската стая.
 И ако чуят отвътре, от залата, трясък и вопли,
 нито една да не смее от своето място да мръдне.
 Нека за друго не мислят, а само да работят мълком.
 А пък на тебе нареждам, божествен Филойтие, тозчас 240
 с ремъка здраво да стегнеш резето на дворната порта.”
 Тъй нареди и се вмъкна в уютния дом и направо
 седна въз тая скамейка, която недавно остави.
 След Одисея божествен дойдоха и двамата роби.
 А Евримах заобръща с ръцете лъка на героя, 245
 да го посгрее отсам и оттам върху жаркия огън.
 Но го не опна. Застена сърцето му честолюбиво.
 Ядно въздъхна, издигна гласа си и рече словата:
 „Как съкрушен се срамувам – горко ми! – за мен и за всички.
 Не тъй за сватбата аз се ядосвам, макар и да жаля – 250
 Има и множество други ахейки, едните в Итака,
 мита отвред от вълните, а други в далечни градчета.
 Но се измъчвам, загдето излязохме толкова слаби
 със Одисея сравнени – не можем да опнем лъка му.
 Нека позора ни знаят далечните наши потомци!” 255
 Но Антиной, на Евпейта синът, начаса му отвърна:
 „Няма така, Евримахе, да стане. Самият го знаеш.
 Чествува днеска народът на бога стрелец Аполона
 благочестивия празник. Та лъкове кой ще обтяга?
 Можем да скрием лъка. Но секирите нека останат. 260
 Аз не допускам, че може за себе си роб да ги вземе,
 който е вече в дома на сина на Лаерт – Одисея.
 Нека сега глашатаят напълни отново стакани,
 за да възлеем. За после извития лък ще оставим.
 А на козаря Мелантий заръчайте, призори рано 265
 нови кози да докара, подбрани от цялото стадо,
 да принесем в чест на бог Аполон славнолъки бедрата.
 После ще пробваме сили, борбата по-скоро ще свърши.”
 Рече така Антиной, и допадна речта му на всеки.
 И глашатаи поляха на всеки вода за ръцете. 270
 Млади момчета наляха догоре стаканите с вино
 и го разнесоха с чаши отляво надясно на всички.
 Щом пък възляха и пиха, душата им колкото иска,
 със хитрина Одисей, находчивият мъж се намеси:
 „Слушайте вие, женихи на славена дивна царица,
 за да изкажа какво повеля сърцето в гърдта ми.
 Най-вече теб, Евримахе, и теб, боголик Антиное,
 моля, че ти, Антиное, предложи разумната мисъл:
 „Днес оставете лъка, пред всевечните вие склонете!” 280
 Зевс ще реши на кого ще изпрати победата утре.
 Но и на мене предайте извития лък да изпитам
 тука пред вас якостта на ръцете. Дали съм запазил
 още предишната сила на моите гъвкави мишци,
 Или я вече затриха скитнята и дългите мъки.” 285
 Рече така, но и всички останали кипнаха страшно,
 страх ги обзе, да не би да успее лъка да обтегне.
 Но Антиной го нахока и рече обидните думи:
 „Скитнико жалък, навярно съвсем си загубил ума си!
 Ти благодарност не знаеш, задето пируваш спокойно
 с нас, благородни мъже, получаващ дела си и слушащ 290
 наши беседи и речи. А никога странник друг още

или окъсан бедняк не е чувал какво си говорим.
Сладкото вино навярно помътва ума ти. И други
то помрачава, когато го пият със жад и без мяра.
Вино също замая Евритион, оня кентавър, 295
Щом той престъпи през прага на храбрив мъж Пейритоя,
гост у лапитите канен. С помътен от вино разсъдък,
обезумял, той донесе беди на дома Пейритоев.
Скочиха гневни мъжете, извлякоха госта веднага
и му отрязоха зверски на двора носа и ушите 300
със безпощадната мед. А самият, лишен от ума си,
тръгна оттам и понесе позора на своята глупост.
Ето от що се смразиха лапити и диви кентаври.
В кръвната свада намери пияният сам гибелта си.
Тъй и за тебе предвиждам – в позор ще загинеш, когато 305
дръзнеш да опнеш лъка. Ти недей се надява на милост
в нашия остров, ще бъдеш изпратен на черният кораб
скоро при властника Ехет, бедата за хорското племе.
Няма при него да бъдеш избавен от грозната гибел.
Но мълчешката попейвай, недей с младежта да се мериш!” 310
Тъй на това му отвърна разумната Пенелопея:
„Не, Антиное! Не е ни похвално, ни редно да хулим
гостите на Телемаха, когато в туй жилище дойдат.
Негли очакваш, когато, облегнат на мишци и сила,
гостът успее с ръце да обтегне лъка Одисеев, 315
аз като негова нова невеста в дома му да ида?
Надали сам той лелее в сърцето си тази надежда.
Нека и никой от вас за това сред разгара на пира
да не изпитва тревога. Не може, не ми подобава!”
а Евримах, на Полипа синът, на това й отвърна: 320
„О на Икария дъще, ти, Пенелопея разумна!
Ние не смеем да мислим, че той ще те води в дома си.
Само ни плаши срамът ни пред мъжки и женски одумки.
Някой ахеец от долно коляно навярно ще каже:
„Жалки женихи! Желаят жената на мъж якоснажен, 325
а да обтегнат лъка му изгладен не стигат им сили!
Просяк пък, целият в дрипи, скиталец, отбил се от пътя,
опна без мъка лъка и през брънките метна стрелата.”
Ето така ще одумват. От срам ще потънем в земята.”
Тъй на това отговори разумната Пенелопея: 330
„Не, Евримахе! Добиват сред хората най-лоша слава
тези, които без свян разпиляват на доблестен воин
дом и богатство. Защо от това ще се срамите вие?
Странника тук погледнете. Наистина плещест и снажен,
той произхожда, тъй както разказва, от род благороден. 335
Та и на него предайте извития лък, да го видим.
Чуйте какво ще ви кажа, и то ще се сбъдне напълно.
Той ако мръдне лъка и така Аполон го прослави,
ще го дарувам с хитон и хламида, с красиви одежди,
още и с копие остро – защита пред псета и хайти, 340
дар ще му дам за нозете сандали и меч медноостър
и ще го пратя, където го тегли духът и сърцето.”
Тъй на това Телемах разсъдливият рече насреща:
„Майко, лъка ще предам, или не, на когото си искам.
Аз разполагам със него. Не ще ми попречат ахейци – 345
нито които владеят скалистата наша Итака,
нито които живеят на кой да е остров наблизо
срещу Елида, земя коневъдна, ни тези женихи –
госта с лъка ще даря, занапред да го носи навеки.
Горе пък ти завърни се и своите работи гледай – 350

хурката, още и стана, нареждай на всички робини
ревностно там да се трудят. Речта на мъжете подхожда,
главно на мене, че аз разпореждам на цялата къща.”
Смаяна майката тръгна обратно към своята спалня
и си премисли дълбоко разумната реч на сина си. 355

Щом пък в покоите горни възлезе със двете робини,
за Одисея, съпруга жадуван, рида тя, додето
сладостен сън ѝ Атина разля върху морните клепки.
Вдигна тогава свинарят божествен лъка и стрелите,
но изреваха по него веднага женихите вкупом. 360

Дръзко подхвърляше някой от тези надменни женихи:
„Стой! Накъде си понесъл лъка, ей, свинарю безумен!
Скитнико! Скоро ще ръфат трупа ти далече от хора
твоите псета, които си хранил да вардят свинете,
склонен щом бъде към нас Аполон и безсмъртните горе.” 365

Тъй му крещяха. Свинарят остави лъка на земята,
стресна го силният рев на рояка женихи в палата.
Но Телемах му се сопна от своя страна и заплаши:
„Старо, с лъка продължавай! На тях угодиш ли, горко ти!
Ако и по-млад от тебе, навън от града ще те гоня 370
с камъни чак по полето, по сила те аз превъзхождам.
О, ако днес превъзхождах по якост по мишци и сила
всички женихи, които безспирно в палата прииждат!
Щях да застава когото и да е, щом злочинствува тука,
да се пръждоса от нас и да дири дома се избава.” 375

Рече тъй, и изведнъж се разсмяха женихите гръмко.
Към Телемаха гневът им полека-полека затихна.
Вдигна свинарят лъка и през залата пак го понесе.
Пред Одисея разумен щом стигна, в ръцете му го сложи.
Той призова Евриклея, усърдната дойка, и рече: 380
„О Евриклея разумна, на теб Телемах повелява
яко с резе да залостиш вратите към женската стая.
И ако чуят робини от залата трясък и вопли,
нито една да не смее от своето място да мръдне.
Нека не мислят за друго, а само да работят мълком.” 385

Рече така, и речта ѝ остана у нея безкрила
и тя залости вратите на пищните стаи уютни.
Тайно напусна краварят Филойтий трапезната зала,
слезе на двора, добре ограден, и залости вратата.
Пред колоната беше простряно лико от папирус. 390
Яко с възето пристегна крилата и в залата влезе.
Седна въз тази скамейка, която недавно остави,
и Одисея погледна. Лъка си в ръце той въртеше
и го оглеждаше всякак на всички страни, за да види
в тези години не са ли проявили рога дървояди. 395

Тъй се провикваше някой, обърнал очи към съседа:
„Истина, този разбира от лъкове, но се спотайва,
сам притежава навярно подобен лък в родната къща
или желае такъв и за себе си да изработи.
Тъй го насам и натам преобръща негодникът скитник!” 400

Други от тези надменни младежи отвръщаше бързо:
„Нека си всяка прищявка изпълва така чужденецът,
както ще може да опне днес гладкият лък Одисеев!”
тъй си мълвяха мъжете. И сам Одисей многомъдър
грабна огромния лък и от всички страни го огледа. 405

Както певецът, привикнал на звънка китара и песен,
леко на новото колче обтяга звънливата струна,
свързал от двата ѝ края червото пресукано овче,
тъй непокорният лък Одисей без усилие опна

и за проверка подръпна с ръка на лъка тетивата. 410
Тя зазвънтя сладкозвучно, подобно на глас лястовичи.
Ахнаха всички женихи, потръпнаха бледи лицата.
Зевс загърмя от небето и прати поличба с гърма си.
Радост обзе Одисея божествен, калѐн в изпитните,
че далнозрящото чадо на Кронос му праща поличба. 415
Грабна тогава стрела, върху маса положена гола.
Другите още лежаха в дълбокия стрелник, но скоро
щяха ахейците дръзки и техния свист да опитат.
Той към лъка я притисна, обтегна след туй тетивата.
Без да се дигне от стола, праметна желязото татък 420
и безпогрешно улучи. Прониза на всички секири
брънките, нито една не докосна в бега си стрелата,
тежка от мед. Одисей се обърна сега към сина си:
„Виж, Телемахе, не те позори чужденецът, седнал
в твой дом. Вярно улучих и опнах лъка Одисеев, 425
без да се много пресилвам. Не съм якостта си загубил,
ако и тук да ме хулят женихите несправедливо.
Но приближава часът на ахейците пир да се готви
още по светло. А после и друго веселие иде –
песни с китара и танци – украса на всяка гощавка.” 430
Рече така той и с вежди му кимна. Препаса на рамо
острия меч Телемах, разсъдливият син Одисеев.
Сложи на него ръка и до стола на своя родител
близо застана, готов за борбата с медта заблестяла.

Двадесет и втора песен

ИЗБИВАНЕТО НА ЖЕНИХИТЕ

Дрипите сне Одисей, находчивият мъж, от гърба си
и на високия праг се възправи с лъка в ръцете
заедно с пълния стрелник. Изтърси стрелите крилати
той до нозете си долу и тъй на женихите викна:
„Туй състезание смело дойде до успешен завършек! 5
Нова мишена, която до днес не е никой уцелвал,
вече се готвя да целя. Дано Аполон ме прослави!”
Рече и въз Антиной запокити стрела смъртоносна.
Тъкмо се готвеше той да досегне от близка трапеза
чаша двууха от злато, реши да я вдигне до устни, 10
вино да пие от нея – не знаеше своята орис.
Кой би помислил тогава от всички пируващи гости,
че сътрапезник, макар изключително храбър ще смее
да му подготви жестока погибел и мъст безпощадна?
Но Одисей със стрелата го в гърлото тъкмо улучи 15
и острието излезе през шията чак до тила му.
Рухна встрани Антиной, от ръцете му чашата падна,
кръв гъстолейна избликна на струи от двете му ноздри.
В гърча си той се извърна, с нозете трапезата блъсна 20
и на земята я свлече. Разляха се всичките гозби
наземи. Хляб и месо се оваляха в кръв. Из палата
вдигнаха глъчка мъжете, щом зърнаха паднал другаря.
Скочиха те от места, в суетня се объркаха страшно
и по стените наблизко очите им шареха жадно,
но не съзираха там нито щит, нито копие здраво 25
и с разгневени слова се нахвърляха на Одисея:
„Пагубно беше за теб, чужденецо, че стреля в мъжете.
Сетен е този твой изстрел. Решена е вече смъртта ти.
Най-благородния момък от всички герои в Итака
ти умъртви, затова ще ти ръфат месата орлите.” 30
Всеки говореше тъй. Не допускаха те, че нарочно
той е погубил жениха. Безумци! Не знаеха още,
че и над тях е надвиснал часът на ужасна разплата.
А Одисей ги изгледа навъсен и гневно възкликна:
„Кучета! Вярвахте сляпо, че никога няма от Троя 35
жив да се върна в Итака, и грабихте волно дома ми!
В блудство насилвахте тука прислужните мои робини.
Ах, и задиряхте още жена ми, макар че аз дишам!
Ни от безсмъртни в небето се вие бояхте,
ни че след време ще може човешката мъст да ви стигне. 40
Но върху всички сега гибелта ви изплита съдбата.”
Тъй им извика, и всички лица пребледняха от ужас.
Гледаше всякой къде да убегне от грозната гибел.
Само един Евримах от женихите тъй му отвърна:
„Ти ако си Одисей, итакиецът върнал се в къщи, 45
днес укоряваш със право делата на тези ахейци –
сториха много безчинства в дома ти и много в полето.
Но Антиной е виновен самият за много простъпки.
Вече той наземи мъртъв лежи. Причини той бедите
не от единствен копнеж да му стане жена Пенелопа. 50
Друго кроеше в душата, което Кронион отхвърли –
той да държи под властта си народа в скалиста Итака,
И от засада замисляше сам да убие сина ти.
С право мъстта го застигна сега. Затова пощади ни,
твои подвластни сме ние. След туй ще платим в общината 55

всички напитки и гозби, които в дома прогуляхме.
 Всеки отделно на тебе ще даде и за двадесет бика
 мед и злато блестящо, додето смекчим яростта ти.
 А дотогава гневът ти ще бъде напълно законен.”
 Вежди присви Одисей находчивият и му отвърна: 60
 „Чуй, Евримахе! Дори срещу цялото ваше имане,
 и от бащи завещано, и после от вас придобито,
 няма ръка да възпра от убийства, додето, женихи,
 вие не заплатите за всичките ваше злочинства!
 Все пак предлагам ви избор: излезте насреща ми в битка 65
 или от близката гибел търсете спасение в бягство!
 Но не мислете, че някой ужасната смърт ще избегне.”
 Рече така. Премаляха у тях коленете, сърцата.
 А Евримах се обърна повторно към всички женихи:
 „Няма, другари, мъжът да отпусне ръка несломима, 70
 вдигнала мощния лък и с желязо набития стрелник.
 Той ще премята стрелите от прага загладен, додето
 всички женихи затрие. Затуй по-добре да се бием.
 Мечове мигом вадете, за щитове дигайте маси
 пред смъртоносни бързи стрели! Да се втурнем връз него 75
 да го изтласкаме всички навън пред вратите и прага!
 Нека след туй да обходим града и възбудим народа.
 Вярвам, че този мъж сетна стрела ще ни прати тогава.”
 Рече така Евримах и изтръгна без бавене меча
 меден, двуостър и връз Одисея божествен се спусна 80
 с рев ужасяващ. Но бързо стрела му отпрати героят.
 Тя Евримаха улучи в гърдата до гърдата наблизно,
 черният дроб бързолетна стрелата прониза. Изпусна
 меча ръката му слаба. Стремглаво се люшна той в кърви
 върху трапезата, преви се напред и повлече блюдата 85
 заедно с двойната чаша, със чело удари земята
 в мъка предсмъртна, изпъна и двата си крака, накрая
 ритна креслото и вечна тъма му замрежи очите.
 Връз Одисея прославен сега Амфином се понесе
 с яростен устрем насреща, изтръгнал си меча заострен, 90
 да го изтласка от прага. Преди да го стори, в гърба му,
 точно посред рамената, успя Телемах да забие
 остроото копие медно, а то през гърдите излезе.
 Тупна ахеецът с трясък и чело в земята удари.
 Сам Телемах пък отскочи и своето копие дълго 95
 не пожела да изтръгне навън от бездъхото тяло,
 някой жених да не дебне, та щом се сведе да го дърпа,
 да го прониза внезапно в гърба с острието на меча.
 И затова се завтече, пристъпи до своя родител,
 Близко до него застана и рече словата крилати: 100
 „Щит и две копия, татко, за тебе сега ще потърся,
 още и шлем целомеден, прилепващ до челото плътно.
 Въръжен ще се върна, оръжие на говедаря
 и на свинаря ще дам, че в доспехи е по-безопасно.”
 А Одисей, находчивият мъж на това му отвърна: 105
 „Хайде, но бързо върни се, преди да съм свършил стрелите.
 Само дано, сам останал, не бъда изтласкан от прага.”
 Рече така. На бащата любим Телемах покори се.
 Скоро той стигна до склада на всичките войнски доспехи.
 Четири щита изнесе и копия осем блестящи, 110
 четири шлема подбра гъстогривести, в мед обковани.
 С този товар Телемах се завърна при своя родител.
 Но преди туй той надяна искрящите медни доспехи.
 Също и двамата роби обуха красивите брони

и до безстрашия мъж Одисея застанаха бързо. 115
Докато имаше още героят стрели за отбрана,
сваляше с изстрел безгрешен един подир друг враговете
и ги натръшка на гъсти камари в широката зала.
Но щом накрая в стрелбата си царят изчерпа стрелите,
здравия лък на земята облегна и о стълб до вратата 120
в дивно строената зала и там го остави възправен.
Четиристойния щит на плещите си бързо надяна
и на главата си смела изящния свой шлем наложи,
сенен от конска опашка, отгоре развявана страшно,
яки две копия сграбчи, завършващи с медна обковка. 125
Горна странична врата, издълбана в стената прекрасна
над устойчивия праг на красиво строената зала,
водеше в неширок проход със здраво затворени двери.
И Одисей повели на Евмея, свинаря божествен,
близо дотам да застане да пази едничкия изход. 130
А Агелай се обърна към всички женихи и рече:
„Няма ли някой, другари, да mine през горните двери
и да повика тревожно народа да дойде на помощ?
Вярвам, че този мъж сетна стрела ще ни прати тогава.”
Но на това отговори Мелантий, пастир на козите: 135
„Не, Агелас божествен. Не може през там да се mine.
Страшно е близо вратата към двора, а входът е тесен.
Сам да застане смелчага пред него, тълпа ще възпира.
Но поизчакайте малко! Ще взема веднага доспехи
от оръжейната зала. Оръжие, вярвам е вдигнал 140
там Одисей, подпомогнат от своята бляскава рожба.”
Тъй му отвърна козарят Мелантий и тайно се вмъкна
в стаята на Одисея през ходници тесни в палата.
Вдигна дванадесет щита и толкова копия остри,
толкова бляскави шлема от мед, с върхове гъстогриви. 145
Върна се скоро назад и на всички мъже ги раздаде.
На Одисей и нозе, и сърце отмаляха, когато
той изведнъж забеляза как в бранни доспехи стъкмени
дългите копия махат. Видя му се делото трудно.
Към Телемах той веднага отпрати словата крилати: 150
„Сигурно, мой Телемахе, в палата коварна робиня
или Мелантий подготвя за двама ни кървава схватка!”
А Телемах разсъдливият тъй му насреща отвърна:
„Моя е, татко, вината, у други недей да я търсиш.
Здраво скованата порта за горната стая забравих 155
аз да затворя и вещь съгледвач е това забелязал.
Ти пък, божествен Евмее, иди да залостиш вратата
и погледни кой коварствува там – дали наша робиня
или Мелантий, на Делий потомъкът, както допускам.”
Но докато размениха такива слова помежду си, 160
пак се промъкна козарят Мелантий към горната стая
нови доспехи да вземе. Видя го свинарят божествен
и заговори така Одисея, възправен наблизо:
„Зевсороден Лаертиде, герой находчив Одисее!
Виждаш ли този измамник, когото сами подозряхме? – 165
Пак се промъква към склада. Но как да постъпя, кажи ми.
Горе ли, ако надвия проклетника, да го убия,
или при теб да го тук доведа да получи отплата
той за простъпки безчетни, които извърши в дома ти?”
А Одисей, находчивият мъж, му отвърна и рече: 170
„Заедно аз и синът ми ще можем все пак да се справим
с тези безсрамни женихи, макар че беснеят ужасно.
Вие пък там и ръце, и нозе зад гърба му вържете,

в складната стая хвърлете го и залостете вратата.
 Него след туй овържете с въжето, пресукано яко, 175
 и го вдигнете по стълба под покрива чак до гредите,
 нека за дълго там жив да изпита мъчения страшни.”
 Рече така, и усърдно изпълниха тази повеля.
 Тръгнаха двама за склада. Мелантий не ги забеляза.
 Ровеше в някакъв кът за оръжие, беше улисан. 180
 Почнаха двама да дебнат от двете страни на вратата.
 Тъкмо козарят Мелантий прекриваше прага обратно,
 носеше шлем гъстогривест с едната ръка нависоко,
 с другата щит – вехт, широк и застелен от мека патина.
 На младини го е носел героят Лаерт, но отдавна 185
 беше захвърлен без ремък с разхлабени шевове в склада.
 Скочиха в същия миг, уловиха го те за перчема
 и го повлякоха вътре, на пода го тръшнаха жалък,
 там и ръце, и нозе на гърба му превиха до болка
 с яко въже, и го гътнаха възник, тъй както заръча 190
 Лаертиад Одисей, богоравният многострадалец.
 Него самия смотаха с въжето, пресукано яко,
 и го качиха по стълба под покрива чак до гредите.
 Ти пък свинарю Евмее, така за насмешка му рече:
 „Ей тук, Мелантие, зорко през цялата нощ ще будуваш. 195
 Имаш си мека постеля, тъй както на тебе прилича!
 Няма оттам да пропуснеш родената в ранното утро,
 щом из води океански възлезе по доба, в която
 водиш козите, подбрани за пир на женихите в къщи!”
 там го провесиха те, на жестоки мъчила обречен. 200
 Взеха доспехите после, затвориха светлите двери
 и се завърнаха бързо при смелия мъж Одисей.
 Лъхаше бодрост от всички. На прага застанаха твърдо
 само четиримата. Вътре женихите в рой се стълпиха.
 Но се яви дъщерята на Зевса богиня Атина, 205
 взела лицето на Ментор досъщ и по вид, и по говор.
 Щом я видя, Одисей се възрадва и рече словата:
 „Менторе, скоро на помощ! Спомни си за нашата дружба.
 Много добро си видял ти от мене, другарю от детство.”
 Рече, уверен, че вижда Атина – богиня, която 210
 възпламенява за битки. Женихите ревнаха вкупом.
 Пръв между тях Агелай, на Дамастор синът, я заплаши:
 „Менторе, ти не оставяй да бъдеш от този подведен
 с нас да излезеш на бой, да му станеш помощник в борбата.
 Слушай в какво сме се вrekli и то ще се сбъдне напълно. 215
 Свършим ли с тези двамина – сина и бащата съвместно,
 също и ти ще умреш, ако само посмееш да бъдеш
 негов защитник. С главата си ти дързостта ще изкупиш.
 После, когато с медта ви лишим от мощта на живота,
 всичкото твое имане дома или въвн на полето 220
 ще присвоим и ще смесим с богатствата на Одисей.
 Няма да пуснем тук ни синовете ти, ни дъщерите,
 ни ще остане в Итака почтената твоя съпруга.”
 Рече така. Разлюти се в сърцето богиня Атина
 и с укоряващи думи нахвърли се на Одисей: 225
 „Ти, Одисее, нима си останал без сила и смелост?
 За белораменна кипра Елена, на Зевс дъщерята,
 девет години безстрашно се би пред стените на Троя,
 немалко войни срази в изстребителни кървави битки
 и повали с хитрина ширнодрумния град на Приама. 230
 Днес пък, завърнал се в своя дом собствен, при тези богатства,
 колко безборбен пристъпящ към боя с женихите дръзки!

Смело, приятелю, смело! До мен застани, за да видиш
 как се сражава безстрашно в борбата с мъжете враждебни
 Ментор, синът на Алким, как добрите дела награждава.” 235
 Тъй укори го Палада, но още превес му не даде.
 Искаше по-напред тя да изпита мощта, мъжеството
 на Одисей божествен и на Телемаха прославен.
 Ето напред излетя. Върху черната греда на тавана
 на одимената зала застана тя, ластовка сякаш. 240
 Дамасторида Агелай и синът на Поликтор Пизандър,
 също и Амфимедонт, Еврином и сърцатият Пђлиб,
 и Демоптђлем към смелост приканиха своите в боя.
 Бяха те първи по сила сред всички женихи, които
 още оставаха живи и водеха битка предсмъртна. 245
 Другите паднаха там от лъка и стрелите безчетни.
 И Агелай възвести и възкликна пред всички женихи:
 „Няма, другари, мъжът да отпусне ръка несломима.
 Вече и Ментор офейка подир самохвалства напразни.
 Двамата само остават на прага отпред пред вратата. 250
 Но изведнџ върху него не хвърляйте копия мощни.
 Първо шестимата вие хвърлете, дано Зевс помогне
 да поразим Одисея и слава така да спечелим.
 Той ако падне веднџ, за другите нямаме грижа.”
 Тъй им извика, и всички праметнаха както зарѣча, 255
 копия шест наведнџ. Но Атина встрани ги отпрати.
 Първото копие в стълб, посред дивната зала въздигнат,
 вби се, а второто бодна вратата, притегната здраво.
 Третото копие медно удари направо стената.
 Щом четиримата тъй се спасиха от тежкия хвърлей, 260
 с реч се обърна към тях Одисей, богоравният страдник:
 „Скъпи, на мене се падна редът да ви кажа повеля:
 удряйте право в тълпата женихи, които замислят
 още и нас да погубят след прежните свои злотворства.”
 Тъй заповяда, и дружно праметнаха копия всички. 265
 И Одисей, богозрачният мъж, порази Демоптђлем,
 а Телемах – Евриада, свинарят събори Елата,
 а пък Пизандър погуби пастирът на гойните крави.
 Всички те гризнаха ничком пръстта на земята безкрайна.
 Свърнаха в най-краен кът оцелелите в боя женихи. 270
 А четиримата с пристѣп изтрѣгнаха от мъртѣвците
 пиките. Метнаха с прицел женихите копия остри.
 Но незабавно Атина отново встрани ги отметна.
 Първото копие в стълб, посред дивната зала въздигнат,
 вби се, а второто бодна вратата, пристегната здраво. 275
 Копие медно на друг се удари направо в стената.
 Амфимедонт пък досегна десницата на Телемаха,
 но му издраска излеко над китката горната кожа.
 Също Евмея Ктезип пряко щита по рамото докосна
 с копие дълго, което отхвъркна и падна въз пода. 280
 Отредът на Одисея безстрашен и умен отново
 с острите копия дружно замери тълпата женихи.
 Евридаманта срази Одисей, градовете порутващ,
 Амфидемонта – синът на героя, а Пђлиб – свинарят. 285
 С копие дълго пастирът на крави Филойтий улучи
 горе в гърдите Ктезип, след което възкликна победоносно:
 „Хей, Политерзов потомко, злословещ подведен от глупост,
 в бъдеще да се въздържаш от грѣмки слова. Остави ги
 на боговете, които са много по-силни от тебе.
 Ето ти тебе отплата за кравата кълка, с която 290
 ти Одисея, потърсил от теб милостиня, замери.”

Тъй му надума пастирът на тежкокопитните крави.
 В бой ръкопашен срази Одисей пък сина на Дамастор,
 а Телемах – Лейокрита, сина на Евенор, уцели
 в хълбока с острата мед, а върхът ѝ навън се подаде. 295
 Тупна ахеецът с трясък и чело в земята удари.
 От висината таванска Палада разтърси егида
 мъжеубийствена. Ужас обхвана сърцата унили.
 Хукнаха всички женихи подобно на стадните крави,
 щом върху тях връхлетят по лъките рой стършели бързи 300
 рано ранилата пролет, когато денят се проточи.
 Тъй лешоядите с нокти извити и клюнове криви
 от планините връхлитат внезапно връз дребните птици,
 плахи пък те се устрелват под облаци над равнината,
 но ги застигат орлите и ноктите в телата им впиват, 305
 без съпротива и бяг, а гонитбата радва мъжете;
 тъй въз женихите диво се спуснаха в залата тези
 и ги сечаха на всички страни. Глъч ужасен се вдигна.
 Много глави се трошах, шуртеше кръвта по земята.
 Към Одисей се завтече в уплаха Лейод, улови му 310
 с двете ръце коленете и рече крилатите думи:
 „Аз ти обгръщам нозете за милост и жал, Одисее!
 С дръзки слова, с непристойни слова не съм оскърбявал
 твои робини в палата, напротив, аз всякак възпирах
 другите знатни женихи подобни злочинства да вършат. 315
 Истина, те не желяеха ръце да отмахнат от злото,
 Но за делата им дръзки ги стигна страхотната гибел.
 Също и аз ли, невинен гадател на техните жертви,
 с тях да загина? Така ли почтени дела се отплащат?“
 Вежди присви Одисей находчивият и му отвърна: 320
 „Щом ти твърдиш, че си бил на женихите жертвогадател,
 няма съмнение, често в палата молби си отправял
 сладкия ден на възврата аз никога да не дочакам,
 да те последва жена ми, от нея деца да добиеш.
 Няма и ти да убегнеш от многострадалната гибел.“ 325
 Рече така, от земята повдигна с десницата меча,
 който бе от Агелая, преди да издъхне, изпуснат,
 и го затъкна в Лейода, в средата на шията точно.
 Той не завърши молбата, главата му рухна въз пода.
 Фемий, синът на Терпий, се избави от черната гибел. 330
 Пееше той по принуда сред тези безсрамни женихи.
 Прав той застана, в ръцете си вдигна звънливата лира
 и до страничната порта размисли така в двоумене
 вън ли на двора да иде и там да прегърне олтара
 на покровителя къщен Кронион – олтара, връз който 335
 толкова волски бедра Одисей и Лаерт изгориха,
 или да хване с молба коленете на Лаертиада.
 След като дълго размисля, намери накрая за умно:
 на Одисей коленете с ръце за молба да обгърне.
 Най-сетне сложи грижовно звънливата, витата лира 340
 наземи между престол среброгвозден и делва голяма.
 Към Одисея изтича певецът сега, улови му
 с двете ръце коленете и рече словата крилати:
 „Аз ти обгръщам нозете за милост към мен, Одисее!
 В бъдеще ти ще се каеш, погубиш ли също певица, 345
 който прекрасно възпява безсмъртни и смъртни.
 Сам се научих да пея, в сърце божество ми е вляло
 много напеви. И теб като бог със звънливата лира
 аз ще възпея. Затуй песнопевца ти не съсичай.
 Нека ми бъде свидетел обичният твой син, че нивга 350

тука по собствена воля не влизах, печалба не търсех,
с песен когато развличах след всяка гощавка мъжете.
Те ме довеждаха силом, че бяха и много и властни.”
Рече тъй, и свещената мощ Телемахова чу го.

Тъй Одисея, възправен наблизо, синът заговори: 355
„Спри, не съсича с медта си, мой татко, певеца невинен!
Нека и Мѐдонт спасим – глашатаят полагаше грижи
ревностно в къщи за мене през детските мои години,
само дано не го убили Евмей и Филойтий
и да не се е изпречвал пред твоята ярост в палата!” 360
стигнаха думите на Телемах до разумния Медонт.
Беше се сврял под престол и наметнал току-що одрана
кравешка кожа, да търси избава от черната гибел.
Но изпълзя изпод него и кожата бързо захвърли.
Към Телемах глашатаят изтича сега, улови му 365
с двете ръце коленете и рече словата крилати:
„Ето ме, скъпи, при тебе. Баща си въздръж и кажи му
той да не ме повали и удари с медта островърха
гневен на злите женихи, които, безумци, пиляха
всичкия негов имот, пренебрегнали тебе в палата.” 370
А Одисей находчивият тъй отговори с усмивка:
„Ти се не бой! Телемах от смъртта те спаси и запази,
сам занапред за да знаеш, на другите сам да разказваш
как се ценят благородни дела пред дела беззаконни.
Само излезте навън от палата и там поседнете 375
в двора, далеч от клането, и ти, и певецът чутовен.
Аз ще остана дома да довърша, каквото съм почнал.”
Рече така, и послушно напуснаха залата двама,
седнаха въвн до самия олтар на велия Зевса,
без да са все пак спокойни, че няма смъртта да ги срещне. 380
А Одисей заглежда дома, да не би от мъжете
някой, избягнал смъртта, да се крие от черната гибел.
Но неподвижни лежаха оваляни в пепел и кърви
в гъсти камари момците, подобни на риби, които
из многопенните морски талази грижливо рибари 385
с многоокатите мрежи извличат на сухия пясък.
Там на земята прострени жадуват солената влага,
но лъчезарното слънце им скоро изтръгва живота.
Ето женихите тъй на грамади лежаха в палата.
Към Телемах Одисей, находчивият мъж, се обърна: 390
„Ти, Телемахе, викни Еврикляя, усърдната дойка,
думи, които лежат на сърцето ми, аз да ѝ кажа.”
Рече така. Покори се синът на баща си обичен,
двери разтърси и с тези слова призова Еврикляя:
„Бързо при нас се яви, древно родна старице, която 395
с ревност наглеждаш труда на робините в нашата къща.
Хайде! Баща ми те вика. Желаете на теб да говори.”
Рече така, а речта ѝ остана у нея безкрила,
бързо разтвори вратата на дивно строената стая
и се запъти. А сам Телемах пред старицата тръгна. 400
Там тя откри Одисея сред многото трупове клани,
беше изцапан със кръв и прах, както лъвът из полето,
който, току-що разкъсал бик, гордо пристъпя наситен,
цялата негова грива, устата встрани у обагрят
тъмночервените кърви, възбужда му погледът ужас. 405
Тъй от глава до нозе Одисей от кръвта бе изцапан.
Щом Еврикляя съгледа в потоци от кръв мъртъвците,
щеше насмалко да викне, узнала великото дело,
но Одисей я възпря и попречи на нейния порив.

И се обърна към нея и рече словата крилати: 410
 „Сдръж радостта си в гърдите, старице, възторга спотайвай.
 Никак пристойно не е над изклани мъже да ликуваш.
 Божески съд ги срази. От делата си срамни умряха.
 Не уважаваха те от родените върху земята
 ни благороден, ни долен, пристъпил към тях за подкрепа. 415
 Черната гибел ги стигна за техните дръзки постъпки.
 Но изброи ми веднага домашните мои робини –
 в къщи коя ме посрамва, коя между тях е невинна.”
 Тъй му отвърна сега Еврилея, усърдната дойка:
 „Цялата истина, синко, на тебе сега ще разкажа. 420
 В твоя въздигна палат петдесет са жените робини.
 Тях сме обучили ние над всякакъв труд да се трудят –
 вълна те влачат и всяка си робската участ понася.
 Всичко дванайсет поеха по кривия път на позора.
 Те не зачитат ни мен, ни разумната Пенелопея. 425
 Скоро едва Телемах възмъжа, затова Пенелопа
 още не беше съгласна робините той да наглежда.
 Но ей сега ще прибягна до горе, вестта да ѝ кажа.
 Сладко тя спи и сънува, сънят ѝ от бог е проведен.”
 А Одисей, находчивият мъж, ѝ отвърна и рече: 430
 „Още недей да я будиш. Извикай да дойдат веднага
 тези робини, които са вършили тука безчинства.”
 Тъй Одисей заповяда. Излезе старицата бързо
 да извести на жените повелята долу да слязат.
 Викна пък той Телемаха, пастира и също свинаря, 435
 близо до него да дойдат и рече словата крилати:
 „Вие с жените ведно изнесете навън мъртъвците!
 После измийте креслата прекрасни и всички трапези
 бързо с обилна вода и със шуплести гъби изтрийте.
 След като дивната зала напълно добре подредите, 440
 всички порочни робини от нея навън изведете.
 Там между кръглата кула и здравата дворна ограда
 тях с острието на меча без жал търбушете, додето
 всяка изпусне духа си и сласти напълно забрави.
 Нека възмездие туй е за тайното блудство с женихи.” 445
 Тъй заповяда. Дойдоха робини в плътна редица.
 Плачеха всички печално и ронеха сълзи горещи.
 Първо изнесоха те из палата навън мъртъвците
 и ги наслагаха в двора, опасан със зид, под навеса
 струпани гъсто. А сам Одисей им нареждаше властно 450
 как да се справят чевръсто. А носеха те по неволя.
 После измиха креслата прекрасни и всички трапези
 Бързо с обилна вода и със шуплеста гъба изтриха.
 А Телемах и свинарят, ведно с кравепаса в туй време
 в яко строената зала изстъргаха пода с греблата. 455
 Нечистотата жените изнесоха вън пред вратите.
 След като те подредиха напълно трапезната зала,
 всички порочни робини излязоха вънка из двора.
 Там между кръглата кула и здравата дворна ограда
 бяха натикани в ъгъл, от който излизане няма. 460
 А Телемах разсъдливият тъй на жените издума:
 „Вие, развратни жени, сте на почетна смърт недостойни –
 с толкова срам и позор ни покрихте челата – на мене,
 още на моята майка, с женихи дяляхте постеля.”
 Рече така, и изтегли въжето на чълн тъмноклонест 465
 и за висока колона под покривен свод го завърза,
 горе го метна, нозете им да не достигат земята.
 Както когато летят за ношувка гълъби, също

дроздове ширококрили, ятата попадат на примка, 470
 някъде стулена в храста, и грозно гнездо ги очаква,
 ето глава до глава на въжето увиснаха всички,
 опнаха примката здраво и най-жалка гибел ги стигна.
 Ритнаха само за кратко с краката и стихнаха скоро.
 А подир тях бе извлечен през прага и двора Мелантий.
 Там му отрязаха с мед безпощадна носа и ушите 475
 и му изтръгнаха пола за гозба на гладните псета,
 после ръце и нозе потрошиха му ожесточено.
 Двамата ето измиха ръце и нозе и отново
 в залата при Одисей се прибраха, изпълнили всичко.
 Викна мъжът Еврикля, усърдната дойка, и рече: 480
 „Старо, сега донеси очистителна сяра и огън,
 с тях да опушим палата, викни след това Пенелопа,
 тя да се спусне отгоре със своята женска прислуга.
 Нека и всичките други робини да дойдат в дома ми.”
 Тъй Еврикля тогава, усърдната дойка, отвърна: 485
 „Всичко това, моя рожбо, изрече съвсем справедливо.
 Но аз желая сега да ти сложа хитон и наметка.
 В този палат не е редно да носиш окаяни дрипи
 върху широките плещи. Това би било недостойно.”
 Но Одисей, находчивият мъж, на това ѝ отвърна: 490
 „Огъня най-напред нека тук в залата аз да запаля!”
 Рече тъй, а Еврикля, усърдната дойка послуша.
 Скоро изнесе тя сяра и огън стъкми. Одисей пък
 цялата зала основно опуши, дома си и двора.
 После старицата мина през светлия дом Одисеев 495
 да извести на жените повелята долу да слязат.
 В залата скоро дойдоха робините с лумнали факли.
 Всички заобиколиха с приветствия бодри героя
 и зацелуваха жарко главата му и раменете.
 Сладък копнеж овладя Одисея да стене и плаче. 500
 Всички робини една подир друга позна му сърцето.

Двадесет и трета песен

ПЕНЕЛОПА ПОЗНАВА ОДИСЕЙ

Весела старата тръгна за горната стая да каже
на Пенелопа вестта, че съпругът ѝ вече е вкъщи -
бързо повдигаше тя колене и чевръсто ситнеше.
Стигнала горе, се сведе над нея и тихо ѝ рече:
„О, Пенелопа, обична ми рожбо, дигни се да видиш 5
лично с очите си този, за който по цял ден тъгуваш.
Най-сетне твоят съпруг Одисей се завърна в палата.
Смаза той всички женихи, които рушаха позорно
вашия дом и имот и насилваха грубо сина му."
Тъй на това ѝ отвърна разумната Пенелопея: 10
„Майко, помътили днес боговете ума ти, изглежда.
Най-разсъдливия те от разсъдък лишават нерядко,
а лековерния често осенят за чудо с разсъдък.
Те са ти взели ума. Мисълта ти преди бе разумна.
Мъка гнети ми сърцето, а ти се надсмиваш над мене! 15
Заради радост лъжовна от сладкия сън ме събуждаш,
който ме морна обгърна и моите клепки притвори!
Никога тъй не съм спала, откакто мъжът ми божествен
тръгна с ахеиската рат към проклетата крепост на Троя.
Но, Евриклея, върви, завърни се пак в долната стая. 20
Ако ли някоя друга от моите къщни робини,
за да ми каже това, ми прогонеше сладката дрямка,
бих я отпратила бързо с безмилостни думи обратно
в залата долу. Но тебе спасява сега възрастта ти."
Тъй на това Евриклея, усърдната дойка, отвърна: 25
„Рожбо, не ти се надсмивам, а чистата истина думам.
Най-сетне твоят съпруг Одисей се завърна в палата -
странникът той е, когото осмиваха в залата всички.
Твоят син знаеше още отдавна, че той е в палата,
но предпазливо таеше кроежите на Одисея, 30
той докато отмъсти на мъжете с медта безпощадна."
Рече така. Изведнъж Пенелопа от ложето скочи,
стърси от клепки съня си, притисна до гръд Евриклея
и през избликнали сълзи ѝ рече крилатите думи:
„Моля те, миличка майко, кажи ми съвсем откровено. 35
Ако наистина той се е върнал, тъй както разказваш,
как е успял да стовари ръка връз женихите нагли
сам, докато на тъпи те прииждаха вечно в палата?"
Тъй на това Евриклея, усърдната дойка, отвърна:
„Нито видях, нито питах, но само долавях как вият 40
пред гибелта си момците. Стаени в чертога седяхме
плахи жените зад яко закритите двери, додето
твоят любим Телемах ме повика от женската стая.
Сам Одисей го изпратил от стаята да ме повика.
И аз открих Одисея сред множество трупове в кърви 45
страшно възправен. Край него на твърдата почва лежах
трупове все на грамади. Изпълва те гледката с радост -
цял бе опръскай от кърви, подобен на лъв от полята.
Вече са струпани всички отвън покрай дворните порти
в цяла грамада. Самият той пуши прекрасната зала, 50
огън грамаден подклал. И веднага към теб ме отпрати.
Бързо сега ме последвай, на двама ви най-сетне с радост
да се препълнят сърцата. Премного изстрадахте вие.

Ето великият блян на сърцето ти вече се сбъдва. 55
 Читав и здрав се завърна в домашното свое огнище,
 син и съпруга заварил в палата. Наказа отменно
 всички женихи, които постъпиха с него жестоко."
 Тъй на това й отвърна разумната Пенелопея:
 „Мила ми майчице, рано е още така да ликуваш.
 Знаеш самата добре, че повратния ден му желаем 60
 всички, а най-вече аз и синът ми, когото родихме.
 Недопустимо е все пак това, що сега ми разказа.
 Не той, а някой безсмъртен е смазал женихите нагли
 за недостойното тяхно нахалство и лоши постъпки.
 Не уважаваха те от родените върху земята 65
 ни благороден, ни долен, пристъпил към тях за подкрепа.
 Тъй си навлякоха злото сами. Одисей пък загуби
 своя поврат надалеч от Ахея, загина и сам той!"
 Тъй на това Евриклея, разумната дойка, отвърна:
 „Странни слова излетяха, о, дъще, из твоите устни! 70
 Казваш, че твоят съпруг, до огнището долу останал,
 нямало да се завърне! Не вярва сърцето ти лесно.
 Чуй ме тогава, и друг отличителен знак ще посоча -
 стария белег в крака му от белия зъб на глигана.
 Аз го видях над легена, поисках за миг да изтичам 75
 да ти явя, но с ръка Одисей ми притисна устата
 и ми попречи да дойда - умът му е буден и хитър.
 Хайде, последвай ме бързо. С главата си аз отговарям.
 Ако излезе, че лъжа, отдай ме на най-тежка гибел!"
 Тъй й отвърна тогава разумната Пенелопея: 80
 „Трудно е, майчице мила, да знаеш стаените мисли
 на боговете всевечни, макар че си много разумна.
 Все пак да идем сега при обичния мой син да видя
 как са избити момците женихи и кой ги погуби."
 Рече така и се спусна от своя чертог. Колеба се 85
 силно - дали отдалеч да разпита съпруга обичен,
 или да вземе главата, ръцете му да разцелува.
 След като влезе в чертога през прага, иззидан от мрамор,
 седна срещу Одисей пред огнищния ярък отблясък
 там до стената. Седеше опрян той о стройна колона 90
 с поглед приведен, очакващ да чуе какво ще му каже,
 щом го съгледа с очи, благородната Пенелопея.
 Но със сърце удивено тя дълго стоя занемяла.
 Ту се заглеждаше в него и той й се струваше близък,
 ту й се виждаше пак чужд със жалките просешки дрипи. 95
 А Телемах най-накрая възкликна пред нея припряно:
 „Клетя ми майко, защо ти е тъй безучастно сърцето
 и от баща ми страниш надалеч, а не седнеш до него
 думичка да му продумаш, да питаш, разпитваш за всичко?
 Друга жена на света не би тъй надалече стояла 100
 с неотстъпчиво сърце пред съпруга си, който е страдал
 и се завръща след двамайсет години в земята си родна.
 Мигар в гърдата ти тупти от скала по-сурово сърцето?"
 Тъй на това му отвърна разумната Пенелопея:
 „Мило дете, вкаменен е сега от почуда духът ми. 105
 Ето, не смея ни дума да кажа или да го питам,
 или в лицето му аз да се взра. Ако, както разказваш,
 моят съпруг Одисей се намира в палата, то можем
 двамата да се разкрием взаимно. В сърцата си знаем
 своите тайни, които не сме доверили на други." 110
 Рече тъй, а Одисей, устойчивият воин, се усмихна
 и заговори така Телемаха с крилатите думи:

„Но позволи, Телемахе, в палата на своята майка
 да ме изпита. Тя бързо и по-добре би ме познала.
 Само защото съм мръсен и в жалките просешки дрипи, 115
 тя ме отблъсква и вярва, че вижда у мен чуждоземен.
 А след това да помислим как с теб да постъпим по разум.
 Ако в страната тук някой погуби единствен човек и
 ако застъпници много след себе си той не оставя,
 родна земя и роднини напуска той, да не пострада. 120
 Ние сега пък избихме опората на общината,
 знатната градска младеж. Помисли си какво да направим."
 А Телемах разсъдливият тъй на баща си отвърна:
 „Сам, мили татко, това прецени. Величат ума ти
 смъртните вред по земята обширна. Не се осмелява 125
 с теб да се мери по разум от земнородените никой.
 Ние с готовност ще дойдем след теб, уверявам те твърдо,
 че ще ти бъдем подкрепа, доколкото имаме сила."
 Тъй на това Одисей, находчивият мъж, му отвърна:
 „Аз ще ти кажа открито какво според мен е разумно - 130
 първо добре се измийте, след туй облечете хитони
 и наредете на всички робини да сложат премяна.
 Нека тогава певецът божествен със звънката лира
 всички ни да поведе с песента си на радостен танец.
 Който живее наблизно или по стъгдите минава, 135
 нека помисли, щом чуе глъча, че празнуваме сватба,
 да не се пръсне мълвата за страшната сеч на мъжете
 из общината, доде не успеем навън из полето
 в нашата плодна градина да стигнем. Ще видим тогава
 що за полезен съвет олимпийецът Зевс ще ни прати." 140
 Рече така, и усърдно изпълниха тази повеля -
 най-напред те се измиха, облякоха после хитони,
 изпремениха се всички робини. Певецът божествен
 дрънна по звънката лира. У тях се пробуди копнежът
 за хороходни игри и за сладостни песни и танец. 145
 И огласиха палата въздигнат игривите стъпки
 на хороходи мъже и на дивноодеждни девойки.
 Тъй се провикваше някой пред силната глъч из палата:
 „Сигурно сватба празнува ухажвана Пенелопея.
 Ах, безочливата! Тъй ли тя не изтърпя да изчака 150
 да се завърне съпругът, просторния дом да запази?"
 Казваше някой така, но не знаеха що става вътре.
 В същото време изми Евринома, ключарката, вкъщи
 храбрия мъж Одисея, изтърка го с дъхаво масло
 и му загърна снагата с хитон и прекрасна хламида. 155
 Дева Атина обсипа главата му с божеска хубост,
 по-строен, по-снажен стан му придаде, от лоба му спусна
 пурпурни гъсти къдрици - същински зюмбюлени китки.
 Както в позлата сияйна облича среброто си майстор,
 който от хромия Хефест и дева Атина научен 160
 трудно изкуство владее омайни творби да създава,
 с блясък така му плещите Атина обля и главата.
 Имаше божески образ, когато напусна басейна.
 Пак Одисей върху трона приседна, от който бе станал -
 точно срещу Пенелопа, и тези слова й изрече: 165
 „Странна жена! Сред жените безсилни на теб отредили
 най-непреклонно сърце олимпийските жители вечни!
 Друга жена на света тъй не би отстояла далече
 с неотстъпчиво сърце пред съпруга си, който е страдал
 и се завръща след двайсет години в земята си родна. 170
 Но постели ми леглото ти, майко. И сам ще си легна.

Вярно е, тази жена притежава сърце от желязо."
 Тъй на това му отвърна разумната Пенелопея:
 „Странен човек си! Ни гордост, ни пренебрежение крия,
 ни пряко мяра се чудя. Аз помня какъв бе, когато 175
 ти от Итака отплава на кораб далеч по вълните.
 Хайде, иди, Евриклея, стъпки му грижливо леглото
 във от красивата спалня, която самичък той дигна.
 Но изнесете леглото, на него сложете покривки -
 меки завивки, постеля и губери меки, разкошни." 180
 Тъй му говореше тя от желание да го изпита.
 С гняв Одисей се обърна към върната своя съпруга:
 „Жено, наистина тези слова ми разкъсват сърцето!
 Ложето кой ми размести? Това би било невъзможно
 и за най-опитен мъж без намеса на бог от небето. 185
 Само безсмъртен при воля от мястото би го помръднал.
 Никой от живите хора при най-голям наплив на сили
 лесно не би го повдигнал. Това е голямата тайна,
 вложена в него. Направих го опитно сам аз, а не друг.
 Раснеше в нашия двор дълголиста огромна маслина, 190
 пишно разлистила клони, със ствол като мощна колона.
 Около него иззидах сам спалнята и я въздигнах
 с каменни плътни стени, над стените ѝ покрив положих,
 яки двукрили врати приковах със страни прилепени,
 после отсякох листака на таз гъстолиста маслина, 195
 ствола от корен отрязох и с брадва подкастрих откроя
 много изкусно, грижливо, измерих го точно с връвта и
 вещо подпора издялах, навсякъде дупки просвредлих.
 Ето от ствола сковах сам леглото, покрих го отгоре
 с пълна украса от слонова кост, от сребро и от злато, 200
 с пурпурен ремък от кожа на вол след това го пронизах.
 Ето присъщия знак на леглото. Но сам аз не зная
 още ли, жено, леглото стои устойчиво в земята,
 или е някой подрязал маслината, за да я мести?"
 Рече така. Премаляха ѝ в миг коленете, сърцето - 205
 в разказа на Одисея позна отличителни знаци.
 Спусна се бързо, обгърна тя шията на Одисея,
 та зацелува през сълзи главата му скъпа и рече:
 „Вече не ми се сърди, Одисее! Сред хората беше
 винаги най-мъдър ти. Боговете ни пратиха скърби. 210
 Ех, зловидя им се явно, един до друг двамата ние
 от младостта си наслада да сетим, спокойно да стигнем
 белите власи. Не ми се сърди и не ме укорявай,
 дете не те поздравих аз любовно при първия поглед.
 Трепет разкъсваше вечно в гърдата ми сърцето обично, 215
 да не попадна в измама от думи лъжовни на странник -
 има какви ли не хора - кроят непрестанно коварства.
 Ето самата Елена, аргивската щерка на Зевса,
 нямаше до чуждоземния мъж на леглото да легне,
 ако бе знаела тя, че безстрашните рожби ахейски 220
 ще я отмъкнат обратно в обичната нейна родина.
 Но божество я склони да пристъпи към срамното дело.
 Първо не беше тя дала в сърцето си място на тази
 бедствена мисъл, която довлече и нашите мъки.
 Ти изброи преди малко пред мене на нашето ложе 225
 тайните знаци. Не го е съглеждал с очите си смъртен -
 никой освен мен и теб, и робинята ни Акторида
 (моят баща ми я даде, когато отплавах към тебе),
 беше тя страж пред вратите на яко строената спалня.
 Все пак, макар и сурово сърцето ми, ти го предума." 230

Още по-силно сега Одисей закопня да ридае.
 И той заплака, прегърнал добрата си вярна съпруга.
 Както за суша жаднеят крушенци плувци, на които
 здраво скования чълн, от вълни и от вихър понесен,
 бог Посейдон земедържец разбил по морето пустинно, 235
 малко от тях по вълните пенливи към твърдата почва
 плуват с тела, напоени от морската пяна солена,
 най-сетне стигат желания бряг от злината спасени,
 тъй се любуваше тя на съпруга желан и дочакан,
 без да отнемаше лакти от шията на Одисея. 240
 Щеше така да ги свари във вопъл Зора розопръста,
 ако богиня Атина не беше намислила друго.
 Спря тя за дълго Нощта на единия край на земята,
 а в океана скова златотронната Еос, не даде
 тя да запретне в колата конете си бързи и млади 245
 Ламп и Фаетон, които разнасят на хората зрака.
 И Одисей, многомъдрият мъж, на съпругата рече:
 „Жено, не съм още стигнал до изхода на изпитните.
 Още надвисват над мен занапред неизказани мъки,
 много и тежки, които тепърва ще преодолявам. 250
 Тъй ми предсказа духът на тиванския старец Тирезий
 в оня ден, в който аз слязох в дома на Аид да науча
 пътя обратен за къщи, за мен и за моите хора.
 Но, Пенелопа, ела да си легнем въз нашето ложе,
 двамата в сладостен сън да потънем за пълна отмора." 255
 Тъй му отвърна веднага разумната Пенелопея:
 „Твоего ложе ще бъде готово за тебе, когато
 сам пожелаеш, дошъл си по волята на боговете
 най-послед в своята къща висока и в мила родина.
 Но щом веднъж спомена по внушение на боговете 260
 за предстоящата напасть, кажи ми веднага за нея
 вместо по-късно, добре е сега още да я науча."
 Тъй на това Одисей, находчивият мъж, ѝ отвърна:
 „Ах, неразумна! Защо ме предумваш сега да изкажа
 всичко? Но щом настояваш, аз нищо от теб не ще скрия. 265
 Само че няма сърцето ти да възсияе. Самият
 аз не се радвам, защото гадател ми даде съвета
 мигом да тръгна да бродя с пригодно весло във ръката
 чак до мъже доде стигна, които не знаят морето
 и за подправка не слагат те никога сол в ядивата, 270
 нито са чували още за кораби пурпурногръди,
 ни за весла притъкмени - крилата на бързия кораб.
 Сигурен знак той ми каза и няма от теб да го скрия.
 Друг пътешественик, срещнат по друма, когато ми каже,
 че съм понесъл на рамо блестящо веялна лопата, 275
 той ми поръча да спра и забия в земята веслото,
 жертва достойна да дам на владетеля бог Посейдона,
 после да ида дома да отдам хекатомби свещени
 на боговете всевечни, които владеят небето,
 редом. Накрая далеч от бурливата шир на морето 280
 смърт ще ме стигне спокойна и сетния ден ще дочакам
 немощен в старост приятна, край мен ще живеят щастливо
 моите подвластни. Това ми предрече и то ще се сбъдне."
 Тъй на това му отвърна разумната Пенелопея:
 „Щом като по-добра старост за теб боговете отреждат, 285
 има надежда, че всички несгоди накрай ще надмогнеш."
 Тъй разговаряха сладко с такива слова помежду си.
 А Евринома ведно с Евриклея по същото време
 при светлината на факли постилаха мекото ложе.

След като те в суетня устойчивото ложе постлаха, 290
старата пак се отправи в покоя си, а Евринома,
стайната вярна робиня, поведе съпруг и съпруга
с лумнали факли в ръце към готовата мека постеля.
В спалнята тя ги заведе и пак се завърна. Щастливи
двамата близо дойдоха до старото ложе на брака. 295
А Телемах и пастирът на крави ведно със свинаря
спряха игривия танц, наредиха да спрат и жените,
после потърсиха отдиш в околните хладни покои.
След като на близостта си и двамата се насладиха,
почнаха те да услаждат сърцата един друг с беседа. 300
Тя му разказа какво е понесла жената богиня,
как е вилняла в дома ѝ тълпата нахални женихи,
как уж за нея самата овци угоени и крави
те са изклали и вино обилно от делвите пили.
А Одисей ѝ разказа какви теготи е докарал 305
на земнородните хора и как от съдбата бил страдал.
Всичко разказа. С наслада го слушаше Пенелопея.
Тъкмо си разказа свърши, и дрямка ѝ клепките склопи.
Почна с това Одисей, как надвил над киконското племе,
при лотофагите после в земята им тучна как стигнал, 310
що му направил циклопът, как той го наказал за тези
свои безстрашни другари, които изял исполинът,
как пред Еол се показал и прием радушен намерил,
как бил отпратен, но още съдбата не му отредила
да се завърне дома - ураган се извил върху него 315
и го понесъл ридаещ по рибните морски пътеки,
как след това в лестригонския град Телепил той попаднал,
чълните как му сломили и всичките бронекоренни
спътници, как Одисей се спасил върху черния кораб, 320
и за вълшебката Кирка разказа, за нейната хитрост,
как в плесента на подземния дом на Аида се вмъкнал,
за да разпита душата на тивския старец Тирезий,
на якорбордния кораб посрещнал той всички другари,
майка си още, която го гледала още от малък, 325
как след това сладкозвучния глас на сирените слушал,
как до скалистите „Планти“ доплувал, до злата Харибда,
още до Сцила, която човек невредим не избягва,
как му гребците изклали на Хелиос гойните крави
и върху бързия кораб как гръм оглушителен метнал 330
Зевс, отвисоко гърмящият бог, и потънали всички
негови спътници знатни, единствен той гибел избягнал,
как при Калипсо на остров Оигигия бил запокитен,
как го задържала силом с надежда съпруг да ѝ стане,
как в пещерата дълбока с внимание го обкръжила 335
и му предложила вечност и нивга не вехнеща младост,
но да примами сърцето в гърдите му с лъст не успяла,
как, претърпял многобройни беди, при феаките стигнал,
те го посрещнали с почит, тъй както безсмъртен се среща,
и го отпратили после на кораб към родния остров, 340
цели съкровища злато и мед и одежди му дали.
Още последните думи мъжът не изрекъл, и тозчас
сладостен сън го обзе, обезсилящ душевните грижи.
Друго замисли тогаз совооката дева богиня:
щом се досети, че той до насита изпита наслада 345
от любовта на жена си и сладката дрямка в леглото,
из океана в мига призова златотронната Еос,
зрака си върху земята да сипне. От мекото ложе
ей Одисей се пробуди и рече на Пенелопея:

„Жено, достатъчно мъки претеглихме двамата вече - 350
ти тук за моето жалко завръщане вкъщи да плачеш,
аз от Кронид и от вси богове на Олимп вековечни
в същото време бях тласкан далеч от брега на бащите.
Но възделеното ложе щом двама дочакахме вече,
ти погрижи се дома за имота ми, който остава, 355
а пък стадата, които женихите опропастили,
ще си възвърна и сам, от ахейците още ще взема,
докато всички обори изпълня отново с добитък.
Аз пък сега ще отида до нашата плодна градина,
своя баща благороден да видя - за мен той тъгува. 360
А пък на тебе, съпруго, поръчвам, макар че си умна:
слънцето щом се въздигне, ще тръгне веднага мълвата
за гибелта на момците женихи, които изстребих.
Щом като в своя чертог ти възлезеш с прислужни робини,
там остани, не поглеждай към никого, нищо не питай." 365
Рече така и през рамо праметна оръжие пишно.
Дигна след туй Телемаха, Филойтия, още свинаря
и заповяда да вземат в ръце боевите доспехи.
Въоръжиха се те с островърхата броня покорно
и през разкритата порта последваха въвн Одисея. 370
Слънцето беше изгряло отдавна, но дева Атина
бързо под облак ги скри и така от града ги изведе.

Двадесет и четвърта песен

ПРИМИРИЕТО

Викна киленският Хермес душите на всички женихи,
от Одисей умъртвени. Държеше в ръцете си богът
златния жезъл, чрез който по воля очите на смъртни
в дрямка притваря или пък, заспали, отново ги буди. 5
С него душите поведе, а те го последваха с писък.
Както когато прелитат с пърполене вдън пещерите
прилепи, щом се откъсне из роя им някой от свода,
дето са били един до друг плътно тела прилепили,
тъй след делителя Хермес душите на всички женихи 10
водени запърполиха по плесенни мрачни предели.
Тъй край скалата Левкада и край океанските струи,
и край стената на сенки присънни, през Слънчови двери
стигнаха в жалобен рой асфоделната цветна поляна,
дето блуждаят душите - безмощните сенки на мъртви.
Ето намериха там на Ахила Пелеев душата, 15
и на героя Патрокъл, и на Антилоха безстрашен,
още душата на Аякс, засенчил по снажност и образ
всички данайски мъже след безстрашния син на Пелея.
Винаги покрай Ахила душите им бяха стълпени.
Сянката на Агамемнон, сина на Атрея, пристъпи 20
тъжна, отвред окръжена с душите на всички, които
случиха заедно с него в дома на Егист гибелта си.
Пръв към Атрид се обърна духът на Ахила Пелеев:
„Вярвахме ние, Атриде, че измежду всички герои 25
ти непрестанно си бил на гръмовника Зевса любимец,
някога водеше ти многобройните войни безстрашни
в края троянски, където ахейците патихме много.
Но преди време и тебе застигна ужасната мойра -
няма за нито един земероден избава от нея.
Трябвало да те застигне смъртта и ужасната гибел 30
там пред троянската твърд, обграден от достойнства и слава!
Гробна могила над тебе ахейците щяха да вдигнат,
щеше синът ти навеки със слава велика да грее.
Но отредила съдбата за тебе злочестата гибел."
Сянката на Агамемнон така му отвърна веднага: 35
Сине блажен на Пелея, с безсмъртни сравняван Ахиле,
който загина далече от Аргос пред Троя. Край тебе
паднаха много безстрашни троянски чада и ахейски
в бой за трупа ти. Забравил изкуството на кочияша,
ти сред праха се изпъна огромен в огромно пространство. 40
Бяхме воювали цял ден и никога нямаше ние
да се отдръпнем от боя, но Зевс го прекъсна чрез вихър.
А подир боя те взехме на нашите кораби вити
и върху смъртния одър положен измихме трупа ти
с балсам и топла вода. Покрай теб се събраха данайци 45
сълзи горещи да леят и своите къдри да режат.
Майка ти с нимфи тогава изплува из морската бездна,
чула вестта. Проехтя над морето неизказан вопъл.
По-силен трепет тогава разгърси ахейските войни.
Щяха да скочат в страха си на витите кораби всички, 50
но удържа ги човекът, поучен от дългия опит -
Нестор и по-напред беше изпълнен с разумни съвети.
С доброжелание той се обърна към всички и рече:

„Спрете, мъже на Ахея! Не бягайте, войни аргейски!
 Майката тук из морето с безсмъртните нимфи изплува, 55
 за да оплаче отблизо трупа на сина си загинал."
 Рече така, и възпряха ахейците своето бягство.
 С жалобен плач дъщерите на морския старец трупа ти
 обиколиха и скърбни с безсмъртни одежди обвиха.
 Музите - и деветте - мелодично на смени запяха 60
 химн погребален. Не би могъл там да съгледаш аргеец
 без овлажнени очи - тъй затрогваща бе песента им.
 Дни седемнадесет цели и нощи над тебе ридахме -
 и боговете всевечни, и тленнородените хора.
 На осемнайстия ден те предадохме вече на огън. 65
 Гойни безбройни овци с виторози волове заклахме.
 Там изгоря ти в одежди божествени и в изобилен
 балсам и сладостен мед. И мнозина мъже на Ахея
 покрай горящата клада преминаха в ясни доспехи
 пеши и на колесници. Надигна се громол ужасен. 70
 След като беше погълнат от буйния пламък на Хефест,
 белите кости, Ахиле, на другата сутрин ти сбрахме
 в урна с несмесено вино и балсам. Съсъда от злато
 твоята майка подаде. - Подаръкът на Диониса,
 както ни каза Тетида, бил дело на чутния Хефест. 75
 Твоите кости, прославен Ахиле, сега са в съсъда
 смесени с белите кости на Менойтиада Патрокъл,
 недалеч от Антилоха, когото пред всички другари
 най-много с обич почиташе ти след смъртта на Патрокъл.
 Ние, свещената рат на аргейските копиеносци, 80
 сипахме после въз тебе грамадна прекрасна могила
 пред Хелеспонта безкраен въз нос, възвишен над вълните,
 за да я гледат от много далече плувци мореходни -
 всички, които са днес, и далечните наши потомци.
 Майка ти от боговете измоли победна награда 85
 и за игрите я сложи пред знатните войни ахейски.
 Бил си, Ахиле, свидетел на много игри погребални
 за похитени от орис царе и герои, когато
 пояси пред надпревара опасват младежите смели.
 Но удивил би сърцето си ти, ако беше съгледал 90
 тази прекрасна награда, която донесе Тетида,
 сребърноногата нимфа. Любимец бе на боговете!
 И след смъртта ти е живо тъй твоето име, и вечно
 твоята слава, Ахиле, по целия свят ще се носи.
 Аз пък какво ли спечелих, когато завърших войната? - 95
 Щом за дома се завръщах, за мене приготви Кронион
 жалката смърт чрез Егист и развратната моя съпруга."
 След като тези слова размениха Ахил с Агамемнон,
 ето към тях се зададе вестителят Аргов сразител,
 водещ в Аида душите на всички избити женихи. 100
 Двамата, щом ги видяха, се смаяха и приближиха.
 Там разпозна между всички духът на Атрид Агамемнон
 смелия Амфимедонт, знаменития син Меланеев.
 Бе посетил той веднъж в камениста Итака дома му.
 Пръв се обърна към него духът на Атрид Агамемнон: 105
 „Амфимедонте, какво ви се случи, че слизате в мрака
 всички красавци и всички връстници? Че може ли някой
 някъде да подбере по-цъфтящи от тези младежи?
 В кораб ли бърз ви сломи Посейдон, земетръсецът гневен,
 грозната сила разбудил на яростна буря в морето, 110
 или ви хора враждебни сразиха на суша, когато
 искахте да отведете стада от овци, от волове,

или когато за град и жени са започнали битка?
С чисто сърце отвърни. През живота си твой гост се смятах.
Или си вече забравил как аз у дома ви пристигнах, 115
да убедя Одисея ведно с Менелая божествен
да ни последват до Троя на якоспоените чълни?
Върху морето широко пътувахме цял месец. С мъка
беше склонен Одисей, разрушителят на градовете."
Тъй му отвърна веднага душата на Амфимедонта: 120
„О, Агамемноне славен, царю над мъжете Атриде!
Помня, божествени, всичко това, за което говориш.
Ето пред теб ще открия напълно подробно и точно
как ни постигна внезапно часът на ужасната гибел.
На Одисея отсъстващ желаехме ние жената. 125
Без да отблъсва тя явно такава омразна женитба,
в същото време крояла в сърцето си тайно смъртта ни.
Още и тази измама наскоро скрои вероломно.
Стан тя положи грамаден дома и започна на него
тънко и дълго платно да тъче. А на всичките рече: 130
„Юноши, мои женихи (нали Одисей е погинал!),
малко потрайте за тази женитба, додето платното
аз изтъка, да не иде нахалост събраната прежда.
То за героя Лаерт ще е плащ погребален, когато
крайно печалният жребий на смъртната дрямка го случи, 135
укор открито към мен да не хвърлят ахейките после,
че без покров е погребан мъж толкова многоимотен."
Рече така, и сърцата ни храбри повярваха леко.
Истина, денем тъчеше усърдно на стана огромен,
но разтъкавала нощем платното под пламък на факел. 140
Мами ахейците тъй с хитрината три цели години.
Щом посред свита от хори настъпи четвърта година
(месец след месец измина, големите дни се стопиха),
тайната нам повери посветена във всичко робиня.
Ние я сварихме там и изрекохме грозни заплахи. 145
Трябваше тъй да завърши, макар неохотно, труда си.
Тя ни показа платното, изплела огромната тъкан
и я избелила после, подобна на слънце и месец.
Тъкмо тогаз Одисея отнякъде демон доведе
в хижата на свинепаса Евмей там далеч из полето. 150
След Одисея божествен пристигна синът му обичен,
от песъчливия Пилос доплавал на черния кораб.
След като двамата тайно скроили смъртта ни ужасна,
влязоха те в многославния град. Телемах изпревари
своя баща, Одисей благородният влезе след него. 155
Следваше той свинепаса в окаяни дрипи облечен
в образ печален на просяк и старец, в годините грохнал.
Беше опрян на тояга, на плещи с опърпани дрехи.
Никой от нас не разбра, а дори и от старите хора,
че Одисей се завръща съвсем ненадейно в дома си, 160
и се нахвърляхме всички с побой и обиди връз него.
Дълго понасяше той със сърце мълчаливо и храбро
в своята собствена къща побоя и лошите хули.
Но най-накрая, подтикнат от егидодържеца Зевса,
всички доспехи изнесе из залата той със сина си, 165
в долната стая ги сложи и спусна веднага резето.
Върна се после и с хитра уловка принуди жена си
да поднесе на момците лъка и желязото светло
за надпревара и знак за кланета в дома Одисеев.
Но не успя да обтегне на мощния лък тетивата 170
никой от нас. За това не достигаха нашите сили.

Щом като пред Одисея грамадният лък бе поднесен,
със заплашителен вой се нахвърлихме над свинепаса,
на Одисей да не дава лъка, дори той да го иска.
Въпреки нас Телемах позволи и подкани свинаря. 175

Щом го повдигна с ръка Одисей, богоравният страдник,
опна без труд тетивата, през брънките метна стрелата,
после застана въз прага, изтърси стрелите пернати,
вежди присви и на същия миг порази Антиноя,
а след това запокити към други стрели многостонни, 180
точно прицелен. Натръшка ни всички един върху други.
Бе очевидно, че някой безсмъртен им даваше помощ.
Почнаха те да вилнеят веднага по цялата зала
и ни сечаха на дясно и ляво. Надигна се глъчка.
Много глави се трошаха, кръвта по земята шуртеше. 185

Тъй си загинахме ние, Атриде. Телата ни още
в къщата на Одисей незарити лежат на грамада.
Нашите близки дома си не знаят какво ни се случи,
черните струи от кръв да измият от нашите рани,
да ни положат, оплачат, тъй както за мъртви прилича." 190

Сянката на Агамемнон така отговори веднага:
„Ти си щастлив, находчив Одисее, роден от Лаерта,
че си доведе съпруга жена с добродетел велика.
Колко прекрасно сърце притежаваше Пенелопея,
щерка на славния старец Икарий! Остана тя вярна 195
на Одисея - мъжа си. Ще бъде тя славена вечно
с чистия свой нрав. Ще вдъхват безсмъртните прелестни песни
у земеродното племе на умната Пенелопея.
Но не извърши тя зло като щерката на Тиндарея.
Своя законен съпруг тя погуби. За нея ще пеят 200
земеродените песен сурова. Посрами навеки
бъдните нежни жени, непорочни дори ако бъдат."
Ето с такива слова разговаряха те помежду си
в мрачния дом на Аид в дълбините на земното лоно.
Другите в същото време излязоха вн от града и 205
стигнаха двора Лаертов добре обработен. Имота
беше добил сам Лаерт и се беше потрудил над него.
Там бе домът му, отвред ограден със стопанска пристройка,
винаги в нея ядяха, седяха, почиваха нощем
робите, в бран овладени, които работеха двора. 210

Там проживяваше още сикелска старица, която
гледаше стария Долий далеч от града из полето.
Тъй Одисей към слугите и към Телемах се обърна:
„Влезте сега съвокупно в прекрасно строената хижа
и най-добрата свиня заколете за обща гощавка, 215
аз пък при нашия татко ще ида. Желая да видя
ще ме познае ли кой съм, когато с очи ме изгледа,
или не ще ме познае след дългата наша раздяла."
Рече така и предаде доспехи и меч на слугите.
Те се отправиха бързо към хижата. Лаертиад пък 220
тръгна към ширната плодна градина да дири баща си.
Но като влезе в градинския кът, не намери ни Долий,
нито слуги или синовете му. Тръгнали всички
тръни за дворния плет да събират навън из полето.
Долий излязъл напред да показва на другите пътя. 225

Срещна баща си самичък в пространната плодна градина -
там окопаваше някакъв храст, на плещите си метнал
жалък опърпан хитон, омотал си добре колената
с кръпки от кожа на бик, да не бъде от тръните драскан,
сложил за остри бодли на ръце ръкавици до лакти, 230

а на главата печален нахлузил си козя качулка.
 Щом отдалеч Одисей, богоравният страдник, съгледа
 татко си, смазан от старост и с тежка печал на сърцето,
 стули се под гъстолисто дърво и заплака горчиво.
 Как да постъпи, премисли тогава дълбоко в ума си - 235
 дали до гръд да притисне с целувка баща си обичен
 и да му каже, че в родния край се завръща най-после,
 или пък първо за всичко подробно той да го изпита.
 И като дълго премисля, реши най-накрай, че е умно
 най-напред със закачливи слова да изпита баща си. 240
 Тъй Лаертидът божествен реши и дойде при баща си.
 Той пък, главата навел, окопаваше тъкмо фиданка.
 Близо до него застана синът му блестящ и запита:
 „Старче, изглежда, не си неумел в градинарското дело!
 Всичко е тук подредено, не сещаш недостиг на грижа 245
 в твоята китна градина ни круша, лоза, ни маслина,
 нито смоковница, нито коя да е цветна лехичка.
 Чуй сега друго от мен, но в сърцето си гняв не изпитвай.
 Само за себе си грижа си нямаш. Навярно ти тегне
 скръбната старост. Навлякъл си жалки сплъстени парцали. 250
 Не зарад леност стопанинът тъй те оставил запуснат.
 Но ти по нищо на роб не приличаш. Издава достойнство
 твоята стойка и образ. По всичко на цар ми приличаш.
 Да, на такъв би приличал, когато измит и заситен
 ти върху меко легло като другите старци би легнал. 255
 Но откровено кажи ми и нищо не скривай от мене
 кой е стопанинът тук, за чиято градина се грижиш?
 Още това извести ми открито, добре да го зная:
 остров Итака ли тази страна е, тъй както ми каза
 друмник, когото току-що на идване срещнах по пътя? 260
 Разговорлив той не беше, не ми отговори за всичко,
 не пожела да изслуша словата, с които за госта
 аз го запитвах - дали е жив някъде тука в страната,
 или пък мъртъв блуждае сред леките сенки на Хадес?
 И ще ти кажа открито, а ти ме изслушай и вярвай: 265
 мъж бях приел аз отдавна в обичната моя родина.
 Той у дома ни отседна. Не беше ми още гостувал
 странник по-мил и по-умен, дошъл от далечна чужбина.
 Сам се похвали, че бил от Итака скалиста родът му,
 негов баща бил Лаерт, многославният син на Аркезий. 270
 Аз Одисея заведох в палата и най-дружелюбно
 там го гощавах. В дома ни запасите бяха немалко.
 Аз го почетох и с дари, каквито за гост подобават -
 дадох му седем таланта от злато, искусно ковано,
 дадох му кратер от чисто сребро, украсен пъстроцветно, 275
 мантии плътни дванайсет и толкова губери скъпи,
 толкова дивни наметки и толкова тънки хитони,
 а освен тях и жени му дарих, в ръкоделия вещи -
 четири, все хубавици без укор, подбра си ги сам той."
 На Одисея веднага отвърна през сълзи бащата: 280
 „Страннико, слязал си в тази страна, за която ме питаш.
 Но безаконни и нагли мъже я владеят от време.
 Ти си поднесъл напразно на госта обилните дари.
 Читав и здрав ако беше те срещнал на остров Итака,
 щеше ответно и той с дарове за дома да те прати 285
 след угощение пишно, тъй както за гост е прието.
 Но откровено кажи ми и нищо не скривай от мене.
 Колко години са вече, откакто у тебе гостува
 твоят злощастен приятел - синът ми? Било е отдавна.

Клетият! Той надалеч от приятели и от родина 290
или от риби в морето е глътнат, или върху суша
плячка е станал на птици и хищници. Нито от майка,
нито от татко е бил той погребан и с горест оплакан.
Умната Пенелопея - жената богаточеизна,
с плач не можа да положи мъжа си на смъртния одър 295
и да му склопи очите - честта за покойника сетна.
Но и това ми кажи откровено, добре да го зная:
Кой си? Отде си? Градът ти къде е? Кои те родиха?
Где ти е корабът, който доведе в Итака и тебе,
и богоравните твои другари? Или си пристигнал 300
пътник на чълн чуждоземен, и той си отплава отново?"
Тъй Одисей, находчивият мъж, на баща си отвърна:
„Всичко това ще открия пред тебе съвсем откровено.
От Алибант съм, където е дигнат палатът ми чутен.
Моят баща Афейдант е на цар Полипемон потомък. 305
Аз се зова Еперит. Божество ме принуди да дойда
чак от Сикания тука противно на моята воля.
Бързия кораб оставих далеч от града край полето.
За Одисея пък вече е пета година, откакто
той отпътува оттам и напусна земята ми родна. 310
Клетият той! Предвестиха му птици щастлив път - надясно
те полетяха. Зарадван от личбата, аз го отпратих.
Радостен тръгна и сам той. Изпитахме сладка надежда,
че ще се срещнем отново за дари на гостоприемство."
Рече тъй. Облакът чер на тъгата обгърна Лаерта. 315
С двете си шепи той грабна от тъмната пепел печален
и я посипа със стон върху белите свои къдрици.
На Одисея сърцето заби учестено. Усети
как се задавя от сълзи на жалост пред скъпия татко.
Спусна се той, до сърце го притисна, целуна и рече: 320
„Този, когото желаш да видиш, съм аз, мили татко.
Ето след двайсет години се връщам в земята си родна.
Ти затова се въздръж от ридания сълзни и вопли.
И ще открия пред тебе, макар и принуден да бързам -
всички безсрамни женихи в палата ни вчера изтребих, 325
да отмъстя за делата позорни и злостните хули."
С тези слова отговори веднага Лаерт на сина си:
„Ти ако си Одисей, моят син, и дома се завръщаш,
някакъв сигурен белег пред мене издай, да повярвам."
Тъй на това Одисей, находчивият мъж, му отвърна: 330
„Най-напред можеш с очи да погледнеш тук белега, който
белият зъб на глигана веднъж на Парнас ми остави,
дето бях пратен от теб и от моята майка почтена
при Автолика, бащата на моята майка, да взема
дари, които преди при гостуване бе ми обрекъл. 335
Нека пред теб изброя и онези дръвчета, които
някога в тази градина поисках и ти ми ги даде.
Бях аз невръстно момче и търчах подир теб из лехите.
Питах за всяка фиданка и ти я зовеше по име.
Даде ми круши тринайсет и ябълки десет отбрани, 340
и четирийсет смокини, лози петдесет на редици -
цяла година подред плодоносеха те непрестанно,
всякакви гроздове зрели и днес ги отрупват, когато
хорите, щерки на Зевса, ги дъхнат отгоре с лъха си."
Рече така. Премалая на Лаерт в коленете, в сърцето - 345
в разказа на Одисея позна отличителни знаци.
С двете ръце той прегърна сина си любим и политна
тозчас в несвяст. Богоравен, синът му го хвана.

След като той се съвзе и светта му се върна в сърцето,
още веднага възкликна и рече словата крилати: 350

„Още живеете, Зевсе, на връх на Олимп боговете,
щом отмъстихте на всички женихи за тяхната наглост.
Но, Одисее, боя се в сърцето си, че итакийци
скоро насам ще довтасат, навсякъде вест ще разпратят
и ще възбунят мъжете по целия край кефаленски." 355

Тъй на това Одисей, находчивият мъж, му отвърна:
„Татко, недей се плаши и недей си измъчва сърцето!
Но да отидем дома, до градината тука наблизо.
Вече натам Телемах, Филойтия и свинепаса
пратих пред нас да приготвят обяда ни в най-скоро време." 360

Тъй си говореха те и към дивната хижа поеха.
Ето пристигнаха скоро в уютно строената хижа.
Там Телемах с помощта на Филойтий и на свинепаса
режеше едрите мръвки и месеше руйното вино. 365

В същото време изкъпа сикелската стара робиня
и с благовонен елей у дома му помаза Лаерта.
В мантия чиста след туй го загърна. А дева Атина
тайно застана до вожда на войни, изтегна му ръста,
по-строен стан му придаде и тялото по-пълно стори. 370

Щом от басейна излезе, синът му обичен се смая -
беше баща му приличен по образ на бог вековечен.
И Одисей се обърна към него с крилатите думи:
„От божествата всевечни навярно, обични ми татко,
някой сега те е сторил на ръст и на вид по-прекрасен." 375

Тъй на речта му отвърна Лаерт, разсъдливият, тозчас:
„Зевсе, наш татко, и вие Атино, и Феб Аполоне
о, ако вчера в палата аз същата мощ обладавах,
както когато на Нерик добре построената крепост
върху скалистия нос като вожд кефаленски порутих,
сях да участвам в боя облечен във войнски доспехи 380

срещу мъжете женихи. Прекършил бих тъй колената
на немалцина в палата, душата ти да възсия."
Тези слова размениха един друг синът и бащата.
След като другите вече приготвиха вкусната гозба,
седнаха те на трапеза наред по кресла и столове. 385

Тъкмо пресегнаха всички, по същото време пристигна
старецът Долий и с него ведно синовете на Долий,
морни от полския труд. Призовава ги тяхната майка,
старата веща робиня, която ги всички откърми
и за баща им усърдно се грижеше през старостта му. 390

Щом Одисея съгледаха те, начаса го познаха
и изумени се спряха на къщния праг. Одисей пък
с меденосладки слова се обърна към тях и им рече:
„Старче, седни на трапеза до нас и недей се учудва. 395

Ние отдавна желяхме да вкусим от сладката гозба,
но ви очаквахме само да дойдете тук от полето."
Рече тъй. Долий протегна ръце и се спусна към него,
хвана му дясната китка, щастлив я обсипа с целувки
и заговори след туй Одисея с крилатите думи:
„Най-сетне, скъпи! Копняхме през всичкото време за тебе. 400

Бяхме загубили вяра, но божеска сила те връща.
Весел и здрав тук бъди! Да те ощастливят боговете!
Още това ми кажи откровено, добре да го зная.
Има ли сигурни вести разумната Пенелопея,
че си се върнал, или да изпратим при нея вестител?" 405

Тъй на това Одисей, находчивият мъж, му отвърна:
„Старче, тя вече узна. Но защо и в това се намесваш?"

Рече тъй и върху гладко кресло се намести пак Долий,
 а синовете на Долий с приветствена реч обкръжиха
 дивния мъж Одисей и му стиснаха крепко ръцете, 410
 после насядаха близо до своя родител, до Долий.
 Всички в дома на Лаерта така се заеха с обяда.
 В същото време по цяла Итака се пръсна мълвата
 за злополучната участ и смърт на женихите нагли. 415
 Градските жители скоро, узнали вестта, се стълпиха
 с ропот и вопли от всички страни към дома Одисеев.
 Носеха във мъртвците, погребваше своите всеки.
 Мъртви от други места пък предаваха на мореходци
 да ги откарват дома им на бързите кораби черни. 420
 И към площада с печални сърца на тълпи се събраха.
 След като шумно тълпата от хора изпълни площада,
 пръв между тях се надигна Евпейт да изкаже речта си
 (неутешима печал на сърце за сина му лежеше -
 за Антиноя, когото най-пръв Одисей бе погубил). 425
 Той просълзен се възправи и почна така да нарежда:
 „Дело, приятели, дръзко мъжът на ахейците стори -
 първо на витите чълни отведе най-знатната младост,
 всичките чълни погуби, погуби и знатните войни,
 после се върна дома и изби кефаленската знатност.
 Нека убиеца стигнем, преди да доплава до Пилос 430
 и до Елида свещена, където епейците властват.
 Иначе всички ще бъдем завинаги опозорени.
 Срамно ще бъде за нас, ако бъдните внуци узнаят,
 че на убийците ние за нашите рожби и братя 435
 тозчас не сме отмъстили. От днес ще ми стане животът
 непоносим. По-добре да погина ведно с мъртвците!
 Но да вървим, да не би през морето мъстта да убягнат.“
 Рече така просълзен, а ахейците сетиха жалост.
 В същото време дойдоха певецът божествен и Медон,
 тъкмо сънят ги напуснал, от къщата на Одисея. 440
 Спряха се те сред мъжете. Изпаднаха всички в почуда.
 Медон, изпълнен с разумни съвети, към тях се обърна:
 „Чуйте, мъже от Итака, речта ми. Това е извършил
 не против воля на Зевс благородният син на Лаерта. 445
 Лично видях как един от безсмъртните близо застана
 до Одисея. По външност напълно бе сходен на Ментор.
 Богът безсмъртен току се явяваше пред Одисея
 с възпламенителен зов, а пораждаше смут сред момците.
 Гонеше всеки жених и един върху друг ги натръшка.“
 Рече така той и всички лица пребледняха от ужас. 450
 Стана сред тях Алитерсес, героят с прошарени власи,
 Масторов син. И напред, и назад той прозираше вярно.
 С помисли мъдри изпълнен, той рече така пред народа:
 „Чуйте, мъже от Итака, словата, които ще кажа:
 заради вашата слабост, приятели, злото се случи. 455
 Вие не се преклонихте пред мен, не послушахте Ментор,
 ратния вожд, да възпрете чедата си от безразсъдства.
 Вършеха те, заслепени, в Итака дела недостойни -
 тъй разоряваха чуждия дом и срамяха жената 460
 на благородния мъж. Не очакваха той да си дойде.
 Нека поне занаяпред да постъпвате, както ви казвам.
 Нека не идем, че може бедата си там да намерим.“
 С викове гръмки настана голямата част от народа,
 другите, все тъй стълпени, останаха там по местата.
 Сетната реч не харесаха те, затова пожелаха 465
 да съпроводят Евпейт и потърсиха бойните брони.

След като в светлата мед си облякоха всички телата,
скоро дойдоха в съгъстени редици в града ширнодрумен.
А предводител им стана Евпейт, обладан от безумство
да отмъсти за смъртта на сина си. Но нямаше вече 470
никога той да се върне, постигна го черната гибел.
Рече богиня Атина тогава на Зевса Кронион:
„О, всемогъщи наш татко Крониде, властител върховен!
Питам те, да ми отвърнеш! Какво се таи днес в ума ти?
Още ли грозната бран и свирепата сеч ще разпалваш, 475
или за двете страни помирение ти ще наложиш?"
Тъй гръмовецът Зевс на това отговори и рече:
„Мила ми дъще, защо ме разпитваш и искаш да знаеш?
С разума собствен сама не реши ли на всички женихи
да отмъсти Одисей, щом се върне в земята си родна? 480
Действуйвай, както желаш. Но слушай какво ще е редно.
Щом Лаертидът божествен наказва женихите вече,
договор клетвен да сключат и той да царува навеки.
Ние ще скрием в забрава убийството на синовете
и на рождените братя. А живите да си възвърнат 485
прежната обич. Богатство и мир да разцъфне в страната."
Рече тъй, и поощри устремната вече богиня -
от олимпийския връх като вихър се спусна Палада.
Щом се наситиха всички на меденосладката гозба,
тъй се обърна към тях Одисей, богоравният страдник: 490
„Някой да иде да види дали приближават вразите!"
Рече така, и на Долий единият син го послуша.
Тръгна и спря върху прага, наблизо той всичко обзря и
на Одисея веднага изрече словата крилати:
„Вече тълпата е близо, да грабнем оръжие бързо!" 495
Рече тъй. Скочиха тозчас и взеха доспехите всички -
със Одисей четирима, шестима чедата на Долий.
А покрай тях и Лаерт ведно с Долий се въоръжиха,
колкото стари да бяха, неволно те станаха войни.
След като всички покриха телата си с бляскава броня, 500
ей през разкритата порта последваха въвн Одисея.
Но ненадейно пред прага застана Атина Палада,
образа взела на Ментор досъщ и по вид, и по говор.
Щом я видя, възсия Одисей, богоравният страдник.
Тъй призова Телемаха, сина си любим, и му рече: 505
„След като тук си дошъл, Телемахе, ти сам ще отсъдиш
в лютата битва, в която безстрашният воин се прославя,
да не посрамиш рода на бащите, които от време
по мъжество и по сила по целия свят се прочухме."
А Телемах ръзсъдливият тъй му отвърна веднага: 510
„Сам, ако искаш, мой татко, ще видиш! Тъй както съм храбър,
няма да опозоря аз рода ти, за който говориш."
Рече така, а Лаерт възликува и рече словата:
„Колко красив е денят, богове благосклонни! О радост!
Съревнование почват синът ми и внукът ми в храброст." 515
А совооката щерка на Зевса пристъпи и рече:
„Сине Аркезиев, най-мил от всичките мои другари,
Зевса отец призови и на Зевс совооката щерка
и след замах праметни дългосенното копие силно!"
Рече така и пробуди у стареца сила велика. 520
Почна той мигом да моли на Зевса велик дъщерята,
скочи и метна напред дългосенното копие силно
и в медностранния шлем порази ненадейно Евпейта.
А острието не спря върху шлема, медта го прониза.
С трясък се гътна Евпейт на земята, доспехът му звънна. 525

И Одисей с Телемах връхлетяха върху враговете
и ги сразяваха с меч или с копия медни, двуостри.
Биха отнели възврата на всички след сигурна гибел,
ако не беше Атина, на Зевс совооката щерка,
викнала гръмко, да спре от убийства и гибел народа: 530
„Стойте, мъже от Итака! И спрете ужасната битва.
Повече кърви не лейте, вървете си по домовете."
Викна Атина така, и обхвана ги бледият ужас.
И от ръце треперящи блестящата мед изтърваха.
Паднаха наземи всички при страшния вик на Атина 535
и се обърнаха в бяг към града - домиля им животът.
А Одисей, богоравният мъж, се провикна страхотно
и подир всички се втурна, същински орел поднебесен.
Метна тогава Кронид ослепителен гръм от небето,
падна страхотният гръм пред самата му щерка Атина. 540
На Одисей промълви совооката дева Атина:
„О, Лаертиде божествен, о, ти, находчив Одисее!
Вече въздръж се, възпри съпричастната кървава свада,
да не избухне гневът на далекогърмящия Зевса."
Тъй изговори Атина, а той я послуша зарадван. 545
Клетвен съюз след това между двете страни запечата
на гръмовержеца Зевс дъщерята Атина Палада,
образа взела на Ментор досъщ и по вид, и по говор.

П О К А З А Л Е Ц Н А И М Е Н А Т А

- А в т о л и к** - син на Хермес и Хиона, баща на Антиклея - майката на Одисей. Разбойник, клетвонарушител и измамник, които качества наследил от баща си. Умеел да се превъплъщава във всякакви образи.
- А г а м е м н о н** - син на микенския цар Атрей, брат на Менелай и съпруг на Клитеместра. Баща на Ифигения, Хризотемида, Лаодика, Ифианаса, и Орест. Владетел на Микена, Коринт, Клеона, Сикион и Северна Ахея. Предводител на всички гръцки воини в похода срещу Троя. След завръщането си погубен от Клитеместра и нейния прелъстител Егист.
- А е д а** - дъщеря на ефеския цар Пандарей.
- А и д** (Хадес) - син на Кронос и Рея, брат на Зевс и Посейдон, съпруг на Персефона. Страшният бог на мрачния подземен свят, бог на смъртта, съдник на мъртвите. Самото подземно царство на мъртвите.
- А л и б а н т** - град в Южна Италия.
- А л к и н о й** - син на Навзитой и внук на Посейдон, брат на рано загиналия Рексенор, чиято единствена дъщеря Арета взел за съпруга, баща на Навзикая, върховен цар на феаките и на митическия остров Схерия.
- А л к м е н а** - дъщеря на микенския цар Електрион, съпруга на Амфитрион. Майка на близнаците Ификъл (от смъртния Амфитрион) и Херакъл (от Зевс, който се сближил с нея през една тройно удължена нощ под образа на съпруга ѝ).
- А л к м е о н** - син на гадателя Амфиарай и на Ерифила, един от предводителите в похода на седемте против Тива. Убил майка си, задето заради прочутата огърлица на Хармония станала виновница за смъртта на неговия баща. За убийството наказан от ериниите с безумие.
- А л о е й** - гигант, син на Посейдон и съпруг на Ифимедея, майката на Алоадите (Алоидите) От и Ефиалт.
- А л ф е й** - най-голямата река в Пелопонес, влива се в Йонийско море. Също и богът на реката.
- А м и т а о н** - син на Кретей и на Тиро, баща на Биант и на гадателя Меламп(од), основал заедно с Нелей месенския град Пилос.

- А м н и с - река и пристанищен град на северното крайбрежие на остров Крит при Кносос.
- А м ф и а р а й - прочут герой и гадател от Аргос. Син на Оикъл и Хиперместра. Понеже предвиждал изхода от похода срещу Тива, не желаел да участва в него и се укрил. Неговата съпруга Ерифила издала скривалището му заради огърлицата от скъпоценни камъни, с която я подкупил Полинейк.
- А м ф и л о х - син на гадателя Амфиарай и на Ерифила, брат на Алкмеон. Прочут герой и гадател като баща си. Един от участниците в похода против Тива, явява се и сред гръцките войни пред Троя.
- А м ф и о н - 1) син на Зевс и Антиопа, съпруг на Ниоба. Получил от музите дара да свири омайно на лира. Под нейните звуци и по негова воля скални отломъци се подредили сами и образували стените на Тива, над която царували той и неговият брат близък Зет. 2) Цар на беотийския град Орхомен, син на Иас и баща на Хлорида.
- А м ф и т е я - съпруга на Автолик, майка на Антиклея, баба на Одисей от майчина страна.
- А м ф и т р и о н - син на Алкей, царя на Тиринс, внук на Персей, съпруг на Алкмена (майка на Херакъл), баща на Ификъл.
- А м ф и т р и т а - една от nereидите - дъщеря на бога на морето Нерей, морска богиня. За да се спаси от задирията на Посейдон, избягва в дълбините на морето. Посейдон я похищава на танца ѝ с nereидите на остров Наксос. След Омир съпруга на морския бог.
- А н т и к л е я - дъщеря на Автолик, съпруга на Лаерт и майка на Одисей.
- А н т и л о х - най-старият син на пилоския цар Нестор. Най-младият, най-красивият и най-бързият от гръцките войни пред Троя. Близък приятел на Ахил и Патрокъл. Загинал в края на Троянската война от ръката на Мемнон, самопожертвал се за своя баща. Тримата войни били положени в обща гробна могила.
- А н т и н о й - син на Евпейт, от Итака. Най-дръзкият от женихите на Пенелопа, улучен пръв от стрела на Одисей.
- А н т и о п а - дъщеря на речния бог Асоп, родила в полите на пл. Китерон от Зевс близнаците Амфион и Зет.
- А н х и а л - 1) един от феакските благородници; 2) царят на тафците.
- А п о л о н - син на Зевс и Лето, брат близък на Артемида. Бог на светлината с прозвището Феб („Блестящ“, „Пречистващ“ или „Страшен“), на поезията и музиката - Музагет („Водител на музите“), на лечението и предсказанията (негов е делфийският оракул), покровител на земеделието, скотовъдството и корабоплаването. Неговите атрибути са лира, колчан (стрелник) и тринога.
- А р г и в ц и (аргейци) - жителите на Аргос. У Омир изобщо всички гърци, които участвали в похода срещу Троя.

- А р г о („Блестящ“ , „Бързи“) - построеният от Атина кораб, с който Язон и спътниците му („аргонавти“) отплавали за Колхида, за да вземат оттам златното руно. След завършването на похода закрепен от Атина върху небесния свод като съзвездие.
- А р г о с - у Омир цяла Гърция (жителите - аргейци, аргивци) или части от нея, като Пелопонес или родината на Ахилевите мирмидонци града-държава Арголида в Североизточен Пелопонес.
- А р г о с (Аргус) - зоркият всезрящ исполин, когото ревнивата Хера поставила за страж на превърнатата в крава Зевсова любимка нимфата Йо. Представяли го с три, четири, дори със сто очи. Загинал от меча на Хермес („Аргов сразител“).
- А р е с - син на Зевс и Хера, страшният бог на изстребителната кървава битка и на воинската доблест, изобщо на войната. Представян с копие и колесница с обшити от злато юзди.
- А р е т а - съпруга на царя на феаките Алкиной.
- А р и а д н а - дъщеря на критския цар Минос и на Пазифая. Дала на Тезей намотано кълбо и така го подпомогнала да намери изхода на Лабиринта, в който той убил Минотавъра. Избягала заедно с Тезей през море за Атина, но по пътя героят я изоставил на остров Наксос. Там я намерил и я направил своя съпруга бог Дионис. Според Омир тя била пронизана със стрела от Артемида.
- А р к е з и й - баща на Лаерт.
- А р т е м и д а - дъщеря на Зевс и Лето, сестра близначка на Аполон. Богиня на лова, господарка на дивеча, покровителка на юношите и на моминското целомъдрие. Изобразява се с лък и стрели, съпровождана от сърна. Нейната тиха стрела причинява приятна неусетна смърт.
- А с о п - река в Южна Беотия. Също богът на реката.
- А т и н а - главният град на Атика, свещен на богиня Атина, близо до морето и пристанището Пирей, разположен в равнината между реките Кефис и Илис. Прочут център на изкуствата и науките на античността.
- А т и н а (Атина Палада, Палада) - родена без майка, изхвъркнала с пълно въоръжение от главата на великия Зевс, негова любима дъщеря. Девица (Партенос). Великата богиня на мъдростта, на войната и мира, на изкуствата и занаятите („Премъдра“, „Безстрашна“). Покровителка на град Атина, на находчивия Одисей и на други гръцки герои. Нейна свещена птица е совата, затова тя носи и прозвището „совоока“).
- А т л а с (Атлант) - великан, син на титана Япет и брат на Прометей. Заради участие в бунта на титаните срещу олимпийските богове

- натоварен да носи върху раменете си стълбове, които подпират небето на западния край на света.
- А т р е й** - цар на Микена, внук на Тантал, син на Пелопс и Хиподамея, според Омир баща на Агамемнон и Менелай. От ненавист към брат си Тиест му предложил гозба от месата на собствените му деца. Загинал от ръката на Егист.
- А т р и д и** - прозвище на Агамемнон и Менелай като синове на Атрей.
- А ф р о д и т а** - дъщеря на Зевс и титанката Диона, или родена от пяната на морските вълни край остров Кипър, отдето произлиза прозвището ѝ Киприда („златна Киприда“). Богиня на красотата и любовта. Невярна съпруга на Хефест, любовница на Арес, от когото има деца, между които и Ерос.
- А х е й ц и** - едно от старите гръцки племенни групи в Тесалия и Пелопонес. У Омир събирателно име на гръцките племена, които воювали срещу Троя.
- А х е р о н т** - реката на стенанията в подземното царство, с притоци Кокит и Пирифлегетон.
- А х и л** - син на мирмидонския цар Пелей (оттук прозвището му „Пелид“) и на морската богиня Тетида. Най-красивият, най-бързият и най-храбрият от гръцките герои пред Троя. Убил Хектор, но сам загинал от стрела на Парис, която Аполон насочил към петата му - единственото наранимо място на тялото му („Ахилесова пета“).
- А я к с** (Аянт), Оилид („Малкия“) - син на локрийския цар Оилей, предводител на локрийските кораби срещу Троя, прочут бегач. При покоряването на Троя изнасилвил в храма на Атина пророчицата Касандра, поради което на връщане за родината загинал при буря в морето.
- А я к с** (Аянт), Телмонид („Големия“) - син на саламинския цар Теламон, най-храбрият воин след Ахил в Троянската война. Спасил труповете на Патрокъл и Ахил. Огорчен, че гърците присъдили оръжието на Ахил на Одисей, замислил да погуби техните вождове, но заслепен от Атина, в миг на безумие убил сам себе си.
- Б о о т е с** - вж. *Воловар*
- Б о р е й** - северният (североизточният) вятър, духащ с огромна сила и носещ студ, мрак и сняг. Също и богът на северния вятър. Син на Астрей и на Еос (Зората). Обитавал Тракия, откъдето връхлитал на юг.
- В о л о в а р** (Боотес) - съзвездие на северното звездно небе, близо до Голямата мечка, с ярката звезда Арктур.
- Г е р а й с т** - нос и пристанище на най-южния край на остров Евбея.
- Г и г а н т и** - великани, синове на Гея. Устремили се срещу Олимп в борба срещу боговете (гигантомахия), но били отблъснати от Зевс и другите олимпийци с помощта на Херакъл. В „Одисея“

- митическо племе като циклопите и феаките, погубени от Зевс заради дързостта им.
- Г и р е й с к и с к а л и** - подмоли при бреговете на остров Евбея или при един от Кикладските острови.
- Г о р г о н и** - три чудовища - Стено, Евриала и Медуза, родени от морските богове Форкин и Кето. Под техния поглед всичко се вкаменявало. Само Медуза била смъртна. Персей успял да ѝ отсече главата и я поднесъл на Атина, която я закрепила върху своята егида.
- Г о р т и н а** - град, разположен в средата на остров Крит.
- Д а н а й ц и** - гръцко племе, потомство на Данай. У Омир събирателно име за всички гърци.
- Д е и ф о б** - син на Приам и Хекуба, брат на Хектор и Парис, един от най-храбрите троянски герои, след смъртта на Парис се оженва за Елена. След превземането на Троя неговият дом бил опожарен, а той съсечен от Менелай и Одисей.
- Д е л о с** - най-малкият от Кикладските острови. Известен като родно място на близнаците Аполон и Артемида, затова средище на култа на Аполон.
- Д е м е т р а** - дъщеря на Кронос и Рея, сестра на Зевс, от него майка на Персефона. Богиня на земята и на земните недра, на плодородието и земеделието, на брака.
- Д и о м е д** - син на Тидей (затова „Тидид“) и Деипила, съпруг на своята леля Егиалея, цар на Аргос, отличил се със своята храброст пред Троя, особено докато Ахил отказвал да влиза в сражения. Наранил Арес и Афродита.
- Д и о н и с** (Бакхос) - първоначално тракийски бог, за гърците син на Зевс и Семела, дъщерята на тиванския цар Кадъм. Бог на виното и лозарството, на животворните сили на природата, поетическото вдъхновение и театралното изкуство.
- Д и я** - малък остров на северното крайбрежие на остров Крит. Също по-старото, поетичното име на остров Наксос. Според „Одисея“ на него Артемида пронизала със стрела Ариадна.
- Д о д о н а** - град във вътрешността на Епир с най-старото светилище и оракул на Зевс.
- Д у л и х и й** - остров в Йонийско море, югоизточно от Итака, принадлежал към владенията на Одисей.
- Е а к** - син на Зевс и нимфата Егина, цар на мирмидонците, любимец на боговете поради благочестието си. През следомирово време един от тримата съдии в подземното царство.
- Е в б е я** - най-големият остров в Егейско море, разположен в Централна Гърция срещу бреговете на Атика и Беотия.
- Е в р и н о м** - син на Египтий, един от женехите на Пенелопа.

- Е в р и п л - син на Херакловия син Телеф и на Астиоха, сестра на Приам. Цар на Мизия, воювал на страната на троянците, пада убит от Неоптолем.
- Е в р и т - син на Менелай и Стратоника, цар на Ехалия. Отличен стрелец на лък. Убит от Аполон, понеже дръзнал да го вика на състезание в стрелба. Лъкът преминал в ръцете на сина му Ифит, който го подарил на Одисей.
- Е в р и т и о н - тесалийски кентавър, който на сватбата на лапитския цар Пејритой се опитал да похити невестата му Хиподамея и станал причина да избухне жестоката битка между лапити и кентаври.
- Е в ъ р - източният вятър.
- Е г и - град в Ахея, на брега на Коринтския залив, с прочуто светилище на Посейдон.
- Е г и п е т - 1) долината на река Нил на юг от остров Фила; 2) самата река Нил.
- Е г и с т - син на микенския цар Тиест и на дъщеря му Пелопия, подхвърлен и отгледан от овчари. След като възмъжал, убил своя чичо Атрей и завзел властта над Микена. Докато Агамемнон воювал пред Троя, прелъстил съпругата му Клитемestra, заедно с която убил Агамемнон при завръщането му. Седем години след това царувал над Микена, а на осмата Орест изпълнил кръвното отмъщение над него и своята майка.
- Едип- син на тиванския цар Лай и на Йокаста (у Омир Епикаста), баща на Етеокъл и Полинейк, на Антигона и Исмена. Над Лай тегнела прокоба, че ще загине от ръката на собствения си син, затова младенецът Едип бил подхвърлен. Пастирът, който го намерил, го занесъл на коринтския цар Полиб. Когато израсъл, Едип на път за Тива срещнал истинския си баща и без да го познае, при спречкване го убил. Освободил тиванците от чудовището Сфинкс, затова те го избрали за свой цар. Така той се оженил за собствената си майка. Когато след време узнал постъпката си, избол очите си и жив слязъл в подземното царство.
- Е е т - син на бога на слънцето Хелиос и на Перса, брат на вълшебката Кирка и баща на Медея. Цар на Колхида (Еея) и пазач на златното руно.
- Е е я - у Омир митически остров, владение на вълшебката Кирка.
- Е з о н - вж. *Есон*.
- Е и д о т е я - (Ейдотея, Идотея) - морска нимфа, дъщеря на Протей.
- Е л а д а - 1) град и област в Пелопонес; 2) гръцкото име на Гърция - страната, обитавана от гърци (елини), включително Мала Азия и Южна Италия.
- Е л е н а (хубавата Елена) - дъщеря на Зевс и Леда, съпруга на спартанския цар Менелай. В състезанието по хубост между богините Хера,

Атина и Афродита синът на троянския цар Парис отсъдил първенството на богинята на любовта, затова тя му обещала Елена, най-хубавата жена на Елада. Нейното отвлечане станало повод за похода на всички ахейци под предводителството на Агамемнон срещу Троя. След гибелта на Парис Елена се омъжила за брат му Деифоб. След падането на Троя тя била приета отново от Агамемнон и заедно с него след редица морски приключения се върнала в Спарта.

- Е л и д а - крайбрежна област и град в Северозападен Пелопонес.
- Е о л - владетел на Еолиските (Липарски) острови, оставен от Зевс за управител на ветровете, обитавал остров Еолия.
- Е о л и я (Стронгила, Липара) - непристъпният остров на пазача на ветровете Еол. Плуващ в далечния Запад.
- Е о с (Зора) - дъщеря на титанската двойка Хиперион и Тея, сестра на Хелиос (Слънцето) и на Селена (Луната). Розопръстата богиня на утринната зора. Всяка сутрин изплува със своите коне из морските дълбини.
- Е п е й - син на Панопей. Построил с помощта на Атина дървения троянски кон.
- Е п и к а с т а - вж. *Един*.
- Е р е б - мрачното царство на мъртвите, седалище на Аид.
- Е р е м б и - митическо племе, според Омир живяло близо до Финикия и Африка.
- Е р е х т е й - атински цар и герой, син на Земята. Наполовина притежавал тялото на змия. Възпитаник на Атина, в нейна чест построил храма на Атина Полиада с Ерехтейона върху атинския Акропол.
- Е р и м а н т - планина в Северозападен Пелопонес. На нея Херакъл сразил еримантския глиган.
- Е р и н и и - три сестри, пазителки на световния ред, богини на кръвното отмъщение. Подземни сили, които отмъщавали за всяко престъпление спрямо кръвните връзки.
- Е с о н - син на Кретея и Тиро, цар на Йолкос, баща на Язон.
- Е р и ф и л а - сестра на Адраст и съпруга на аргоския цар и гадател Амфиарай. Срещу огърлицата от скъпоценни камъни, която ѝ предложил Полинейк, издала скривалището на съпруга си пред похода срещу Тива и така го пратила на явна смърт. Синът ѝ Алкмеон отмъстил на суетната си майка за неговата смърт.
- Е т и о п ц и - според най-старото предание мирните обитатели на югоизточния край на света, от който изгрява Слънцето (оттук тъмният цвят на кожата им). По-късно е създадена представа и за западните етиопци.
- Е ф и а л т - син на Посейдон и Ифимедея, съпругата на Алцей. Великан, който с брат си От заедно с гигантите се опитал да сваля боговете от небето, но бил сразен от Аполон и Артемида.

- Е х е т - цар на Епир, пословичен със своята жестокост.
- З а к и н т - остров в Ионииско море, южно от Итака, с едноименен град.
- З а м а - вж. *Сама*.
- З е в с - син на Кронос (за това наричан Кронид и Кронион) и на Рея, брат на Посейдон и Плутон, брат и съпруг на Хера. Бог на небето и неговия лъчист блясък, на гърма и мълниите („Гръмовержец“)- След победата му над Кронос и титаните пръв бог, върховен управител на света, баща на боговете и хората.
- З е т (Зетос) - син на Зевс и Антиопа, брат близък на Амфион (1). Смел ловец, заедно с брат си укрепил със стени град Тива.
- З е ф и р - син на Астрей и Еос (Зората). Бог - олицетворение на приятния западен вятър, предвестник на пролетта.
- Зора- вж. *Еос*.
- И д о м е н е й - син на Девкалион, внук на Минос, владетел на Крит, участвал с 80 кораба в обсадата на Троя и се завърнал щастливо в родината си.
- И к а р и й - брат на Тиндарей. Оженил се в Акарнания за Поликаста, баща на Пенелопа и на двама сина.
- И л о с - 1) син на Мермер. Владетел на град Ефира в Пелопонес. 2) Син на Трос и Калироя, основател на Троя (Илион).
- И л и о н - Омировата Троя, столица на областта между реките Симоент и Скамандър в Мала Азия. Наречен по името на Илос (2).
- И л и т и я - дъщеря на Зевс и Хера, богиня, която подпомага родилките.
- И н о (Левкотея) - дъщеря на Кадъм, втора съпруга на Атамант. В състояние на безумие съпругът ѝ умъртвил сина си Леарх. За да не постигне същата участ и другия син Меликерт, Ино се хвърлила заедно с него в морето, където боговете я превърнали на морската нимфа Левкотея, закрилница на корабокрушенците.
- И с м а р - град по тракийското крайбрежие, близо до устието на Марица, столица на траките кикони. Прочуто било исмарското вино.
- И т а к а - малък остров в Ионииско море между Кефаления и Акарнания. Сега Тиаци - 23 км дълъг, около 6 км широк, с площ от 103 кв. км (или, според археолога Дьорпфелд, остров Левкада). Родина и владение на Одисей.
- И т и л - син на тиванския цар Зет и на Аеда, убит от обезумялата му майка, която го поднесла в гозба на баща му.
- И ф и к ъ л - 1) син на Амфитрион и Алкмена, едноутробен природен брат на Херакъл; 2) син на Филак от Филака. Аргонавт, отвлякъл биците на Тиро.
- И ф и м е д е я - дъщеря на Триопс, съпруга на Алоей, майка от Посейдон (или от Алоей) на От и Ефиалт.

- Й о к а с т а** (у Омир: Епикаста) - съпруга на тиванския цар Лай, майка и по определение на съдбата съпруга на Едип, на когото родила две дъщери и двама сина: Антигона, Исмена, Етеокъл и Полинейк. Неин баща е Менойкей, брат - Креонт.
- И о л к** - прочут в митологията град в Тесалия, седалище на Пелей и Язон. От него почнал походът на аргонавтите.
- К а в к о н и** - едно от най-старите племена, живяло в Елида, Пелопонес.
- К а д ъ м** - внук на Посейдон и син на финикийския цар Агенор. Брат на похитената от Зевс Европа, баща на Семела, Ино, Агава, Антенор и Полидор. Докато бродил по света да търси сестра си, по съвета на делфийския оракул тръгнал по стъпките на невпрягана крава и на мястото в Беотия, където тя се отпуснала на тревата, основал града Кадмея, по-късно Тива. Там умъртвил страшния дракон, син на войнствения Арес. По внушение на Атина посял зъбите на чудовището в земята. От тях изникнали напълно въоръжени воители - предците на знатните тивански родове. Кадъм бил наказан да робува на Арес, но накрай се помирил с него и се оженил за неговата и на Афродита дъщеря Хармония.
- К а л и п с о** - дъщеря на Атлас, нимфата - владетелка на остров Огигия (някъде край остров Крит или Зап. Италия), която задържала при себе си корабокрушенеца Одисей седем години.
- К а с а н д р а** - най-красивата дъщеря на троянския цар Приам и Хекуба, сестра на Хектор и Парис. Отблъснала любовта на Аполон, затова богът я сдобил с дарбата да предсказва, но с условието никой да не вярва на предсказанията ѝ. При подялбата на плячката от Троя се паднала пленница на Агамемнон. Умъртвена заедно с него в Микена от Клитемистра и Егист.
- К а с т о р и П о л и д е в к** (Диоскури, Тиндариди) - двама близнаци едноутробни синове на Леда: Кастор от съпруга ѝ Тиндарей, а Полидевк от превърнатия в лебед Зевс. Кастор станал смел конеукротител и ездач, но останал смъртен, а страшният в юмручния бой Полидевк бил дарен с безсмъртие. Неразделна двойка в похода на аргонавтите, в Калидонския лов, в борбата против Тезей. Полидевк пожертвал половината от живота си за своя брат. През ден и двамата прекарвали в подземното царство на мрака, през ден излизали над земята и препускали на белите си коне между боговете и хората.
- К е н т а в р и** - планинско племе, обитавали гористите склонове на Пелион в Тесалия. Синове на Иксион, царя на лапитите, и на Нефела - облак в образа на небесната царица. Едва след Омир се изобразяват като чудовища полухора, полуконе. Прочута е битката им с лапитите. С мъдрост и справедливост изпъквал кентавърът Хирон.

К е р а - богиня на насилствената смърт, смъртната орис, самата смърт.

К е р и - богини на смъртната гибел, на смъртта. Грабвали човешките души в мига на тяхното отделяне от тялото.

К е ф а л е н и я - най-големият остров в Йонийско море, пред Коринтския залив. Кефаленци се наричали както жителите на този остров, така и обитателите на Дулихий, Закинт, Замара и др.

К и к о н и - тракийско племе, което обитавало крайбрежието близо до устието на река Марица, съюзници на троянците.

К и м е р и й ц и - у Омир племе, което живеело в крайния Север във вечна мъгла и мрак при входа на подземното царство.

К и п ъ р - остров в Източно Средиземно море, между Киликия и Сирия. Като мост между Европа, Азия и Африка един от най-древните центрове на култа на Афродита. Оттук нейното прозвище Киприда.

К и р к а (Цирцея) - дъщеря на Хелиос и на дъщерята на Океана Перса, сестра на колхидския цар Айет. Зла магьосница, която превръщала корабкрушенците, попаднали на нейния остров, в животни.

К и т е р а - остров и град пред Лаконския залив, един от главните центрове на култа на Афродита. Оттук нейното прозвище Китерея.

К и т и й ц и - племе в Мизия, в Северозападна Мала Азия.

К л и т е м е с т р а - дъщеря на Тиндарей и Леда, сестра на Диоскурите и Елена, съпруга на Агамемнон, майка на Орест, Хризотемида, Електра и Ифигения. При завръщането на съпруга ѝ от Троя го убила с помощта на прелъстителя си Егист. Над двамата убийци изпълнил кръвното отмъщение синът ѝ Орест по внушение на Аполон.

К н о с о с - град на северното крайбрежие на остров Крит, резиденция на цар Минос.

К о к и т („Река на плача“) - река в подземното царство, приток на Стикс.

К р е о н т - син на Менойкей, брат на Йокаста, след смъртта на Етеокъл и Полинейк цар на Тива.

К р и т - най-големият гръцки остров в източната част на Средиземно море, през Ш-ІІ хилядолетие пр. н. е. главен център на предгръцката критско-микенска култура.

К р о н и д (Кронион) - прозвище на Зевс като син на Кронос.

К р о н о с - най-младият титан, син на Уран (Небето) и Гея (Земята), съпруг на Рея, баща на Зевс, Посейдон, Аид, Хестия и Хера. Времето на неговото управление се смятало за златния век. Убил баща си, след това присвоил властта над света, но бил прокълнат от Уран да загине от собствения си син. Зевс го надвил след ожесточена десетгодишна борба, свалил го в Тартара и го наследил като върховно божество.

К р у н и („Извори“) - местност в Елида.
К т и м е н а - сестра на Одисей.
Л а е р т - син на Аркезий, съпруг на Антиклея, баща на Одисей и Ктимена, владетел на остров Итака.
Л а к е д е м о н (Лаконика) - област в Югоизточен Пелопонес. Омир назовава с това име главния град на областта - Спарта.
Л а м о с - син на Посейдон, цар на лестригоните.
Л а п и т и - митическо храбро племе в Тесалия, известно с битката му с кентаврите, избухнала на сватбата на Пейритой и Хиподамея. Вж. *Евритион*.
Л е в к а д с к а с к а л а („Бялата скала“) - скалист остров в Океана пред входа на подземното царство.
Л е в к о т е я („Бялата богиня“) - култово име на морската нимфа Ино (вж.), дъщеря на Кадъм и Хармония.
Л е д а - дъщеря на етолийския цар Тестий, съпруга на Тиндарей, майка от Зевс (превърнал се пред нея в лебед) на Полидевк и Елена, а от съпруга си - на Кастор и Клитемestra.
Л е м н о с - вулканичен остров в Северно Егейско море, в който пребивавал богът на огъня Хефест - негова прочута ковачница имало върху тамошния вулкан Мозихъл.
Л е с б о с - голям еолийски остров пред малоазийския бряг в Егейско море, по-късно наречен Митилена.
Л е с т р и г о н и - митично племе от исполини людоеди, които обитавали Сицилия или Южна Италия.
Л е т о - титанка, внучка на Уран и Гея, съпруга на Зевс преди Хера, майка на Аполон и Артемида. Преследвана от ревността на Хера, след дълго бродене могла да роди своите близнаци на малкия подвижен остров Делос, който станал средище на нейния култ.
Л и б и я - 1) цяла Африка; 2) цяла Северна Африка; 3) северното крайбрежие на Африка от Северен Египет до Кирена или Сирта.
Л о т о ф а г и („лотосояди“) - митическо племе, обитавало киренското крайбрежие на Африка. Който вкусвал от плода на дървото лотос, забравял миналото си.
М а л е я - нос на югоизточния край на Пелопонес, в Лакония.
М а н т и й - син на Меламп, прочут гадател.
М а р а т о н - малка равнина и селище на източното крайбрежие на Атика, 28 км североизточно от гр. Атина, срещу остров Евбея.
М а я - нимфа, дъщеря на Атлас, от Зевс майка на Хермес.
М е г а р а - дъщеря на тиванския цар Креонт, първа съпруга на Херакъл.
М е л а м п (Мелампод - „Черноногия“) - син на Амитаон, брат на Биант. Разбирал езика на животните, прочут гадател и лекар. Митически основател на култа на Дионис в Гърция.

- Мемнон** - син на Титон и на Еос (Зората), цар на „Източна Етиопия“ (т.е. Асирия). Исполн с необикновена сила. Като съюзник на Приам в Троянската война убил Несторовия син Антилох, но паднал от ръката на Ахил.
- Менелай** - син на Атрей, по-малък брат на Агамемнон, съпруг на Елена и цар на Спарта. След отвличането на Елена от Парис повел ахейските воители срещу Троя. Пред крепостта спасил трупа на Патрокл. При превземането на града убил Деифоб и заедно с Елена се завърнал в Спарта.
- Ментор** - син на Алким от Итака, връстник и близък приятел на Одисей. В негово отсъствие съветник на Телемах. Често под неговия образ Атина придружавала Телемах или подпомагала Одисей в борбата му срещу женителите.
- Месена** - главен град на Месения, област в югозападната част на Пелопонес.
- Микена** - 1) крепост и град в Аргонида, Североизточен Пелопонес. Седалище на цар Агамемнон. Според преданието основан от Персей, старо средище на предгръцката микенска култура. 2) Дъщеря на Инах.
- Мимант** - планина в Йонийското крайбрежие срещу о. Хиос.
- Минос** - син на Зевс и Европа, брат на Радамант и Сарпедон, съпруг на Пазифая, баща на Ариадна, Девкалион, Федра, Главк и Андрогей. Цар и законодател на остров Крит. Повикал Дедал да построи Лабиринта за чудовището получовек-полубик Минотавър, роден от Пазифая за срам на царския дом. Според „Одисея“ след смъртта си станал съдник в подземното царство.
- Мирмидонци** - ахейско племе във Фтиотида - Тесалия, подвластно на Ахил. Под негово предводителство участвали в похода срещу Троя. Името си водят от Мирмидон, сина на Зевс и Евримедуза, пред която върховният бог се явил в образа на мравка („мирмек“).
- Мойри** - дъщери на Зевс и Темида, богини на съдбата. Три старици, които предели нишките на човешкия живот: Клото изпридала нишката, Лахеза я поемала и предопределяла, а Атропа („Непреклонната“) я отрязвала в часа на смъртта. В ед.ч. „Съдба“.
- Музи** - първоначално три, по-късно девет дъщери на Зевс и на богинята Мнемосина („Памет“) или Хармония. Родени на Олимп и почитани там и на пл. Хеликон. У Омир богини на песента, знанието и поетичното творчество.
- Навзикая** - дъщеря на царя на феаките Алкиной и на Арета.
- Навзито** - цар на феаките, син на Посейдон и Перибей, баща на Алкиной и Рексенор. Извел феаките от Хиперия, отдето ги пропъдили циклопите, и ги поселил на о. Схерия.

- Н а я д и - нимфите, които живеели в изворите и речните води. В плисъка на водите древните долавяли техния говор. Обичали песента и поезията.
- Н е л е й - цар на Пилос, син на Посейдон и Тиро, брат близък на Пелий, баща на Нестор.
- Н е о п т о л е м - син на Ахил и Деидамея. Роден на о. Скирос, откъдето Одисей го отвел пред Троя - според предсказанието без неговото присъствие гърците не могли да изтръгнат победата. Отличавал се с храброст и жестокост. Убил Приам и Астианакс. След завръщането си се оженил за Менелаевата дъщеря Хермиона, но бил убит от нейния предишен годеник Орест в делфийското светилище на Аполон.
- Н е р и к - кефаленски град на о. Левкада.
- Н е с т о р - цар на Пилос в Месения, син на Нелей и Хлорида, съпруг на Евридика. Най-старият от гръцките воители пред Троя. Според Омир по време на Троянската война царувал над трето поколение хора, но още бил способен воин. Неговата мъдрост и красноречие били пословични.
- Н и м ф и - дълговечни, но не и безсмъртни човекоподобни женски божества, олицетворения на природата и нейните животворни сили. Дъщери на Зевс, живеели в извори и реки (наяди), в гори (ореади), дървета (дриади, хамадриади), в морета (нереиди, океаниди), по планини и ливади. Вечно млади.
- О г и г и я - митически остров на Калипсо.
- О к е а н - световният поток, който опасвал земята. По северните му брегове живеели потънали в мрак кимерийците, на запад и изток етиопците, на юг - пигмеите. От Океана изплували всяка сутрин Еос (Зората) и Хелиос, в него се къпели звездите (освен Голямата мечка). Също богът прародител на всички богове, син на Уран и Гея. От неговия съюз с Тетия произлезли три хиляди речни богове и толкова речни богини - океаниди. Баща също на Перса, дядо на Кирка.
- О л и м п - най-голямата и висока планина в Гърция, на границата между Тесалия и Македония, известен като обиталище на олимпийските богове.
- О р и о н - великан от Беотия, прочут ловец и красавец, син на Посейдон. Еос (Зората) се влюбила в него и го похитила, но от ревност Артемида го поразила със стрелата си. След смъртта му Зевс го превърнал заедно с кучето му на съзвездие, което свети близо до съзвездието Плеяди.
- О р с и л о х - 1) син на бог Алфей, цар на Фера в Месения (в Пелопонес); 2) несъществуващ син на Идоменей.

- О р т и г и я („Пъдпъдъченият остров“) - първото име на о. Делос. Прозвище на Артемида (Ортигийска), понеже островът бил смятан за нейна родина.
- О р х о м е н - град в Беотия, древният главен град на минийците. Същото име носи и град в Аркадия.
- О с а - планина в Средна Гърция (Тесалия), която река Пеней разделя от Олимп.
- О т - брат на Ефиалт, двамата внуци на Посейдон, обладаващи необикновена сила. Оковали във вериги Арес и го държали затворен. Искали да покачат върху Олимп планината Оса, върху нея Пелион, за да се възкачат на небето, и заплашили боговете. За да им попречи, Аполон ги умъртвил, преди да възмъжеят.
- П а л а д а - вж. *Атина*.
- П а н д а р е й - цар на Ефес, син на Меропс, баща на Аеда, Меропа и Клеотера. Откраднал от критския храм на Зевс златното куче, пазача на свещената пещера. За наказание Зевс го превърнал на скала или го умъртвил. Осиротелите му дъщери били отгледани от Афродита, Хера и Атина.
- П а н о п е й - град във Фокида, Гърция, на границата с Беотия.
- П а р н а с - многовръх планински масив във Фокида, Гърция. Върху южните му склонове се издигал делфийският храм на Аполон с оракул. Затова символ на поетическото изкуство.
- П а т р о к ъ л - о т Опунт, син на локрийския цар Менойтий и на Стенела. Възпитан в дома на Пелей. Най-близкият приятел на Ахил, заедно с него участвал във войната срещу Троя. Паднал от ръката на Хектор.
- П а ф о с - име на два града на остров Кипър. В стария Пафос (Палайпафос) е бил тачен култът на Афродита, там било издигнато прочуто нейно светилище.
- П е и р а - малък остров в Егейско море, разположен близо до о. Хиос.
- П е й р и т о й - цар на тесалийското племе лапити, син на Зевс или Иксион и на Дия, приятел на Тезей, с когото слизал в царството на Аид, и участвал в грабването на Елена, в Калидонския лов и във войната с амазонките. На неговата сватба с Хиподамея пияният кентавър Евритион се опитал да отвлече невестата, което станало повод за битката между лапити и кентаври.
- П е л е й - тесалийски герой, син на егинския цар Еак и на Евдеида, съпруг на нереидата Тетида, баща на Ахил - родоначалника на епирските царе. Надживял Троянската война и умрял в дълбока старост.
- П е л и й - син на Посейдон и Тиро, брат близък на Нелей. Отстранил от властта доведения си брат Есон (син на Тиро и Кретея) и се

възцарил над Йолкос. Изпратил Есоновия син Язон да му донесе от Колхида златното руно с надежда, че ще погине по пътя. Язон се завърнал със златното руно, но Пелий отказал да му даде, както обещал, властта над Йолкос. Тогава дъщерите му, подучени от Язоновата съпруга Медея, го нарязали на късове и го сварили в котел с надеждата, че той ще оживее наново.

П е л и о н - планина в Тесалия.

П е н е л о п а - дъщеря на Икарий и на наядата Перибейя, съпруга на Одисей, майка на Телемах. Още в древността олицетворение на съпругеската вярност и на женското благородство.

П е р о - дъщеря на пилоския цар Нелей и на Хлорида, съпруга на Биант, брата на Меламп. Баща ѝ обявил, че ще я даде съпруга на този, който му доведе биците на Ификъл от Филака. На подвига се решил заради брата си, гадателя Меламп. Но той бил заловен и хвърлен в тъмница, от която бил освободен едва след една година, и то като научил Ификъл как да се излекува от бездетност.

П е р с а - океанидка, съпруга на Хелиос, майка на Кирка.

П е р с е ф о н а (Кора) - дъщеря на Деметра от Зевс, богиня на плодородието и пролетното цъфтене на природата. Влюбен в нея, Плутон (Аид) я отвлякъл на огнената си колесница в своето подземно царство и я направил своя съпруга и владетелка на царството на мъртвите. За да не се разгневи майка ѝ - богинята на земното плодородие, Зевс позволил Персефона да прекарва пролетта и лятото в надземния свят - тогава всичко в природата цъфти и зрее. През останалото време, когато тя остава при Плутон, на земята цари студ и мраз.

П и е р и я - крайбрежна област в Югозападна Македония, на север от пл. Олимп. Любимо обиталище на музите.

П и з и с т р а т - по-младият син на Нестор.

П и л о с - град на западното крайбрежие на Месения, срещу о. Сфактерия, владение на Нестор.

П и р и ф л е г е т о н („Горящ от огън“) - огнена река в подземното царство, вливала се в Ахерон.

П и т о - най-старото наименование на областта до пл. Парнас във Фокида, където бил разположен град Делфи с прочутия храм и оракул на Аполон.

П л а н к т и - според Омир две подвижни скали в морето между острова на сирените и Сцила и Харибда, върху които се разбивали носени неотразимо от течението морските съдове.

П л е я д и - седем сестри, дъщери на Атлас и океанидката Плейона, дружки на Артемида: Мая, Електра, Алкиона, Меропа, Астропа, Тайгета и Келена. За да ги спаси от задирките на Орион, Зевс ги превърнал в съзвездие на небето.

- П о л и ф е м - най-известният от циклопите, син на Посейдон и нимфата Тооса. Исполин с единствено око на челото, обитавал с овчето си стадо в планинска пещера.
- П о с е й д о н - син на Кронос и Рея, брат на Зевс, Плутон и Хера, съпруг на ревнивата като Хера Амфитрита. След победата на олимпийските богове над титаните получил като свой дял властта над морето, реките и потоците. Дворецът му се намирал на дъното на Егейско море. Съпровождан от свита тритони и nereиди. Символ на властта му е тризъбецът в ръката му. Олицетворение на разрушителната стихия, бог земетръсец.
- П р и а м - последният цар на Троя, син на Лаомедонт, съпруг на Хекуба, баща на петдесет сина (най-известни Хектор, Парис и Деифоб) и на толкова дъщери (Касандра, Поликсена и т. н.).
- П р о к р и д а - дъщеря на атинския цар Ерехтей, съпруга на Кефал.
- П р о т е й - морско божество на о. Фарос, подчинено на Посейдон. Старец, който притежавал прорицателски дар и умее да приема всякакви образи.
- Р а д а м а н т - цар на Крит, син на Зевс и Европа, брат на Минос. Заради своята справедливост един от тримата съдници в подземното царство.
- С а л м о н е й - син на Еол, баща на Тиро. Понеже дръзнал да произвежда гръм и мълнии като Зевс, бил поразен от него.
- С а м а - остров в Йонийско море на югозапад от Итака. По-късната Кефаления.
- С и д о н - най-старият град във Финикия.
- С и д о н и я - областта на Сидон - Финикия.
- С и з и ф - син на Еол и Енарета, брат на Салмоней, строител и цар на Ефира (Коринт), прочут по своето користолюбие и измамничество. Наказан да избутва в подземното царство грамадна скала до върха на възвишение и тя всеки път се търкулвала обратно („Сизифов труд“).
- С и к а н и я - старото име на о. Сицилия.
- С и н т и и - най-старото племе, което обитавало о. Лемнос.
- С и р е н и - девойки с птичи тела и женски глави. Омайвали от своите брегове с вълшебния си глас моряците, увеличали ги и ги разкъсвали.
- С и р и я - приказан остров, насаден с лози, родина на овчаря Евмей.
- С к и р о с - остров, разположен североизточно от Евбея.
- С о л и м с к и п л а н и н и - планини в страната на солимите.
- С п а р т а (Лакедемон) - един от най-известните градове на Гърция, главен град на Лакония, над който царувал Менелай.
- С т и к с - у Омир една от реките или блато в подземното царство. Клетвата в нея била свещена за хора и богове. Водата ѝ - отровна за хора и животни.

- С у н и о н - нос в Югоизточна Атика.
- С х е р и я - приказен остров, на който се преселили феаките от Хиперия под водителството на Навзитой.
- С ц и л а - шестоглаво морско чудовище с дванадесет ръце, обитавало пещера под една скала срещу въртопа на Харибда и нагълтвало оттам мореплавателите.
- Т а й г е т - стръмна планинска верига в Пелопонес, между Лакония и Месения.
- Т а н т а л - фригийски цар, син на Зевс, баща на Пелопс и на Ниоба. Приказно богат цар на Сипил във Фригия. Любимец на боговете, удостояван да се храни на тяхната трапеза. Започнал да издава разговорите им и да раздава храната, останала от тяхната трапеза - амброзия и нектар, на приятелите си. Насякъл сина си Пелопс и го поднесъл на парчета в гозба на боговете, за да изпита всезнанието на Зевс. Наказан да се измъчва от вечна жажда в подземното царство до шия във вода, която се снишавала, когато се навеждал. Отрупани с плодове клони висели над него, но се издигали, когато той, мъчен от глад, посягал към тях. Над главата му тегнела скала, която грозяла да падне над него („Танталови мъки“).
- Т а ф о с - остров в Йонийско море на западното крайбрежие на Акарнания, северно от Итака, сега Меганиси.
- Т а ф ц и (тафийци) - обитателите на остров Тафос.
- Т е з е й - атически герой, син на Егей и Етра. Израсъл при дядо си Питей в Троизен (в Аргоида). Възпитан от мъдрия кентавър Хирон. Освободил атиняните от задължението им да пращат в Крит всяка година четиринадесет избрани по жребие младежи на Минотавъра. Влязъл в Лабиринта на чудовището получовек-полубик и го убил. С помощта на кълбото на царската дъщеря Ариадна успял да намери изхода. Участвал в борбата на Херакъл с амазонките, в похода на аргонавтите, в Калидонския лов.
- Т е л а м о н - цар на Саламин, син на Еак, брат на Пелей, баща на Аякс и Тевкър, участник в похода на аргонавтите и в Калидонския лов.
- Т е л е м а х - синът на Одисей и Пенелопа, възпитан от бащиния му приятел Ментор.
- Т е л е п и л - град в страната на лестригоните.
- Т е м е с а - град или на о. Кипър, или в Южна Италия.
- Т е м и д а - титанка, дъщеря на Уран и Гея, съпруга на Зевс, майка на хорите и мойрите, богиня на гостното право, нравствеността, законния ред и предсказанията.
- Т е н е д о с - остров и град пред западното крайбрежие на Троада.
- Т е о к л и м е н - гадател от Аргос, син на Полифейд и внук на известния Меламп.

Т е с п р о т и - племе, населявало югозападната част на Епир.

Т е т и д а - nereida, дъщеря на Нерей и Дорида, майка на Ахил.
Била обичана от Зевс и Посейдон, но нито един от тях не я направил своя съпруга, защото било предсказано, че нейният син ще превъзхожда по сила баща си. Затова я омъжили за смъртния Пелей.

Т и в а - 1) главен град на Горен Египет; 2) главен град на Беотия, основан от Кадъм, укрепен от Амфион.

Т и д е й - син на калидонския цар Ойней, баща на Диомед, участник в похода на седемте срещу Тива.

Т и е с т - цар на Микена, син на Пелопс, брат на Атрей, баща на Егист.

Т и н д а р е й - цар на Спарта, син на Ойбал, съпруг на Леда, баща на Кастор и Полидевк, на Елена и Клитемистра.

Т и р е з и й - сляп старец, гадател в Тива, който открил на Едип произхода и делата му. Не загубил и в подземния свят пророческата си дарба.

Т и р о - дъщеря на Салмоней, царя на Йолкос, съпруга на Кретей, от когото била майка на Есон, Ферет и Амфион, а от Посейдон, който се сблизил с нея под образа на любимия ѝ речен бог Енипей, майка на Нелей и Пелий.

Т и т и й - един от титаните, син на Зевс и Гея. Посегнал на Лето, майката на Аполон, заради което бил поразен от Аполон и Артемида и хвърлен в подземното царство. Там бил проснат и окован във вериги. Два лешояда кълвели непрестанно черния му дроб, който отново израствал.

Т и т о н - син на троянския цар Лаомедонт, брат на Приам, баща на царя на етиопците Мемнон. Заради хубостта му го похитила Еос (Зората) и се оженила за него. По нейна молба Зевс го дарил с безсмъртие, но богинята не се досетила да поиска за него още и вечна младост.

Т о о с а - дъщеря на морския бог Форкин, майка от Посейдон на циклопа Полифем.

Т р а к и я - областта на Балканския полуостров източно от древна Македония и Епир до Черно море, с главни планини Родопи и Хемус (Стара планина), и с главни реки Аксиий (Вардар), Стримон (Струма), Нестос (Места), Хеброс (Марица), Истър (Дунав). От нея проникнали в Гърция религиозни култове и митологически образи (Дионис, Орфей). Траките били известни със своята войнственост, въоръжение и коне.

Т р и н а к р и я - приказният остров на Хелиос, където пасли стадата му.

Т р о я (у Омир Илос, по-късно Илион) - град в областта Троада, в Северозападна Мала Азия близо до морето върху възвишение между

р. Скамандър и притока ѝ Симоент. Владение на цар Приам. Девет години отстоявал напора на гръцките воители, които желяели да си възвърнат хубавицата Елена, похитена от царския син Парис.

Т р о я н с к и кон- грамаден дървен кон, изработен от Епей (вж.) и оставен пред стените на Троя. В кyxия му търбух се скрили найхрабите гръцки воители, докато останалите дали вид, че се завръщат по домовете си. Троянците въпреки предупрежденията на Лаокоон внесли вътре в града коня и с това докарали гибелта си. Приам и повечето троянци загинали, а Еней с оцелелите достигнал бреговете на Италия, където основал нова държава.

Ф а р о с - остров в Средиземно море пред пристанището на Александрия.

Ф е а к и (феакийци) - митическо мореплавателско племе, което обитавало о. Схелия, отъждествявай с Керкира (Коркира, днес Корфу) и било известно по своето гостопримство и щастлив живот.

Ф е д р а - дъщеря на критския цар Минос и Пазифая, сестра на Ариадна, съпруга на атинския цар Тезей, влюбена в заварения си син Иполит. Понеже той не отвърнал на любовта ѝ, завършила със самоубийство.

Ф е м и й - син на Терпий, певец в двореца на Одисей в Итака.

Ф е р е - 1) град в Месения, недалеч от Месенския залив; 2) град в Източна Тесалия.

Ф е с т о с - древен град в южната част на о. Крит.

Ф и л а к - цар на гр. Филака, баща на Ификъл (2).

Ф и л а к а - град в Южна Тесалия.

Ф и л о к т е т - син на Поянт от Мелибея в Тесалия и на Демонеса. Изкусен стрелец пред Троя, наследил лъка и стрелите на Херакъл. По пътя за Приамовия град бил ухапан от змия. Гърците не могли да понасят стенанията му или зловонието на раната му и го оставили на о. Лемнос, където прекарал десет години. Според оракула Троя нямало да падне без оръжието на Филоктет, затова Одисей и Неоптолем го довели пред троянската крепост. Убил Парис и ускорил падането на града.

Ф и н и к и я - тясна ивица от сирийското и ливанското крайбрежие на Средиземно море. Финикийците били известни като смели мореплаватели и предприемчиви търговци.

Ф о р к и н - морски бог, син на нимфата Тооса.

Ф т и я - град и област в Южна Тесалия, населявана от мирмидонци, владение на Пелей и на сина му Ахил.

Х а р и б д а - опасен морски въртоп срещу чудовището Сцила. Олицетворение на въртопа - чудовище на дъното на морето, което поглъщало морските води заедно с корабите и отново ги избълвало.

- Х а р т и** - дъщери на Зевс и океанидката Евринома, богини на красотата и радостта.
- Х а р п и и** - божества на бурята и бързата смърт, полужени-полуптици.
- Х е б а** - дъщеря на Зевс и Хера, богиня на цъфтящата младост. Поднасяла на боговете в Олимп нектар и амброзия. Съпруга на обожествения Херакъл.
- Х е л е с п о н т** - морският проток Дарданели, който разделя Европа от бреговете на Мала Азия. Когато прелитали над него върху гърба на овена със златното руно Фрикс и Хела, за да избягнат от мащехата си Ино, Хела паднала в протока. Оттогава той бил наречен Хелеспонт („море на Хела“).
- Х е л и о с** - син на титана Хиперион и Тея, брат на Селена (Луната) и на Еос (Зората). Красив младеж с венец от лъчи на главата. В зори изплувал из океанските води, а вечер отново се потапял в тях или потъвал под земята.
- Х е р а** - първата дъщеря на Кронос и Рея, едновременно сестра и съпруга на върховния бог Зевс, майка на Арес, Хефест, Хеба. Царица на олимпийските богове, пазителка на брачното право и покровителка на майчинството.
- Х е р а к ъ л** („Прославен чрез Хера“) - най-храбрият герой от гръцката митология, идеал за мъжка доблест. Син на Зевс и смъртната Алкмена, още от рождение преследван от Хера. В люлката му тя пратила две огромни змии, но младенецът ги удущил. Когато възмъжал, в служба на микенския цар Евристей извършил прочутите дванадесет подвига, последният от тях било слизането му в подземното царство и извеждането оттам на триглавия Цербер.
- Х е р м е с** - син на Зевс и нимфата Мая. Роден в пещера на аркадската планина Килена. Няколко часа след рождението си построил от черупка на костенурка лира. Пратеник и вестител на боговете, чиято воля изпълнявал със златния си жезъл в ръка. Бог на пътищата и кръстопътищата - носил се над земя и море с крилатите си златни сандали. Пренасял от Зевс на хората съня и сънищата, придружавал душите на починалите до царството на сенките. Първоначално благодатен бог на скотовъдците и стадата им, после бог на търговията, ловкостта, измамата и кражбата.
- Х е р м и о н а** - единствена дъщеря на Менелай и Елена. Според Омир при превземането на Троя обещана на Неоптолем и покъсно омъжена за него.
- Х е ф е с т** - син на Зевс и Хера. Още от рождение грозен и хром, от срам майка му го хвърлила от Олимп в морето, но там го отгледала Тетида. Съпруг на невярната богиня на красотата Афродита. Бог на огъня, ковачеството и на изкуствата и занаятите, за които е нужен

огънят. Живеел във вътрешността на вулканите. Най-известните му ковачници се намирили на о. Лемнос и на Етна на о. Сицилия. За помощници му служили циклопите.

Х и о с - голям и плодороден остров в Егейско море срещу Западното малоазийско крайбрежие, населен от йонийци и прочут със своето вино.

Х и п е р е с и я - по-старото име на гр. Егейра в Ахея.

Х и п е р и о н - титан, син на Уран и Гея, съпруг на Тея, баща на Хелиос, Селена, Еос (Зората).

Х л о р и д а - дъщеря на орхоменския цар Амфион (2), съпруга на пи- лосеца Нелей, майка на Нестор, на Перо.

Х о р и („времена“) - дъщери на Зевс и Темида, прелестни богини на цъфтежа и зреенето в природата, на красотата, цветята и плодородието, по-късно на годишните времена. Отваряли и затваряли небесните врати, спътнички на боговете, особено на Афродита.

Ц и к л о п и - еднооки свирепи исполини с око по средата на челото. Помощници в ковачницата на Хефест.

Ц и р ц е я - латинизирано име на Кирка.

Я з о н - тесалийски герой, син на Есон от Йолкос и на Алкимеда (Полимеда, Полимела), предводител на аргонавтите. С помощта на дъщерята на цар Еет чудодейката Медея, която го обикнала, грабнал златното руно от Колхида и го отнесъл в Йолкос. След време заради дъщерята на коринтския цар Креуса (Главка) изоставил Медея, но тя си отмъстила жестоко - умъртвила двете си деца от него.

Я р д а н - у Омир река в Западен Пелопонес, сега непозната.